N. P. LERCHES
BOGBINDERI
SKAGEN

302
(NB: [illegible] fra
[illegible] sammen [illegible] 298!)

LIBRARY
1978
MAY
19
UNIVERSITY OF TORONTO

DL
103
.5
M5
bd.1

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN og P. FR. RIST.

I

ISLÆNDEREN JON OLAFSSONS
OPLEVELSER SOM BØSSESKYTTE
UNDER CHRISTIAN IV.
NEDSKREVNE AF HAM SELV

OVERSAT AF SIGFUS BLÖNDAL

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN
1905

JON·OLAFSSONS·OPLEVELSER SOM·BØSSESKYTTE·UNDER CHRISTIAN·IV

NEDSKREVNE·AF·HAM·SELV.

I·OVERSÆTTELSE

VED

S.·BLØNDAL

UDGIVNE·AF·JULIUS·CLAUSEN·OG·P.·FR.·RIST.

GYLDENDALSKE·BOGHANDEL·NORDISK·FORLAG

TRYKT 800 EKSEMPLARER

LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

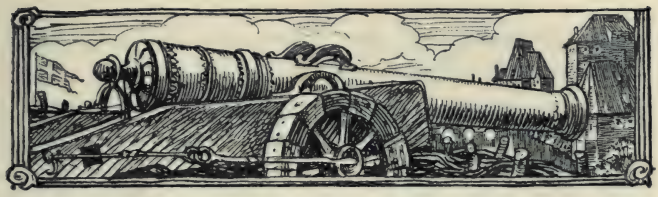

INDLEDNING

Islænderen *Jon Olafssons* Optegnelser fra Christian den Fjerdes Tid er ret enestaaende baade ved deres Alder og ved deres kulturhistoriske Betydning.

Forfatteren, en islandsk Bondegut, der har nedarvet Fædrenes Længsel efter at se fremmede Lande og Higen efter Æventyr, drager frygtløs ud i den vide Verden. Han føres da ogsaa viden om, og Livet tilfører ham Godt og Ondt, smaa Glæder og store Lidelser, udvikler hans Evner, danner hans Aand og Hjærte, bibringer ham Kundskaber og Erfaringer, indtil han endelig igen lander paa sin elskede Fødeø. Den for Islænderne saa egne Lyst til boglig Syssel ligger ham i Blodet, og han bliver da en Sagafortæller i nyere Stil, idet han nedskriver sine Erindringer om sit Liv og sine Farter.

Disse Optegnelser gør et i høj Grad paalideligt Indtryk og synes præget af Ærlighed og Sanddruhed. Men det følger jo af sig selv, at paa en Tid, da den almindelige Viden, Kundskaber og Dannelse var saa lidt trængt ned i Folket, at Overtroen endnu sad i Højsædet i de Højlærdes Hjem og de Adeliges Gaarde, maa en selvlært Mand tidt

staa hjælpeløs, og han lader sig da nøje med mundtlige Overleveringer, der nu ikke kan dokumenteres, og mangler ofte Kendskab til eller misforstaar Tingenes og Begivenhedernes Realitet og virkelige Forhold. Fraset dette, maa man saa meget mere undre sig over, at denne ulærde Bondekarl og menige Soldat saa klart, saa roligt, saa overlegent kan fortælle om det, han ser og hører.

Thi i historisk Henseende er hans Beretning i Hovedsagen korrekt; men foruden de Fejltagelser, som ikke kan lægges ham til Last, fordi han ikke véd bedre Besked, har hans Hukommelse undertiden slaaet ham fejl især med Hensyn til Navne og Aarstal, da han som ældre Mand c. 1660 nedskrev sine Erindringer. Dette er dog saa vidt muligt søgt rettet og oplyst i Noterne. Men det har ikke været muligt at forsyne Texten med alle de Anmærkninger, Oplysninger og Henvisninger, hvortil den saa stærkt frister, uden at tilføre den et lærd Apparat, der vilde blive for omfangsrigt. Udgiverne har derfor indskrænket sig til dels at meddele Læserne de nødvendigste Oplysninger, som det maa forudsættes, at ikke alle har lige ved Haanden, dels at give Forklaringer om Forhold, som vil være de fleste Læsere ubekendte. Dette gælder saaledes de mange fortrinlige, hidtil ukendte, Oplysninger om Forholdene ved Christian IVs Tøjhus, der jo netop nu har sin særlige Interesse, da denne mægtige Bygning fejrer sit 300aarige Jubilæum.

Oplysningerne om islandske Personer skyldes Hr. *Sigfús Blöndal*, som nedenfor har gjort Rede

for de Haandskrifter, efter hvilke han har foretaget sin Oversættelse.

Bøsseskytten *Jon Olafsson* vil i det Følgende selv fortælle om sit Liv, og der behøves ingen Ord for nærmere at skildre eller betegne ham som Menneske og Forfatter. Han er den, som han udgiver sig for at være, han lægger ikke Skjul paa sine Fejl; thi selv om han ikke har undgaaet Memoireforfatteres Skrøbelighed, at hæve sig selv og især sine kære islandske Landsmænd, følger dog altid en dyb Ydmyghed og Selverkendelse hans stærke Selvfølelse.

Udgiverne.

Saa rig som den islandske Literatur ellers er paa historiske Værker, er den mærkelig fattig paa Memoirer. Fra Slutningen af det 17. Aarhundrede har vi dog et Værk af denne Art, som trods dets noget ubehjælpsomme Form og naive Stil er blevet ret populært i Island, nemlig *Jon Olafssons,* den saakaldte Indiefarers (1593—1679), Memoirer.

Disse Memoirer er bevarede i talrige Haandskrifter, hvoraf de vigtigste findes paa Landsbiblioteket i Reykjavík og i det Store Kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn. Jeg har benyttet flere af dem, men da en nærmere Redegørelse af deres indbyrdes Forhold og Karakter hører hjemme i den Udgave af den islandske Original, som jeg forbereder, skal jeg her blot anføre, at jeg til Grund for Oversættelsen hovedsagelig har lagt Haandskriftet Ny kgl. Saml. 2076^{b} 4^{0} i det Store Kgl. Bibliothek.

En anonym dansk Oversættelse af de første 15 Kapitler fra det 19. Aarhundredes første Halvdel findes paa det Store Kgl. Biblothek (Ny kgl. Saml. 2077ª 4⁰). Denne Oversættelse skulde oprindelig lægges til Grund for Udgivelsen, men da den viste sig at være fuld af Fejl og Misforstaaelser, har jeg fuldstændig omarbejdet den og bærer derfor Ansvaret ogsaa for dette Afsnits Vedkommende.

Memoirerne er aldrig tidligere bleven udgivne i deres Helhed. Et Par smaa Brudstykker af 1. Bog findes udg. i *Sunnanfari,* V, Side 37—38, af den nylig afdøde islandske Lærde *O. Davídsson,* og i Schlegels Samlinger II 4, Side 173—179 findet et kort Uddrag af Skriftets første Halvdel.

Memoirerne er inddelte i 3 Bøger, hvoraf den første, der her foreligger i dansk Oversættelse, indeholder Forfatterens Levned, indtil hans Rejse til Indien. Anden Bog fortæller om hans Ophold i de danske Etablissementer i Indien og hans æventyrrige Tilbagerejse til Danmark. Der er indflettet en Mængde morsomme Oplysninger om Indiens Kultur, saaledes som den blev opfattet af den begavede, men ulærde Bøsseskytte. Tredje Bog omhandler hans Tilbagekomst til Kjøbenhavn og hans senere Skæbne paa Island, hvor han kom i Berøring med flere af den Tids mærkelige Mænd og var bl. a. til Stede paa Bessastadir, da de algierske Sørøvere i 1627 kom der paa deres Tog til Island. Denne Bog er efter Forfatterens Død fortsat paa Grundlag af hans mundtlige Beretninger og skriftlige Optegnelser af hans Søn *Olaf Jonsson.*

Jon Olafsson er ogsaa optraadt som Forfatter paa andre Omraader. Man har endnu hans islandske Oversættelser af Lyschanders Grønlands Chronica og af Marsk-Stig Viserne. Desuden findes der Breve fra ham. Intet af dette er udgivet.

Angaaende min Oversættelse har jeg ikke meget at bemærke. Jeg har søgt at undgaa altfor moderne Udtryk og saa vidt muligt beholdt Originalens Fremmedord og pudsige Vendinger.

Tilsidst maa det være mig tilladt at udtale en hjærtelig Tak til Professor Dr. *Björn Magnússon Olsen* i Reykjavík, som har givet mig en Mængde værdifulde Oplysninger med Hensyn til Haandskrifterne i Reykjavík og til Forstaaelsen og Oversættelsen af den paa flere Steder vanskelige Text.

Sigfús Blöndal.

ISLÆNDEREN

JON OLAFSSON INDIEFARERS LEVNEDSBESKRIVELSE

optegnet af ham selv efter fromme og gudfrygtige Mænds Bøn, saaledes som han nu i sin Alderdom (Anno 1661) bedst kan erindre, idet han beder alle fromme og gudfrygtige Landsmænd, saavel af højere som lavere Stænder, vel at optage dette ringe og lidet nyttige Værk.

Vor Herre Jesu Christi Naade, Fred og Velsignelse være med Eder alle! Amen!

Elskelige Venner! Jeg burde drage Omsorg for, at jeg ikke bliver antaget for at være altfor utaknemmelig imod Gud for de forunderlige, utallige og mange Slags Underværker, som han har ladet mig opleve formedelst sin særdeles Naade, Barmhjærtighed og Godhed, baade paa Legeme, Liv og Sjæl, saavel sovende som vaagende, saavel om Dagen som om Natten, tilsøs og tillands, i de forskellige Verdensdele, i hede som i kolde Zoner, baade fjærnt fra og i Nærheden af mit Fødeland, saavel mellem Kristne som Hedninger, i Medgang som Modgang. Disse hans mange store Underværker og Velgærninger skulde og burde jeg sandelig have æret, rost og udbredt indenlands som udenlands, hvilket jeg dog desværre ikke har gjort, skøndt det var min Pligt, hvilket den naadige Gud værdiges at tilgive mig, saavelsom mine Synder og Misgærninger.

For nogle Aar siden begyndte jeg at optegne min Levnedsbeskrivelse temmelig ufuldstændigt,

men den blev borte ved at udlaanes, og siden den Tid har jeg ikke lagt megen Vind paa at skrive, formedelst mit daglige Slid for Livet, og ogsaa fordi jeg ventede, at Folk kun uvilligt vilde modtage et saadant Arbejde fra min Haand, saa ringe Mand som jeg er. Men da nogle ædle Mennesker med megen Godhed har tilskyndet og raadet mig dertil paany, saa har jeg nu tilsidst, skøndt med daarlig Haand og i en uordentlig Fremstilling, gjort et lille Forsøg paa at fortælle om det mærkværdigste, som er sket og hændt mig i mit Liv, idet jeg véd, at der bedre vil blive baaret over med mig af Landets Folk, naar jeg fremkommer med denne min enfoldige Fortælling under de fromme Mænds Beskærmelse og Skjold, som har raadet mig dertil. Da dette Værk indeholder meget, som er af liden og ringe Vigtighed, beder jeg de gode Læsere have rigelig Taalmodighed, og naar der tales om Guds underlige Gærninger, haaber jeg, at det maa blive hans hellige Navn til Pris, Hæder og Ære. Jeg ønsker, at alt, hvad jeg har syndet i mit Liv og handlet urigtigt, maa blive andre til gavnlig og nyttig Lærdom og Advarsel, saa at de vogter sig for mit slette Exempel og hellere retter sig efter mere forstandige Mænds Vandel for at opnaa Stræbsomhed og Udholdenhed i deres Kald og Embede.

Befalende Eder med samt Eders Børn til den almægtige Guds Omsorg for Liv og Sjæl!

Jon Olafsson Indiefarer.

Her begynder Levnedsbeskrivelsen.

KAP. I

Om min Fødsel, Slægt, Opdragelse og det som skete, indtil jeg var 22 Aar gammel, da jeg sejlede bort herfra Landet.

Tre Aar før Kong *Christian den Fjerde,* priselig Ihukommelse, blev kronet i Kjøbenhavn — den 29. August 1596 i hans 20. Aar, efter hans salig Fader Kong *Frederik den Andens* Død 1588, — Søndagen næst efter Allehelgensdag, meget tidlig om Morgenen blev jeg født til denne Verden paa Gaarden *Svarthamar* ved Alftafjord i Eyrar-Sogn i Isafjord Syssel af ærlige Ægtefolk *Olaf Jonsson* og *Olöf Thorsteinsdatter. Olafs* Fader hed *Jon Thorgrimsson,* hans Moder hed *Briet Thordardatter,* en gudfrygtig Kvinde; disse tvende Ægtefolk, *Jon* og *Briet* blev lidt over halvfjerdsindstyve Aar gamle og døde mange Aar før min Fødsel paa mine Forældres Gaard.[1]) Min Moder, *Olöf Thorsteinsdatter* var af en anset nordlandsk Familie og opdraget i Midfjorden, hendes Fader hed *Thorstein Sveinsson,* hendes Moder hed *Hildur Helgesdatter.*[2]) Mine salige Forældre havde fjorten Børn i hæderligt Ægteskab, men af disse blev kun tre gamle, *Halldor, Thora* og jeg. Imellem

[1]) De yderligere, ret vidtløftige genealogiske Oplysninger om Forfatterens Forfædre er udeladte.

[2]) Isl. *Hildur Helgadóttir,* vistnok Datter af *Helgi Jónsson,* Præst i Hvamm i Nordurárdalen, en velhavende Mand. Han gik Aar 1522 i Vidø Kloster og gav Gaarden Nordtunga til Klostret ved den Lejlighed. Han døde 1527. Se iøvrigt *Sv. Nielsson,* Presta tal og prófasta, VII. 2, og *Finn. Johann.* Hist. Eccl. Isl. IV. 91.

Halldor og mig var der 14 Aars Forskel, men 17 Aar mellem *Thora* og mig.

Jeg var det næstsidste Barn, min Moder fødte, og da Sognepræsten dengang ikke var i Sognet og ikke heller formedelst Snefog og Uvejr kunde hentes fra Ögurthing, hvor han opholdt sig, sendte mine Forældre to Mænd og et Fruentimmer med mig til Eyri i Skutulsfjord til Præsten *Sigmund Egilsson*,[1]) som døbte mig; denne Rejse gik formedelst Guds og hans hellige Engles Bistand meget heldig. Indtil jeg var halvandet Aar gammel var jeg rask og voxede, men siden blev jeg svagelig, saa at mine Forældre sendte mig for at opfostres hos et Ægtepar paa Gaarden *Hlid* i samme Bygd; Bonden hed *Eyvind Jonsson*, hans Kone hed *Gudrun Gudmundsdatter*, meget gudfrygtige Folk, og hos dem blev jeg to Aar.

I mit syvende Aar begyndte jeg at læse, og i det Aar gik der Blodsot her i Landet og mange døde. I den Sot døde min salig Fader i Oktober Maaned og flere Bønder i samme Bygd. Min Broder *Halldor* var dengang 20 Aar, og han overtog Driften af Gaarden sammen med min Moder, men næste Efteraar giftede han sig med en from Pige, *Randid Olafsdatter*, og fik 6 Børn med hende.

Næste Vinter var den strænge og mindeværdige Vinter, som vi her i Island har kaldt *Pining*, og om Foraaret i Midten af Maj drev en stor

---

[1]) Omtales 1592 og 1603 som Præst til Eyri ved Skutulsfjord; var før 1596 Præst til Dyrafjordsthing. Se *Sv. Nielsson*, Presta tal, XI. 7, og 21.

Hvalfisk i Land udenfor Faarefolden i Hattardal, ved hvilken mange blev hjulpne af Nøden, og mange kom dertil fra Bygderne, thi der var stor Mangel paa Mad, da man formedelst Storm og Uvejr havde været nødsaget til at holde op med at fiske ved Mortensdag, og det stormfulde Vejr holdt sig Resten af Vinteren. Høbjærgningen Sommeren før var meget slem i disse Egne, og Høet blev formedelst det vaade Vejrlig til liden eller ingen Nytte.

I mit 14de Aar blev jeg min Ungdoms Sygdom kvit paa følgende Maade. En dansk Kaptajn, der hed *Anders,* sendte min Moder gennem min Jordmoder *Thorkatla Pálsdatter* et Æble, hvoraf jeg spiste Halvdelen. Siden den Tid blev jeg karsk og voxede.

I mit femte Aar var jeg nær druknet i Bækken, som flyder forbi Svarthamar, i min egen Vugge, som skulde forestille en Baad, dersom min Moder ikke i samme Øjeblik var kommen. Ligeledes en anden Gang, da jeg var 8 Aar og jeg en Lørdag Aften om Sommeren red med min Broder *Halldor* over de fiskerige Aaer, som løber ud i Fjorden, var jeg nær druknet i den saakaldte Store Fjardaraa, men min Broder kom mig med Guds Bistand til Hjælp. Den tredie Gang var jeg næsten skyllet af Hesten i Flodmundingen Seljalandsos, da jeg samme Aar blev sendt efter Folk, som skulde komme fra Købstaden, idet Hesten gik altfor langt ud med mig, saa at den maatte svømme, da det var Højvande. Herfor fik jeg hver Gang Ris,

som jeg og fortjente. Min gode Moder var meget ængstelig for mig, især naar jeg skulde over Floder, og hun og mange andre sagde, at jeg nok engang vilde komme til at sejle over Havet. Hun bad altid Gud vaage over mig, hvilken hendes ofte gentagne Bøn Gud, vor barmhjertige Fader, har hørt og naadigen bønhørt. Hans hellige Navn være priset og velsignet i Evighed. Amen!

Aar 1615 i mit 22de Aar om Vinteren var jeg nær styrtet tildøde paa Dvergasteins-Bjærget. Jeg rullede ned og slog mig over 40 Gange og faldt stedse ned paa Ryggen. Dette fik salig Moder ikke at vide, men min Svoger *Skeggi Gunnlaugsson* stod ude, da det skete og vidste ikke, hvad han skulde gøre, og troede ikke, jeg kom derfra med Livet. Foraaret i Forvejen var min salig Moder og jeg flyttet fra *Halldor* paa Eyrar til *Thora* og *Skeggi* paa Dvergastein, og vore Faar var ukendte med Egnen, saa at de kom ned i en Dal, ud af hvilken de ikke kunde komme formedelst de høje Klipper. Vi kunde ikke komme til dem den hele Vinter, og de led megen Sult; jeg forsøgte ofte derpaa, min Moder uafvidende og mod hendes idelige Forbud. Da var jeg en Gang saa uheldig, at Jærnbrodden paa min Fjældstok gik midt over, ret som jeg var kommen det halve af Bjærgsiden ned, og jeg blev kastet helt ned til Rødderne af Fjældet. Hver Gang jeg faldt, saa jeg op til Himlen, og da Faldene standsede ved Guds Naade og Villie, var jeg ikke længere end 2—3 Favne fra Stendyngerne ved Fjældets Rødder. Saaledes er for Gud alt let

og muligt at gøre og foranstalte, efter hans guddommelige Magt, Villie og Naade, og da jeg stod op igen, var jeg uskadt. Gud ske Lov! Amen! Ofte skriver man om mange ringere Ting. *Skeggi,* som var kommen den halve Vej for at hjælpe mig, blev meget glad ved at se mig og takkede Gud inderlig for min Frelse.

Jeg kan sige, at Gud har beskyttet mig i Luften og paa Jorden, saavel som i Vandet paa Søen, og i Ilden i Tordenvejr. Det er ej sket, for at man strax skal glemme det, men ligesom Guds andre store Gærninger og Underværker skal det skrives og fortælles til vore Børnebørns Børn indtil Verdens Ende, saa Guds Navns Hæder stadig forøges og aldrig aftager.[1])

KAP. II

Om min Rejse herfra til England i det Aar, som før er omtalt, nemlig Anno 1615.

Om Foraaret ved Korsmissetid[2]) skete det, at et engelsk Skib paa 50 Læster drev for en stærk Storm fra Vestmanøerne og sejlede ind paa Isafjord og lagde sig til Ankers lige ud for den Fiskeplads, som kaldes Romaborg, hvor jeg den-

---

[1]) Her forbigaas en Fortælling om en Moder, som paa en Vandring mellem Fjældene med sit aarsgamle Barn døde af Udmattelse, og om hvorledes Barnets Jamren blev antaget at komme fra et underligt Dyr, saa at Befolkningen væbnede sig med „de trekvastede Hellebarder, som var blevet bragte i Handelen her i Landet Aaret i Forvejen, efter Kgl. Maj:ts Befaling" — og endnu fandt Barnet levende ved Moderens Lig. Dette Barn voxede saa op og døde, „da de Danske først kom hertil, Aar 1601. — Den første danske Købmand hed *Troels,* som blev Islænderen *Konrads* Eftermand."

[2]) I Begyndelsen af Maj.

gang opholdt mig for at fiske. Da vi daglig roede forbi, fik jeg og mine Kammerater Lyst til at ro hen til Skibet. Kaptajnen hed *Isaac Brommet,* en særdeles vakker, from og retskaffen Mand, hans Styrmand hed *William Hundten,*[1]) Tømmermanden *Vincent.*

Denne Kaptajn tog meget vel imod mig og mine Kammerater, saa at jeg, kort sagt, uden min Moders Vidende bestilte mig en Plads i Skibet og besluttede mig til at rejse udenlands. Vor Kontrakt var saaledes, at jeg maatte tage saa meget Gods med, som jeg vilde og ejede, imod at jeg efter engelsk Skik skulde betale ham 10 Rigsdaler, naar vi kom til England. Dette syntes mine Kammerater ikke om. Tre Dage efter talte jeg med min Moder og sagde hende alt, hvad der var foregaaet, men da hun vidste mit Forsæt længe i Forvejen, blev hun ikke meget ilde tilmode og lod mig villig raade, idet hun efter Sædvane befalede mig i den Ene og Trefoldige almægtige Guds Omhu og Beskærmelse paa Liv og Sjæl, hvilken kraftige Forbøn hos Gud ofte har hjulpet mig. Priset være Herren og velsignet hans hellige Navn evindeligen!

St. Hansdag Aften tog jeg Afsked med min kære Moder *Olöf Thorsteinsdatter,* som Gud havde givet en Alder af 68 Aar. Mange sørgede over min Bortrejse, skøndt jeg ikke fortjente det. Jeg drømte, da jeg laa foran Oshlid, en ubehagelig Drøm angaaende mine tilkommende Uheld. Min Broder *Halldor* og min Svoger, samt andre gode

[1]) Muligvis Huntington (Hunter).

Venner, roede mig fra Alftafjord og ud paa Dybet i det bedste Vejr. Om Morgenen gik vi ombord, hvor der blev holdt et stort Gæstebud, derefter skiltes vi ad med Graad og bad om alt godt for hverandre.

Om Morgenen sejlede vi bort fra Isafjords Dyb i Vest; da vilde Skibsfolkene fiske, hvilket de ogsaa gjorde, og fangede 700 Torsk. Da paakom der en pludselig Nordostvind, saa vi med Nød og næppe kunde tage Vatersejlet ind, og mistede 10 Tønder Tran, hvoriblandt største Delen af den, som jeg havde med mig fra Island. Vi sejlede lige ind paa Talknafjord, hvor vi satte vort Merssejl til. Dér kom den bekendte Præst *Gudmund Skulason*[1]) ombord til os, som paa den Tid var Præst til Laugardal. Han raadede mig fra at rejse til England og tilbød mig at lade alt mit Gods bringe i Land uden Betaling, men da Kaptajnen mærkede, hvorpaa vor Samtale gik ud, blev han meget vred paa Præsten, thi han havde en Mistanke om, at Præsten søgte at overtale mig til at vende tilbage. Præsten maatte da holde op med sine Forestillinger, og vi skiltes saa, efter at han havde velsignet mig og min Rejse.

Efter to Dages Forløb sejlede vi, efter at have sunget vor Morgensang, Bøn og Litani i Herrens Navn, derfra, sønden for Jøklen, og Morgenen efter saa vi Vestmanøerne. Derfra sejlede vi østen for Horn, derfra igen i Sydost og, efter at Landet var

---

[1]) Præst til Laugardal og Selárdal, senere Præst til Rafnseyri, hvor han døde 1623. Se *Sv. Nielsson*, Presta tal og prófasta X. 7.

kommet os af Sigte, fik vi Modvind af Sydost, og sejlede,[1]) indtil vi fik Ørkenøerne i Sigte. Ved de Sandbanker og Grunde, som dér er, saa vi 700 Sildeskibe og sejlede saa tæt forbi tre, at de kastede Sild op paa Skibet til os. Derefter saa vi Skotland, som er næsten sammenhængende med England og adskilles derfra ved et smalt Stræde.

Vi var næsten færdige med vort Øl, paa et Oxehoved nær, og det skulde blandes med Vand, ifald vi havde været længere paa Rejsen. Da vi sejlede fra Island, undersøgte man, hvor meget Øl vi havde, hvilket var 11 Oxehoveder; men hver Aften, naar Kaptajnen var gaaet til Køjs, begyndte de at drikke.

Der var en Mand ombord, som hed *Ruben,* som var den, jeg først saa bruge Tobak og nyde den hver Aften; han tilbød[2]) at lære mig den Kunst og blev min Læremester deri. Kaptajnen og alle Skibsfolkene bar megen Kærlighed til mig. Styrmanden og jeg spillede ofte Triktrak[3]) og han brødes med mig, naar vi kunde det for Tjenesten. Han var meget drilvorn og spodsk, ligesom forresten flere af hans Kammerater, især angaaende Island og Islændernes Skikke, hvorfor jeg ofte blev vred paa ham. Jeg var ikke hans Ligemand, naar vi brødes, thi han var i dette og i mange andre Ting en stor Kunstner; men naar vi spillede, vandt

[1]) Her udelades et kort Stykke om Sejladsen forbi Færøerne og Shetlandsøerne.

[2]) Tobak blev først indført til de nordiske Riger paa den Tid af engelske Sømænd (Museum. 1894. I.).

[3]) Islandsk *kotra*, et endnu meget almindeligt Brætspil; det engelske *backgammon*.

jeg altid. Vi var alligevel gode Venner, og han bad mig ofte rejse med ham til Yarmouth, hvor han boede, og han lovede at skaffe mig en Plads dér. Men Kaptajnen sagde, at jeg skulde tage mig iagt for ham, og at baade han selv og andre havde lært ham at kende som upaalidelig. Jeg sov i en Kahyt øverst agterude i Skibet hos Baadsmanden *Vincent*, som tog sig af mig som en Fosterfader og var min særdeles gode Ven. Kaptajnen bad ham have Øje med mig og lovede ham Betaling derfor.

Nu saa vi England, dér hvor det kaldes Newcastle, og vi blev alle meget glade derved, da vi havde været 7 Uger paa Rejsen og havt megen Storm. Da vi var omtrent 3 Mil fra Land, kom Stadens Vagtskib lige imod os tidlig om Morgenen. Vor Kaptajn bød os at stille os paa begge Sider af ham med Hatten i Haanden og forbød os at lade os mærke med det mindste Smil eller Latter eller tale et eneste Ord, og sagde, at han ikke vovede at nægte dem noget, hvad de saa end maatte forlange. Dette Skib var grumme stort og ypperlig bygget og udrustet med Kanoner og forskelligt andet, og endvidere forgyldt og prægtig udstafferet fortil og bagtil. Skibets Kaptajn kom til vor Kaptajn og spurgte meget stolt om alting. Vi blev meget glade, da de sejlede fra os igen.

Om Eftermiddagen kom sejlende fra Newcastle 300 Skibe, alle ladede med Stenkul, som bliver hentede der fra mange Lande og betalte i dyre Domme. Disse Skibe hørte hjemme forskellige

Steder, i England, Frankrig, Tyskland, Norge og Danmark. Om Eftermiddagen Klokken 3 kom en Storm paa fra Nordvest, saa alle Skibene sejlede fra Land og drev sønden for Yarmouth. Der forliste 2 Skibe om Aftenen paa Revet dér uden for, og vor Sejlraa gik lige tværs over. Dette skete en Lørdag i August.[1]) Næste Dag efter Middag sejlede vi derfra langs med Landet, indtil vi kom til Harwich, hvor Kaptajnen og Folkene havde hjemme. Da Skibet havde kastet Anker paa den nordvestlige Side af Elven, tog Kaptajnen i Land med mange af Skibsfolkene, men Resten, tilligemed Styrmanden *William Hundten*, skulde blive tilbage til om Aftenen.

Om Middagen kom en Baad fra Nordvestlandet i hvilken der sad en fornem Mand ved Navn *Simon Cock*. Denne tog os med sig hjem og gjorde et Gæstebud for vor Skyld. Han boede i en lille Landsby tillige med mange andre fornemme Folk. Om Aftenen lod han os følge hjem af fire Mand gennem den Skov, som ligger mellem denne Landsby og Elven, og af Frygt for Røvere og Mordere bød man os samle Sten i vore Hatte. Der blev en Gang kastet en Sten efter os, thi det var blevet temmelig mørkt. Da vi kom til Elven, var Færgemanden strax tilstede. *Simons* Folk vendte uhindrede tilbage. Denne *Simon Cock* var godt kendt med islandske Forhold; jeg bad ham skaffe mig en Plads, men han sagde, at han ikke vilde have noget med det at gøre, da han af Erfaring

[1]) Her og i det følgende udelades enkelte Steder af mindre Betydning.

vidste, at der var mange Slags Folk der paa Egnen.

Da vi var komne over Elven med Færgemanden noget over Kl. 9, gik vi ind i Staden til Kaptajnens Hus. Han var ikke hjemme, da vi kom, thi han var gaaet til sine Redere for at fortælle dem om sin Rejse, men hans Kone tog meget vel imod mig og sagde, at jeg skulde være hende velkommen. Da vi havde siddet der lidt, bad *William* Kaptajnens Kone tillade mig at følge sig et lille Stykke og lovede at komme strax tilbage igen med mig. Hun gav nødig sit Samtykke hertil, og jeg gik saa med ham, men hun lod en af sine Piger følge os med en Lygte, og da hun kom til en Port, gik hun hjem igen. *William* slog paa Døren med den Jærnhammer, som hang paa den, og strax kom en Pige, som spurgte, hvem vi var. *William* sagde sit Navn, og at han vilde tale med Husets Herre, hvis Navn var *Thomas Twidd,* og som var Vært og Gæstgiver for adelige Personer og andre rige og fornemme Mænd.

Denne *Thomas* var en rig og formuende Mand; men „Guld gør ej god Mand" siger et gammelt Ordsprog, og det gjorde han ikke til Usandhed ved sin Opførsel mod mig. Han havde en meget god og efter mit Omdømme meget beleven Kone, som han opførte sig slet imod. Hendes Navn var *Betsabe;* deres Datter hed *Temperance,* hun var smuk, men dog god og nedladende. Ind til ham gik *William* og jeg, og der blev et stort Gilde om Aftenen. *Thomas Twidd* vilde ikke tro, at jeg var

Islænder, thi jeg havde dengang lært at tale saa godt Engelsk i de 7 Uger, Rejsen stod paa, at han troede, jeg var en Englænder. *William* var Aarsag i, at jeg tværtimod min Villie tog Tjeneste hos denne Mand samme Aften. Dette gjorde *William,* fordi han ikke fik mig med sig til Yarmouth og tillige for at drille den fromme Mand *Isaac Brommet,* til hvem han bar meget skjult Had, da han syntes, at han var for god til at være hans Styrmand, thi han var en Skalk.

Jeg blev af ham selv fulgt til Sengen, hvor jeg sov godt om Natten, og *Thomas Twidd* tog imod alt mit Gods for at gemme det, hvilket var 500 Stykker Vaarfisk og to fulde Kister og en Smule Tran, som var bleven tilbage af en hel Tønde, som fordærvedes, og som før er omtalt; desuden havde jeg medbragt to Vadmelsduge, hvoraf jeg gav *Isaac* den ene for de 20 Daler, jeg skyldte ham for Rejsen. Om Morgenen gik jeg og *William* tilbage til *Isaac* for at sige ham og hans Hustru dette, og han blev meget vred paa *William,* og sagde, han skulde hævne det paa ham; allermindst vilde han have havt, at jeg skulde komme i Tjeneste hos *Thomas Twidd,* formedelst hans Bedragerier, Lumskhed og Ondskab, men han roste hans Kones Dyder. Han (Twidd) holdt 3 Svende, og i en af deres Sted skulde jeg komme og tiltræde Tjenesten Mikkelsdag; men indtil da skulde jeg føde mig selv. Jeg sejlede imidlertid til Newcastle for en Løn af 4 Rigsdaler, tildels paa min ny Herres Vegne, og for at gøre

mig bekendt med Vejen, hvis han senere skulde sende mig derhen. Vi sejlede dertil paa 4 Dage; Kaptajnen hed *Thomas Gray;* Vejret var meget godt.

KAP. III

Dér dvælede vi 3 Uger.[1])

Derfra sejlede vi i meget godt Vejr tilbage igen til Harwich paa 3 Dage. Vi kom sent paa Dagen tilbage og gik strax i Land. De fleste af Byens Indbyggere var allerede i Seng. Kaptajn *Thomas Gray* bød mig følge hjem med sig, men jeg modtog ej hans Tilbud, idet jeg ikke ønskede, at det skulde regnes mig til Last, at jeg havde forsømt mit Hjem. Jeg gik til Porten og bankede sagte paa med Hammeren. Tjenestepigen kom strax, thi hun var ved at pudse Sølv- og Tintøjet i Køkkenet. Jeg spiste en Smule og bad derefter om Nøglen til det Skur, hvor mit Tøj var. Hun fulgte mig derhen med Lys, og jeg fandt begge mine Kister opbrækkede og alt det, som var i dem, borttaget, hvilket ikke manglede meget i at være af 30 Dalers Værdi. Jeg blev meget ilde tilmode, som man let kan tænke sig, naar man forestiller sig, hvad et saadant Tab kan have at sige for en Fremmed. Jeg gik alligevel op paa mit Soveværelse, hvor min Seng stod med grønne Omhæng. Jeg sov meget lidt om Natten. Om Morgenen klædte jeg mig paa og fandt Værtens

[1]) Opholdet i Newcastle er uden Interesse og udelades her.

gode Kone, *Betsabe,* som var Datter af Borgmesteren i Ipswich, og hendes Datter *Temperance,* som var meget blid og lignede sin Moder. Jeg fortalte dem bedrøvet, hvad der var hændt mig, hvorover de ynkede mig med megen Graad og raadede mig til at fortælle det til min Herre, *Thomas Twidd,* og høre, hvad han sagde. Samme Morgen kom efter Sædvane to Herremænd, som de kalder Nobilismænd [ɔ: noblemen], til ham før Breakfast (som er Frokost) og sad til Bords med ham ovenpaa. Derhen gik jeg og fortalte ham den Ulykke, der var hændt mig, men han svarede ikke andet end Ondt, blev baade hidsig og vred, og kastede sin Tallerken efter mig, samt bød sin Tjener slaa mig, hvilket denne ogsaa gjorde. Derfor brødes vi paa Gulvet, indtil Tjeneren faldt, hvorefter Herremændene greb *Thomas,* som vilde hjælpe sin Tjener, saa der blev stor Allarm derinde. De irettesatte ham skarpt, fordi han viste sig fra en saa ufordelagtig Side mod en Fremmed. Han anklagede mig, især fordi jeg havde krævet mit Tøj af ham, som han dog havde lovet at gemme og staa til Ansvar for, dengang jeg tog Tjeneste hos ham. Men da jeg ikke fik andet end det, som før er omtalt, sagde jeg i deres Paahør, at jeg ikke mere vilde holde mit Løfte til ham, da han først havde brudt det mig givne Løfte. Dette gav begge Herremændene mig Ret i. Den ældste tilbød mig at tjene hos sig i 7 Aar og en Trediedel af sin Formue, hvis han syntes om mig, thi han havde ingen Livsarvinger; men da det var

sket, som nylig er omtalt, og jeg ingen Lyst havde til at opholde mig længere der i Landet, afslog jeg det, hvilket han syntes var underligt, thi han sagde, jeg saa godt ud. Han købte 500 Fisk af mig og den Smule Tran, jeg havde tilbage, for 25 engelske Daler.

Thomas Twidd havde en from Broder, der var Admiral for Vinflaaden fra Spanien, men som levede der i Harwich. Han var ikke hjemme, dengang dette skete, men hans Svigerinde, *Betsabe,* tilbød mig meget ofte at tjene hos hende eller hos hendes Svoger, *Michael Twidd,* hvilket jeg dog nærede Betænkelighed ved, thi jeg var bange for Svig fra *Thomas's* Side, da han var meget ildesindet imod mig. Da *Michael* kom hjem, lod han mig kalde for sig efter *Betsabes* Raad og tog mig i Tjeneste hos sig, hvorfor jeg flyttede det lidet, jeg havde tilbage, hen til ham.

Men to Dage efter rygtedes det i Harwich, at Kongen af Danmark, *Christian den Fjerde,* havde sendt to Skibe til London med Gaver til Kong *Jacob*[1]), hvorfor jeg bad *Michael Twidd* om Tilladelse til at rejse, hvilket han ogsaa tillod mig, formedelst *Betsabes* blide Raad og Mægling.

To Dage derefter gik hun tillige med mig og sin Datter for at søge efter Skibe til London. Vi

[1]) Christian IV havde i Sommeren 1614 overrasket sin Svoger, Kong Jakob, med et Besøg i England. Kong Jakob vilde benytte sig af Situationen og bad Christian IV om at stille sig paa hans Side i en Strid med det burgundiske Hus samt tilstaa Englænderne Ret til Hvalfangst i de nordlige Have. Kongen gav høfligt Afslag paa begge Anmodninger, men søgte at vedligeholde det venskabelige Forhold ved stadig i disse Aar at sende Gaver til Kongen og hans mest fremragende Hofmænd. (Macray: Second Report on the Royal Archives of Denmark, Appendix II. London. 1886. S. 12. — Suhm. N. Saml. 3. S. 109 ff.)

fik at vide, at en Kaptajn ved Navn *William Gray* vilde inden tre Nætter til London, og hos ham skaffede hun mig Skibslejlighed og betalte selv Rejsen; hun og hendes Datter skænkede mig mange nyttige Ting til omtrent 15 Dalers Værdi. Jeg tog Afsked fra dem med megen Sorg. Hun havde en Broder i London, som var Kok hos en fornem Mand; til ham skrev hun med mig, at han skulde lade mig blive hos sig, til jeg fik Skibslejlighed hos de Danske, som var komne dertil, hvilket før er omtalt.

— — — — [1]) Færgemanden fulgte mig til Kokken, til hvem jeg havde Breve fra Harwich. *Daniel*[2]) fulgte mig og bad mig bede om Logis til sig hos disse Folk. Vi traf først Kokkens Hustru, der strax fulgte mig til ham, der sad sovende paa en Stol, thi Stegehjulene vendte Stegen af sig selv. Hun vækkede ham, men han talte ikke til mig, før han fik læst sin Søsters Brev; saa tog han mig i Haanden og bad mig sidde ned og tilbød mig Kost og Logis for ingenting, medens jeg blev der.

Denne Mand var meget gammel, men hans Kone var ung. De havde kun et Barn, en 7 Aar gammel Pige, som var opdraget paa det bedste. Det var hendes Sædvane, naar hun stod op, at hun lukkede Stuedøren op og faldt paa Knæ i Døren og bød sine Forældre og alle Nærværende Goddag, bedende Gud bevare dem og hele Hu-

---

[1]) Rejsen til London forbigaas. [2]) En Hollænder, som rejste med Forf. fra Harwich.

set; derpaa satte hun sig for Spejlet, og saa satte hun sig for at spise sin Frokost, læste sine Lektier, fejede Huset og satte sig siden til at sy. Disse Folk var meget gode imod mig og trakterede mig den ene Dag bedre end den anden. *Daniel* var der ogsaa, formedelst min Forbøn, omtrent i en Maaned, men han var meget misfornøjet, fordi jeg blev mere agtet og æret end han. Han bad Konen om at bede mig laane ham mine Klæder, for at gaa i Kirke, thi han sagde, han vilde gaa til Herrens Bord; jeg troede ham og hans smukke Ord, og laante ham en hel Klædning samt Handsker og Sko og en Salmebog, hvorpaa han gik bort, og jeg saa ham aldrig siden, hvilken Klædning kostede mig over 20 Daler.

Jeg blev 9 Uger i dette Hus uden nogen Betaling. En Dag traf jeg tre fromme Mænd af de danske Herrers Følge i et Hus. En af dem, som hed *Johan Mortensen* kunde tale lidt Islandsk og sagde at han havde været Efterligger[1]) i Island i 3 Aar med danske Købmænds Gods; han tog meget vel imod mig, og sagde, at han vilde lægge et godt Ord ind for mig hos Adelsmanden, som var Kongen af Danmarks Gesandt, hvilket han trolig holdt. Jeg tog saa med Kærlighed Afsked med de Folk, som ønskede mig al Held og Lykke. Mange fornemme Folk i London tilbød mig Tjeneste, men jeg tog ikke imod Tilbudet, thi jeg længtes meget efter at se Danmark og mit Fødeland.[2])

[1]) En Handelsbetjent, som bliver efterladt paa en Handelsplads efter et Koffardiskibs Afgang for at forhandle Varer. (Kalkars Ordbog.)

[2]) Resten af Kapitlet, der indeholder en Beskrivelse af London, forbigaas.

KAP. IV

Om det, som skete, medens jeg var i London, og medens de Danske dvælede der, samt hvorledes fem Raadsherrer gjorde Anslag mod Kong *Jacob den Sjette* af England.

En Aften, som Kong *Jacob* kom sejlende nedefra Gravesend i Oktober Maaned (paa de Baade, som kaldes Kongebaade og er 18 i Tallet og roes af 10—12 Mand hver) og med ham næsten 200 Mand, var der blevet lagt Krudt under den Bro, som Kongen plejede at stige i Land paa. Men en Kone, som plejede at sælge Æbler ved Stranden, gav Kongen et Vink herom, saa han formedelst Guds Beskærmelse kom derfra med Livet. Tre af de Sammensvorne blev grebne, men de to ikke, medens vi dvælede der. Da lod Kongen holde en stor Forsamling. Den blev holdt lige nedenfor Londons Slot paa en jævn og vid Mark, og derhen kom mange Folk. Efter at man havde forhørt de Sammensvorne samt fældet Dom, blev de dømte til Radbrækning Led for Led, men saalænge dette stod paa, skulde vi blive dér, for at hele Sagen og Dommen ganske fuldstændig kunde blive optegnet og sendt til Kongen af Danmark.[1])

Men nu maa jeg tale om noget, som skete og angik Danmark i den samme Sommer Aar 1615. To af Kongen af Danmarks Skibe „Victor" og „Jupiter" tog en bekendt Sørøver oppe ved Rusland i det hvide Hav, nær ved det Sted, som kaldes Archangelsk; Sørøverkaptajnen hed *Mandaus;* han

[1]) Om dette Attentat paa Kongen vides ellers intet.

havde været Sørøver i 15 Aar, og havde bestemt sig til, dengang dette skete, at lure paa et hollandsk Skib, men det lykkedes ikke, thi han blev forinden taget til Fange.[1]) Han var Staldbroder til den Røver, som blev dræbt paa Vatneyri, og som havde svoret, at han skulde ødelægge hele Island.[2]) Der var kun fem Dages Mellemrum mellem disse to Staldbrødres Død. Kaptajn *Mandaus* blev hængt udenfor Østerport i en Vippegalge og tillige med ham hans Næstkommanderende og hans Styrmand. Denne *Mandaus* havde 5 Brødre i England, som alle var Haandværksmænd.

Nu maa jeg vende tilbage til min Fortælling. En Dag efter at jeg var kommen til de Danske ombord paa det Skib, som kaldtes „St. Peder", og Kaptajnen *Christian Ross,* kom en Torsdag Eftermiddag en af disse Brødre *Mandaus*, som var Ankersmed og meget rig, ved Navn *Ruben,* til os. Han spørger *Christian Ross*, om han ikke kunde sige ham noget om hans Broder *Mandaus,* som Kongen af Danmarks Skibe havde taget til Fange ved Rusland. *Christian* svarede, at han hang i en Galge udenfor Østerport i Kjøbenhavn. Denne *Ruben* blev ilde tilmode ved dette Svar, skiftede Farve, hilste og gik i Land.

Tre Dage derefter kom Bud fra Kong *Jacob*

[1]) Historien om Sørøveren Juan Mendoza fortæller Forf. vidtløftigt og temmelig korrekt i et af de følgende Kapitler.

[2]) Om denne Begivenhed se *Espólín:* Arbækur Islands, V. Side 135: „Den Sommer (ɔ: 1615) kom Sørøvere op til Patreksfjord, med den Hensigt at plyndre paa Vestfjordene; de havde tvunget nogle Englændere til at sejle med sig; men da de kom i Land og vilde overfalde og plyndre de Danske paa Vatneyri, angreb Englænderne dem, kastede dem i Havet og dræbte mange af dem, tog to af Anførerne til Fange og sejlede saa bort igen."

til vor Højstkommanderende, *Adam Bülow,*[1]) som var en af de fornemste Adelsmænd i Danmark, at disse 5 Brødre *Mandaus* vilde hævne sig paa os, og udsende 3 Krigsskibe for at dræbe os, og man fortalte i Byen mange Ting om deres Rustninger. Kongen sendte fra Slottet til os 80 Musketter, som vi kalde Luntebøsser, og andre nødvendige Vaaben til Forsvar mod disse vore Fjender. Da *Adam Bülow* havde faaet Tilladelse til at rejse, sejlede vi derfra om Natten langsomt ned til Gravesend.

Lidt neden for London, ved Buckhavn (?) ligger Kongens Krigsskibe, store og vældige at se til, indenfor Estakaderne. Vort Ophold i Gravesend var kun kort. Lige overfor denne By laa to store engelske Krigsskibe.

Da jeg fik Skibslejlighed med de Danske og tog Tjeneste hos den førnævnte *Adam Bülow,* fik jeg to ærlige Mænd til Kammerater paa Skibet „St. Peder"; den ene hed *Magnus,* en Nordmand, som var Kongen af Danmarks Staldknægt, en god og from Mand; den anden hed *Jacob Pedersen,* der havde været syv Aar i London for at lære at væve Guld- og Sølv-Tresser og andet deslige, som de kalder Possementeri. Disse to Mænd var begge meget gode og venlige imod mig, ligesom og alle de andre paa Skibet.

[1]) Adam Bülow var Kongens Staldmester fra 1611 til han døde $^{5}/_{10}$ 1619, og Prinsernes Ridelærer. Han deltog i Kalmarkrigen og mistede der sit ene Øje. Han blev gentagne Gange sendt til England med Gaver af kostbare Hingste og Hopper til den engelske Kongefamilie. $^{26}/_{10}$ 1615 skriver Kong Jacob til Christian IV paa Grund af Adam Bülows Tilbagerejse til Danmark, og det er paa denne Tilbagerejse, at Jon Olafsson faar Lov til at følge med. (Macray. Reports. Appendix II. S. 12. Bricka og Fridericia. Chr. IV's Breve. I. 94. 148. 161.)

KAP. V

Da vi som før omtalt havde dvælet lidt i Gravesend, sejlede vi derfra op til Skagen, der fik vi en stor Storm af Østen, men det Skib, jeg var paa, naaede formedelst Guds Naade Norge i den Fjord, som kaldes Flækkefjord. Det andet Skib „Jonas" med Adelsmanden ombord, kom ind til en sydligere Havn i Norge og kom til Danmark en halv Maaned før os. *Adam Bülow* rejste strax til Kongen, som paa den Tid var ovre i Jylland og agtede at blive der indtil Foraaret. Jeg saa ikke denne *Bülow* i tre Aar derefter, men *Magnus* tog sig af mig og raadede mig til at tjene som Staldknægt og Berider i Kongens Stald, hvilket jeg var meget villig til.

Kongens Stald var dengang ved Højbro i Kjøbenhavn ved den Side af Porten, som vendte mod Slottet.[1]) I det Hus, som staar ved Porten, boede en from Mand, temmelig gammel, som hed *Christian,* hans Kone hed *Ellen,* hun var lidt yngre end hendes Mand. I dette Hus, hos disse gudfrygtige Ægtefolk logerede *Magnus,* og af medfødt Menneskekærlighed tog han mig til sig i samme Værelse, som han havde, og lod mig ligge i samme Seng som han selv, givende mig for ingen Betaling alt det, jeg behøvede, samt lod mig spise ved samme Bord som han selv.

[1]) Lige indenfor Højbro paa Slotsholmen stod Porthuset, en to Stokværk høj Bindingsværks Bygning. (Se Rekonstruktionen i Liisberg: Kjøbenhavn i gamle Dage. S. 185.) En lignende Portbygning stod foran Broen til Slottet. Se det vedføjede Billede: Johan Wicks' „Delineatio" fra 1611.

Jeg gjorde ikke andet, end jeg daglig gik to Gange med ham ned i Stalden for at kæmme og strigle Hestene og passe dem omhyggeligt, samt to Gange lede dem ud for at drikke og faa frisk Luft og slaa paa Tromme for dem.[1]) Han havde to andre Tjenere, som daglig fejede Staldene. Denne min Tjeneste varede ikke længe, næppe 6 Uger, thi Kongen sendte Bud til *Magnus,* at han saa hurtig som muligt skulde komme til ham. Men da *Magnus* rejste, bad han Ægtefolkene, som han boede hos, at lade mig faa alt, hvad jeg behøvede. Derefter rejste han fra Kjøbenhavn til Jylland, thi Kongen holdt dengang Hof i Jylland med 80 Hoffolk. Det skete en Aften, da *Magnus* gik fra Slottet[2]) til det Sted, hvor han logerede, at han, da han var ukendt i Byen, gik til en urigtig Dør, inden for hvilken en af Kongens Drabanter opholdt sig, og da han gentagne Gange bankede paa Døren, blev Drabanten, som var indenfor, vred, løb til Døren og dræbte ham med sin Hellebard, for hvilket han maatte miste Hovedet. Da dette hørtes til Kjøbenhavn, og jeg fik det at vide, blev jeg meget sorgfuld lige som mange andre, thi *Magnus* var meget vel lidt.

Nu var jeg i stor Nød og Forlegenhed. En Dag talte *Ellen* med mig og spurgte mig, om jeg havde nogle Penge til at betale hende for Kost og Logement, men jeg havde ingen. Den gode Kone

[1]) For at vænne Hestene til Støj og Larm, var det ved tidligere Dages Dressur almindeligt, at der umiddelbart før Fodringen blev slaaet paa Tromme i Stalden.

[2]) Her menes antagelig Slottet i Kolding.

gik da en Dag ud at forsøge, om hun ikke kunde skaffe mig Tjeneste hos en Haandværksmester, men da det var saa nær ved Julen, og enhver havde saa mange Svende, som de behøvede, saa lykkedes det ikke.

En Dag gik jeg for at more mig ned til Skibsbroerne. Der stod blandt andre en ung Mand, som hed *Ambrosius*. Han spurgte mig om Navn og Familie og hvilken Landsmand jeg var, hvilket jeg altsammen besvarede paa det nøjagtigste. Denne Mand kendte mig og min Broder *Halldor*, og tog mig hjem med sig, hvor hans Svoger og Søster boede, — meget gode Folk og bekendte i Staden. Svogeren hed *Hans Jacobsen* og var den ypperste Kældermester paa Bremerholm. Han tilbød at lade mig dertil indskrive for en vis Løn om Aaret, men jeg gav et fuldstændigt Afslag paa dette, thi jeg var dengang ikke tilsinds at gaa i Kongens Tjeneste, skøndt det skete siden efter. Siden gik han op paa Slottet og traf Kongens Sølv-Pop (den som daglig vogter Kongens Sølvtøj) og prøvede at skaffe mig Tjeneste hos ham som Svend. Han lovede at give bestemt Svar Morgenen efter, men medens han var oppe paa Slottet, blev jeg opfordret af en Mand ved en Mand ved Navn *Rasmus*, som var Kandestøber, at lade mig indskrive i Kongens Tjeneste som Bøsseskytte.[1]) Han

[1]) Artilleriet var før 1645 ikke organiseret i noget Korps, men der var til Tøjhuset i Kjøbenhavn, Kronborgs Fæstning og Flaaden benyttet en Afdeling Bøsseskytter, der stod under Befaling af Tøjhusets Forstander („Øverste-Arkelimester", „Tøjjunker"), der var stillet direkte under Rigshofmesteren eller Kjøbenhavns Statholder. Arkelimestre forestod Regnskabet og Arbejdet.

Bøsseskytterne var hvervede i Aarssold til at tjene saavel tillands som

roste dette meget og priste i høje Toner Tøjhusets[1]) Befalingsmænd, især Mester *Hans*,[2]) som paa den Tid var sat over Kongens Bøsseskytter tilligemed Tøjjunkeren, som hed *Adolphus Fridericus Grabow*,[3]) som nylig var kommen fra Holsten og boede ikke langt fra det Sted, hvor jeg og *Rasmus* just nu stod og talte sammen.

Det blev saa bestemt, formedelst hans ivrige Overtalelser, at jeg lovede at indtræde i Tjenesten i Paahør af og med Haandslag med Junker *Grabow*, der befalede oftnævnte Rasmus, som var kongelig Bøsseskytte, at følge mig i Byen hjem til en Mand, der hed *Jon Halldorsson*, en Islænder stammende fra Øfjorden, som ligeledes var Bøsseskytte. *Grabow* lovede ham at betale for den Kost, jeg nød hos ham, indtil jeg blev indskrevet under Kongl. Majestæts Regiment. Hos denne *Jon Halldorsson* blev jeg fra nu af i tre Aar, og han var min trofasteste Ven og Kammerat indtil hans Død,

---

tilsøs, efter som der var Brug for dem. De er paa en Maade at betragte som Artilleri-Konstabler, idet de havde Haandlangere eller „Svende" til at udføre det grove Arbejde ved Kanonerne. De fik mindst 9 Daler halvaarlig i Lønning, den nødvendige Beklædning og Udrustning, samt frit Underhold eller Vederlag, men Bøsseskytterne drev ofte en anden Næringsvej ved Siden af deres militære Bestilling og var saaledes indlemmet i et Laug. De bar en ensartet i høj Grad broget Klædedragt af gule og røde Farver. (Se E. Madsen. Studier over Danmarks Hærvæsen, S. 434, samt Hist. Tidsskr. VII, 2, og Blom. Christian IV's Artilleri, S. 21, ff.)

[1]) Christian IV's nye, saakaldte „lange Tøjhus", der stod færdigbygget 1604. Det kaldtes ogsaa Arkelliet, hvorved forstaaes Beholdningen af alt Vaaben- og Artilleri-Materiel i en Fæstning eller et Skib.

[2]) Hans Kost, Arkelimester fra 1602 til sin Død i Slutningen af 1617.

[3]) Adolph Frederik Grabow til Watike, en pommersk-mecklenborgsk Adelsmand, var Øverste-Arkelimester fra 1618 til 1624, da han blev Berghauptmand i Norge. 1619 blev han tillige Vicepræsident i det ostindiske Kompagni. 1626 blev han afskediget, efter at der var indledet Undersøgelse imod ham for mislig Embedsførelse. Hans senere Skæbne kendes ikke. (Se Blom, Chr. IV's Artilleri. Bricka og Fridericia, Chr. IV's Breve 1618, S. 129.)

hvilket maa regnes for en stor Gave af Gud og ikke mindst i et fremmed Land.

Tre Uger senere blev jeg tillige med 25 andre indskrevet under Regimentet, men der manglede 350 Mand paa et helt Regiment, hvilket dog bestandig skulde være fuldstændigt efter Kongl. Majestæts Befaling, og da for første Gang svor jeg Kongl. Majestæt Huldskab og Troskab tillige med det hele Regiment. Kongen var ikke dengang tilstede. De bar sig saaledes ad, at der indenfor Skranken i Tøjhuset blev sat et Bord med Salt og Brød, og det skal betyde Christus og hans Ord. Det at sværge saaledes kaldes at sværge paa Salt.

Sex Uger senere fik jeg Befaling til at holde Vagt ved Tøjhuset; indtil den Tid havde jeg Fripas og Spillerum og Lov til at gaa omkring i Byen og behøvede ikke at arbejde, hvilket jeg havde forud for andre, der kom til samme Tid som jeg under Regimentet. Thi den gode og fromme Tøjmester *Hans* var mig særdeles god og naadig, som om jeg havde været hans egen Søn, hvorfor mine Jævnlige holdt af mig, saa jeg blev anset for at være en af de fermeste blandt mine Kammerater, hvilket Guds Naade lod mig fattige og fremmede Mand trøste mig ved.

De fleste af mine Landsmænd, som var komne fra Island og som jeg traf dernede, viste sig gode og hjælpsomme mod mig, trofaste og uden Svig. Da jeg først kom derhen, var der *Thorlak Thorkelsson* fra Holar, der senere blev Præst og ordineret

til det Sogn, som hedder Oure, i hvilket Kald han dog aldrig kom til at virke, thi han døde i Kjøbenhavn. Han var min elskelige og gode Ven[1]). Item var ogsaa fra Holar kommen derhen *Jon Gissurarson,* en from Mand, som senere blev Skolemester i Skalholt og paa Holar og derefter Præst og Klosterholder paa Mulastad paa Nordlandet. Item *Finn Bødvarsson* fra Borgarfjord i Syd-Fjerdingen, min fromme og elskelige Ven, som i Kjøbenhavn hensov i Herrens Naade.[2]) Item *Gudmund Jonsson* fra Hítardal, en from og god Mand, som sammen med de andre før nævnte viste mig Ære, Kærlighed og Velgærninger. Han døde ogsaa i Kjøbenhavn og disse tre Studenter fik alle en hæderlig Begravelse. Item *Páll Sveinsson,* som var der samtidig med disse, han var Bartskær, stammede fra Holt i Ønundarfjorden, en from Mand og altid min gode Ven; han døde i Kjøbenhavn og blev ærlig begravet i Helliggejstkirkens saakaldte Urtegaard, og jeg kastede Muld paa hans Grav sammen med 6 andre herlige unge Mænd, som var bleven købt dertil.

---

[1]) Thorlak Thorkelsson fik $^{30}/_{8}$ 1617 Tilladelse af Konsistorium til at oprette en privat Forberedelsesskole i Kjøbenhavn, og blev $^{20}/_{7}$ 1621 Præst ved Hvidovre Kirke. Han er den første Islænder efter Reformationen, der fik præstelig Ansættelse i Danmark, men han døde allerede et halvt Aar efter i Januar 1622. (Kirkehist. Samlinger III 1. S. 810 ff.)

[2]) Finn Bødvarsson Søn af Provst Bødvar Jonsson til Reykholt i Borgarfjorden (1548—1626), fra hvem Slægten Finsen stammer i lige Linie. (Se Espolin V. 14. VI. 94 samt Obituaria Islandica 221.)

KAP. VI

Indeholdende det mærkværdigste, som skete, efter at jeg først var kommen til Kjøbenhavn, og andet mere.

Lidt efter at jeg havde svoret Eden og var bleven indskrevet i Kongens Bog, skete det en Dag, tidlig om Morgenen, at jeg gik over den Jærnrist, som man gaar paa, naar man gaar ind til den Kirkegaard, som hører Domkirken til, der ogsaa kaldes Vor Frue Kirke, for at lede efter Student *Thorlak Thorkelsson* Da saa jeg en Mand og en Kvinde gaa foran mig til den Brønd, som dér staar, for at hente Vand, og da de saa ned i Brønden, gav de et stort Skrig fra sig og sagde, at der laa et Lig af et lidet Pigebarn i Brønden. Jeg gik hurtig derhen for at se, hvad der var sket.[1]) Dette sjældne Tilfælde blev strax udbredt over hele Staden, hvorfor der paa forskellige Maader blev foranstaltet Undersøgelser. Der blev af dette Sogn strax næste Morgen forsamlet 500 Tjenestepiger paa Raadhuset og prøvet, om der var Mælk i Brysterne paa dem, hvilket ikke fandtes hos nogen af dem.[2])

Formedelst dette Tilfælde var der Jammer og Graad i Staden, og i Kirken blev der gjort Bøn

---

[1]) Om Stadens offenlige Brønde se O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie IV S. 136, hvor det anføres, at der ikke sjældent blev kastet nyfødte Børn i Brøndene, i hvilke der 1668 blev anbragt Pumper for at forhindre Forurening.

[2]) Ikke alene i slige særlige Tilfælde, men for at forhindre Barnefødsel i Dølgsmaal i det hele taget, var det af Christian III i kgl. Brev til de jyske Købstæder dat. Fredag næst efter St. Galli Dag 1555 befalet, „at nogle Dannekvinder af Byens Borgerstand skulde have Tilsyn, om nogen Tjenestepige eller andre ugifte Kvindfolk reder til Barsel". (Se D. Magasin V. S. 253.) I Aalborg Bys Regnskaber forekommer desuden hyppigt i Slutningen af Aarhundredet Udgifter til Traktement for de Kvinder, der malkede Pigerne paa Raadhuset for at faa afgjort, om de nylig havde født Børn. (Saml. til jysk Historie og Topgr. IX. 111.)

til Gud, at dette maatte aabenbares, hvilket dog ikke skete, uden hvad man gættede sig til, at det var blevet udkastet fra en højlærd Person *M. H. M's* Hus. Saa er der intet mærkeligt at omtale indtil tre Aar efter, da det skete, at tvende vanskabte Børn blev født i Byen i det Stræde, som kaldes Vognmandsstræde, og i disses Børns Ligprædiken, der blev holdt af Præsten Hr. *Menelao*, omtalte han de mangfoldige onde Sæder, som nu begyndte at gribe om sig i Staden. Han talte ogsaa om det før omtalte Barn og brugte haarde Udtryk imod de Gejstlige, formedelst deres Skødesløshed med at paatale Pragt i Klæder og unge Pigers stygge Klædedragt, og at disse tvende vanskabte Børn lignede, hvad Hovedet angik, Pigernes Haarfletninger, Tophuer og de høje Piber paa Skuldrene, samt havde saadanne Kjolefrynser, som unge Piger dengang brugte, afstumpede Sko og den Slags hovmodigt Væsen, hvorfor slige Tegn og forunderlige Nedkomster nu blev hyppigere baade her og andre Steder, hvortil Gud ofte blev nødt formedelst adskillig Overdaadighed og Guds Gavers Misbrug.

Denne Hr. *Menelaus*,[1]) som var Præsten af St. Nicolai Kirkes Kapellan, ivrede altsaa meget imod Præsternes Skødesløshed, at de ikke først søgte at forbyde deres Familie og Tjenestefolk at bære

---

[1]) Menelaus Poulsen Næstved (1585—1626) blev 1610 øverste Kapellan ved Nicolaj Kirke og 1617 Slotspræst. Han udgav 1625 et Flyveskrift: „Om et vanskabt Pigebarn". (Stolpe, Dagspressen I.) At han fanatisk ivrede mod Tidens Fordærvelse ses af hans, i kulturhistorisk Henseende i høj Grad oplysende, Henvendelse til Rigets Kansler. (Se Molbech: Nordisk Tidsskrift III 415.)

den forbudte Klædedragt, men tvertimod tillod det, og bl. a. omtalte han ogsaa det døde Barn, som blev fundet i Brønden med Fruentimmerbaand om Halsen, sigende, at det vel ikke havde hørt et af de Højlærdes Huse til. Disse Ord af hans Prædiken var det vigtigste, som Præsten Mag. *Anders*[1]) anklagede ham for hos Erkebiskop Dr. *Hans Resen*[2]), hvorfor han kom i alle de Højlærdes Vrede og Ugunst, saa de tog hans Embede fra ham og forbød ham oftere at prædike i den Kirke. Han gik ofte ganske ene paa St. Nicolai Kirkegaard. Nogen Tid efter prækede han sin sidste Prædiken, som jeg Uværdige hørte tillige med mange andre fromme Folk, med hvilke han med Graad tog Afsked, og meget ydmyg velsignede han dem, og Menigheden græd ogsaa, thi alle elskede og agtede ham. Siden gik Erkebiskoppen tillige med de Højlærde op til Kongen og anklagede ham samt opregnede alle de Forseelser, han havde begaaet, og bad Kongen fatte Beslutning, om han skulde jages ud af Landet eller miste Hovedet. Men da de for faa Aar siden havde forvist en ypperlig Mand ved Navn M. *Olaf Kock*,[3]) hvilket Kongen meget fortrød, fik de ikke Lov til at raade i denne Sag, thi Kongen lod strax sende Bud

[1]) Mag. Anders maa være den bekendte Digter, Anders Christensen Arreboe, der var Sognepræst ved Nicolai Kirke 1616—18.

[2]) Hans Povelsen Resen (1561—1638) var 1591 bleven Prof. theol. og var fra 1615 til sin Død Sjællands Biskop, en af vor Kirkehistories mest renlivede Lutheranere.

[3]) Bergenseren Ole Jensen Kock var 1607 bleven Præst ved Nicolai Kirke, men indviklede sig i dogmatiske Stridigheder med Resen, der paa Kolding Landemode 1614 fik ham landsforvist for kalvinistiske Anskuelser. Han døde 1614 i Stockholm. (Se N. M. Petersen: Den danske Literaturs Hist. 2. Udg. III S. 60).

efter ham og befalede ham at holde den Prædiken strax for sig og de Højlærde dér paa Slottet, hvilket han ogsaa gjorde. Kongen syntes godt om Prædikenen og bød ham velkommen paa Slottet, hvor han saa senere blev Præst.

Der blev et Menneske dræbt om Natten i det Stræde, som hedder Lerstræde[1]), nogen Tid efter at jeg var kommen til Kjøbenhavn. Morderen undkom og man kunde ikke faa fat paa ham. Der blev mange Forbrydere straffede og henrettede baade paa Galger, Stejler og Vipper[2]), indtil Kongen indsaa, at det ikke hjalp og Forbrydelserne ikke blev færre, hvorfor det paa en Herredag blev bestemt, at ingen i 12 Aar skulde henrettes, hvor stor en Forbryder han end var, med mindre han havde gjort sig skyldig i en særdeles stor og sjælden Forbrydelse. Derfor blev der indrettet et Fængsel paa Bremerholm[3]), Trunken, og derind blev de satte, som havde gjort sig skyldige i de største og mindste Forbrydelser. Det var saaledes indrettet, at Forbryderen havde én Jærnring om Livet saa vid, at han kunde skifte Klæder, og én om det højre Knæ, forbunden med en svær Jærnlænke uden paa Laaret. Der blev beskikket 4 Mand, som skulde passe paa Forbryderne og daglig drive dem frem med Svøber til Slid og Trældom, give dem

[1]) Læderstræde, hvilket er en Sammentrækning af Ladbrostræde.

[2]) Vippegalger i hvilke man vippede Forbryderen i Vejret, saa at han rev Armene af Led, naar han faldt ned i Rebet, der var fastgjort om hans Arme.

[3]) Med Hensyn til det Terræn, som Bremerholm — det kongelige Skibsværft — omfattede, omtrent mellem Havnen, Børskanalen, Holmens Kanal og Nyhavn, henvises til den vedføjede samtidige Tegning. Trunken stod endnu da Gammelholm blev fraflyttet 1862. (Se Lind: Chr. IV og hans Mænd paa Bremerholm, og Stuckenberg. I Bremerholms Jærn. Hist. Tidskr. VI 3.)

Mad, have Tilsyn med dem og hver Morgen og Aften paa bestemt Tid lukke Fængslet op og i. Alle Slags Folk, det være af hvilken som helst Stand, som forsaa sig, blev dér indsat og var der saa længe, som de blev dømt til, efter som Forbrydelsen var stor eller lille. Nogle skulde være der en Maaned, andre 3—4 Maaneder, og atter andre 1 Aar, 3 Aar til 20 Aar, og de største Forbrydere paa Livstid.

Vagtmesteren *Søren Tran* blev sat der ind, formedelst at han havde overfaldet en Adelsmand om Natten ved Hjælp af sin Skarvagt,[1]) banket Adelsmanden og brugt Vold imod ham. Der blev ligeledes indsat to gamle Mænd, Fogeder (som vi kalder Sysselmænd), som af Dronning *Sophie*[2]) var bleven sendt hertil fra Lolland for at sidde der i nogle Aar formedelst urigtige Domme, som de havde afsagt. Ligeledes en Student, som hed *Peter* stammende fra Korsør, som blev indsat dér, fordi han havde tilføjet sin Stedfader et lille Knivstik med en Pennekniv. Han blev dømt til at blive der i 18 Aar. Vi havde boet sammen og ligget i én Seng sammen en hel Vinter; han skulde snart vies. Denne *Peter* undslap fra Fængslet med 7 andre af de omtalte Fanger ved, at de skred baglængs gennem Hullet paa Lokummet ned til Søen og kastede sig fra den næsten to Favne høje Mur ned i Dybet og svømmede saaledes langs med Mu-

[1]) Det egentlige Polititilsyn i Kjøbenhavn udgjordes af 12—13 Personer, den saakaldte Skarvagt, der hver Nat patrouillerede i Gaderne, ført af Vagtmesteren og en af Stadens Tjenere. (O. Nielsen, Kbhvns. Hist. III. 278.)

[2]) Enkedronning Sophie (1557—1631) havde Krongodset paa Lolland og Falster som Livgeding og residerede paa Nykøbing Slot. Hun var meget streng mod sine Bønder.

ren til den Sandbanke, som er udenfor. Dér brækkede de Jærnene af sig og undkom derefter til Sverrig; en af dem blev tagen og hængt. Denne Student *Peter* blev i Sverrig Skolemester hos en Herremand. Et Aar senere rejste han for at træffe sin Stiffader og kræve sin fædrene Arv, men Stiffaderen bad ham først bevise, at han ærlig var kommen ud af sit Fængsel, og lovede ham at udrede og betale den, naar han havde bevist dette, hvorfor *Peter* blev vred, gjorde et stort Opløb og vilde paany dræbe sin Stiffader, men han blev taget af Byens Øvrighed og ført til Kjøbenhavn, hvor han blev henrettet paa Slotspladsen, efter at han havde holdt en Oration eller Sermon over Guds 4de Buds Indhold og Text.

Aaret før jeg kom til Kjøbenhavn var tre Hexe blevet brændt paa Sjælland, den fornemste af dem hed *Maren Kringsteds,* en meget formuende Kvinde. Jeg husker ikke, hvad de havde gjort.

Det skete om Sommeren en Torvedag, som var en Lørdag, at en Mand, der hed *Jens,* der nylig var gift med en from Dannekvinde og boede i Lille Færgestræde,[1]) gik ud ad Vesterport med en anden from Borger og spaserede paa den Slette, hvorover Omegnens Bønder kører til Kjøbenhavn to Gange om Ugen med alle Slags Varer, som man plejer at føre fra Landet til Købstæderne, saa som Rug, Malt, Byg, tre Slags Gryn, Hvede, Humle, Honning, Smør, Ost, Svin, Gæs, Ænder

[1]) Et af de tre parallelle Stræder: Store og Lille Færgestræde, samt Højbrostræde, der fyldte nuværende Højbroplads indtil Branden 1795. De kan tydelig ses paa Wicks Tegning.

og al Slags Ferskvands Fisk. Blandt de Bønder, som kørte fra Byen, var én temmelig drukken. Den unge Borger *Jens* begyndte efter gammel Vane at kaste Hestepærer paa Bønderne, indtil den drukne Bonde blev Maalet for hans Kasten, Spotten og vanærende Ord; men da det gjorde Bonden ondt, naar han ramte ham, og han tillige ilde taalte hans Spottegloser, og den anden (Jens) ikke holdt op, uagtet den anden Borgers Bøn og Beden, sprang Bonden af Vognen med en rusten Sabel, som Bønderne plejer at lade ligge i Vognen uden Skede, og gennemborede *Jens* paa Stedet. Efter at have gjort dette sprang han op paa Vognen og kørte bort. *Jens* faldt strax død til Jorden. Da den anden Borger fortalte dette i Byen, blev Liget hentet og begravet Morgenen efter paa St. Nicolai Kirkegaard. Han blev ilde omtalt af Præsten paa Prækestolen, hvorledes han i sin Ungdom havde været sine Forældre ulydig. Der blev lyst efter Drabsmanden skriftligt, men ikke søgt efter ham af den andens Frænder, ej heller blev han savnet og begrædt af sin Kone, mod hvilken han havde handlet hadefuldt, og heller ikke af nogen anden. Dette Tilfælde gjorde, at Bønderne længe efter blev fri for Borgernes Spot og vanærende Ord.

Det skete ogsaa en Dag, at nogle smaa Drenge, som gik i den danske Skole, legede ved Raadhusmuren med deres Penge, indtil Kl. 4, som er en Time efter Non.[1]) To af disse Drenge kom op at

[1]) Non, den niende Time efter Dagens Begyndelse, regnet fra Klokken 6, altsaa Klokken 3.

trættes, den ene var syv, den anden ni Aar. Tilsidst greb den Lille en Pennekniv og stak den Ældre tildøde med den, hvorpaa han tog Flugten; men efter at dette var sket og Drengen flygtet, rygtedes det strax over hele Byen, hvor det vakte stor Opsigt og kom Byfogden (det er Stadens Sysselmand) for Øren, som strax udsendte sine Tjenere, som kaldes Bysvende, og som bestandig er dér tilstede, hvor noget ondt bliver bedrevet. Disse skulde nu tage den Dreng fat, som havde dræbt sin Kammerat, og da de var kommen midtvejs derhen, hvor Mordet var sket, mødte de denne unge Dreng i den Gade, som støder til Byens Vesterport. Han spørger dem: „Hvem løber I efter?“ De svarede: „Efter en Dreng, som har dræbt en anden.“ Da svarede han igen: „Der løb en lille Dreng, noget før I mødte mig, han løb alt, hvad han kunde,“ og han viste dem tillige Gaden. De løb den Vej, han angav, men han gik rolig videre og kom saa i andres Følge gennem Porten og ud paa Landet til en Bonde, hvem han fortalte det Uheld, der var hændt ham. Lidt efter at han var gaaet ud af Porten, kom Bud, at ingen Dreng under 10 Aar maatte tillades at gaa ud. Men da han var undkommen saa snildt, blev der ingen sendt efter ham, men tvertimod blev det ham befalet at opholde sig ærlig, hvor og paa hvad Maade han kunde inden- og udenlands, paa Kjøbenhavn nær. Og jeg har ikke mere om ham at fortælle.

Det sjette Aar jeg tjente i det Kgl. Regiment,

skete et sørgeligt Mord, ikke langt fra Kjøbenhavn paa en Præstegaard. Præsten hed Hr. *Søren.* Han havde en Karl, hvis Navn jeg ikke husker; han bød denne en Lørdag Aften at kløve Brænde til to Søndags-Maaltider, saa at Søndagen ej blev vanhelliget ved det Arbejde. Men efter at Præsten havde spist Aftensmad, vilde han just gaa i Seng tillige med sin Kone og 5- eller 6aarige Datter efter at have gjort Aftenbøn, samt to Tjenestepiger, som tjente hos ham. Men da Karlen ikke var færdig med sit Arbejde, saa biede de lidt. Præsten sendte af Medynk og Menneskekærlighed den ene Pige med en Kande af hans eget Øl for at trøste ham. Pigen gjorde det hende var befalet. Men strax som hun kom ud i Gaarden med Ølkanden til ham, kløvede han Hovedet paa hende og sagde, hun skulde undgælde for Præsten. Da denne syntes, hun blev for længe borte, sendte han den anden Pige, for at faa at vide, hvorfor den første dvælede saa længe, men hun maatte friste samme Skæbne. Siden gik denne Morder ind i Stuen til Præstens og hans Kones Seng. Præsten spurgte, hvorfor Pigerne ikke kom tilbage. Han sagde, at de begge to laa døde ude i Gaarden, at han selv havde dræbt dem og lovede ham og hans Kone samme Skæbne, saa at han ikke skulde behøve en anden Lørdag Aften at kløve Brænde for deres Skyld. Præsten blev ængstelig og bange, bad om sit Liv og lovede ham, at han aldrig fra den Tid skulde give ham Brænde at kløve, men der hjalp ingen Bønner eller Over-

talelser. Præsten bad ham da om saa megen Frist, som han behøvede til at læse Fader vor, hvilket den anden ikke tillod, men hævede sin blodige Øxe og dræbte dem begge i Sengen. Men da der var mørkt i Værelset og de i Begyndelsen brødes lidt, krøb deres lille Datter ud af Sengen og slap ud til nogle Bønder, som boede i Landsbyen ikke langt derfra. Efterat Morderen havde udøvet denne vederstyggelige Handling, brækkede han i en Hast Præstens Gemmer op, stjal deraf det kostbareste, gjorde sig saa stor en Bylt deraf, at han næppe kunde bære den, og rejste saa samme Nat bort fra Sjælland.[1]) I tre Aar derefter spurgte man ikke noget til ham, indtil han omsider blev taget i det Land Holsten paa følgende Maade: Denne før nævnte dræbte Præst havde en Brodersøn, som rejste til det Land Holsten og tog ind i et Værtshus. Blandt andre fremmede Personer ser denne unge Mand en, som sad med en Hat, som lignede den Hat, hans Farbror havde ejet. Herover bliver han saa ilde tilmode, at han holder op at spise og synes, han er kommen i en slem Knibe og véd ikke, hvad han skal gøre. Da Værten ser dette, spørger han, om han er syg. Det unge Menneske svarer nej og spørger den Fremmede, hvorfra han har faaet den Hat, han havde paa Hovedet, og sagde, at den Hat havde tilhørt hans salig Farbroder,

---

[1]) Uagtet den ikke ganske stemmer overens, er denne Historie vistnok den samme, som berettes i Wibergs Præstehistorie III. S. 103:

Præsten i Skævinge i Frederiksborg Amt Søren Pedersen født i Jylland c. 1538 blev 15 Novbr. 1618 „ihjelslagen svag og sengeliggende tillige med sin Hustru og to Sønner af en Tærsker."

Hr. Søren, som var blevet myrdet ovre i Sjælland af sin egen Karl. Den anden blev noget forvirret, men svarede dog, at han havde købt Hatten for dens fulde Værd. Det unge Menneske betænkte sig nu paa, om han skulde tage ham til Fange eller ikke; men da der var udgaaet et Brev over hele Riget, at han skulde gribes, hvor som helst han blev kendt, lagde han i Tillid til Gud Hænder paa ham og bad dem, som sad ved Bordet, at hjælpe sig, idet han erklærede ham for Kongens Fange, indtil han fuldstændig havde bevist, hvor og af hvem han havde modtaget den Hat. Men strax da han greb ham, tabte Morderen Modet og bekendte strax, at han havde begaaet dette vederstyggelige Drab. Derefter fik han det, han fortjente, og en afskyelig Død.

KAP. VII

Om den Skoflikker eller Skolapper, som en Nat stjal ud af Domkirken.

I Staden Kjøbenhavn var en Skoflikker ved Navn *Jens,* som havde en lille Bod ved St. Nicolai Kirkestræde, hvor han daglig udøvede sit Haandværk. Det skete en Nat, at han, lige indsovet, drømte, at en Mand kom til ham og spurgte, hvad han vilde give ham, i Fald han viste ham et Sted, hvor han kunde faa Penge. Skoflikkeren havde nemlig om Aftenen lagt sig tilsengs saare ilde tilmode over sin Fattigdom og sine daarlige Omstændigheder. Skoflikkeren syntes at svare ham, at han

umulig formedelst sin Fattigdom kunde lønne ham; men den anden sagde, at de nok skulde komme overens, hvorpaa han klædte sig og fulgte ham, indtil de kom til Domkirken.[1]) Da var han sig bevidst at være vaagen. Saa siger Manden til ham, at derinde var der altid Sølv nok, men Skoflikkeren svarede, at han ikke kunde faa fat i Pengene, uden at man kunde mærke det. Manden svarede, at han skulde trykke paa Døren med den bageste Del af sit Legeme, og efter at have gjort dette, aabnedes Døren. Efter Mandens Opfordring tog han en af Fattigkasserne, bar den ud og aabnede den uden mindste Støj eller Allarm.

Jeg husker ikke ret, hvor meget det var, men det var altsammen i Søslinger[2]) og vel i det hele en Sum af omtrent 300 Daler. Derpaa lukkede han Kirken uden nogen Allarm eller Støj. Da dette var sket, var Manden forsvunden.

Medens disse Penge endnu ikke var fuldstændig ødte og opsvirede (thi han brugte dem til alle Slags Udsvævelser), holdt han ganske op med sit sædvanlige Arbejde. Søndagen næst efter denne stygge Handling var sket, gik Kirkeværgerne efter Sædvane rundt i Kirken med Tavlerne, hvori enhver lægger efter Behag, til de Folk, som sidder i Stolene; og da de skulde lægge Almisserne ind i Kisterne, fandt de en af disse ganske tom. Siden fortalte de Præsten det, som, efter at hans Prædiken var endt, be-

---

[1]) Hermed menes Frue Kirke.
[2]) Søsling en lille Mønt paa 6 Penninge, deraf Navnet, Sechsling.

kendtgjorde det fra Prækestolen, hvorpaa der paa Raadhuset blev kundgjort, at naar nogen betalte eller solgte noget over en halv Dalers Værdi i lutter Søslinger, skulde og maatte han tages til Fange og sættes i Jærn til Overhøring og Ransagelse. Det skete da, at da denne Forbryder havde bortødslet det meste stjaalne Gods, syntes han, at det var bedst at begynde paa det gamle Arbejde igen, hvorfor han gik til en Skomager, som hed *Jacob* for at købe Saalelæder af ham og betalte ham med halvanden Daler i bare Søslinger. *Jacob* lod tappe en Kande Øl til ham, og mens han opholdt ham, sendte han Bud til Byfoged *Laurits Mogensen,*[1]) der strax sendte to Bysvende for at gribe ham. Da de kom ind i Stuen, hilste de meget blidt og bad om en Kande Øl, som blev dem givet. De spurgte strax, hvem denne Mand var, og indbød ham at drikke med dem, men han sagde, hvem han var, og at han ikke kunde tøve. Husbonden sagde, at denne Mand havde købt Saalelæder af ham for halvanden Dalers Værdi og betalt med Søslinger. Bysvendene mente, at det ganske vist var Kirketyven, som havde stjaalet den hellige Skat og de Fattiges Penge, hvorfor de lagde Hænder paa ham. Men han bekendte strax den store Misgerning, hvorpaa de førte ham til Byfogden og derfra i Fængslet. Noget efter blev han taget ud af dette og sat paa Stejler udenfor Vesterport.

---

[1]) Laurits Mogensen var Byfoged i Kjøbenhavn fra 1615 til 1620, blev Raadmand 1622 og døde samme Aar. (O. Nielsen, Kbhvns. Hist. III. Reg.)

Nu efterfølger om den Tyv, som lod gøre en Nøgle til Kramboderne.

Der boede i Kjøbenhavn en Slagter, som hed *Christian,* en velhavende Mand. Paa Djævelens Indskydelse tog han sig for at skaffe sig Adgang til de fleste af Kjøbenhavns Kramboder og købte en Mand, som hed *Didrik,* til at lave et dertil hørende Instrument til sig. Da nu Krambodsvendene savnede forskellige Varer i Boderne, fortalte de hverandre dette og aabenbarede det tilsidst læmpeligt for deres Herrer, hvorpaa det blev besluttet, at tvende Mænd skulde holde Vagt om Natten i hver Krambod. Paa den Maade blev det aabenbart, hvem der havde gjort det. Han blev derpaa sat i Fængsel tillige med 9 andre Personer, som hjalp ham, iblandt hvilke var hans Kone, to Døtre og en Søn. Denne Mand havde en Broder i Staden, som kaldtes *Jens Færgemand.* Han boede i Vingaardsstræde, den næste Dør ved det Hus, hvor jeg boede. Man troede, at denne hans Broder var en Varulv, en Slags Mennesker af den Natur, at de somme Tider imod deres egen Villie bliver omskabte til Ulve, og dette var fulgt med flere Familier, og man tror det sker paa Grund af begaaede Forbrydelser.

Denne *Jens Færgemand* gik paa den Vej, ad hvilken Kongen plejede at rejse fra Slottet til Frederiksborg, hvor jeg tillige med mange andre stod. Det var ved Stranden ved Højbro. Da Kongen kom fra Slottet, kastede denne *Jens* sig paa Knæ

for Kongen. Kongen spurgte ham, hvad han vilde. Han sagde, at han bad, om hans Broder maatte benaades for at hænges og hellere halshugges.[1]) Kongen svarede, at det var bedre, at han bad Gud, at der aldrig hændte ham saadan Udaad som hans Broder, og at denne var det, som han var bleven, hvilken Dødsmaade han end fik. *Kongen* vendte sig derpaa om og spurgte, hvor meget han vilde give, for at han blev halshuggen. *Jens* svarede 300 Daler. Kongen lovede, det skulde saa være, og at de skulde gives Kirkerne, hvorpaa [Forbryderen] han selv tiende med sin Familie blev halshuggen.

Om Skrædderens Kone og de to andre Koner.

En Skrædder ved Navn *Hans,* der boede i de saakaldte Klædeboder, havde en ung og dejlig Kone ved Navn *Anna.* En Soldat havde fattet Begær til hende og belurede hende med sine Kammerater for at rane hende fra hendes egen Ægtemand. Derfor blev der Opløb i Staden en Lørdag mellem Soldater og Borgernes Tjenestefolk, og under dette mistede Skrædderen hende fuldstændig, hvilket han taalmodig maatte bære, da hun selv havde hjulpet med til Bortførelsen.

Paa samme Maade skete det i samme Efteraar, at en Knivsmed, som hed *Maurits,* mistede sin

[1]) Der var større Skam forbunden med Døden ved Hængning end ved Henrettelse med Sværd.

Kone, *Betsabe*, som fandt Lejlighed til at løbe bort med en Soldat til Tyskland. Ligeledes mistede en adelig Mand ved Navn *Jørgen Daa*, — som var Admiral i Vestersøen og som fangede Kaptajn *Mandaus* oppe ved Rusland, og med hvem jeg først sejlede paa en Orlogsmand — sin adelige Frue, der rømte med en Soldat til Tyskland,[1]) men selv om der udsendes Stikbreve efter saadanne Personer, hjælper det ikke, thi den ene Soldat hugger ugerne Øjnene ud paa nogen af sine Kammerater og Staldbrødre.

KAP. VIII

Om mine Rejser med Krigsskibene paa de nordvestlige Have, samt andet der hændte, medens jeg tjente ved Tøjhuset.

I det Aar, som jeg blev indskrevet i Tjenesten, Anno 1616, arbejdede man paa Kongens Livskib paa Bremerholm; det blev først kaldet „Caritas", men blev senere af en anden Grund kaldet „Patientia".

I det Aar 1616 blev der i Oslo i Norge holdt en Herredag, hvor Kongen tillige med flere af Raadet var tilstede tillige med Kansler *Christian Friis*, som dengang var meget gammel, næsten 80 Aar eller derover. Da han om Aftenen i Oslo sad tilbords med Kongen og de andre Herrer, følte han, at han var syg, og bad inderlig Kongen, om han strax maatte blive ført ud paa sit Skib, som

[1]) Om Admiralen *Jørgen Daa* se nedenfor. Han var gift med en skaansk Adelsdame, *Magdalene Sørensdatter Baden*, om hvem det hedder, at hun „skikkede sig ilde." Hun døde før 1619. (Biogr. Lex.)

han var kommen med fra Kjøbenhavn, nemlig Skibet „Fides“, saa at han allerede Dagen efter kunde være paa Hjemrejsen. Deri samtykkede Kongen gerne, men om Natten henad Kl. 12 døde han og blev strax Morgenen efter ført hjem.[1])

Da nu Fru *Mette* hørte dette, blev hun meget ilde tilmode, og man sagde, at hun, skøndt uden Grund, troede, at han havde faaet en anden Dødsmaade, end man sagde hende, samt at hun bar meget Had til Kongen, hvorfor denne blev af sine gode Venner advaret at tage sig iagt saa godt, han kunde, baade tilsøs og tillands med Guds Hjælp.[2])

I Aaret 1617 om Foraaret vilde Kongen endnu som før rejse med sit Livskib „Patientia“, og om Aftenen blev man færdig med at flytte alt, hvad man behøvede, ud paa Skibet, og Morgenen efter vilde Kongen sejle. Men om Natten kom en saa græsselig Østenstorm, at ingen havde kendt dens Lige, og man ventede, at Huse og Taarne vilde falde ned. Den varede næsten halvanden Time. I dette Uvejr drev Kongens Livskib bort fra Flaaden op paa nogle Sandbanker uden for Bremerholm, men 100 andre Skibe, som laa dér, led ingen Skade. Kongeskibet blev kastet omkuld paa Styrbordssiden, saa at Vandet flød ind ad hver

---

[1]) Christian Friis var født 1556 og var altsaa kun 60 Aar, da han døde 29. Juli 1616 paa „Fides“ i Havnen ved Oslo. (Biogr. Lex.)

[2]) Christian Friis var gift med Mette Hardenberg, der næppe overlevede ham et Aar, da hun døde 15. Juni 1617. (Biogr. Lex.) Naar hun af Jon Olafsson gentagne Gange omtales som fjendtlig sindet mod Christian IV, maa det bemærkes, at Kongen netop stod i et ganske særligt godt Forhold til hende. (Se f. Ex. Sivert Grubbes Dagbog. D. Mag. IV, 2, 367.)

Port, hvor Kanonerne plejede at være, men som nu alle var faldet ud i Søen. Al Skibsproviant, baade Kongens og Skibsfolkenes, blev fordærvet. Kongen selv og alle de, som tjente ham, saa som Kaptajnerne, Skipperne, Bøsseskytterne, Baadsmændene og Hoftjenerne var daglig der tilstede i en halv Maaned for at faa Skibet oprejst, hvilket skete med megen Møje. Da blev Skibets Navn, som før var „Caritas", forandret, og formedelst dette Uheld og denne Besværlighed lod Kongen det kalde „Patientiam".[1]) Nogen Tid derefter lod Kongen udruste dette sit Skib paa ny for at prøve, hvor støt og hvor hurtigt det sejlede, tillige med et andet godt sejlende Skib ved Navn „Spes". Nogle Dage iforvejen lod Kongen udsprede det Rygte, at han agtede at sejle med „Patientia", men da Skibene skulde sejle ud af Havnen, lod Kongen sig ro hen til et andet Skib.

Denne Dag var særdeles godt Vejr med Solskin. (Jeg laa i denne Tid syg af Koldfeber, hvilken Sygdom varede i 18 Uger.) Da Skibene var kommen under Sejl og havde lagt Dragør tilbage under god Kuling, kom der et Vindstød af en saa forfærdelig Styrke, at den store Mast paa „Patientia", der bestod af 9 Træer og var 2—3 Favne tyk, pludselig knækkede[2]) og faldt overbord med

[1]) Se Christian IV's Kalenderoptegnelser for $^{21}/_{4}$ 1617: „Om Natten ymellom Mandag och Tysdag uar ted saadan En storm, att mange aff skiiben dreff paa Grunden, och ett skiib ued Naffn Charitasz faldt om paa syden. Ephter den samme dag bleff samme skiib kallit Patientia." — $^{2}/_{6}$. „Seilede ieg ud med Patientia fraa kiøbenhaffuen samme skiib att probere." (Danske Saml. V. 50 ff.)

[2]) Dette skete først ved en senere Prøvesejlads 30te Juni samme Aar. (Kalenderoptegnelserne smstd.)

12 Mand, som sad i Merskurven, af hvilke en døde, over hvem Kongen meget sørgede og fældede Taarer og sagde, at han havde mistet sit Liv i hans Sted. Hans voxne Børn lod Kongen opdrage og giftede hans Kone med en af sine Baadsmænd.

Den tredie Gang var jeg med, dengang Kongen sejlede med dette Skib i Øresund, hvilken Rejse var meget heldig.

Selve Paaskedag, da alle Kongens Skibe laa paa Strømmen udenfor Bremerholm med hele sin Stads, som bestaar i Skanseklæder langs hele Rælingen og alle Merskurvene, samt Flag og Vimpler paa alle Mastetoppe og Bolsaner[1]) fra Raamulerne.[2]) Under Gudstjenesten paa Skibene drev en Tønde med to Bunde til Skibet „Patientia"; men den Mand, som havde Vagt, tog Skibsstagen, jog den i Tønden og trak den op, thi han troede, at det maaske var noget nyttigt, den indeholdt; men da han aabnede den, laa der en hovedløs Mand i den. Manden blev bange og kastede Tønden i Søen igen. Derefter spøgede det længe paa Skibet, saa at ni Mand mærkede det, hvor iblandt jeg var. Vi fik ondt i Hovedet, hvorfor Kongen meget ynkede os og kom selv daglig til os, samt bød sin Kok give os den sundeste Føde. Dette skete, da jeg anden Gang var ombord med Kongen paa Fart i Øresund. Gud gav os igen vor Helsen.

[1]) Vimpler.

[2]) Raamule, Raanokke, Enden af en Raa. (Kalkar, Ordbog til det ældre danske Sprog.)

Tredie Gang lod Kongen udruste to andre Skibe, nemlig „Fides“ og „Spes“, som skulde sejle til Norge til det, de kalder Flekkerø,[1]) for at erfare Nordmændenes Mening om Opførelsen af Blokhus paa det Sted, saa at alle de Skibe, som under Stormvejr løb derind, kunde betale Told til Staden, thi under slige Omstændigheder sejler mange derind og venter derinde, til Stormen har udraset. Men det syntes ikke Kongen raadeligt, og ej heller de Herrer af Raadet, som fulgte ham, nemlig *Albert Skeel,* Rigets Admiral,[2]) den norske Kansler[3]) og den norske Statholder.[4])

Vi fik god Bør derfra. Denne Rigets Admiral talte ofte med Kongen om Statssager og raadede altid til det Bedste, eftersom det angik enhver, og som han syntes, det var nødvendigt.

En Morgen skete det, at en af Kongens Hoftjenere blev sendt — det var paa den Tid, vi spiste Frokost — for at spørge, om der ingen Islændere var paa Skibet, hvilke, om de var der, strax skulde følge med ham til Kongen efter dennes Befaling. Han fik til Svar, at der var to af Bøsseskytterne, som var Islændere, nemlig *Jon Halldorsson* fra Øfjord og *Jon Olafsson,* som var mig.

---

[1]) Den 7. Maj 1617 sejlede Kongen fra Kronborg til Norge med 6 Orlogsskibe under Admiral Jørgen Daa og opholdt sig to Dage i Flekkerø, hvor han fordelte Skibene til at krydse i Nordsøen for at hindre Fremmede uden Pas i at fiske og handle under Island og Nordkap. Den 14. samme Maaned landede han i Varberg. (Se Kalenderoptegnelserne.)

[2]) *Albert Skeel* (1572—1639) var Rigsadmiral fra December 1616, indtil han i Januar 1623 tog sin Afsked som saadan af ubekendte Grunde. (Biogr. Lex.)

[3]) *Jens Bielke* til Østraat (1580—1659) var Norges Riges Kansler fra 1614 sin Død. (Biogr. Lex.)

[4]) *Enevold Kruse* (1554—1621) Statholder i Norge fra 1608 til 1618. (Biogr. Lex.)

Vi gik strax med ham op paa Skansen til *Kongen* og Rigets Admiral *Albert Skeel.* Kongen bød mig vente saa længe, indtil han havde talt med den større og ældre af os to. Han spurgte ham om hans Navn og Familie, og med hvem han havde sejlet fra Island og af hvilken Aarsag. *Jon* svarede, at han var ikke blevet dreven dertil af nogen særlig Aarsag, men af Lyst til at rejse. Kongen sagde, at det havde vist ikke været Aarsagen, men hans store Lyst til Fruentimmer. Derpaa kaldte Kongen paa mig og spurgte mig ligeledes om Navn og Familie, og om jeg havde gaaet i Skole, thi jeg saa ud som en lærd Mand, og med hvem jeg havde sejlet fra Island. Jeg svarede med et engelsk Skib, thi jeg turde ikke sige Usandhed. Da sagde Kongen: Hvorfor hellere med dem end med de Danske? Jeg svarede, at jeg nu havde syntes bedre om det. Han spurgte mig om min Rejse til England, mit Ophold dér, min Rejse derfra, og hvordan jeg syntes om Landet, og om mange Ting, om Bygningerne, om Vejlængderne mellem Stæderne, om Religionen. Jeg svarede Kongen paa de fleste Ting, og han indrømmede, at det var alt sandt, som jeg sagde, og morede sig meget ved at tale med mig om dette. Derefter talte Kongen om Englændernes Handel her i Landet.[1]) Jeg sagde, der ofte kom Drivis fra Grønland, som borttog Indbyggernes Fiskeredskaber, hvorved de kom til at staa hjælpeløse. Kongen sagde, at han havde hørt dette før. *Albert Skeel* tog stadig dette Lands

[1]) Med Landet menes her Jon Olafssons Fødeland.

Indbyggere i Forsvar og sagde, at i Fald han boede i Island, vilde han gøre det samme: købe, hvad han behøvede, uadspurgt de danske Redere.[1]) Men selv om de købte Fiskeredskaber, saa havde Rederne dog Gavn deraf ikke mindre end Islænderne selv, thi man fortalte i hvert Fald, at Islænderne gav de Danske Maden, men holdt Benene tilbage. Han spurgte, om det ikke var Tilfældet. Jeg svarede, at det var sandt, at Islænderne fik Hovederne [af Fisken], men de Danske Kroppene. Der blev talt meget om dette Lands Handel, baade de Riges og de Fattiges, men jeg svarede meget lidt desangaaende. Men man kunde mærke, at Kongen havde faaet mange Ting at vide om, hvorledes det gik til her indenlands. Han spurgte, om det var sandt, at de Danske solgte falske og fordærvede Varer, hvorover Islænderne idelig knurrede, men der kom alligevel ingen skriftlig Klage ind til ham, hvilket han var meget vred over, idet han ønskede, at Island var ham lige saa nær som Norge nu. Jeg sagde Kongen, at der i denne Tid var en islandsk Student i Kjøbenhavn ved Navn *Thorlak Thorkelsson* fra Holar, som havde tre Slags Prøver paa forfalskede Varer. Kongen blev glad ved dette og bad mig opfordre ham til at vise sig disse Prøver, saa at han kunde faa Vished om det.

---

[1]) Det islandske Handelskompagni var oprettet 1602. Dets Monopol paa Handel paa Island gav i mange Aar Anledning til utallige Klager over Misbrug. Lensmanden paa Island *Herlaf Daa* (1565—1630) maatte 1619 betale den store Sum af 3000 Daler til Straf for sin slette Administration af Landet. (Biogr. Lex. — Finn. Johann. Hist. eccl. Isl. III, 40 ff.)

Da vi havde endt vor Samtale, lod Kongen kalde paa sin egen Vintapper Mester *Christian Skammelsen*[1]) og befalede ham at give os et Vinstob, som tog 6 Potter. Da vi havde modtaget det, fik vi Tilladelse til at gaa.

Albert Skeel raadede Kongen til at lade udskrive Folk her fra Island, men Kongen sagde, at Landet ikke var meget folkerigt, og at Bønderne ikke kunde undvære deres Folk. Efter denne Samtale tiltalte Kongen mig altid meget venligt, hvor han saa mig.

Derpaa fik vi Sydostvind langs med Norge, indtil vi kom til Flekkerø. Dér gik Kongen i Land for at anstille Undersøgelser angaaende det før omtalte Blokhus, og i Følge med ham var de andre Herremænd. Saa rejste han ned til den nærmeste Præstegaard, som laa der ved Havnen og gik saa om Aftenen igen ombord. Morgenen efter gjorde man sig færdig til Hjemrejsen. Kongen syntes ikke, det var heldigt at bygge et Blokhus dér.

Det skete paa Hjemrejsen en Dag, da Kongen skulde spise til Aften, at alt det Sølvtøj manglede, som plejede at pryde Bordet, thi den kongelige Hovmester havde glemt at kræve Sølvtøjet efter Middagsmaaltidet. Der blev derfor megen Urolighed paa Skibet, og alle blev kaldt op paa Dækket, og Nøgler til alle Gemmer indkrævede. Jeg, ligesom mange andre, var bange for, at et ondt Menneske kunde have lagt det i en Uskyl-

[1]) Kongl. Majestæts Vinskænk Christian Skammelsen var en velhavende Borger i Kjøbenhavn, hvor han ogsaa holdt aaben Vinkælder, han var Medlem af danske Kompagni. Død 1626. (O. Nielsen. Kbhvns. Dipl. Reg.)

digs Gemmer. Undersøgelsen blev udført af Profossen og hans fire Medhjælpere.

En Baadsmand ved Navn *Rasmus* gik til Skibs-Høvidsmanden og sagde ham hemmeligt, at der samme Dag, en Time efter Maaltidet, var blevet kastet noget, som gav Klang, gennem Vandporten af en Spand. Dette blev sagt til Kongen. Den, som havde gjort det, hed *Jon* og var nylig kommen i Kongens Tjeneste og stammede fra en Egn i det nordlige Norge, hvis Indbyggere kaldes Graaben. Denne Mand var blevet laant Kongens Kok, Mester *Christian,* for at gaa ham tilhaande. Kokken havde 11 Svende i sin Tjeneste. Han blev strax kaldt frem for Kongen, men da han kom, kastede han sig i stor Angst ned for Kongens Fødder og bekendte, at han havde gjort det uforvarende, thi Vandet havde været meget grumset, saa han ikke kunde se Sølvet.

Kongen smilte, da han hørte dette, og ynkedes over Manden og sagde, at han var baade dum og fattig, og at han skulde tjene et Aar paa Holmen. Derefter blev der ikke mere talt om dette.

En Søndag paa Hjemrejsen var det ganske stille. Det var efter Gudstjeneste og Middagsmaaltid. Kongen lod alle kalde op paa Dækket og bød dem hitte paa noget, som kunde more ham, bad dem „strække Kattehals", som det kaldes. Den Leg er saaledes, at de Legende kaster et Reb over hinandens Hoveder om Nakken, og derpaa trækker de saa meget, de kan, med Næver og Krop. Men der er kridtet en Streg tvers over Dækket,

over hvilken Streg de søger at trække hinanden. Den *Jon,* som havde kastet Sølvtøjet overbord, blev anmodet om at begynde Legen. Han var en stor Mand og overordentlig stærk. Med ham fik man en af Skibsfolkene, som var den stærkeste af Baadsmændene, til at brydes, og derefter fire, den ene efter den anden, som han allesammen rask overvandt. Kongen gav ham for hver, han overvandt, en halv Mark. Derefter blev der søgt efter en imod ham blandt Bøsseskytterne, og salig *Jon Halldorsson,* som jeg før har omtalt, min bedste Ven, gik imod ham, men han duede ej heller. Efter ham kom en af Bøsseskytterne ved Navn *Mikkel,* baade stor og stærk. De brødes længe, indtil *Mikkel* vandt. Kongen gav ham dobbelt. Det var græsseligt at se dem brydes, man syntes, Skibet rystede, naar de tumlede.

Derefter blev mange andre Lege udførte for at more Kongen. Nogle legede at tage en Skilling op af en Spand Vand med Munden, medens de holdt Hænderne paa Ryggen. Andre klatrede op ad Takkelagen og lod sig glide hovedkuls ned ad Topstagerne, og mange andre Kunster blev udførte.

Om Eftermiddagen saa vi foran os et hollandsk Skib. Det var ikke en Orlogsmand. Vi havde to Kanoner foran paa Skiket, som ikke var meget store, saakaldet Halvgods; Kuglerne til dem vejede 3 Pund hver. Kongen bød den, som betjente dem, at lade dem, hvilket og blev gjort. Da sagde Kongen: „Nu skal Du, Jon, træffe det Skib, dér sejler.“ Da jeg nu havde gjort Kanonerne fær-

dige, forsynet dem med Fængkrudt og andet Tilbehør og stillet dem til Affyring, rettede Kongen efter, hvad han syntes bedst, men jeg fyrede. Der blev skudt 11 Skud paa Skibet, før det strøg Flag, thi Kongen vilde ikke gøre dem noget ondt, men kun skræmme dem. Derefter kom Kaptajnen ombord til os og havde fem Mand med sig. Han kastede sig skælvende og bange paa Knæ for Kongen og undskyldte sig og sagde med Graad, at han ikke havde vidst, at Kongen var ombord. Kongen lo ad det altsammen og sagde, at han skulde betale alle Skuddene, hvilket var en Rosenobel for hvert Skud, som han lovede, men Kongen sagde, at han ikke vilde have dem denne Gang, men i Fald han en anden Gang viste saadan Trods, saa skulde han betale. Kongen lod ham og hans Mænd beværte med et 6 Potters Stob med Rostockerøl tillige med Mad, men han kunde ingen af Delene tage til sig formedelst den Ængstelse, der var overkommen ham. Derefter roede han i Fred over til sit Skib.

Da vi kom forbi Varberg Slot, lod Kongen og nogle Hofjunkere og Adelsmænd sig sætte i Land i en Baad. Dér steg Kongen tilvogns og rejste saa tillige med sin Hofstat gennem Halland til Skaane, og fra Helsingborg over Øresund til Helsingør. Efter dér at have dvælet lidt, lod han sig igen sætte ombord, hvorpaa vi sent ud paa Aftenen kom til Kjøbenhavn, dér hvor det kaldes St. Annæ Bro.[1])

[1]) Omtrent paa nuværende St. Annæ Plads.

Kongens Hofpræst, M. *David,*[1]) holdt en lang og hjærtelig Tale til ham og takkede Gud, hvorpaa Kongen drog i Land til sin Have, som dengang laa udenfor Byen paa Nordsiden.[2]) Der voxede allehaande Urter og Blomster, og Urtegaardsmesteren hed *Marcus.* Der staar et Slot midt i Haven med et højt Taarn, overmaade smukt bygget; der er ypperlige Værelser, med forgyldte og malede Billeder. Der er Vellugt overalt. Midt i Haven staar Kongens Billede udhugget af Alabaster.

Næste Morgen kom vi til Staden, hvor enhver af os fik en god Modtagelse af sine Bekendte, og vi takkede Gud for vor lykkelige Rejse og Hjemkomst.

Om før nævnte Fru *Mette* siges der, at da hun spurgte, at Kongen var hjemkommen, gik hun ind i sit Sovekammer ganske ene og forbød sin Jomfru at gaa ind med, og strax efter blev hun funden død derinde.[3])

KAP. IX

Da jeg først kom til Kjøbenhavn Aar 1615, var der et aabent Sund mellem Staden og Amagerland, hvorover man blev færget paa smaa Baade. Men der, hvor Folket blev sat over, kaldtes

---

[1]) Der findes ingen Hofpræst eller Skibspræst af dette Navn. Antagelig foreligger der en Hukommelsesfejl fra Jon Olafssons Side.

[2]) I 1606 var Anlæget af Rosenborg Have begyndt. 1610 begyndte Chr. IV Opførelsen af sit Lystslot her. Navnet Rosenborg har Jon Olafsson ikke kendt, da det første Gang træffes i Midten af Tyverne. Marcus Wiblitz var Havens Forvalter fra 1606 til 1623. Han døde 1628.

[3]) Se Side 22, Note 2, der noksom modbeviser denne Folkesnak.

Kivnæs, formedelst Folks Snakken, Trætte og Kiv, som daglig hørtes dér; thi enhver søgte at komme først op i Baadene, hvorfor der ogsaa vankede Hug og Stik, naar stridbare Folk mødtes.[1]) Mange Gange i Begyndelsen lod jeg mig sætte over dette Sund, thi paa Amagerland boede en Mand, som jeg kendte og havde meget at gøre med, ved Navn *Niels Aagesen.* Han var Købmand ved de danske Handelshuse ved Skutulsfjord Havn ved Isefjords Dyb.[2]) Dér fik jeg altid en god Modtagelse og var meget afholdt af ham og hans Kone. Hver Lørdag traf jeg ham i Kjøbenhavn, naar jeg var hjemme, thi den Dag var Torvedag. *Magnus Arason*[3]) og *Magnus Sæmundsson,*[4]) mine elskelige Landsmænd, som nu er i Gud hensovede, var nogle Gange sammen med mig i hans Hus i Fryd og Gammen og engang med ham til et kosteligt Bryllupsgilde. Han laante mig ofte Penge, som blev ham rigelig tilbagebetalte af min Moder og min Broder af de Penge, som jeg havde efterladt hjemme. Han fik Varer hos mig af omtrent 14 Rigsdalers Værdi, som var bleven sendt til mig i Kjøbenhavn fra Island.

En ung Mand ved Navn *Jesper* tjente som Bodsvend hos den ærværdige Mand *Ivar Paulsen,*[5]) som var Borgmester. Han sejlede 2 Aar op til

[1]) Knippelsbro blev først bygget 1618—20.

[2]) Forfatteren skriver her „Skutulsfjardar Pollhus", hvorved menes Handelshusene ved „Poll", den nuværende Havn for Isafjord Købstad.

[3]) Fra Reykholar. Død 1635. (Esp. VI. 73.)

[4]) Rimeligvis fra Holl i Bolungarvik. Senere Sysselmand i Bardastranda Syssel. (Benediktson. Syslumannaæfir. II. 87 ff.)

[5]) Købmand Iver Poulsen var Borgmester fra 1615 til sin Død 1622 (O. Nielsen. Kbhvns. Hist. III. Reg.) Han var født i Kolding 1567.

Skutulsfjord og skulde bringe mig Varer fra min Moder og Broder til 16 Rigsdaler, men han blev angreben af Pest 6 Dage efter, at han var kommen hjem fra Hamborg, hvor Skibene lossede paa den Tid, og døde. Men da jeg ikke kunde fremvise noget skriftligt fra ham angaaende disse Varer, kunde jeg ingen Erstatning faa, uagtet jeg gentagne Gange gjorde mine Krav gældende baade hos Borgmesteren og hans Arvinger, som havde hjemme i Holsten.

Disse var Borgmestre under mit første Ophold i Kjøbenhavn: den første og ældste var *Knud Markussen,*[1]) den anden *Ivar Poulsen*, den tredie *Mikkel Vibe,*[2]) den fjerde *Peter Andersen.*[3]) De var alle fattige Mænds Sønner, som maatte bede om Brød, da de først kom til Kjøbenhavn, men ved Guds Naade og Villie blev de mægtige Mænd, som Erfaringen viser.

Peter Andersen havde rejst til Jerusalem og var borte et halvt Aar. Den egenlige Aarsag til den Rejse var, efter hvad han selv fortalte mig, at han en Aften sad og drak med tre Herremænd, og da kom i en temmelig dyb Disput om Rejsen til Jerusalem. De paastod, at den Rejse kunde man ikke gøre paa mindre end to Aar, hvilket han haardt benægtede og sagde, at han, naar in-

[1]) Knud Markvardsen var Borgmester fra 1606 til sin Død 1629. (O. Nielsen, Kbhvns. Hist. III. Reg.)

[2]) Mikkel Vibe, født ved Holstebro 1565, var Borgmester fra 1609 til sin Død 1624 og har gjort sit Navn bekendt i Kbhvns. Historie. Han var jævnlig Mellemmand mellem Staden og Kongen. (O. Nielsen, Kbhvns. Hist. III. Reg.)

[3]) Peter Andersen Randulf var Borgmester fra 1618 til sin Død 1620. (O. Nielsen, Kbhvns. Hist. III. Reg.) Hans Biografi melder intet om den her fortalte Begivenhed i hans Liv.

gen Hindringer kom i Vejen, skulde gøre den paa et Aar, idet han sagde, at han paa sin Ære og Tro vilde give al sin Ejendom til Kongen, om det ikke skete. Herrerne væddede da og sagde, at de hver vilde betale ham 1000 Daler, i Fald de tabte Væddemaalet. Herpaa gav de hinanden Haanden. Morgenen efter sagde de det altsammen til Kongen. Han blev strax kaldt til denne og erindret om sine Ord, som han maatte bekende, hvorefter det blev bestemt, at alt skulde staa ved sit Værd paa begge Sider. Hans Kone maatte med sine tre Døtre rømme Huset og fik ikke Tilladelse til at tage saa meget som én Skillings Værdi med sig, hvorfor man maatte skaffe hende Hus og Mad hos hans gode Venner, saa længe han var borte. Derpaa tog han med megen Sorg Afsked med sin Kone og sine Børn og rejste saa hurtigt som muligt, som Gud gav ham Lykke og Lejlighed til.

Først gik Rejsen til Rom, hvor han fik Pavens Afladsbrev. Derefter sydpaa til Jerusalem, hvilken Vej er 600 Mil fra Kjøbenhavn. Han endte sin Rejse lykkeligt paa et halvt Aar og fik sit Hus tilbage, der havde været aflaaset, medens han var borte, og tillige tillukket udvendig med tre Bræder, som var naglede for Døren, og paa hvert Brædt var Kongens Segl. Kongen skænkede ham trende Højtidsklæder, da han kom tilbage, og gjorde ham til Borgmester. Derpaa maatte de tre Herremænd udbetale ham den i Væddemaalet tilsagde Pengesum 3000 Daler. Saaledes ledede Gud ham lykkelig og vel ud af disse Ulykker til lang-

varig Hæder og Ære. Han var i stor Anseelse hos Kongen og i alle Godes Yndest. Og nu efter at have endt denne Historie skal jeg gaa over til andet, som skete.

Noget efter at jeg var indskrevet i det kgl. Regiment, blev der mig tilsagt Vagt hver niende Nat ved Tøjhuset, og man havde været saa god imod mig, at jeg holdt Vagt paa samme Tid som mine Kammerater *Jon Halldorsson* og *Rasmus Hansen,* som fik Befaling til at undervise mig om alt Kanonerne og Tøjhuset angaaende. Vagtmesteren hed *Hans Mikkelsen,* en retskaffen Mand. Han boede ved den Port ved Højbro, hvor jeg først logerede, i Nærheden af Kongens Stald.

Vagten trak op hver Aften, efter at alle var samlede, og bestod af 24 Mand foruden Vagtmesteren, Piberen og Trommeslageren, hvilke tre sidstnævnte Personer traadte af med dem, som havde holdt Vagt de to foregaaende Døgn. Man gaar parvis og i Roder, som man plejer i Slagorden, Vagtmesteren foran med sin store Hellebard, derpaa Trommeslageren paa højre og Piberen paa venstre Haand af ham, derpaa de ældste og saa de andre rodevis, hver med sin Sabel ved Siden og et Spyd, som kaldes Sintrør[1]) paa Skulderen. Naar saa Vagten kommer Østen for Slottet paa den Vej, som gaar til Tøjhuset, gør den Holdt, hvorpaa Mandskabet slaar en Ring om Vagtme-

[1]) Sintrør, Zintrør (Zündrohr) forklares at være et langt Rør, hvori Bøsseskytterne gemte Luntestokkene med den omviklede Lunte, naar de var paa Vagt, for at den ikke skulde kaste Gnister. (Blom, Christian IV's Artilleri. S. 303.)

steren. Derpaa hvisker Vagtmesteren Løsenet til den, som staar paa venstre Haand af ham. Dette Feltraab faar han hver Dag i al Hemmelighed af Slotsherren, og det bliver paa denne Maade igen kundgjort Vagten, og ingen kan faa det at vide uden Vagten alene. Den, som har glemt dette Løsen og ikke svarer det ved Midnat, naar Vagtmesteren kommer med Piberen og Trommeslageren til Tøjhusporten for at visitere Vagten, har forspildt Livet, naar han staar paa Post paa den Tid.[1]) Det før omtalte Ord hvisker den ene i Øret paa den anden, indtil det atter bliver hvisket i den førstes højre Øre. Har nogen hørt galt, saaledes at der kommer et galt Løsen i Vagtmesterens højre Øre, saa maa der hviskes paany, indtil han faar det rette Ord igen.[2])

Derefter gaar 6 Aarsknægte op for at holde Vagt paa Slotspladsen, og 18 op til Tøjhuset, hvorpaa de, som har vaaget et Døgn, gaar hen, hvor Vagtmesteren venter paa dem og fører dem paa samme Maade, som før fortalt, til Porten, hvor hele Vagten samles, og hver uden Løsen gaar hjem.[3])

Somme Tider gaar man, naar man er tørstig,

---

[1]) Chr. IV's Krigsartikler af 1611 P. 44: Skal och hver hafve god acht paa det løsen, som hanum paa hver Tid gifves. Hvo som forglemmer sit løsen eller och findis at bruge et falsk løsen, hand skal af denum, som vachten besørge och giøre runden, strax stickes ihiel. (Secher, Corpus constitutionum Daniæ, III, S. 305.)

[2]) Feltraabet udgives den Dag i Dag omtrent paa samme Maade som ovenfor beskrevet.

[3]) Vagtholdet paa Kjøbenhavns Slot blev foruden af Kongens Drabanter forrettet af Aarsknægte, det vil sige Mandskab, som af Slotsherren var hvervet i Aars-Sold. Vagten paa Tøjhuset og andre af de kongelige Anlæg blev besørget af Bøsseskytter, hvorimod selve Byens Bevogtning udelukkende var betroet Borgernes Omsorg.

ned i de Kældere, som er nede ved Stranden,[1]) for at slukke Tørsten.

Det skete engang, da jeg nylig var indskrevet til Tøjhuset og holdt Vagt, at jeg gik vesten over Broen fra den Port, hvor jeg holdt Vagt, og dér traf en Bøsseskytte ved Navn *Peter Dragør*. Han indbød mig til et Glas Øl nede i den Kælder, som er lige overfor Broen, hvilken Kælder kaldes *Christine Doktors* Kælder. Jeg vilde længe ikke gaa med ham og undskyldte mig med, at jeg ingen Penge havde hos mig, men han sagde, at han havde Penge baade for mig og sig selv, og bad mig blot tro sig. Jeg gik med ham, dog ikke uden Frygt. Kældersvenden hed *Niels. Peter* blev ved at forlange Øl, indtil der var tappet for en halv Rigsdaler. Da var det allerede langt ud paa Natten.[2]) Peter sagde, at han vilde gaa ud, jeg bad ham om at betale, hvad Øllet og Vinen kostede. Han sagde, at han var en ærlig Mand, og spurgte, om jeg troede, at han var en æreløs Slyngel. Hvorpaa *Peter* gik og kom ikke igen for den Gang. Da Kældersvenden syntes, han dvælede vel længe, sagde han: „Nu er Din Kammerat bortgaaet, derfor er det bedst, at Du betaler for Vinen og Øllet.“ Jeg undskyldte mig med, at jeg ingen Penge havde hos mig, og at jeg ikke havde krævet Øllet, men han sagde, at jeg havde drukket med ham, og at han ikke tillod mig at gaa, før jeg hav-

[1]) Her ved Stranden fandtes de fleste af Byens Drikkeboder. (O. Nielsen, Kbhvns. Hist. IV, 380.)

[2]) Da man i hine Tider gik meget tidligere tilsengs end nu, regnede man ogsaa Nattens Indtrædelse tidligere.

de betalt. Hvorpaa han tog fat i mit Kjoleskød og bad mig med det Gode at afklæde mig, men dog høfligt. Det havde hændt sig for tre Dage siden, at min gode Ven *Thorlak Thorkelsson* havde foræret mig et kostbart islandsk Ræveskind, fordi jeg havde solgt nogle islandske Varer for ham, der var blevet ham sendt fra Holar. Dette Ræveskind havde jeg solgt for 2 Rigsdaler, og af dem havde 5 Mark forstukket sig i min Lomme, hvoraf jeg da betalte ham 2 Mark.

Kældersvenden omfavnede mig og takkede mig inderligt og lovede mig, at han, hvis han og jeg levede, skulde betale mig dem igen, og at vi herefter skulde være Venner, hvilket og skete, thi jeg var ham altid, mens han tjente dér, kær og velkommen. Han forsikrede mig, at den anden aldrig mer skulde komme dér, og raadede mig til at omgaaes forsigtigt med ham og hans Lige. Derpaa tappede han en Pot fransk Vin til mig, og da jeg havde drukket den, gik jeg i Fred bort, hjem til mig selv, som var i Vingaardsstræde hos *Jon Halldorsson,* hvis Kone var fra det Land Holsten og en retskaffen Dannekvinde.

Nu skete det næste Morgen tidlig, at vor Trommeslager *Morten* slog Trommen i alle Stræder, hvilket altid skete, naar Kongen vilde os noget. Med *Morten* fulgte Piberen og Profossen *Jørgen Kiempe,* og naar Trommeslageren holdt op at slaa, udraabte Profossen, hvad der skulde forkyndes. Men denne Gang skulde 52 Kanoner, som nylig var støbte og udbragte fra Rothgieterens Hus,

hvilken er den, der støber og laver Kanonerne, proberes og nøjagtig beses af Kongen, og hver Kanons Kugler skulde paa Vægtskaalen. Samme Morgen blev alle vi kongelige Bøsseskytter ved Profossen strængelig tilsagt, at vi under Livsstraf skulde alle og enhver møde paa den saakaldte Gammelmynt[1]) Kl. 6 om Morgenen, hvilket alt skete, og vi kom der til bestemt Klokkeslet. Kongen var der allerede, og vi blev strax mønstrede, og hvert Navn særskilt opraabt af *Jørgen Hansen,* Tøjhusets Mønsterskriver. Kongen stod selv hos Skriveren for at efterse, om nogen manglede.

Rothgieteren hed *Hartvig*[2]) og var en Tysker. Denne bad Kongen, da han var i Færd med at veje Krudtet ud i den ene Skaal og lagde Kuglen i den anden, om at skaane sig fattige Mand, som han var, og ikke lægge saa meget Krudt paa Vægtskaalen, at det opvejede Kuglens Tyngde, thi han mente, at Kanonerne ikke kunde taale det, og alle de Kanoner, som springer, naar de bliver proberet, maa Mesteren paa sin egen Bekostning lade omstøbe. Han holder dertil 5 Svende, som han betaler godt.

Kongen brød sig ikke om, hvad han sagde, men svarede, at et Menneskes Liv var mere værd end en saa ringe Sum, og at det vilde være ham

---

[1]) Christian IV lod i Aarene 1610—11 bygge et nyt Støbe- eller Giethus paa St. Claras eller, som det da kaldtes, Mønstergaardens Grund, det nuværende Gammelmynt, som derefter i over 60 Aar benyttedes af kongelige Stykkestøbere eller Rothgietere. (Hist. Tidsskrift, V. 4. 381 ff.)

[2]) Hartvig Qvelkmeyer eller Qvillichmeyer nævnes som „Rottgieter paa Mønten", se om ham: Blom, Chr. IV's Artilleri og Kirkehist. Saml. III. 4. 262 ff, o. a. St.

vanskeligere at gengive det end at omstøbe en Kanon.

Hartvig bad os alle grædende, at vi vilde bede til Gud med ham, at Foretagendet lykkedes, hvilket ogsaa skete, saa at af 52 Kanoner ikke en sprang med Undtagelse af et lille Stykke af Mundingen paa en, som dog Kongen sagde var lige saa god som før. Mesteren gav os Drikkepenge og var overvættes glad. Næste Morgen befalede Kongen ham at gaa op i Rentekammeret for at faa sin Betaling. Jeg erindrer ikke, hvor meget Guld der bliver betalt for hvert Skippund Kobber. Slige Kobber-Kanoner koster meget, somme 4, andre 8, 12 til 16 Rigsdaler.

En Mand ved Navn *Jens Korsør,* tændte alle Kanonerne an. Det var saaledes ordnet, at de laa ved Siden af hverandre; under hver Kanons For- og Bagende var der lagt Træruller, og mellem Kanonerne var der lagt Tøndestaver, som gik fra det ene Fænghul til det andet. Paa disse smaa Brædder eller Tøndestaver var strøet Løbekrudt, saaledes at den, som antændte Krudtet, kun behøvede at antænde Krudtet paa det første Bræt, saa løb Ilden langs med Krudtet paa Tøndestaverne, og saaledes affyredes den ene Kanon efter den anden. Kongen glædede sig over, at Kanonerne holdt saa godt, og ingen kom til Skade. Kongen lovede os en Læst af det Øl, som kaldes Konge-Øl, der her paa Island er godt kendt.

Nu vender vi tilbage til *Peter Dragør,* som Aftenen før, da jeg kom fra et Gilde, havde indbudt

mig til et Gilde nede i en Kælder, saaledes som jeg har fortalt. Om Aftenen fortalte jeg min Vært, *Jon Halldorsson,* om *Peters* Pudseri og Ondskab, hvorpaa denne lumpne Opførsel blev bekendt mellem vore Kammerater, som alle blev meget vrede og i fuldt Alvor opfordrede mig til at betale ham det med et Stenkast, hvilket jeg ogsaa gjorde, og de stod saaledes, at Kongen ikke kunde se det. Han tog strax en Kniv og vilde saare mig, hvorpaa han skraalende vilde gaa til Kongen og anklage mig, men de greb ham og sagde, at det kun vilde være til Skade for ham, da han først havde gjort saadan et Skælmsstykke. Mine Kammerater forligede os da saaledes, at han lovede mig aldrig at spille mig et saadant Puds mere, hvilket han ogsaa holdt, skøndt han var meget hengiven til Kiv og Klammeri.

Alle i Regimentet undte mig det godt, dog skete det engang, at en ved Navn *Morten* med Tilnavnet den Mundstærke kom til at saare mig med et Knivstik i den venstre Skulder. Aarsagen hertil var denne. En Nordmand ved Navn *Jon* boede i Byen. Han plejede om Sommeren at rejse til forskellige Lande for at handle og var gift med en Kone, der hed *Bodil.* Denne *Morten* og hun var for tre Aar siden, da hun tjente som Tjenestepige hos retskafne Folk, blevet Uvenner. Han havde nemlig, da han var noget kaad, taget hende under Klæderne noget langt oppe. Hun sad og syede og tog da sin Sax og stak ham i Armen. Det havde *Morten* hverken glemt eller villet glemme,

uagtet hun ofte venlig havde søgt at jævne det paa flere Maader og tilbudt rigelig Erstatning for Skaden.

Nu skete det, som det ofte hændte sig, at *Jon* ikke var hjemme, og at *Morten* var gaaet i Land uden Tilladelse fra et af Krigsskibene, med hvilket han skulde afsejle, og ind i *Jons* Hus for at gøre Klammeri. Han truede med at ødelægge alle Husets Møbler, og Konen tilbød 4 Daler for at han skulde holde sig rolig. Men han vilde ikke paa nogen Maade antage hendes Tilbud og tvang hende til at hente Øl til ham.

Da dette skete, sad jeg hjemme i mit Herberge og sprættede min gamle Kjole op for at bruge den til Foer. Medens jeg gjorde det, kom en Mand til mig ved Navn *Anders Sandvig*. Han havde tjent Kgl. Majestæt i 8 Aar som Soldat, men var nylig blevet Bøsseskytte, og bad mig vise sig Vejen til en af vores Kammerater ved Navn *Berndt Berndtsen*, hvilket jeg ogsaa gjorde og gik ud med ham uden Kniv eller Værge, thi jeg vilde strax gaa tilbage, da baade Værten og Værtinden var ude og Huset ganske tomt. Da vi nu kom dér forbi, hvor *Morten* sad inde og opførte sig uforskammet over for Konen og truede hende og søgte at tvinge hende til at give ham Penge til Øl, kaldte hun højt paa mig og bad mig i Guds Navn at komme hende til Hjælp, da en af vore Kammerater opførte sig meget frækt imod hende. Da nu *Jon* og jeg var Venner, og han var fraværende, medens hans Kone var stedt

i Fare, rørtes jeg over hende, og desuden overtalt af *Anders*, gik jeg ind for at afvende Ulykke og stille til Freds imellem dem, i Fald det kunde ske.

Morten hilste mig temmelig høfligt og bød mig sidde ned og tage Del i Gildet, men jeg sagde, at jeg ikke vilde modtage hans Tilbud, før han forligte sig med Konen og behandlede hende sømmelig. Han sprang strax op med megen Vrede og Ondskab og spurgte, om jeg vilde tage hendes Parti og forsvare hende? Men jeg svarede ikke mere, end der behøvedes for at stille til Freds. Han tog en Kande af Bordet og agtede at ramme mig i Hovedet og sprang løs paa mig, men jeg sprang tilside, greb derefter fat i ham og tvang ham op paa Bænken, da han var drukken; ellers havde jeg maaske ikke staaet mig mod ham, thi han var meget stærk. Han bad mig nu om Naade og lovede alt godt, og jeg paa min Side lovede Venskab og raadede ham til at tage sig iagt for, hvad han gjorde, da han ellers let kunde komme i Ulykke og Fortræd. Han tog det vel op og lovede at ville føre sig mine velmente Formaninger til Nytte; men da jeg slap ham, greb han sin Kniv og viste derved, at han vilde skade mig, hvad han dog blev hindret i. Derpaa bad han mig gaa uden for, i Fald jeg havde min Ære kær, og slaas med ham, hvilket jeg ikke godt kunde undslaa mig for.

Konen tilbød mig sin Mands Værge, som var en Halvkaarde, hvorpaa vi gik uden for og sloges.

Vi havde ikke hugget længe, før han fik en Skramme foran i Hovedet. Han sagde, at nu havde han faaet Satisfaction, gik op paa den Vold, som ligger omkring Byen, og forsvandt for vore Øjne. Men lidt senere, da jeg lukkede en Dør op ikke langt fra det nævnte Sted, kom han uforvarende bag paa mig og stak mig sin store Kniv helt op til Skaftet i min venstre Skulder og løb derpaa bort saa hurtigt, han kunde.

En af vore Folk, *Johan Christiansen,* kaldte og løb efter ham, bad ham vente, raabte, at han havde baaret sig ad som en Skælm, men den anden løb alt, hvad Tøjet kunde holde. Men da han kom tilbage til Skibet, maatte han 9 Gange danse ned i Søen med sit Saar fra Skibets store Raa.[1]) Jeg gik til Mester *Jacob Bartskær,* som boede paa Østergade. Han sagde, at dette Saar var meget farligt, formedelst dets Nærhed ved Ledemodet, fra hvilket Bartskæren troede, at der var løbet omtrent en halv Pot Ledevand.

Mange raadede mig til at lade denne Sag gaa tildoms for Tøjhusets Domstol og saaledes gøre ham til en uærlig Mand, hvilket jeg ikke vilde, men de sagde, jeg var sær. *Morten* gik til samme Bartskær for og at lade sit Saar forbinde, hvorpaa han sendte to *Arkelimestre* — det vil sige Konstabler paa Tøjhuset — til mig for at bringe Forsoning og Forlig i Stand. Disse Arkelimestre er højere i Rang end almindelige Bøsseskytter, og skal have Opsyn med hvert Skibs Arkeli, det er

[1]) Fordi han havde forladt Skibet uden Landlov.

hele Krigstøjet, samt have Kugler og Krudt og andet saadant under deres Opsigt. Han sagde, at han vilde være tilfreds med, hvad jeg bestemte, men jeg fordrede kun, at han betalte Bartskæren rigelig for os begge. Men da han før havde tjent i Hus sammen med Bartskærens Kone og udrettet et og andet for hende, saa kom han ikke til at betale mere end 12 Daler, 8 for mig og 4 for sig selv og Bartskærsvenden halvtredie Daler. Fra den Tid blev jeg mere bekendt med Mester *Jacob* og var afholdt baade af ham og hans Hustru.

Sex Uger derefter om Efteraaret hændte det en Aften, da Klokken slog 4, paa hvilken Tid vi hver Aften plejede at gaa fra Tøjhuset, at vi løb omkap over Slotspladsen, thi det var meget koldt med Nordenvind og Frost. Midt under Løbet brækkede *Morten* sin højre Fod paa den fuldstændig jævne Plads og maatte bæres hjem af 6 Mand. Da dette skete, var han bleven gift for et halvt Aar siden. Denne Vinter fik vi vor Mad hjem til os, og jeg gav Morten det halve af min Mad, hvilket han takkede mig meget for, og jeg fik Ros derfor af mine Kammerater. Jeg besøgte ham ofte om Vinteren i de 13 Uger, han laa under Bartskærens Hænder, og han bad mig da mange Gange om Forladelse, hvilket jeg ogsaa gav af et godt Hjærte, da jeg følte Trang dertil.

Denne Mand fik dog tilsidst en lav Dødsmaade. Han blev nemlig paa en Rejse til Spanien, da han havde dræbt en ung smuk Mand ved Frokosten, der hed *Jacob,* og som var 22 Aar, i Følge

Krigsartiklerne og Skibsloven bundet levende til den Døde og kastet med ham overbord.[1])

Paa samme Rejse, men paa et andet Skib, blev en Normand, som hed *Olav,* stukket ihjel med en Rapir af en Spanier. Denne samme *Olav* havde Vinteren før slaaet mig med et Krus i Hovedet uden nogen Aarsag fra min Side, da han i samme Øjeblik, han gjorde det, kaldte mig sin elskede Broder. Han slukkede nemlig Lyset, greb Kanden og slog den i Mørket i Hovedet paa mig, men til al Lykke fik jeg fat paa Fruentimmernes Haandrulle, med hvilken jeg i Mørket værgede mig mod dem begge to, min Vært og denne *Olav.* De havde mellem sig gjort den Aftale at banke mig alvorligt uden nogensomhelst anden Grund, end Værtens uretfærdige og skændige Mistanke. Ammen ved Vuggen troede, jeg var død, men Gud gjorde, at jeg fik ingen anden Skade end den, jeg fik i Begyndelsen af den slemme Skalk, *Olav,* der ganske uforskyldt lønnede mig godt med ondt. Jeg fik ingen anden Skade af disse Mennesker end en lille Rift under det højre Øje af en Soldatersabel, som jeg fik fat paa i Mørket.

Ligeledes hændte det sig en Aften, jeg sad til Bords i en Mands Hus, som hed *Svend,* hvor der foruden mig var tre andre for at spille Kort, at der blev kastet en Sten paa de Skodder, som om Aftenen bliver trukne for Glasvinduerne for at beskytte dem. Denne Sten blev slynget med

[1]) I Følge Chr. IV's Krigsartikler § 28: „— slaar Mand anden ihiel inden Skibsborde, da bindes den Levende til den Døde, och kastes saa baade sammen over Borde."

saadan Kraft, at Glasskaarene sprang os i Ansigtet dér, hvor vi sad ved Bordet. Vi greb strax vore Vaaben og løb efter den Flok, som gik forbi Døren. Det var Herremands-Tjenere. De løb alt, hvad de kunde, da de vidste, at de havde gjort en halsløs Gerning. Vi fik fat i Kappen paa en af dem i den Gang, som gaar gennem en Hvælving, som ligger ved den tyske Kirke[1]) og beholdt den, thi dens Baand var løse, som de plejer at være, naar man ikke vil indhentes. Denne Kappe solgte vi for 12 Daler, og ingen af dem turde paatale det.

KAP. X

Dengang den fromme Dannemand *Finn Bødvarsson* endnu levede i Kjøbenhavn, var vi engang til et Gilde hos en Maler, der hed *Morten* og hans Kone *Ellen.* Det var Mortensaften, som er Aftenen før St. Mortens Dag. Disse Ægtefolk viste sig meget elskværdige mod os og bad os meget venligt, om vi vilde ligge hos dem om Natten, hellere end at gaa hjem saa sent ud paa Natten og maaske møde drukne Folk. Jeg vilde gerne modtage deres Tilbud, men min fromme Kammerat vilde paa ingen Maade lade sig overtale, men vilde absolut hjem; det blev derved.

Vi fik en Lygte med et lille Lys i, og paa

[1]) De mange tyske Familier, som paa Grund af Krigsuroligheder og Religionsforfølgelser tog deres Tilflugt til Kjøbenhavn, fik 1575 St. Pederskirke anvist til Sognekirke, den kaldtes derfor i lange Tider „den tyske Kirke". (Ny kirkehist. Saml. III. 143.)

Hjemvejen kom vi ved Stranden til den Gaard, som hedder „Lækkerbidsken“ eller „Kig-ind“, hvor man faar Mad og Drikke for Penge, saa lidt og saa meget man vil have. De Folk, som boede dér, var begge tyske, Manden hed *Jacob* og Konen *Anna*, begge to gode Mennesker; hvorledes jeg kom i Bekendtskab med dem, vil jeg senere fortælle.[1]) Dér i Nærheden gik Lyset ud, og i Mørket kunde vi ikke se, hvor Vejen gik langs Stranden, hvorfor *Finn*, som havde gaaet lidt til Siden, ikke vidste af nogen Ting, før han faldt ned i en Skude lige til Kølen, da den var uden Dæk. Der kom han til at ligge mellem store Sten, men den gode Gud skaanede ham, saa han ikke kom til Skade, hvilket siden efter saaes at have været et stort Mirakel. Skipperen, som laa agterude i sin Kahyt, vaagnede og blev underlig tilmode, thi han troede, vi var ganske andre Folk. Jeg bad ham paa en venlig Maade undskylde os og sagde, at det ikke var sket med værre Hensigt end som nu er fortalt, og bad ham tænde Lys, for at vi kunde finde *Finns* Hat, der ved hans Fald var bleven borte. Men *Finn* vilde ikke staa op, før han havde faaet sin Hat igen, og jeg lovede da Skipperen en halv Rigsdaler, naar han fandt Hatten. Han klædte sig nu paa, skøndt nø-

[1]) Paa Amagertorv mellem Østergade og Store Kirkestræde laa dengang Byens mest ansete Værtshus og Gæstgivergaard, der endogsaa tidt havde fyrstelige Gæster. Stranden gik dengang højere op end nu og var ikke sat med Bolværk, men forsynet med smaa Landgangsbroer. Den anseelige Gaard var bygget af Christoffer Valkendorf og nævnes 1607 som Værtshus. Den omtalte Vært Jakob Tømmermand og hans Kone nævnes tidt i O. Nielsen: Kbhvns. Dipl. Se iøvrigt C. Bruun: Kbhvns. Hist. Bering Liisberg: Kbhvn. i gamle Dage o. m. a. St.

digt og smaaskændende, men jeg stod paa Broen og ventede paa min Kammerat.

I det samme kom Skarvagten langs med Stranden med store Lygter, Sværd og Spyd. Den var nylig kommen fra Raadhuset for at husere og fare om paa alle Byens Gader og efter Skik og Brug ved Midnat at se til, om ingen var drukken eller gjorde Spektakler paa Gaderne. Da nu Skipperen ser Vagten, raaber han af alle Kræfter, om den gode Vagt hurtigt vilde komme ham til Hjælp, da der var kommen to Mand ned i hans Skude, som ikke vilde lade ham være i Ro, og den hastede da hen til os, lige som om der kunde være noget farligt paafærde. Min Beden om Forladelse og Undskyldninger blev ikke hørt formedelst hans Raaben og Skælden. *Finn* bad jeg om at staa op, men han sagde, at han vilde blive liggende dér, til han fik sin Hat, som han havde købt for 5 Daler for 5 Dage siden.

Vagtmesteren *Søren Tran* befalede sine Folk strax at gribe og arrestere os. Vi havde intet Værge, uden jeg en lille Kniv, med hvilken jeg en kort Tid værgede mig. En blev saaret af den, hvorpaa de slog mig den ud af Haanden med deres Spyd og tog mig til Fange. En af dem, *Anders Væver,* som havde været et Aar paa Tøjhuset, kendte mig og tog min Kniv og gemte den. Vagtmesteren befalede dem at holde mig fast og baade at banke og slaa, i Fald jeg med Magt søgte at flygte. De, som holdt paa mig, blev ilde tilredt ved mine Albustød, saa at flere spyttede Blod.

Derefter søgte de efter min kære Kammerat *Finn*, rejste ham op og førte ham i Land, thi Skuden laa højere end Broen. Hatten fandt de ogsaa, men da *Finn* kom i Land, blev han dem slem at brydes med.

Mangen paa Brydning sig ej forstod
og laa paa Marken slagen.
Lykken var gaaet de Danske imod,
hvis Natten var vegen for Dagen.

Denne Kamp varede bestemt en halvanden Time. De agtede at sætte os i en Kælder, som kaldes Raadhuskælderen, hvor Fanger plejer at gemmes, men det faldt dem besværligt, thi vi gjorde saa megen Modstand, vi kunde. En Gang havde jeg næsten taget Hellebarden ud af Haanden paa Vagtmesteren ved en hastig Vending. Han stødte mig slemt med Enden af den for Brystet, men da jeg var i en saa tæt Klynge Mennesker, faldt jeg ikke, men tog fat i Skæftet og trak rask Hellebarden til mig, saa at han nær var falden, og derved blev han end mere vred og opfordrede sine Folk til at banke os. Han spurgte om vore Navne, først mig: hvad for en Landsmand jeg var, og hvem jeg tjente. Den, som han saa vel som jeg maatte bøje sig for, svarede jeg. Han sagde, at selv om jeg tjente Kongen, saa havde han vist ikke befalet, at jeg skulde være saa sent ude om Natten. Jeg svarede, at jeg i Begyndelsen ikke havde gjort nogen noget Ondt, men han havde derimod med sine Folk overfaldet os med Urette, hvilket nok skulde blive paaanket.

Derefter spørger han *Finn* om hans Navn, hvilken Landsmand han var, hvilket Embede han havde? *Finn* sagde ham det altsammen. Derpaa lod Vagtmesteren til atter at ville begynde, men *Jacob,* som laa med sin Kone oppe i andet Stokværk i sin Seng, og havde hørt alting fra Begyndelsen af, lukkede endelig Vinduet op og raabte ned til Vagtmesteren og bad ham slippe os og takke Gud, at han slap saa godt, thi i Fald det kom til Rettergang, vilde han sikkert komme til at tabe, da han aabenbart havde Uretten paa sin Side, og desuden vilde baade Tøjhus- og Slotsretten blive ham haarde nok og de Højlærde for *Finns* Skyld, da *Finn* var Student. Vagtmesteren blev herved noget bange og gav os fri. Herfra gik vi hjem til mit Logis, som ikke var langt derfra i Vingaardsstræde hos min gode og tro Kammerat *Jon Halldorsson* og hans Kone *Christine Sørensdatter,* som var fra det Land Holsten, hvor hendes Fader var Præst. *Jon* ønskede, han havde været nærværende, thi saa skulde nok nogen være bleven slaaet til Jorden. Det hændte sig, at samme *Søren Tran* siden kom paa Bremerholm i det store Fængsel, som jeg før har omtalt.

Der var blandt andre en Student i Byen, som hed *Mikkel,* kaldet *Mikkel Nordbagge.* Studenterne var dengang omtrent 200 i Tallet. Denne *Mikkel* og *Søren Tran* spillede hinanden Puds engang imellem om Natten. Thi naar Skarvagten gik igennem Byens Gader, havde *Mikkel* altid skrabet en hel Flok af de største Dagdrivere og

Skælmer sammen, som han kunde opdrive blandt Baadsmandsfolk og Haandsværksfolk, og med disse modsatte han sig ofte Vagtmesteren og hans Vagt, saa de maatte lade dem gaa, hvorhen de vilde, thi da *Mikkel* var rig, gjorde han ofte Gilder for *Søren* og hans Folk, blandt hvilke han og havde flere Bekendte. *Finn* gik til *Mikkel* om Aftenen og fortalte ham omstændeligt vort Sammenstød med *Søren*. Denne blev nu kaldt derhen, og *Mikkel* gjorde et stort Gilde i sin Bolig, hvor der var megen Gammen og Glæde, saa de tilsidst blev gode Venner.

Nu følger, hvorledes jeg kom i Bekendtskab med den før omtalte Jacob, som holdt Spisehus og Gæstgiveri ved Stranden.

Engang gik jeg og en Islænder, som hed *Einar* og var fra Øfjord, ind til *Jacob* for at spise til Aften. Vi sad begge to ved et lille Bord ved Vinduet, som vendte mod Stranden, men *Jacob* sad til højbords med sine mange Gæster. En mundrap Mand, som talte meget og som var Murermester, sad dér blandt de andre. Han lod til at kunne fortælle meget om Folks Skikke og Sædvaner i flere Lande, blandt hvilke han ogsaa nævnte Island, hvis Indbyggere i hans Text og dens daarlige Udtydning ikke blev skildret paa den bedste Maade, men med sorte Farver. Men hans Tilhørere var godtroende og roste hans Tale, hvorved han blev endnu mere opblæst og trak Hi-

storien om dem saa langt ud som muligt, saa at der blev megen Latter, men ingen Graad. Jeg spørger da *Ejnar,* hvor længe han vilde taale sligt? Men han svarede, at han ofte maatte høre sligt om Island. Derpaa spurgte jeg ham, om han vilde hjælpe mig, hvis jeg behøvede det? Det lovede han. Jeg gik da hen til Højbordet og betalte Værten for vor Mad, hvilket han modtog og takkede.

Derpaa gik jeg hen midt for Bordet og tiltalte den Mand, som saa ilde havde omtalt mit Lands Folk, og som havde sluttet sin Tale med de Ord, at dette Folk ikke maatte kaldes Folk, men afskyelige Kreaturer! Jeg sagde: „Ven, jeg hører, Du er godt bekendt med flere Nationers Skikke og fortæller godt; jeg undrer mig ikke mindst over, at Du véd Besked om Islændernes Levemaade. Har Du nogensinde sejlet derop?“ Han bad Gud fri sig for at gøre det og sagde: „Odin maatte gøre det, ikke han.“[1]) I samme Øjeblik gav jeg ham to dygtige Ørefigen. De sad alle som himmelfaldne. *Ejnar* løb ud, da han saa, hvad der skete. men Murermesteren sprang over Bordet og vilde dræbe mig. Jeg tog imod ham; strax vilde nogen hjælpe ham, men Værten forbød at blande sig i vort Mellemværende. Tilsidst faldt han, og hans Næse blødte noget, da han havde faaet mange tørre Hug. Værten og Gæsterne stod op fra Bordet og trak ham ud af Stuen med re-

[1]) Odin er her brugt i samme Betydning som Djævelen, hvilket undertiden i hine Dage var Tilfældet.

ven Krave og blodig Næse. De sagde alle, at han havde faaet, hvad han fortjente. Men Værten lovede, at aldrig skulde slig en Skalk eller Storpraler komme inden for hans Dør, roste mig for, at jeg havde givet ham den Behandling og derved hævnet mit Fædreland, og bad mig være velkommen, naar jeg kom der forbi.

KAP. XI

Nu skal fortælles om Tøjhuset og dets Indretning samt det mærkværdigste, som skete dér.

Hvad der hændte mig, da jeg stod paa Post ved Tøjhusets Port igennem hvilken Indgangen er til Proviantgaarden, i hvis Huse findes alle Madvarer, der er bestemte til Kongens Gaard og Kongens Folk. Disse Huse er af samme Højde, Længde og Bredde som Tøjhuset, nemlig 100 Favne i Længden og 100 Favne der imellem og en Havn, hvori der ligger 11 Skibe af de mindste Krigsskibe, som altid bliver bevogtede.[1])

Nu maa først fortælles, at Kongen over dette sit Provianthus sætter en særlig Mand, der kaldes Proviantmester, der paa den Tid hed *Claus Michelborg*, men efter hans Død kom der en anden, der hed *Mathæus Davidsen*.[2]) Han havde

[1]) Tøjhuset, Proviantgaarden og Skibshavnen blev byggede i Aarene 1595—1610. Den lille firkantede Havn gjorde endnu Tjeneste under Krigen 1864 og tilkastedes først nogle Aar efter ved Opførelsen af Geværfabrikken og Smedien, der nu atter maa vige for det kgl. Bibliotheks Bygning. Om Tøjhusets Bygning se iøvrigt Blom: Kbhvns. Tøjhus. Hist. Tidsskr. VI. I.

[2]) Proviantskriveren Claus Mecklenburg døde 1619 og blev efterfulgt af Slotsskriveren Mads Davidsen, der blev afskediget ca. 1624 og som forgæves blev affordret sit Regnskab. (Lind: Chr. IV. Bremerholm. S. 107.)

Skrivere og Svende under sig, men det var Folks Mening, at baade Mesteren og hans Svende, naar Lejlighed gaves, stak megøt af det til sig, som de skulde bevare, i Stedet for Drikkepenge, hvorfor ogsaa denne *Mathæus Davidsen* blev sat i Blaataarn to Gange og truet med Livsstraf, men siden benaadet. Det skete ogsaa ofte, at vi klagede over, at de gav os for lidt Kost, og af den Grund maatte *Grabow,* vor Tøjmester, sætte en ny Vagtpost fra Tøjhuset hen ved den Port, som laa nordvest for Tøjhuset. Dette skete efter Kongens Befaling, og de Ældste blev valgt dertil, især dem, der kunde læse og skrive. Der skulde hver Dag to Mand holde Vagt, saa at der altid var i det mindste én tilstede, der skulde opskrive alt, hvad der blev ført ud igennem Porten og hver Aften aflevere Fortegnelsen paa Tøjhusets Skrivestue.

En Dag gik min Kammerat, der hed *Peter Snur,* som skulde holde Vagt med mig, efter vor Aftensmad. Klokken var omtrent Tre. Der var kommen en Skipper fra Bleyren med Brænde til Tøjhuset[1]) og Bageriet[2]), og denne Mand skulde ud af den førnævnte Port ind til Staden. Der var to Vintappere i Gaarden, begge unge: *Niels Hasenbart,* som var en Dattersøn af Dr. *Jacob,* som for to Aar siden var død, men hans fortræffelige

---

[1]) Christian IV's Bryghus, der endnu staar paa Hjørnet af Christiansgade og Kanalen.

[2]) Den store Bygning, der i mange Aar tjente som Munderingskammer og Magasin for Artilleriet, og paa hvis Grund det ny kgl. Bibliothek er opført, var fra først af delvis bestemt til Bageri. I Hvælvingen i Jordfløjen fandtes ved Nedrivningen for faa Aar siden de Kroge, i hvilke Baadene ved Vintertid blev hejsede op fra Havnen.

Hustru *Christine*[1]) levede og var meget rig. *Niels* var meget ungdommelig og en Vovehals, hvorfor hans Moder ofte var meget bange for ham. Disse to unge Mennesker, den anden hed *Laurits* og var Søn af en Væver, hadede overmaade stærkt dem, som stod paa Post i Porten for at passe paa, at intet blev baaret ud uden først efter Kongens Ordre at være optegnet.

Disse Vintappere tog Skipperen ned med sig i den Vinkælder, som er dér i Gaarden, og hvor de daglig opholdt sig for at aftappe Vin paa Fade, der rummede to Tønder og var bestemte til at bruges paa den første Rejse til Ostindien, som man dengang i Aaret 1618 forberedte.[2]) De drak Skipperen fuld i Vin og gav ham et Stykke Træ i Haanden af Størrelse som et Bordben. Han skulde prøve, om jeg tillod ham at gaa ud af Porten med det eller ikke; thi gav jeg ham Tilladelsen, var det aftalt mellem dem at anklage mig for Utroskab, hvorfor jeg saa vilde komme til at miste Livet; men forbød jeg ham paa den anden Side at gaa ud med Træet, havde de overtalt ham til alligevel at gaa med det, og dersom vi kom i Haar sammen, og han ikke stod sig, lovede de ham Hjælp. Denne deres Hensigt naaede de.

Manden kom med Træet og hilste mig. Jeg hilste venligt igen og spørger, hvor han agter sig hen med Træet. Han svarede, at han ikke var

[1]) Livlægen Dr. Jacob Hasebard (f. 1552) døde 1607, altsaa 8 Aar før Forf. kom til København. Han var gift med Slotsskriveren Niels Paaskes Datter Christine og havde med hende 7 Børn. (Biogr. Lex.)

[2]) Ove Gieddes Expedition.

pligtig at gøre mig Regnskab derfor, men at han vilde bære det bort. Jeg sagde ham da, at det tillodes ham ikke. Han udlod sig med, at han ikke brød sig om det Forbud, og at han alligevel, paa Trods af os alle, skulde bære Træet bort. Jeg bad ham da: „Min kære Mand, styrt ikke Dig og mig i Ulykke", og stillede mig i Vejen for ham, saa at han ikke kunde komme ud, hvorpaa han huggede til mig med Træet, men jeg afbødede Hugget med mit Sintrør og slog det ud af Haanden paa ham. Derpaa vilde han gaa løs paa mig, men jeg fortalte ham, at han vovede Livet derved. Han brød sig ikke derom, men løb ind paa mig af al Magt, indtil jeg gav ham nogle Hug med Spydet. Da kom de to Vintappere med deres store Baandstager, og der blev et stort Slagsmaal. Jeg brækkede baade Sintrøret og Knebelspydet,[1]) som det var os tilladt at bruge for i Nødstilfælde at værge os, og nu greb disse tre Mennesker mig og slog mig slemt tilblods. I samme Øjeblik kom min Kammerat, *Peter Snur,* løbende og raabte, at de skulde slippe mig, saa flygtede de; men jeg gik op paa Slottet for at træffe Kansleren og *Grabow.* Da de saa mig blodig, blev de forskrækkede og lovede mig Oprejsning. Der hengik nu to Dage, inden *Grabow* talte med Kongen derom. Kongen sagde, at det havde været bedre, om en af dem var bleven dræbt, og at der skulde blive holdt Rettergang desangaaende paa Kancelliet af Kansleren, hvilket og skete.

[1]) Et Spyd med en lille Tværstang under Bladet.

Kansleren meddelte *Niels* [Hasebard], hvilken Fare han var i, og at han og hans Kammerat havde forbrudt Livet. Det blev vedtaget, at de skulde sættes i Blaataarn og dér vente Kongens Dom. *Grabow* vovede ikke andet end ogsaa at sætte mig ind som Fange sammen med dem, formedelst deres Ondskab imod mig. Der var dem, der troede, at *Grabow* havde været Aarsag til, at jeg fik den Post. Deres Mødre kom der om Natten samt andre Borgerfolk. Om Morgenen blev vi fri og gik da hjem til Niels's Moder, *Christine* Doktors Hus, hvor hun modtog os venskabelig og gjorde stort Gilde for os. Vi blev Venner og aftalte, at vi herefter skulde omgaas hinanden som Brødre. Han gav mig tre Daler og bød mig et Pasglas[1]) med Øl, naar som helst jeg gik dér forbi, hvorpaa jeg tog Afsked med dem i al Venskabelighed. Tre Dage senere blev *Niels's* og hans to Kammeraters Landsforvisningsdom oplæst efter kongelig Befaling, og saaledes endte den Historie.

To Mestre fra Italien kom til Kongen. Den, der kom først, støbte en Kobber-Oxe, der skulde tjene som Vandfad ude paa Frederiksborg for fremmede Herrer fra andre Lande eller disses Gesandter; fra dens Næse og Mund strømmede Vandet ned i deres Hænder, som vadskede sig.

Den anden Mester hed *Samuel.* Vi fik Kongens Ordre til at gaa ham tilhaande en Nat og udrette, hvad han befalede os, og Mesteren lovede os Drik-

[1]) Pasglas var forsynet med Mærker, der angav Rumfanget i Dele.

kepenge, naar det lykkedes ham godt. Han førte os derhen, hvor Kanonerne blev støbt, og trakterede os godt med Øl og Mad om Aftenen. Han havde en Lerklump, om hvilken han lod os stampe den fine Jord, som man plejede at stampe uden om de Former, hvori Kanonerne støbtes. Lerformen var omtrent af min Højde, Jorden blev stampet op til samme Højde. Dette havde vi for om Natten. Han bad os gøre Bøn med sig til Gud om, at hans Foretagende maatte lykkes. Dette gjorde vi, skøndt af ringe Evne. Kobberet eller det Materiale, hvoraf der skulde støbes, var for at udsmeltes i Digelkedelen, der var blevet indmuret Aftenen før omtrent Kl. 6, og der brændte Ild under den hele Natten til om Morgenen Kl. 6. Da kom Kongen selv ridende og spurgte, hvor langt Arbejdet var fremme. Mesteren svarede, at Kobberet inden lang Tid vilde være smeltet.

Kongen steg af sin Hest, gik ind i Giethuset og hen til Digelkedelen og rørte med sin Stok ved det smeltede Kobber, hvorhos han sagde, at det vist var smeltet nok. Mesteren bad ham vente lidt, indtil det kunde løbe; men Kongen var af en anden Mening og gik hen til Hanen, som var ved Renden, drejede den og lod Kobberet løbe ud i Renden, som førte hen til Formen. Derpaa gik han ud, steg til Hest og red, som han havde bestemt, til Frederiksborg, der ligger 4 Mil fra Kjøbenhavn.

Da Mesteren nu saa, at det udvejede Kobber ikke alt randt i Formen, var han nær bleven gal

og gik frem og tilbage i stor Sjæleangst, ønskede sig Døden og blev ond og vred paa os og beskyldte os for at have bedt daarligt. Dermed tabte vi vor Ret til Æren, Gildet og Drikkepengene, som var os lovet. Efter omtrent tre Timers Forløb blev han noget bedre tilmode og befalede os at skuffe den løse, bløde Jord bort fra Formen og derefter med Hammere og Hænder slaa løs paa denne, indtil den gik itu. Da viste sig for os en Jomfru, der sad paa en Stol med kruset og udslaget Haar. Ved hendes venstre Side var en langhalset Svane, paa hvilken der red en Dreng, ligeledes med udslaget Haar. Men det Kobber, som Formen ikke modtog, men som randt ud i den løse Jord og gik tilspilde, skulde have været Drengens og Jomfruens venstre Bryst. Nu maatte der med megen Umage gøres en ny Form, hvortil han holdt tre Svende, som han betalte godt. Denne Gang lykkedes det ham godt, og han fik mange Penge af Kongen. Dette hans Arbejde ansaa baade Kongen og uden- og indenlandske Herrer for det største Mesterværk. Det staar den Dag i Dag paa Frederiksborg,[1]) og hermed ender Fortællingen om dette.

[1]) Talen er om „Løvebrønden", hvortil Sandstensarbejdet oprindelig var udført 1618 af *Hans Steenvinkel* den yngre. De her omtalte Figurer: Jomfruen med det krusede, udslagne Haar, og Drengen forestillende Venus og Cupido af Bronce, forsvandt i Tidernes Løb. Brønden, som blev ødelagt ved Branden 1859, er senere bleven fornyet. (F. R. Friis: Frederiksborg Slot i det 17. Aarhunderede. Kbhvn. 1877. 8 ff.)

KAP. XII

Her bliver omtalt en italiensk Mester, som havde rejst ude i Verden, og som havde en Model til et Slot, som han kunde skrue sønder og sammen, alt eftersom hans Rejse gjorde det nødvendigt.

Om Sommeren, i August Maaned (1618?), kom en stor Mester fra Italien til Kjøbenhavn. Han havde rejst i mange kristne Lande, og medførte en Model til et Slot med mange Taarne af forskellig Form. I Taarnene hang der 18 Klokker, hver med sin Klang, som var stemte af Mesteren og blev holdt i Gang ved et Uhrværk. Paa hver Klokke slog to Staalhammere, naar det smukke Sangværk spillede. Men oppe i Taarnene var Døre, som gik op af sig selv, hver Gang Uhret havde slaaet fulde Slag, efter som Dagen gik. Udenfor hver Dør sad to Engle ganske stille, men naar Klokken slog og Dørene sprang op, rejste de sig ogsaa og satte hver sin Basun for Munden. Naar dette skete, saa man Christus komme ud i legemlig Skikkelse — ingen lettroende skulde falde paa andet —, man saa ham se til begge Sider og udstrække sine Hænder, ligesom han bad alle komme til sig.

Dette varede saa længe, som Klokkerne spillede firstemmigt de fire Vers af en Salme, som Mesteren havde stemt dem til. Det var en saa stor Fornøjelse at høre derpaa, at mange Fruentimmer græd hjærteligt af Glæde over Spilleværket og Christi Legemes skønne Skikkelse. Naar de fire Vers var tilende, gik Christus-Figuren sagte til-

bage, Dørene blev lukkede, Englene satte sig ned og tog Basunerne fra Munden. Alt laa hele Timen derefter som i Dvale. Der viste sig ogsaa noget i den nederste Port paa Slotsmodellen, thi strax da de Døre, som skulde forestille Himmeriges Porte, lukkedes og Christus forsvandt, gik de nederste Porte op, og den lede sorte Satan kom ud med krumme Kløer, krum Næse og Marelokker og vederstyggelig at se paa. Det saa ud, som han skrabede med Kløerne og vilde rapse alting til sig, men da Timen var ude og de øverste Døre sprang op og Christus kom ud, sprang den lede Satan ind. Her ender Fortællingen om dette. De fleste Folk i Byen gik til ham for at se denne mesterlige Model, som alle beundrede.

Det hændte sig en Mandag Morgen, at de fleste Baadsfolk fra Bremerholm var gaaet hen for at se den og blev trufne af Statholderen og Holmens Admiral, der blev meget vrede og forbød dem at være der længere. Han boede i 6 Uger i et Hus uden for Byens Vesterport.[1])

En Læge, Doktor *Henrik,* kom en Sommer til Byen. Han lovede at læge hvert nyt Saar og hvert Stiksaar i 12 Timer

En anden Læge, Doktor *Jon,* født i Norge, som havde rejst meget i Verden, kom en Sommer til Kjøbenhavn, hvor han blev i en halv Maaned. Han slog tre Telte op paa Byens Torv, som kaldes Amagertorv eller Amakker-Torv. Inde i disse

[1]) Forstaden udenfor Vesterport blev først anlagt 1614.

Telte stod der paa Hylderne mange Krukker med kostbare Salver og Lægemidler for al Slags Skade, saa vel for Mandfolk som for Fruentimmer og Børn. Han havde paa sine Rejser hjulpet mange ved sin Lægekunst, baade Konger, Hertuger, Grever og Adelsmænds Døtre, Borgere, Bønder, deres Sønner og Karle for al Slags, saa vel udvendig som indvendig Sygdom. Af alle dem, han havde opereret og kureret paa forskellig Maade, havde han faaet skriftligt Bevis med vedhængende Segl. Der stod og anført, hvor meget han havde taget for at læge den eller den Sygdom, samt hvor længe, han havde været om at kurere den; desuden hvor mange Fattige han for Guds Skyld uden nogen Betaling havde helbredet. Ved hvert Bevis fandtes den Skade, han havde befriet de Syge for. Denne Læge havde et godt Ansigt, han var lille af Vext og forstod venskabeligt at omgaaes med saavel høje som lave Folk. Han havde fem Svende og en lille Dreng, kunde kun tale en lille Smule af sit Modersmaal og var over 50 Aar gammel.

Jeg erindrer ikke, at nogen af hans Kure slog fejl her i Byen. Jeg saa ham gøre et Kunststykke i et Øjeblik med en Kone paa Højbro. En Aften, da han var ved Broen for at gaa over den og op til Slottet, tiltalte en Kone ham, da hun havde en slem Tand, af hvilken hun led stor Kval og Smerte. Han svarede hende meget nedladende, lukkede sin Salvekasse op og smurte hendes Kind, dér, hvor Smerten var indenfor. Han gned det fast ind

med sin Haand, tog et gult Rør, temmelig vidt og satte det mellem hendes Tænder, og bad hende blæse i det, alt hvad hun kunde. Da hun gjorde det faldt den daarlige Tand ud af hendes Mund gennem Røret, uden at det gjorde hende den mindste Smerte eller Ømhed. Han vilde ikke tage nogen Betaling herfor, men lod hende give sin lille Dreng 4 Skilling, hvilket hun med Glæde gjorde.

De Læger, som kaldtes Kvaksalvere, kom to Gange til Kjøbenhavn, medens jeg var der. De lod deres Tjenere udraabe ved Stranden, at de Lægemestere var komne, som kunde kurere allehaande Sygdomme inden 24 Timer, hvortil de leverede Salver, hvormed der skulde smøres, samt et Papir med Anvisningen.

Gøglere, som saaledes kaldes, kom der somme Tider. De var vidt berejste, og nogle kunde gaa paa Træfødder [Stylter], der var lige saa høje som Huse. De gør mange Øjenforblændelser, kaster f. Ex. Laas for Folks Munde, saa de ikke kan tale, danser paa Line, men jeg saa det ikke. Fra Domkirken [ɔ: Frue Kirke] var der spændt et Tov til Raadhustaarnet mange Favne fra Jorden. Paa denne Line dansede de og viste mange Kunster.

Der kom nogle, som opførte Komedier og æventyrlige Spil ud af Historien; blandt andet spilledes den Komedie, hvor de 3 Vise kom fra Østerlandene, iførte Dragter, der passede til Rollerne, for at ofre de tre Slags Ting til Jesus-Barnet. En spillede Joseph, en Maria og en tredie forestillede

Barnet Jesus og desuden andre, som spillede de 3 Vise. Der blev spillet meget godt, og de var begavede af Gud med mange Anlæg.

Nu vil jeg holde op at beskrive dette længere, men gaa over til andre Ting, som skete, medens jeg dvælede i Kjøbenhavn.

KAP. XIII

Indeholdende om de Herrer og Gesandter, som kom fra andre Lande til Kjøbenhavn for at tale med vor naadige Konge Christian den 4de, hvoriblandt var Biskoppen af Bremen, som til sin Bispeværdighed valgte Kong Christian den 4des Søn Hertug Frederik, som nu er vor naadigste Herre og Konge til Danmark og Norge.

Om Sommeren 1618 kom Biskoppen af Bremen til Danmark for at tale med Kongen i den Hensigt at vælge Kongens Søn, Hertug *Frederik,* til Biskop efter sig. Han var den yngste af Kongens Sønner, Hertug *Christian,* Hertug *Ulrik* og Hertug *Frederik.*[1])

Denne Biskop var 80 Aar og havde 80 Mand med sig.[2])

Nogle Dage før Biskoppen kom til Kjøbenhavn, ankom Kongens Broder, Hertug *Ulrik,* for tillige

[1]) Hertug Frederik var ikke den yngste af Kongens tre Sønner, som paa den Tid endnu ikke var voxne. Christian, Thronfølgeren, „den udvalgte Prins", var født 1603 og døde 1647, svækket af Sygdom og Udsvævelser. Frederik, født 1609, blev Coadjutor til Stiftet i Bremen 1621, til Verden 1622 og succederede som Biskop i Verden 1623, som Erkebiskop i Bremen 1634 og Konge i Danmark 1648 til 1670. Den yngste Søn, Ulrik, født 1611, gik under 30-Aars-Krigen i kursachsisk Tjeneste og blev myrdet i Schlesien 1633. (Biogr. Lex.)

[2]) Det var ikke Erkebiskoppen af Bremen, men Philip Sigismund, Hertug af Brunsvig, Biskop af Verden og Osnabrück, som kom til København 22. Maj 1618. Der blev gjort saa megen Stads af ham, da han arbejdede for Prins Frederiks Valg til Coadjutor i Verden.

med Kongen, de unge Herrer, Rigets Raad og hele Danmarks Adel at tage imod ham. Denne Hertug *Ulrik* var Biskop i Landet Pommern og havde Residens i Bützow, fire Mil fra Rostock.[1])

Den Dag Biskoppen ventedes, klædte Kongen sig om Morgenen paa det stadseligste. Hans Broder og de tre unge Herrer var ogsaa herligt klædte og red abildgraa Heste med pragtfulde Sadler besatte og beslaaede med Ædelstene, Guld og Perler af flere Tusinde Dalers Værdi; Skabrakkerne naaede fra Manken til bag paa Lænderne og helt ned til Hestenes Knæ og var smukt besyede og besatte med kostbare Stene og Perler. Hestenes Ridetøj var overalt beslaaet med Guldperler og Ædelstene af stor Værdi; en Sølvfjer eller Regelbusk,[2]) hvis øverste Halvdel var forgyldt, stod mellem Hestenes Ører, skruet paa Hovedtøjet og staaende lige i Vejret. Kongen og hans omtalte fire Herrer var klædt i Atlaskes Klæder med Guldkæder om Halsen, og paa Hattene havde de store kostbare Fjer, der naaede dem ned til Skuldrene, og forgyldte Sporer paa Støvlerne.

Efter dem kom Kansleren med mange af Rigsraadet og Adelen.

Kongen drog Biskoppen i Møde to Mil fra Kjøbenhavn med 11 Afdelinger Soldater med deres Faner; i de mindste Afdelinger var der 300 og 400, men 500 og 700 i andre, desforuden fulgte Rytterkompagniet, som bestod af 900 Mand, og i et andet

[1]) Kongens Broder Ulrik (1578—1624) var Biskop af Slesvig og Schwerin. (Biogr. Lex.)

[2]) Regel eller Rejelbusk, Hjælmbusk. (Kalkars Ordbog.)

Kompagni var halvfjerde Hundrede Mand. Vi havde en grøn Fane af pur Silke, i hvilken der var broderet en forgyldt Fyrmørse.[1]) Vor Fanebærer hed *Søren Gyllding*, en høj stærk Mand, der bar Fanen meget let og raskt. Fanestangen var næsten 5 eller 6 Alen lang.

Kongen lod opslaa Pauluner eller kostbare Telte omtrent en halv Mil ind ad Staden til fra det Sted, hvor de mødtes.[2]) Disse Telte saa ud som et Herreslot med Taarn og med Mur omkring, men det var altsammen af Lærred, der paa Grund af dets Renhed og hvide Farve skinnede som nyfalden Sne.

Nær ved en lille Hede ventede Kongen længe paa Biskoppen og lod nogle af vore Folk ride ud paa Heden paa en rød Hest, som var hurtig tilbens og efter Sigende islandsk, for at se om han kom. Kongen lovede den, som først opdagede ham, en ny Klædning. Fem af os var valgt af Kongen til dette Hverv, men en ved Navn *Jens* blev den lykkelige. Kongen og alle, som var ridende, steg strax til Hest i følgende Orden: Kongen forrest, dernæst en af Raadet og Hertug Ulrik, den næste Række var de tre unge Herrer: Prinsen Hertug Christian, Hertug Frederik og Hertug Ulrik. Derpaa kom Kansleren, Statholderen, tilligemed Herrerne og de Adelige. Da Biskoppen kom lidt nærmere, red Kongen med sin Suite imod ham paa 40 Favnes Afstand, stod saa af Hesten, Bispen ligeledes, og derpaa gik de hin-

[1]) Morter. [2]) Paa Valby Bakke.

anden i Møde med stor Ærbødighed og Reverens, og begge Parter bukkede tilhøjre og venstre. I det samme blev der givet Fyr overalt, saa man i lang Tid ikke kunde se for Røg og Damp af den megen Skyden. Da de nærmede sig, blev tre Kobberkanoner affyrede, og derpaa anden Gang, da de steg til Hest, og tredie Gang, da de red forbi os tilbage til Teltene. 24 Trompetere blæste paa deres forgyldte Trompeter, og derpaa gik Biskoppen, Kongen og de andre Herrer ind i Teltene, hvor der var stort Gilde.

Det var klar Luft og en utaalelig Varme den Dag, og ingen maatte røre sig af Stedet under høj Straf. Jeg var meget træt, thi jeg var nylig bleven rask efter en Koldfeber. En Mand ved Navn *Mikkel,* en af de Aarsknægte, som gjorde Vagt paa Slottet og Slotspladsen, ynkedes over mig og løb ud af Geleddet, idet han sagde, at han ikke brød sig om, hvad der vilde følge deraf, og hen til Teltpladsen, hvor han, da han kendte Hofbetjentene, lod sin Stormhue fylde med den Vin, som kaldes Lutendrank,[1]) hvilken han bragte mig dér, hvor jeg stod i Geleddet. Dette mishagede hans Sidemand, en vis *Thorkild* med Tilnavnet Snedker, der ogsaa var Aarsknægt, saa at de greb deres Vaaben, men blev adskilte, inden vore Overmænd, der red omkring med deres Knebelspyd, blev opmærksomme paa det. Den Kaptajn, som kommanderede os, hed *Antonius,* en vakker gammel Spanier, som altid var god imod mig; han var den

[1]) Vin, tilsat med mange Krydderier.

første, som underviste mig i det, som angik Krigshaandteringen og Krigsmanér og det paa den lemfældigste Maade. Han kunde de fleste ridderlige Kunster og Idrætter, som han lærte fra sig til Kongens to Slegfredsønner.[1])

I Kongens Telt var der tre Musikkor, som bestod af 24 Trompetere, en Afdeling Instrumentister, der blæste paa Basuner, Skalmejer og Krumhorn, og endnu en tredie, som bestod af Sangere. I hele den Tid, de dvælede i Teltene, vedblev Musikken paa disse tre Maader og afløste hinanden saaledes, at undertiden blæste Trompeterne, undertiden Instrumentisterne og undertiden udførte Sangerne herlig firstemmig Sang.

Det varede næsten tre Timer, hvorpaa Regimenterne blev underrettet om, hvad der skulde foretages. Der blev slaaet Hvirvler ved alle Regimenterne, som udgjorde 13 foruden 18 Borger-Kompagnier af alle edsvorne Borgere. De var opstillede paa begge Sider af Vesterport, og de strakte sig saa langt ud paa Marken herfra, som der var Mandskab til. Igennem deres Rækker skulde alle Herrerne ride. Borgerne var kosteligt klædte og udstafferede med Munderinger af forskellige Farver, de havde forgyldte Kyrasser, guldbroderede Silke-Knæbaand, Guldsnore om Hattene, Silkeklæder, udsyede med Guld og smukke Fjer i deres Hatte. Nogle havde smukke, udsirede Gehæng, andre havde dem af Silke, hvori deres

[1]) Kongen havde paa den Tid kun to uægte Børn: Christian Ulrik Gyldenløve (1611—1640) og Hans Ulrik Gyldenløve (1615—1645).

emaillerede Værger hang. Deres Bøsser og Ladestokke var skønne at se til, rigt indlagte med Tænder og kostbart Ben.

Da Herrerne kom ud af Teltene, steg de til Hest, medens der blev blæst i Trompeter og skudt overalt. Soldaterne exercerede derpaa lige overfor det Sted, hvor de holdt til Hest. Da det var sket, red de ind til Byen. Først kom de gennem Borgernes Rækker, der af og til affyrede deres Geværer. Da de kom gennem Stadens Port, stod Borgervæbningen i fuld Armatur, gennem hvis Rækker de red gennem hele Byen helt ned til Højbro, hvor Borgervæbningen blev afløst af Herremændenes og de Adeliges Tjenere, som ogsaa stod fuldt bevæbnede til begge Sider helt op til Slotsporten. Da de kom dér, stod Herremændene i emaillerede Harnisker rundt omkring i Slotsgaarden. Her steg de af Hestene og gik op paa Slottet, hvor der saa begyndte et stort Gilde.

Paa Slotspladsen var der stor Larm, da Kongens Paukeslagere slog paa Paukerne og de 24 Trompetere blæste. Derpaa blæste 4 Instrumentister paa Basuner oppe i Slotstaarnet indtil Aften.

Dagen efter blev der opslaaet et stort Telt af store Skibssejl paa Slotspladsen. Det var tjæret udvendig, hvorpaa der igen var strøet Mos, og dette Telt blev somme Tider kaldt Helvede, somme Tider Bjærget. I dette blev der spillet en Komedie, hvis Hovedpersoner var de græsseligste Tyranner, der har existeret, baade Guds og Kristenhedens Fjender, som af en, der agerede Djævelen, blev

kastet ind i dette Helvede. I dette Bjærg eller Helvede var allehaande gode Varer af Mad og Vin, og de Folk, som spillede de Ugudelige, blev hæderligt modtagne og trakterede dér. *Nicolaus Helvaderus* maatte ogsaa derind højt grædende paa en Trillebør. Kongen sendte ham 16 Daler i Guld.[1])

Der blev en Nat afbrændt et stort Fyrværkeri, uden at nogen kom til Skade. Det blev gjort for at hædre Biskoppen, men Maaden, hvorpaa det blev tændt, og hvorledes det tog sig ud, bliver for langt at fortælle. Bispen gav os kongelige Bøsseskytter 500 Halvrigsdalere, som vi maatte tilbagelevere, da Kongen ikke vilde, at han skulde give en Skilling ud i hans Lande, hvor som helst han rejste. I Stedet for disse Penge gav Kongen os 24 Tønder Øl af det saakaldte Konge-Øl. Kongen viste ham alle sine Herligheder baade uden- og indenbys, paa Slottet, i Tøjhuset, i Lysthaven, Kronborg og Frederiksborg, hvortil han kørte i sin Vogn. Hertug *Frederik* var jævnlig hos ham og sad paa hans Skød, han er nu vor Konge og var dengang i sit femtende Aar.[1]) Efter en fjorten

---

[1]) Niels Helvad (1564—1634) var 1615 udnævnt til kgl. Kalendariograf, han havde været Præst, men var bleven afsat for dogmatiske Vrangmeninger. Han var en af sin Tids mest karakteristiske Skikkelser og har havt stor Betydning som Folkeskribent ved sine humoristiske Anlæg og sit satiriske Lune. Han var netop selv Forfatter til det paa Slotspladsen opførte Skuespil, som han i sit Prognosticon for 1625 omtaler saaledes:

„Haffuer ieg paa Rimvijs og Tydske Tungemaal giort oc stillet en Tragoediam om to gruelige Tyranner oc Blodhundeske Regenter, som haffue forfuld Guds Kircke oc Menighed" osv. Selve Tragedien er gaaet tabt. Biskoppen af Osnabrücks Besøg omtaler han i sit historiske Skrift: Sylva Chronologica circuli Baltici. Hamburg. 1624. (Biogr. Lex. Rørdam: Hist. Saml. og Studier. IV. 380 ff.)

[1]) Forf. er ofte uheldig med sine Angivelser af Aarstal. Prinsen var født 1608 og altsaa kun 9 Aar, da han sad paa Biskoppens Skød.

Dages Tid rejste Biskoppen hjem igen fra Danmark. Kongen og han skiltes med stort Venskab og Kærlighed, og han fik til Afsked mange herlige Gaver af Kongen. Hertug *Frederik* fulgte ham fra Kjøbenhavn til Grænsen af Kongens Rige, hvorpaa de meget kærligt skiltes ad.

Jeg har glemt at beskrive mange Ting, som skete, medens Biskoppen opholdt sig her, især om Fyrværkeriet, som blev afbrændt paa Slotspladsen, ligeledes om, hvorledes Kongen beværtede ham paa Flaaden, hvor jeg den eneste Gang i mit Liv saa Kongen virkelig oprømt af Vinen, skøndt i Tugt og Ære og med Hævdelse af sin Værdighed.

En af Biskoppens Følge blev, da han kom fra Flaaden paa Bremerholm ved den Port, der fører ind til Byen, i en døddrukken Tilstand forladt af sine Kammerater, fordi de selv næsten ogsaa var døddrukne, da de efter Ordre var blevet stærkt trakteret af Kongens Tjenere. Denne Mand tog jeg op dér, hvor han laa forladt af sit Selskab, og bragte ham med Nød og næppe hen til et Hus, der tilhørte en Skipper, ikke langt fra førnævnte Port. Dette Hus tillige med flere andre havde Kongen nylig ladet bygge for Skippere og Højbaadsmænd, hvor de skulde bo frit. Disse Huse stod i Rækker paa den Plads, der var dér.[1]) Skipperens Kone

[1]) Talen er ikke om Nyboder, der først blev bygget i Aarene efter 1630, men om den Række Huse, som Kongen lod opføre for sine Søofficerer og andre Embedsmænd ved Flaaden, paa den gamle Urtehaves Grund, som man endnu ser paa den vedføjede Tegning. Den almindelige Benævnelse paa disse „Skipperboder" blev „Numrene ved Holmens Kirke", fordi de (til 1771) var de eneste numererede Bygninger i Staden. Den omtalte Port, der førte over den af Christian IV gravede Holmens Kanal over til Bremerholm, finder man ligeledes paa Wicks Fugleperspektiv af Kbhvn.

blev i Begyndelsen noget gnaven, men da jeg venlig bad hende og tillige sagde hende, hvad hun vovede, hvis hun nægtede ham Husly, blev hun igen god og venlig. Jeg lovede at betale hende for hendes Ulejlighed, hvorpaa hun redte ham en god Seng. Skipperen var ikke hjemme. Om Morgenen gik jeg derhen. Han var ikke opstaaet og spurgte nu Konen, hvem der havde lagt ham derhen? Konen svarede, at den Person var ikke langt borte, hvorpaa jeg gav mig tilkende. Han spurgte mig om mit Navn og Familie, og han roste min Handling med mange smukke Ord og gode Ønsker for mig, mere end jeg fortjente. Han vilde tage mig med til sine Kammerater, men det vovede jeg ikke formedelst den Vagttjeneste, som jeg havde at gøre paa Tøjhuset. Da vi tog Afsked, hvilket skete med stort Venskab, forærede han mig 2 Daler og desuden et Tørklæde og en Krave, af hvilke Gaver jeg gav Konen den ene, hvorfor jeg siden efter mange Gange nød meget godt dér. Skipperen, der hed *Laurids*, takkede mig meget derfor, da vi siden efter traf hinanden.

KAP. XIV

Næste Sommer blev der efter Sædvane holdt almindelig Herredag paa Kjøbenhavns Slot,[1]) hvor hele Danmarks Raad og Adel samledes. Der kunde man se mangen fornem Herremand tillige

[1]) Herredagen 1619 — og det er vel dette Aar, der menes — blev ikke afholdt i Kjøbenhavn, men, paa Grund af Pesten, i Antvorskov. Muligvis mener Forfatteren Sommeren 1618.

med deres Fruer og Døtre og Tjenere, som følger dem. Enhver af de ældste har sin egen Gaard, hvor de logerer, medens de opholder sig i Byen. Blandt andre Rigsraader var der en ved Navn *Manderup Parsberg,*[1]) en ypperlig og fornem Mand, skøndt dengang noget tilaars. Han holdt daglig 7 Tjenere, hvoraf fire var Vaabendragere, det vil sige, de bar Værger og Vaaben ved deres venstre Side, tre af dem bar deres Værger under Armen. Denne Mand havde en Herregaard i Jylland og et stort Len, men sin Gaard i Kjøbenhavn havde han ved Byens Østerport.

Det skete, at hans Stegevender, et ungt Menneske ved Navn *Herman,* en Dag blev syg, da han gik ud af Østerport til den Forstad,[2]) som var dér ligesom andre Steder uden om Byen. Da han gik ud, var han klædt i sort, men kom tilbage i rød Klædning og var bleven gal. Han løb op paa Herresalen, som ogsaa kaldtes Spisesalen, og angreb sin Herre og sin ædle Frue med draget Værge, men til Guds Lykke gjorde han ingen Skade. De blev alligevel angst og bange og sendte den Kone, som passede deres Lintøj, ud efter en Mand, som baade var paalidelig og stærk, der skulde paatage sig at vaage over ham en eller flere Næt-

[1]) *Manderup Parsberg* til Hagesholm (1546?—1625), en af Christian IV's mest betroede Mænd, blev allerede Rigsraad 1580. I Aarenes Løb beklædte han mange vigtige Stillinger og havde store Forleninger. Han var to Gange gift, anden Gang med den ovenfor omtalte, over 30 Aar yngre *Anna Brahe* (1578—1633). (Biogr. Lex.)

[2]) Østerport laa paa den Tid uden for Østergade, men Grundene længere ude var den Gang kun ringe bebygget, dog fandtes der en Del Huse, Ladebygninger og Haver. Manderup Parsberg ejede netop en saadan paa det nuværende Amalienborgs Grund. (O. Nielsen: Kbhvns. Hist. IV. 483.)

ter, i Fald det gjordes nødigt. Denne Kone, som hed *Elisabeth,* gik hen til min Bolig og bad mig, som hun kendte lidt, om at gaa med sig derhen og for Penge og god Betaling at vaage en Nat over denne Mand.

Dette føjede jeg hende endelig i, skøndt ikke gerne. Da vi kom der, gik hun til Fruen og sagde, at hun havde skaffet den omtalte Mand. Fruen kom strax fra Spisesalen og efter venlig at have hilst paa mig, bad hun mig holde nøje Vagt over hendes kære Tjener, *Herman.* Hun spurgte mig venlig om min Familie og mit Navn, og hvem jeg tjente. Da jeg havde svaret hende, bød hun mig Mad og Drikke. Jeg svarede hende, saa godt jeg kunde, og sagde, at jeg ikke var min egen Herre. Hun takkede Gud, at jeg tjente Kgl. Majestæt, da hun sagde, at hun, om hun vilde, kunde tage ti af hans Folk. Jeg svarede, at det maatte først siges oppe paa Tøjhuset, hvilket hun lovede, og spurgte, hvem vor Befalingsmand var. Jeg sagde: *Adolph Frederik Grabow.* „Han skal rette sig efter vor Villie", svarede hun.

Derpaa fulgte hun mig ned i det Kammer, hvor Manden laa, hvilket var nede i Gaarden. Han var nylig falden i Søvn, da jeg var paa Vejen derhen, og hun sagde, at jeg bragte Held med mig. Da det var bleven Tid til at spise til Aften, bad hun sine Folk tage mig med op i Spisesalen og traktere mig godt og satte imidlertid to Arbejdsfolk til at passe paa ham. Disse Hoffolk havde efter Sædvane gode Drikkevarer, men jeg listede mig

bort til min Patient, vaagede den Nat alene hos ham og læste i en Bog som hedder: „Den aandelige Herredag".[1]) Han vaagnede ikke før den lyse Dag, hvorpaa han begyndte at fantasere og tale vildt. Jeg gik hen til ham og bad ham paakalde Gud, men han svarede mig næppe og faldt igen i Søvn, vaagnede derefter og spurgte, hvor han var. Jeg fortalte ham det, og han spurgte derpaa, om han havde gjort nogen noget Ondt. Jeg svarede nej. Derpaa kom Folk til, ligeledes Herremandens Frue, der med megen Glæde ønskede mig og ham Goddag og frydede sig over sin Tjeners Helbredelse.

Hun og hendes Mand, *Manderup*, forærede mig en Rigsdaler og takkede mig hjærtelig for min Ulejlighed. Jeg var der i to Nætter og nød god Omgang og megen Agtelse. De bad mig besøge dem igen, naar de næste Gang kom til Staden, i Fald det af Skæbnen var bestemt, at vi skulde mødes igen. Stegevenderen gav mig halvanden Rigsdaler, hvorpaa jeg gik hjem. Da jeg næste Dag kom for at mønstres, spurgte *Grabow* mig, hvor jeg havde været i de to Dage. Jeg fortalte ham det, og han vovede ikke at skænde paa mig derfor.

Dette samme Efteraar[2]) blev jeg tillige med 30 andre Bøsseskytter, indskrevet til Kronborg,[3]) hvor

[1]) Rimeligvis en Udgave af Raffn: „Den himmelske Herredag d. e. Den yderste Dommedags Beskriffuelse." (Bibl. Danica. I. 452.)

[2]) Det er vanskeligt at sige, om Forf. mener Efteraaret 1618 eller 1619.

[3]) I Kjøbenhavn og paa Kronborg — her vel af Hensyn til Fæstningens Betydning for Øresundstolden — stod i Modsætning til andre Slotte, Besætningen umiddelbart i Kongens Tjeneste. Garnisonen paa Kronborg var under-

vi var i to Aar. Efter Bøsseskytternes Ret og Frihed fik vi aarlig 18 Daler og hver Maaned til vor Kost 5 gamle Sletdalere. Det tilfaldt hver Rode eller Kvartér at gøre Vagt hver tredie Nat paa Kronborg Slot, og i hver saadan Vagt var 50 Mand, 10 Bøsseskytter og 40 Soldater. Denne Vagt skulde samles, naar Klokken slog fire efter Middag, hvilket er en Time efter Non, ved Røde Port,[1]) hvor de af Vagtmesteren blev nøje undersøgte, hvor vidt de var berusede eller røde i Ansigtet, thi fandtes der nogen, som var rød i Ansigtet, blev han af Vagtmesteren strax anset for at være fuld, og hvis Manden benægtede det, lod han Klaudit[2]) tage ham til sig, og en tynd Jærnring blev løselig lagt om hans Haandled, uden at den gjorde ham ondt. Paa den Ring staar indhugget C4, det er Christian den Fjerde. Soldater[3]) og Bøsseskytter stimler da sammen om ham for at drikke med ham, men den, som er kommen i den Stilling og kaldes Fange, drikker frit. Der sidder han til om Morgenen og venter Slotsherrens eller Vagtmesterens Bestemmelse, om han skal gaa fri for Straf og igen gøre sin Vagt paa Slottet sin Tid ud, som han burde, nemlig at staa paa Post som Skildvagt en Dag og en Nat, eller om han skal straffes og sættes paa den store, skarpryggede Træhest, der staar

---

lagt en „Hopmand" eller Kaptajn, ikke Slotsherren, og denne militære Befalingsmand har ogsaa havt Slottets Artilleri og Bøsseskytter under sig. (Blom: Chr. IV's Artilleri. S. 19 f.)

[1]) Rimeligvis Porten i Byens Mur udfor Strandgade.

[2]) Klaudit (Kladit) betyder Slutteren, Fangevogteren, men kan ogsaa være Udtryk for selve Arresten.

[3]) Ved Soldater maa stadig forstaas Besætningens Fodfolk, Aarsknægte.

i Slotsgaarden og uden ål Naade sidde dér med Jærn om Fødderne under Hestens Bug for at trykke ham længere ned (om disse er der en stærk Laas), og han hænger dér saa længe, som det er blevet bestemt.[1])

Nu begynder jeg, hvor jeg slap, at Vagten samles til bestemt Tid ved Røde Port ved den Vagtstue, som dér stod, og venter paa, at den til den bestemte Tid skal trække op. Vagtmesteren, der hed *Caspar,* en Tysker, sad midt paa Gavl-Bænken, og paa hver Side af ham sad en Rodemester, der kommanderede den Vagt, hvortil jeg hørte. Den ene af dem hed *Hans Tobrich,* og den anden *Andreas Muler* [Møller], en meget gammel Mand, begge to fromme og fortræffelige Folk, som var mig i Faders Sted. *Andreas Muler* havde en Søn i Kjøbenhavn, der var Bartskær og som hed Mester *Blasius,* en from Mand, der havde opereret tre Mennesker og taget Skaden ud af dem med Guds Hjælp. Paa Bænken tilvenstre sad Soldaterne, paa den tilhøjre Bøsseskytterne. Trommeslageren gik to Gange frem for at slaa Trommen, men da han slog tredie Gang, traadte alle tillige med Vagtmesteren an i Geled og paa den Plads, hvor enhver først havde faaet Ordre at staa og gaa. Vagtmesteren gik foran med sin forgyldte Hellebard, Trommeslageren gik paa højre Haand af ham, Piberen gik dernæst forrest i Geleddet, derpaa

---

[1]) Krigsartiklerne anfører kun, at den, som findes drukken paa Vagten: „skal af wachten nederføris och stockemesteren ofverantvordis och derfore epter retten alfvorlig blifve straffet."

kom de saakaldte Korporaler og saa de andre Soldater, derefter gik Bøsseskytterne, eller som de ogsaa kaldtes, Bøssemestrene paa samme Maade som i første Geled. Geled kaldtes Fronten af en Slagorden,[1]) men Rode dens Dybde.

Derefter førte han Vagten over Slotsbroen,[2]) der hver Aften bliver trukken op og om Natten tjener som Lukke for Slotsporten, og gennem hele Hvælvingen, der gaar i Zigzag til de Stentrapper, som fører op paa Slotsmuren, der gaar rundt om hele Slottet. Han gaar saa videre sønden for Slottet ud paa en jævn Plads, hvor der findes en udhugget og glat firkantet Sten, der er indmuret i Pladsen og paa hvilken staar indhugget C4. Vagtmesteren, Trommeslageren, Piberen og Mønsterskriverne stiller sig her, og Soldaterne og Bøsseskytterne slaar en Kreds om disse fire. Herpaa tager Vagtmesteren sin Hovedbedækning af og de andre ligesaa, idet han siger paa tysk Tungemaal: „Gud give Eder Soldater og Bøsseskytter en god og lykkelig Nat. Vider, at denne Vagt, vi nu have, er Guds og vor Vagt, hvorfor jeg vil paaminde enhver ærlig Soldat og Bøssemester om at tage godt Vare paa sig og sin Post, saa at der ikke kan ankes derpaa, samt at I nu svarer til Eders Navne.“ Derpaa oplæser Vagtmesteren enhvers

---

[1]) Ordet Slagorden brugtes dengang i en anden Betydning end nu. Enhver militær Afdeling, der var opstillet i en eller anden Formation, sagdes at staa i Slagorden.

[2]) Slottets inderste Bro, som fører til Mørkeport; thi Slottets Befæstning bestod dengang kun af de fire murede irregulære Bastioner med Kassematter, som ligger indenfor den inderste Grav. Kronværket og de ydre Fæstningsværker er først anlagte under og efter Svenskekrigen 1657—60.

Navn. Klaudit gaar omkring og tager dem, han finder berusede, bort med sig.

Slotsmuren er firkantet. Paa hver Kant er en Runddel, hvor der staar en Mand med Sabel ved Siden og en Bøsse, den femte staar udenfor Døren til Soldaternes Vagtstue. Saaledes staar disse fem Mennesker Vagt paa disse 5 Steder paa engang, men ti Afløsninger finder Sted i Løbet af en Dag og en Nat. Det er altsaa 50 Mand, som hver Dag og Nat holder Vagt paa Slottet. Denne Skik bliver dér bestandig overholdt.

Vagtmesteren lukker selv Porten hver Aften og er selv hver Nat tilstede paa Slottet, undtagen naar han beder Hauptmanden om Tilladelse til at sove hjemme i sit eget Hus. Fire forfarne Adelsmænd gør desforuden Tjeneste paa Fæstningen, og kaldes Adelburser[1]) eller Gerunden,[2]) thi de skiftes at vaage saaledes, at hver har sin Nat at visitere Vagten og gaa om paa Slotsmuren for at gribe dem, som holde uforsvarlig Vagt, og for at se, om nogen findes sovende, der saaledes falder i Hænderne paa denne Patrouille.

Det staar i disse betroede Mænds Magt, naar de finder en sovende paa sin Post eller uforsvarlig at holde Vagt, saa at han af den Grund bliver greben, strax at dræbe ham eller tage ham levende med sig til Vagtmesteren, saa at han kan fængsles

---

[1]) Adelburs betød egentlig en ung Adelsmand, men Udtrykket brugtes om erfarne og prøvede Soldater, der fik særlige Hverv og egnede sig til at være Officerer. (Kalkar: Ordbog. Ny D. Mag. II. 170.)

[2]) Gerunden maa vel være det samme som Ronden, de Befalingsmænd, der efterser Vagter og Poster.

og næste Dag henrettes, hvilket ofte sker paa Slotte og Fæstninger, naar man er uheldig.[1]) Det havde nylig hændt sig for en, noget før jeg kom dertil med mine Kammerater. De, som saaledes bliver henrettede efter Krigsmaner og Sædvane, bliver paa en bestemt Plads ihjelskudte af 5 af deres Kompagnibrødre og bedste Venner, som de selv udvælger af hele Kompagniet.

Da vi kom derhen, blev tre Dage efter paa det tilhugne Stenhus, som staar yderst paa Muren og som vender ud til Sundet og Helsingborg, Kongl. Majestæts Artikler oplæst for os, hvorpaa vi aflagde Ed og svor Kongen og Kronen Troskab og Huldskab. Dette skete tre Gange i de to Aar, jeg var der, at Eden blev fornyet.

Hver af os fik to Kanoner at passe og raade over. Jeg fik to Kobberkanoner, der laa nærmest Stenhuset, som ogsaa kaldtes Lysthuset.[2]) Disse to Kanoner var 3 Favne lange og skød 16pundige Kugler over Øresund, to andre vendte imod Vest ind imod Byen, som kaldes Helsingør, men Slottet hedder Kronborg, og dets Mure gaar helt ned til Søen. Jeg erindrer ikke, hvor høje de var, men jeg tror ganske vist, at de var omtrent 15 Favne høje. Nede ved Vandets Overflade var der mange Huller, hvori der laa meget gamle og græsselig store Kanoner. Der var Aabning for hver

---

[1]) Krigsartiklerne (1611 P. 45): „Dersom nogen blifver befunden sofvende paa schieldwachten eller och ganger derfra, før hand blifver forlosset, hand skal straffis paa lifvet uden ald naade."

[2]) Dette Hus, som tidt omtales i Kronborgs Bygningshistorie, laa paa den Bastion, som nu kaldes Flagbatteriet,

Kanon, der ligger i lige Linie med Skibene, naar Fæstningen skal forsvares. I disse Huller blev der gemt haard Tørv baade til Slottet og til begge Vagthusene, af hvilke det ene var for Soldaterne, det andet for os [ɔ: Bøsseskytterne], og i disse Vagthuse var der store Kakkelovne, hvor der brændte Ild saavel Nat som Dag fra den Tid det begyndte at blive koldt, til langt mod Paaske.

Det frøs meget den anden Vinter, jeg var der, saa at Øresund tilfrøs i Januar og blev tilfrosset til langt ud paa Fasten. Bønderne fra Helsingborg-landet, som er Skaane, kom paa Vogne over Øresund. Der er en Sømil i Bredden mellem Kronborg og Helsingborg.[1]) I Helsingør holdt de Torv med allehaande spiselige og uspiselige Varer efter gammel Sædvane, naar Øresund tilfryser, uden at betale noget derfor, men ellers ikke. Dette skete det Aar, Kosten eller Kometen saaes paa Himlen.[2])

KAP. XV

Det Aar, jeg tjente paa Kronborg Slot, som var 1620,[3]) var der en stor Pest i Danmark, saa at der paa Sjælland døde 7000, i Norge 4000 og

[1]) Dette maa være taget paa Slump. En Sømil er 11800 danske Fod. Tycho Brahe udmaalte Afstanden mellem de to Byers Skibsbroer til 7950 lybske Alen, hvilket saa temmelig stemmer med Frederik II's Opmaaling 1585. Et Søkort fra 1688 har 6900 Alen. Engelske Opmaalinger angiver Afstanden mellem de to Byer til 7090 Alen osv. (Scheel: Krigens Skueplads.)

[2]) Den Komet viste sig i November og December 1618. (Se Flyvebladene i Stolpe: Dagspressen I.)

[3]) Forfatterens Tidsangivelser er forskellige og derfor vanskelige at fastslaa.

i Jylland 5000 Mennesker.[1]) Nu var det i Kgl. Majestæts Artikler forbudt alle dem, som tjente paa Slottet at gaa ind i forpestede Huse, men det skete engang, at en af vore Kammerater ved Navn *Thomas Randers* laa meget syg af Pest, og da nogle af os holdt meget af ham, gik vi en Dag tre tilsammen hen til ham for at faa at vide, hvorledes denne vor gode Ven havde det. Stolende paa Gud gik vi ind i den saakaldte Forstue, ind i selve Husdøren og raabte ind til Konen, som boede dér, og spurgte, hvorledes *Thomas* havde det. Hun svarede, at han var begyndt at blive bedre. Vi sagde Farvel og bad hende hilse lille *Thomas* fra os, og gik derfra i den Tro, at ingen havde bemærket os, men et gammelt Ordsprog siger: at ingen kan se noget uden at fortælle det igen.

Engang skulde jeg have første Post om Aftenen, som er to Timer ad Gangen. Da sendte Vagtmesteren *Caspar* Bud til mig, da han havde lukket Slotsporten, at jeg skulde gaa fra Skildbænken og hen til ham, hvilket var meget usædvanligt, og sætte en Mand paa Vagt i Stedet for imedens. Da jeg kom til vor Vagtstue, var Vagtmesteren derinde og sad tilbords med de andre, thi det var enhver tilladt at lade Maden hente fra sit Hjem om Aftenen, før Porten blev lukket.

Da jeg kom, bød jeg ham en god Aften. Han tog venlig mod min Hilsen og spurgte, om jeg ikke vilde sidde ned og spise, hvorpaa jeg tak-

[1] Disse Tal er ikke for høje. Pesten begyndte allerede i Foraaret 1619 i Kjøbenhavn, og det synes, som om den har bortrevet mindst 7000 alene i Hovedstaden. (Mansa: Folkesygdommenes Hist. i Danm. 275 ff.)

kede og sagde, at jeg vilde modtage hans Indbydelse, naar min Tid var dertil kommen. Han tav lidt. Jeg spurgte, hvad han vilde mig? Han svarede, at han vilde mig meget og spurgte mig, hvor ofte Kongl. Majestæts Artikler var blevet oplæst, siden jeg var kommen til Kronborg? Jeg svarede: tre Gange. „Saa véd jeg," siger han, „at Du har lagt Dig deres Indhold paa Hjærte. Mig synes, at det er blevet forbudt dem, der tjener paa Slottet, at gaa ind i et Pesthus." Det bejaede jeg. „Da skulde jeg tro," siger han, „at Du har holdt Dig det efterretteligt." „Jeg erindrer ikke bedre," siger jeg. „Men jeg tør paastaa, at Du nylig har gaaet ind i et forpestet Hus!" Jeg nægtede det stærkt, og han spurgte, om jeg vovede at benægte hans Udsagn. Jeg sagde, at jeg havde Ret til overfor hver og en at benægte alt Usandt, som blev mig paaduttet, men at jeg ikke benægtede, at jeg havde spurgt til en af Kongl. Majestæts Tjeneres Befindende. Han sagde, at jeg løj, og at jeg baade var gaaet til ham og havde spist og drukket hos ham. Jeg svarede, at alle, som sagde saadant, løj. Han spurgte, om jeg vovede at sige, at han løj. Jeg svarede, at han ikke løj af sig selv, naar han gentog Løgn, som andre havde fortalt ham. Derhos bad jeg ham sige, hvem der havde fortalt ham det, men det vilde han ikke. Jeg sagde, at Gud, den Almægtige, kunde træffe alle og enhver, hvor helst han vilde, enten han var paa Slottet eller udenfor, og naar Gud vilde, vi skulde dø, saa stod vi lige blottede, enten vi stod inden- eller udenfor Murene.

Alle, som var derinde, og som kendte hans Sindelag, var forundrede over mit Mod og hans Overbærenhed med mig. Ingen vovede at blande sig i vor Samtale. Han blev derefter meget blid imod mig, drak mig til og gav mig en Tallerken med en Ret god Mad. Man undrede sig meget over denne hans Optræden. — Han havde to Sønner, en paa 12 og en paa 13 Aar. De blev begge meget hidsigt angrebne af Pesten og døde efter to Dages Forløb, hvilket han tog sig meget nær.

Uagtet alt dette hadede han mig, men han forstod at skjule det, saa jeg intet vidste derom, hvorfor hans bedste Ven, *Hans Tobrich,* min anden Rodemester, der hele Tiden var mig god ligesom før, engang tog mig afsides og bad mig venskabeligt at tage mig iagt for Vagtmesteren, thi han nærede stort Had til mig paa Grund af denne Samtale i Vagtstuen, og fordi han saa snart efter vor Samtale havde mistet sine to Sønner, og Vagtmesteren troede derfor, at jeg var en Spaamand. Han bad mig om ikke at fortælle dette til noget Menneske, hvad jeg ogsaa højtideligt lovede ham. Han mente, at Vagtmesteren vilde styrte mig i Ulykke paa min Post en Nat, det ikke var Maaneskin.

En Søndag lod Vagtmesteren atten Potter Rostocker-Øl hente op paa Fæstningen, som er det bedste Øl udenlands. Dette plejede han ellers aldrig.

Den Nat skulde jeg og to andre af vore Folk staa paa Post paa den lille Runddel, men først paa Aftenen skulde jeg paa Vagt med Soldaterne. Vagt-

mesteren begyndte sit Drikkelag i Bøsseskytternes Vagtstue, og hver Gang Pot-Kanden gik rundt, sendte han mig den ud. *Baltzer Lindbech* hed den Mand, som bar Øllet ud til mig, og med hver Kande advarede han mig broderlig, for at jeg skulde vogte mig vel for Vagtmesteren. Jeg sagde, at denne ikke, ved at jeg forsmaaede hans Godhed, skulde mærke, at nogen havde advaret mig, men at jeg tvært imod nok vilde tage imod hans Skænk, for at han ikke skulde vide, at jeg anede eller vidste det mindste om hans Forehavende.

Nu blev det Aften, og Solen gik ned. Snart blev det saa mørkt, at jeg ikke kunde skimte mine egne Hænder. Jeg bad den almægtige Gud styrke mig mod mine Uvenner saaledes, at jeg maatte kunne se det, som var mig mest paaliggende. Vagtmesteren vilde ikke tage sit Nøgleknippe ud af Vagtstuen den Aften, saa ivrig var han efter at faa mig i Ulykke og stræbe mig efter Livet.

Endelig blev jeg ham vaer. Da Slotskirken ikke laa langt borte, omtrent paa Midten af Slottet, og Muren dér var lysere end andre Steder, kunde jeg skelne ham fra andre Genstande ved Slotsmurens Hvidhed og Guds Naade og saa nu, at det var et Menneske. Jeg lod mig dog ikke mærke med noget, før han kom saa nær som muligt, og det gjorde jeg Gud ske Lov med Forsæt og Villie, thi jeg vidste vel, at han troede at have en god Fangst og en lækker Steg ivente. Da han var mig saa nær, at jeg kunde naa ham med Spydet, gav jeg et saa højt Raab fra mig, som jeg kunde og

saa frygteligt, at han fuld af Rædsel sprang tilbage og grædende sagde, at han var Ronden eller den, som gaar omkring. Jeg bad ham gaa tilbage. Den femte Post, som stod udenfor Vagtstuedøren hos Soldaterne, sagde, at jeg med Guds Hjælp ogsaa dengang havde reddet deres Liv, da de godt kunde høre mit Anraab. Vagtmesteren gik derind efter Sædvane.[1])

Om Morgenen kom Vagtmesteren ind i vor Vagtstue. Jeg bød ham Goddag; han svarede mig næppe, men spurgte mig, om jeg havde villet gøre ham gal igaar Aftes, eller om jeg havde været fra Forstanden. Jeg sagde: ingen af Delene. Han svarede, at ingen havde gjort ham saa bange, og at han længe vilde huske det. Jeg bad ham gøre, hvad han syntes, men for at han kunde forstaa mig, fremsagde jeg et gammelt Ordsprog, at den, som trækker en anden i Haaret, udsætter sit eget for samme Fare, og jeg gik saa ud af Stuen. Da jeg var gaaet ud, sagde han til *Hans Tobrich*, at det ikke vilde betale sig for ham at tvistes med mig. *Hans Tobrich* svarede, at det var jo ingen Ære for ham at begynde Kiv med mig uden nogen Aarsag, jeg som baade var fremmed og uden Venner, thi Liv og Død stod jo ikke i Menneskenes Hænder.

Om Aftenen, da jeg gik igennem Røde Port fra Slottet og opad Stenbroen for at gaa til mit

[1]) Meningen med den hele Historie, der er noget utydelig i Fremstillingen, maa være, at Vagtmesteren vilde lade ham beruse sig, for at han, naar han runderede, kunde finde ham sovende paa Posten, hvilket i Følge Krigsartiklerne (se ovenfor Side 85) paa Stedet kunde straffes med Livet.

Logis — i dette Stræde boede den kongelige Tolder *Christian Davidsen*[1]) og mange andre fornemme Folk — blev der fra en Vinkælder raabt paa mig, at jeg skulde komme derned. Jeg kendte Vagtmesterens Stemme, hvorfor jeg længe ikke vovede at gaa derned, før *Hans Tobrich* bad mig komme. Der drak vi sammen, til der blev ringet til Vagt, og tilsidst drak vi Forlig. Fra den Tid lod han mig være i Fred, medens jeg dvælede der.

KAP. XVI

Hauptmanden paa Kronborg Slot hed *Thomas Nold* af liflandsk Adel.[2]) Han, hans Frue og Søster, Jomfru *Cecilie,* var altid meget gode imod mig. De spurgte mig ofte om Island, hvilket morede dem meget. Jeg spiste og drak der ofte. Somme Tider savede jeg Brænde med mine Kammerater, især med min Kammerat *Baltzer Lindbech.* Vi var i samme Rode og kom godt ud af det med hinanden.

Der var en af Soldaterne, som hed *Svend Skaaning,* med hvem jeg to Gange kom i Klammeri. Første Gang yppede vi Kiv, efter at Vagten var

---

[1]) Christen Davidsen blev Toldskriver 1613 og senere Borgmester i Helsingør. Død c. 1659.

[2]) *Thomas Nold* til Maglø, en kurlandsk Adelsmand, deltog i Kalmarkrigen som Høvidsmand for Kongens Livkompagni, blev 1615 Befalingsmand over Besætningen paa Kronborg og var en af Kongens betroede Mænd. Han blev 1615 gift med *Margrethe Gjedde* til Maglø, Rigsadmiralen Ove Gjeddes Søster. Han blev 1624 Kaptajn (Chef) for Tøjhuset i Kjøbenhavn og døde i Juni 1634. (Biogr. Lex.)

trukken op i Byen, i det næste Hus ved Vagtmesterens. Vi blev begge to sat i Claudit og Morgenen efter op paa den gamle Træhest, paa hvilken han ofte havde siddet formedelst Klammeri, men jeg aldrig før. Medens vi sad dér, kom Høvidsmanden, *Thomas Nold,* og befalede Vagtmesteren at lade mig løs, og sagde, at den anden kunde takke mig for, at han ikke kom til at sidde der til Aften. — En anden Gang udfordrede han mig til Duel uden for Røde Port.[1]) Da kom Vagtmesteren tillige med *Hans Tobrich* derhen. Han [ɔ: Vagtmesteren] trak blank og sagde, at den, som tabte, vilde han prygle, thi vi gjorde dette, som alle, af Sædvane og af Praleri, og at han vilde mørbanke en af os saaledes, at andre kunde spejle sig i vort Exempel. Da tænkte jeg, at jeg vilde gøre mit bedste. Vi sloges hverken længe eller haardt, før *Svend* fik en Skramme paa Kindbenet. Det var aftalt, at den, som først huggede den anden tilblods, havde vundet. Denne *Svend* var baade høj og stor. Vagtmesteren slog ham slemt med sin flade Klinge og skammede ham ud, saa at han fra den Tid aldrig kom i Klammeri med nogen, indtil Gud tog ham til sig tre Aar efter.

Derefter fandt der i lang Tid ingen Dueller Sted udenfor den røde Port.

I Helsingør var der en Enke ved Navn *Ka-*

---

1) Dueller var ikke forbudte i Krigsartiklerne af 1611. § 17 siger: „Naar Knegtenne slaes indbyrdis, skal ingen maa bruge nogen mørderiske verger emod den anden, det verre sig bøser eller ellers lange verger under lifsstraf; men det verge, som mand berer ved siden, skal verre hver fri forre at mue bruge, dog maa mand dermed icke sticke."

thrine Lolliks,[1]) der havde tre Børn, hvoraf to Sønner, som gik i Skole. Denne Kvinde begærede mig tilægte, men jeg havde ingen Lyst eller Villie dertil, især paa Grund af hendes Børn. En Aften kom en ukendt Mand til hendes Hus, og udgav sig for en fornem og vidt berejst Mand. Da han havde siddet og drukket en kort Tid, begyndte han at fri til hende, men hun vilde ikke give ham Svar derpaa, før hun traf mig om Aftenen. Da jeg kom hjem fra Slottet, spurgte hun mig strax tilraads; men da jeg saa Manden, blev jeg noget ilde tilmode. Han vilde, at jeg skulde drikke med ham, hvilket jeg nægtede. Jeg raadede hende senere under fire Øjne til at afslaa hans Tilbud, og ikke begære en saadan Mand, som hun slet ikke kendte noget til, hvilket hun strax gik ind paa. Derpaa gik han snart sin Vej. En Uges Tid derefter rygtedes det, at han baade var Tyv og Morder, og han blev grebet i Snidinge Herred,[2]) hvor han dræbte en Mand. Da dette blev bekendt, takkede Enken mig inderlig, fordi jeg havde forhindret det, thi alle mente, at han vilde have røvet alt, hvad hun ejede, og myrdet hende selv, thi sligt er ofte sket, baade i Danmark og andre Steder.

Blandt Soldaterne var der én, der blev kaldt *Rige Jakob*, som var en af mine bedste Venner dér paa Pladsen. En Aften, da jeg gik hjem fra

---

[1]) Konjektur for Haandskrifternes Lalix [Latix?] i Analogi med Karen Pe Smeds og den Slags Navnedannelser; Mandens Fornavn er da bortfaldet, eller Forfatteren har muligvis ikke husket det.

[2]) Noget Herred af dette Navn findes ikke; rimeligvis menes der Snedinge Herregaard.

ham til mit Logis, hændte det, at jeg mødte en rig Borgersøn, der var beruset. Han trak blank og vilde hugge efter mig med sin Kaarde; jeg trak da ogsaa blank, men bad ham godmodig om ikke at bringe Ulykke over mig eller sig selv. Han sagde, at jeg skulde forsvare mig, hvis jeg turde, og hvis jeg tjente Kongen som en ærlig Mand og ikke som en uærlig. Vor Kamp endte med, at han løb saaret hjem. Denne Mand havde længe forsøgt sig udenlands og ønskede at blive Tøjmester. Han fik Foretræde hos Kongen for at vise sit Mesterstykke, som bestod i, at han ved Midnatstid i Bælgmørke kunde ramme et opstillet Maal. Skiven blev saa opstillet i en Skov et godt Stykke Vej fra det Sted, hvor Kanonen stod paa en jævn Bro, og det lykkedes ham tildels godt at ramme den, men han blev dog tilsidesat paa Grund af andres Misundelse, der vilde have Embedet og som havde mere Held med sig.

Vinteren 1620[1]) ud paa Fasten drog vor naadige Hr. Konge øst paa over Øresund med nogle Tusind Mennesker og forskellige Embedsmænd,[2]) op til Halmstad i Halland, for at mødes med Kong *Gustav* af Sverige. Dér sluttede de et varigt Forlig, og det blev strængt forbudt alle i Danmarks Krones Lande at tale ondt om de Svenske, hverken offentligt eller hemmeligt, i Sang eller i Tale. Jeg og min Staldbroder, *Hans Skriver,* havde stor Lyst til at komme med i denne Herrefærd; vi gik

[1]) Skal være 7de Februar 1619.

[2]) Tallet er vel stærkt overdrevet. Slange: Christian IV's Hist. taler kun om et anseeligt Følge af de fleste af Rigets Raad og andre høje Hofbetjente.

derfor fire sammen ned paa Broen, til den Færge, som gik over Sundet, under Befaling af Junker *Grabow*. Men just i det Øjeblik vi skulde til at gaa ombord paa Færgen, kom Høvidsmanden *Thomas Nold* og nappede os med skarpe Ord om *Grabow*. Vi maatte saa gaa slukørede hjem.

Saa længe Kongernes Møde og Sammenkomst varede og stod paa, faldt der saa megen løs Sne paa Helsingørs Gader, at det naaede op til Bæltestedet, og den blev liggende halvanden Uge. Derefter tøede Is og Sne op, og da vor Konge, paa sin Hjemrejse med sit Herrefølge skulde sættes over Øresund, var der mer end halvandet Hundrede Færger paa Vandet den Dag, som var en af Dagene omkring Palmesøndag. Nu hændte det, at der drev megen Is omkring i Sundet, da alle Færgerne sejlede over til Kjøbenhavn og Helsingør før Kongen, der satte over Sundet paa den sidste Færge. I de Timer stod jeg Skildvagt. Paa den Tid var Fru *Christine*[1]) paa Kronborg Slot, og hun var meget bekymret og opmærksom og raabte ofte ned til mig, dér hvor jeg stod, og bad mig raabe til hende og melde, naar jeg saa Kongens Færge komme over Sundet fra Øst. Men dette skete først langt ud paa Dagen; thi da Færgen var naaet midtvejs, rejste der sig et Uvejr, og det blæste dygtigt op fra Sydost. En stor Isflage blev af Stormen drevet fra Østersøen og i Vejen for Kongens Færge, saa at man ikke kunde komme forbi den,

[1]) Fru Christine Munk, der den 23. August 1615 var blevet taget tilægte af Kongen.

hverken med Sejl eller Aarer, thi Strømmen var meget stærk. De blev saa af Stormen, som stadig tiltog i Voldsomhed, drevet langs med Isflagen halvanden Sømil op til den anden Side af Kobbermøllen,[1]) der ligger Vest-Nord-Vest for Kronborg. Dér slap Kongen saa, ved Guds store Naade, i Land med stor Vanskelighed, og blev gennemvaad; samtidig slog Vejret om til en stærk Nordostvind med bitter Frost. Medens Kongen befandt sig i denne Fare, jamrede Fru *Christine* sig meget og opfordrede mig til at bede til Gud for ham, at det gik ham godt. Hun sendte strax en Vogn med 4 Heste Kongen i Møde, og han var meget medtaget af Frost og Kulde, da han kom hjem til Slottet. Han vilde ikke, at der skulde blæses paa Trompeter eller affyres Kanonsalut.[2])

En fjorten Dages Tid før, kom der et hollandsk Skib fra Spanien med alle Slags Varer og kostbare Frugter. I den Tid var der Is langt ude i Sundet, og der blev lavet en Rende for Skibet, mere end en Mils Vej lang, helt ind til Byen, af Folk, som intet andet Arbejde havde. Mange Folk gik ud paa Isen for at beskue Skibet og for at købe Æbler og anden Frugt. Kaptajnen paa dette Skib var en stor Herre, og ingen mente at have set hans Ligemand. Før Paasken kom der mange Skibe i Sundet, baade fra Østersøen, som vilde sejle ud af Sundet, og andre, som kom mange

[1]) Hammermøllen ved Hellebæk, der var bleven anlagt af Christian IV 1598.

[2]) I sin Dagbog for 3. Marts 1619 anfører Kongen kun, at han samme Dag drog fra Laholm til Kronborg og gav Færgemændene 8 Daler han plejede ellers at give 2.

Steder fra, fra Holland, England, Skotland og Norge, der vilde op til Sverrig, Dantzig, Rostock og Lübeck og mange andre Steder. Der var ialt 637, og de laa der Paasken over. Den 3. Paaskedag fik de Lov til at betale Told hos *Christian Davidsen*, Kongens Toldskriver, og da der var mange, som skulde betale Told og gærne vilde sejle bort, opstod der stor Trængsel i Toldbodens Forhal, og det hele endte med Slagsmaal, hvorved nogle kom til Skade. Derfor blev der sendt Bud op paa Slottet efter to Soldater og to Bøsseskytter, som skulde passe paa, at kun én ad Gangen kom ind. Jeg var en af de 4, som blev sendt derned. Vi fik store Drikkepenge, thi hver Skibsfører gav 4 danske Skilling til hver af os.

I Helsingør var der to Kirker paa den Tid; den ene blev kaldt den danske Kirke, hvis Sognepræst var M. *Hans Krus*, og Slotskirken; vor Præst hed M. *Augustinus*;[1]) han prækede paa Tysk. Han var tilaars og en herlig Mand. Under hans Prædiken blev Slotsbroen trukken op, saa den lukkede for Slotsporten, og hvis nogen kom, efter at Broen var trukken op, maatte han staa dér eller ogsaa gaa hjem igen. Naar Prædikenen var forbi, blev vi Soldater og Bøsseskytter mønstrede og raabt op, og hvem der da ikke var tilstede for at svare til sit Navn, blev strax opsøgt af Claudit og sat paa Hesten.[2])

---

[1]) Hans Kruse, Præst ved Olai Kirke 1617, død 1625 og Augustinus Sand, Præst ved Mariæ Kirke og Slotspræst paa Kronborg, født i Wittenberg 1567, død 1649.

[2]) Træhesten.

Den største Klokke i Kronborg Slots Taarn kaldtes Grynklokken. Den blev engang købt af en Enke i Landskrona i et Uaar, og som Betaling for Klokken fik hun kun saa mange Gryn, som den kunde rumme.[1]) Med denne Klokke ringedes der tre Gange ved Nitiden hver Morgen paa de store Højtider, og enhver Bøsseskytte eller Soldat, som ikke var kommen til Røde Port, naar den blev aabnet ved den tredje Ringning, blev sat i Claudit og maatte sidde dér hele Festen over, og den fjerde Dag skulde han sættes paa Hesten, hvis han da ikke blev fritaget derfor ved en særlig Naadesbevisning. Derefter blev de tre nærmeste Kanoner paa Slotsmuren affyrede, de saakaldte Nothslanger.[2]) Af den Slags Kanoner var der kun fire paa Kronborg, men fem i Kjøbenhavn, som jeg før har omtalt. To af dem [paa Kronborg] vendte ind mod Byen, og den ene af dem, som jeg havde at gøre med, stod ved Lysthuset.[3]) Naar Skibene sejlede ind forbi Kronborg og fik Modvind, blev det store røde Flag hejst paa Lysthuset til Tegn paa, at de ikke behøvede at stryge Topsejl. Hermed slutter jeg min Beretning om Kronborg for denne Gang.

---

[1]) Begge de Klokker, som dengang hang i Kronborgs Kirketaarn, var støbt i Kbhvn. 1577 af Gert v. Mertfelt. (F. R. Friis: Bygningshistorie, S. 295, og Kirkehist. Samlinger III. 4. S. 265.)

[2]) Slanger er det 16. Aarhundredes almindelige Betegnelse for Kanoner af mindre Kaliber, Nothslanger er de sværeste af disse. (Blom: Christian IV's Artilleri. S. 150 f.)

[3]) Paa Flagbatteriet.

KAP. XVII

Samme Foraar,[1]) efter Paaske, blev jeg, sammen med mine Kammerater kaldt bort fra Kronborg og ind til København. Vi var alle kede derover, men vi fik dér en god Modtagelse af alle vore gode Bekendte.

Nu vil jeg først fortælle om min første Tur tilsøs paa Kgl. Majestæt og Rigets Vegne, hvilket skete, Aaret efter min Indtrædelse i Regimentet 1616, og efter at Kgl. Majestæts to Krigsskibe havde taget en særdeles berømt og mægtig Fribytter, ved Navn *Mandaus*,[2]) oppe under Rusland, hvorom der er følgende at fortælle.

Det var Kgl. Majestæts Sædvane hvert Aar at udsende Skibe, som skulde krydse i danske Farvande, alle ærlige Søfolk til Frelse og Forsvar, som havde skriftlig Tilladelse til at besejle disse Farvande, og rejse med deres Varer fra det ene Land til det andet, og hvis Pas var udstedt under Rigets Segl i Danmark, Holland, England og mange andre Steder, hvor Kgl. Majestæt havde sine Factores. Da man skrev Aar 1615, det samme Aar som jeg sejlede bort med Englænderne fra Island, som før omtalt, udsendte Kongen to Skibe, nemlig „Victor" og „Jupiter", der skulde sejle ad Nordvestsøen hen til Norge og Rusland. Da de landede i Norge, fik de Efterretning om den før-

---

[1]) 1620.

[2]) Den følgende Beretning om Fribytteren Juan Mendoza er i det væsentlige overensstemmende med andre Kilder. Se Jørgen Daas egen Relation i Rigsarkivet.

nævnte Fribytter *Mandaus,* som nylig var kommen dertil fra Færøerne og kort forinden var gaaet i Land og havde røvet Faar i Flekkerø for at proviantere sig.

Da den danske Admiral *Jørgen Daa,*[1]) som var paa „Victor", hørte om dette Sørøverskib, gjorde han intet Ophold, men tog strax afsted og sejlede sammen med „Jupiter" ud af Havnen og forfulgte dem, saa hurtigt han kunde. Hvor de danske Skibe kom op til Landet eller i Havnene paa Norges Nordkyst, blev der sagt dem, at Sørøverne nylig havde været der og igen var bortsejlede. Da Kongens Folk kom til Kjelden[2]) i Rusland, fik de den Efterretning, at Sørøverne havde opholdt sig der i to Nætter, og at de for 3 Nætter siden var sejlede nordøst for Rusland til det saakaldte hvide Hav. Admiralen lod strax blæse til Afsejling fra Havnen; Ankrene blev trukket op og Sejl hejstes. Fire Mil fra den sædvanlige Vej laa en Ø ved Navn Malmis.[3]) Derhen sendte Admiralen det mindre Skib „Jupiter", for at se, om de skulde være kommen derhen. Dette havde dog ikke været Sørøvernes Hensigt, men derimod, som før bemeldt, at sejle til det hvide Hav og der lure paa et hollandsk Skib, som de var fuldt forvissede om vilde komme

---

[1]) Jørgen Daa (se S. 44) deltog med Hæder i Kalmarkrigen som Admiral og blev derefter aarlig sendt til de nordlige Farvande med mindre Flaader. Død 1619. (Biogr. Lex.)

[2]) Kildin, en Ø i det nordlige Ishav ved Kysten af Halvøen Kola (Malmis) (se Bricka og Fredericia: Chr. IV's Breve 1618, S. 139, og Sigv. Grubbes Dagbog. D. Mag. IV. 2. S. 95 f.)

[3]) Malmis eller Kola, en lille By paa en Halvø, anlagt af Russerne omtrent 1582, ikke langt fra Vardøhus. Om Egnen og Forholdene her paa den Tid se Hist. Tidsskr. III. I. S. 142 ff. og de mange her anførte Kilder.

gennem Veigat[1]) paa Hjemrejse fra Indien, hvilket dog er en usædvanlig Vej, og kun 3 Skibe har sejlet der igennem. Derom har jeg nu ikke Tid at skrive, men det er at berette, at da Admiralen kom ind i det hvide Hav, fik han Øje paa Kaptajn *Mandaus* under Sejl, og da der var ypperlig Bør, benyttede han sig deraf og føjede sig saa godt for Vinden, som han kunde. De slog Vand i Storsejlet og trak Bonnet[2]) derunder, og satte Læsejl til paa Kanterne for at forøge Sejlmassen. Da Sørøverne saa denne skarpe Forfølgelse, gjorde de det samme. Endelig naaede Kongens Folk saa langt ind paa dem, at de kunde skyde paa dem, og Røverne besvarede Skuddene, men uden at skade de Danske. Alle de danske Kugler, som gennemhullede Sørøverskibene, lod *Mandaus* bære ned i Kahytten og forevise for sig, for at han kunde bedømme deres Størrelse. Sørøverne havde en dansk Kahytsdreng, som *Mandaus* spurgte, om han troede, at hans Landsmænd, de Danske, havde endnu større Kanoner ombord; Drengen sagde, at han godt kendte deres Skik, først at affyre de mindre Kanoner og dernæst de store bagefter. (Denne Dreng ønskede dem nemlig alle ad Helvede til). *Mandaus* troede dette, og søgte derfor ikke at gøre Modstand, men flygtede saa hurtig han kunde, indtil de kom til de 7 Øer i det Hvide Hav. Dér kom „Jupiter" imod ham, hvis Kaptajn var *Enevold*

1) Vajgat-Strædet fører ind i det kariske Hav mellem Novaja-Semlja og Øen Vaigat (Waigatsch). (Se Bruun: Kampen om Nordpolen. Kbhvn. 1902. Side 226.)

2) Bonnet, et Sejl til at forstørre et andet Sejl med.

Stygge.[1]) Og eftersom dette Skib var en udmærket Sejler, lykkedes det at sejle forbi Sørøverne, som nu forsøgte alle Kneb og kastede mange Pakker med Fløjl og Silke overbord, for at de forfølgende Skibe skulde forsinkes ved Optagelsen af dem, hvilket dog blev forbudt af den danske Admiral. Da „Jupiter" naaede forbi dem, maatte de sætte deres Skib paa Grund. De vilde dog ikke overgive sig, men lod deres Blodfane vaje fra Skibets Runddel. Den danske Admiral sendte to Mænd over til dem, nemlig sin Tjener *Morten* og en anden ved Navn *Gotschalk*, som var Bøsseskytte, med et kortfattet Brev. *Mandaus* modtog dem godt og lod dem traktere paa det bedste med Øl og Mad; derfor dvælede de vel længe hos ham, hvorover Admiralen blev meget ærgerlig, saa de nær var blevet straffede derfor, hvilket de dog undgik, idet man mente, at de ikke selv havde været Herrer over deres Frihed. *Mandaus* skikkede to Mænd tilbage til Admiralen med et Brev af det Indhold, at han, saaledes som Sagerne stod, ikke vilde overgive sig til ham, men udfordrede ham hovmodigt til en Kamp i Land. Da nu Admiralen vidste, at han selv havde altfor uøvede Krigsfolk og desuden mange ombord, som ikke var gode Skytter, blev han først ængstelig ved dette Budskab, men vovede dog ikke at afslaa det. De gik da i Land fra de danske Skibe med Trommehvirvler og Trompetklang og stod saa opstillede til Kamp, naar

[1]) Enevold Stygge blev Kaptajn 1610. Død efter 1622. (Lind: Chr. IV og hans Mænd paa Bremerholm. S. 191.)

Signal gaves. Men da nu Hævnens Time var slaaet for *Mandaus*, faldt det ham ind at overgive sig, eftersom han overtænkte, at han var i et fremmed Land, berøvet sit Skib, der paa mange Steder var sønderskudt og beskadiget af Kugler og desuden stod urokkeligt paa et Sandrev. Han raabte derfor med høj Stemme til Admiralen og spurgte, om han stod i høj Gunst hos sin Herre, Kongen? Admiralen bekræftede dette. Han spurgte da endvidere, om han troede, at han kunde forskaffe ham og hans Skibsfører og Kaptajn Liv og Naade? Admiralen gik med Glæde ind paa dette og sagde, at hans Herre aldrig vilde lade en saadan Mand aflive. *Mandaus* troede dette fuldt og fast og gik saa frem for at overgive sig til den danske Admiral, hvilket blev til Sejr og Lykke for de Danske, men til Død og Fordærvelse for Sørøverne, som Hævnen nu kaldte paa. *Mandaus* maatte da forlade alle sine ulovlig erhvervede Rigdomme, og selvfemte overgive sig til de Danske, nemlig: han selv, Kaptajn *Braa*, hans Skipper, hans Styrmand ved Navn *Jacob*, en from og retskaffen Mand, der ikke bifaldt deres Røverier, og som var kommen i deres Selskab uden at kende dem, thi han troede, at de var ærlige Søfolk, da han tog Hyre hos dem, og endelig den danske Kahytsdreng, som fik Pardon sammen med Styrmanden. Alle de andre tog de Danske tilfange og henrettede dem paa den Maade, de selv ønskede, idet de blev halshuggede, saaledes som de forhen havde henrettet andre, og derefter to og to sammenbundne til et Bøssekam-

mer[1]) og sænkede i Havet, saa at de hurtigere kunde synke tilbunds. De Danske tog saa alle deres Rigdomme og førte dem over til deres egne Skibe. Der var 8 Kister fulde af al Slags Sølvmønt, der var saa tunge, at da de kom til Kjøbenhavn, maatte der 4 Mand til for at bære den mindste op paa Slottet. Den 9de Kiste var fuld af pur Guldmønt, og der maatte 10 Mand til for at bære den. Ingen kunde huske, at der nogensinde var kommet et Skib til Kjøbenhavn med saa store Rigdomme. Sørøvernes Skib blev opbrændt paa Stedet af de Danske. Derpaa drog de hjem i god Behold og gav Gud Ære for det skete. Tre Dage efter Ankomsten til Kjøbenhavn blev der rejst en Galge udenfor Østerport, og til den blev saa de tre førte, selve Hovedanføreren *Mandaus*, Kaptajn *Braa* og Skibsføreren *Rubenzius*, men Styrmanden og den danske Kahytsdreng blev benaadede. Den tredobbelte Guldkæde, som *Mandaus* bar, skænkede han til Admiral *Jørgen Daa*, da han tog Afsked med ham, før han blev henrettet, idet han sagde, at han skulde have den, eftersom han havde overvundet ham paa ærlig Vis. Da de blev ført ud til Retterstedet, holdt de tre hinanden i Haanden og gik med blottede Hoveder, under Sang og Glæde. *Mandaus* sagde, at han takkede Gud, fordi han fik Lov til her at udstaa sin skyldige Straf, idet han haabede paa Guds Naade og sine Synders Forladelse og et evigt Liv, alene for Jesum Kristum.

---

[1]) Bundstykke af Jærn, der rummede Krudtladningen til Datidens Bagladekanoner. (Blom: Chr. IV's Artilleri. 113 ff.)

Man havde lavet en ny Vippe til dem. Saa vidt jeg kan huske, modtog de Sakramentet, før de blev ført til Henrettelsen, efter hvad tilstedeværende fromme Folk har fortalt mig, da jeg kom til Kjøbenhavn i Efteraaret 1615, kort efter at de var blevne henrettede; og de hang der, da jeg kom til Byen, hele og uskadte i deres Silkeklæder besatte med Guldsnore og guldbroderede Sko. Al deres ydre Pryd fik Mestermanden, lige indtil Underklæderne.

Og hermed slutter Beretningen om *Mandaus* og hans Røverier, der varede i 15 Aar, hans Ulykke og Nederlag og endelig hans sørgelige Ende og Død. Hvilket være alle Ugudelige til Advarsel og Paamindelse og Omvendelse fra syndigt og ugudeligt Levnet!

KAP. XVIII

Da den før nævnte *Mandaus's* Brødre, der var 5 ialt, fik Efterretning om disse Begivenheder, blev de meget opbragte og rasende (som før er omtalt) og udstødte heftige Trusler om at hævne sig paa de Danske. Derfor lod vor Konge hvert Aar udruste mange Skibe i Leding mod dem, hvis de engang skulde gøre Forsøg paa at hævne sig.[1])

Næste Aar efter at dette var sket, Aar 1616,

---

[1]) For at hævde og vaage over sin Højhedsret i de dansk-norske Farvande og forhindre fremmede Nationer i at fiske og handle paa Finmarkens, Nordlandenes og Grønlands (ɔ: Spitzbergens) Kyster uden dertil at have løst kgl. Pas, og desuden for at udrydde „de Sørøvere og Fribyttere, som overfalde og plyndre den søfarende Mand paa Kronens Strømme", udsendtes der næsten hvert Aar store eller smaa Eskadrer paa Togt. Det er paa et af disse, Forfatteren bliver udkommanderet 1616.

om Foraaret efter Paaske i Slutningen af April, lod Kongen 6 gode Orlogsskibe udruste til Togt imod disse og andre Rigets Fjender eller Røvere, som maatte forefindes i danske Farvande, og som hindrede retfærdige Søfarende og Købmænd og efterstræbte deres Liv og Gods. Denne Sommer hændte det, at Kongen holdt Herredag i Oslo i Norge. Den Gang afgik *Christian Friis* ved Døden, da han fra Kongens Bord blev ført til det mægtige Orlogsskib „Fides". Han var Kansler og dengang mer end 80 Aar gammel, hvilket jeg før har omtalt.[1])

Men for nu at vende tilbage til mit egentlige Stof og den Beretning, hvormed jeg begyndte dette Kapitel, saa begav det sig, at jeg med min kære Staldbroder *Jon Halldorsson* blev for første Gang indskrevet til Togt paa Kongelig Majestæts Orlogsskib til Rigets Gavn og Bedste. Vi sejlede saa i Guds Navn, efter afholdt Bøn og Velsignelse, fra Kjøbenhavn den første Torsdag i Maj ved Middagstid, og om Aftenen kom vi til Helsingør, hvor Kronborg Slot ligger ved Øresund. Morgenen derefter sejlede vi ud af Øresund, i Nordvest mellem de to Lande; paa Vestsiden ligger Sjælland og Jylland helt til Skagen, men paa Østsiden Skaane og Halland. Hele Vejlængden fra Øresund og ud over Skagen siges at være 24 Sømil.

Derefter sejlede vi nordpaa langs Norges Kyst, indtil vi kom til Flekkerø, hvor vi fik at vide, at et

[1]) Se Noten Side 45.

Sørøverskib havde været dér og oppe under Norge taget et lille Fartøj, paa hvilket de havde sat 10 af deres egne Folk ombord, men dræbt hele Besætningen paa tre nær. Anføreren for disse tre hed *Laurits Magnusson* og var af norsk Slægt; han var en klog Mand, dygtig i mange Ting og havde oplevet mange Farer baade tillands og tilvands. Han fortalte mig hele sin Livshistorie, medens vi var sammen, og der var mange gruelige Begivenheder i den. De før omtalte Sørøvere var engelske og var udsendte af *Mandaus's* Brødre for at røve og myrde under Danmark og Norge. Det lille Skib, som Sørøverne tog, ladede de med al Slags røvet Gods, Klæder og mange andre Ting, og drog saa bort fra Havnen paa deres sædvanlige Plyndringstog nordpaa op langs Norge. Nu er at berette om, hvad *Laurits Magnusson* foretog sig efter deres Bortrejse fra Havnen. Han havde faaet den Befaling, at han skulde vente dér sammen med de andre Sørøvere, som blev ladte tilbage paa Skibet. En Dag bad han om to Mand for at tage til Land i Baaden og desuden om de to, som var bleven tagne til Fange sammen med ham, og som daglig lod, som om de villig tjente Sørøverne. Han foregav, at han vilde gaa op i Bygden, hvor der var faa Folk, for at røve Faar til Proviant. Sørøverne gik villig ind paa dette. Da de kom i Land, traf *Laurits Magnusson* nogle Bønder, som boede i Nærheden af Havnen, og aftalte med dem, at de skulde dræbe Sørøverne, hvilket ogsaa lykkedes godt tidlig om Morgenen paa følgende Maade: *Laurits*

Magnusson fik dem alle ti i Land for at drive Faarene sammen, men Bønderne skulde ligge i Baghold, og hans egne to Mænd skulde staa i Nærheden af Skibsbaaden for at vogte den, og ved Angrebet skulde de strax ro ud til Skibet. Snart viste der sig over 20 Bønder, som ved Vink og aftalte Tegn fra Skibet var samlede i Nærheden af Havet paa et skjult Sted, og de dræbte alle Sørøverne. Derefter roede Bønderne ud til Skibet og bragte det ind til en sikrere Havn. Dette var nylig sket, da vi kom derhen fra Kjøbenhavn, og Skibet sendte vor Admiral *Jørgen Daa* hjem til Danmark.

Kongl. Majestæts Befalingsmænd ombord paa Admiralskibet „Victor" var følgende: 1. førnævnte Admiral *Jørgen Daa.*[1]) 2. dernæst Kaptajn *Holger Rosenkrantz,* som senere blev Høvidsmand [paa Island].[2]) 3. en svensk Adelsmand ved Navn *Lauritz Brems,*[3]) som var gaaet i vor Konges Tjeneste med Hustru og Børn, i den nylig endte svenske Krig 1613. 4. Skibsføreren hed *Peder Nielsen.*[4]) 5. vor Præst Hr. *Knud.* 6. min Arkelimester *Rasmus Vinter.* 7. hans Styrmand *Jens Lauritsen,*

[1]) Se Side 44.

[2]) Holger Rosenkrantz blev 1610 Kaptajn paa Flaaden og var Admiralens Flagkaptajn paa det her omhandlede Togt. Han blev 1620 Lensmand paa Island og anføres senere som Admiral ved forskellige Udkommandoer. Tog 1633 sin Afsked og blev forlenet med Gulland, 1645 med Stavanger Len. Død 1658. (Biogr. Lex. Lind: Chr. IV paa Bremerholm.)

[3]) Lauritz Brems fik 1613 Udnævnelse som Skibskaptajn og er paa det omhandlede Togt Jørgen Daas Lieutenant paa „Victor". (Lind: a. St. Side 206 og N. Andersen: Færøerne 1600—1709 Side 230.)

[4]) Peter Nielsen fik 1610 Kaptajns Bestilling og udmærkede sig i Kalmarkrigen. Han skal paa det her omhandlede Togt have kommanderet „Jupiter". 1618 deltog han i Expeditionen til Ostindien og hjemkom 1622. (Lind: anf. St. Side 187.)

som var en vidtberejst og prøvet Mand i andre Lande og en gammel Soldat. Paa Admiralskibet var der 130 Mand med Bøsseskytterne, som var 24. Der var to unge Mennesker af adelig Byrd derimellem, som senere blev meget dygtige og Kgl. Majestæts Drabanter; den ene var Admiralens Søstersøn ved Navn *Jens Brandt;*[1]) den andens Navn kan jeg ikke huske.

Nu vender jeg tilbage til, at vi sejlede bort fra Flekkerø og nordpaa langs Norge med disse sex Skibe, ind i og ud af mange Havne, for at søge de omtalte Sørøvere, uden at det dog lykkedes os at træffe dem. Paa ikke faa Steder fik vi Efterretning om dem, ogsaa da vi kom til Rusland, til den Fiskerplads, som kaldes Kielden.[2]) Herfra roer Russere og Finner ud for at fiske fra 52 Fiskerbaade, af Besætningerne er en Trediedel Finner, og de har tre Opsynsmænd for at øve Lov og Ret. Paa Vejen derop ligger Vardø, hvorpaa der er en vældig Fæstning med en naturlig Klippemur omkring, og paa Klipperne ligger der store Kanoner til Forsvar, thi denne Ø ligger langt fra Land udenfor Finmarken. Paa Øen er altid en Herremand, som har Slottet i Forlening, og som er Finnernes Øvrighed. Paa den Tid vi kom, regerede der en Herremand ved Navn *Hans* af skotsk Familie, som var bleven sendt til vor naadige Herre Kong *Christian 4de* med et kosteligt

[1]) Jens Brandt var formodentlig en Søn af Henning Jørgensen Brandt til Mullerup. Slægtskabet med Jørgen Daa kan ikke paavises. (Medd. af Arkivar Thiset.)

[2]) Kildin (se Side 121).

Skib fra England ved hans Kroning, og derfor blev kaldt Kong *Hans*.[1]) Han var en sær og forunderlig Mand, især naar han var drukken. En Gang gav Kongen ham Ordre til at lægge sig i Øresund med et af sine Orlogsskibe, som hed „Den sorte Ridder", for at opsnappe de Skibe, der sejlede gennem Sundet paa den østlige Side for ikke at betale Told. Han opsnappede dér fem Skibe i Løbet af en Sommer og sendte dem til Kjøbenhavn. De havde alle Slags Varer ombord. Disse Skibe blev frigivne igen ved Kongens særdeles Naade og paa Grund af deres Herrers ydmyge Bøn, blandt hvilke der var en gammel skotsk Mand, som paa sine Knæ grædende bad Kongen om Naade og om at frigive hans Skib, hvilket og skete for hans Alderdoms Skyld, og fordi han lovede at bedre sig.

Kongen gjorde ham [ɔ: John Cunningham] til Slotsherre paa Vardø Slot, thi Kongen havde stor Tillid til, at det vilde lykkes ham at styre Finnerne, og at han ikke vilde se gennem Fingre med deres skændige Trolddomskunster, thi der fortaltes stadig om slige Misgærninger hos dem, og de fleste Slotsherrer, der havde været der før ham, havde ikke vovet at lade den Slags Troldmænd henrette.

[1]) Det maa uden Tvivl være John Cunningham, ogsaa kaldet Hans Køning (Kong Hans), under hvilket Navn han anføres hos Lind, S. 166, men her angives han at have været Chef paa „Gabriel" paa det her omhandlede Togt og først 1619 at være forlenet med Vardøhus og Finmarken. Han var en vidt berejst skotsk Adelsmand og vistnok allerede 1581 Enspænder hos Frederik II. Han blev Skibschef 1603 og var Chef for den første danske Expedition, der 1605 opsejlede Grønland. Det var vistnok 1609 og vistnok som Chef paa „Makrelen", og ikke paa „Den sorte Rytter", at han opsnappede en Del Skibe, der ulovligt søgte at udføre Egetømmer. Han døde 1652 i en høj Alder. (Biogr. Lex.)

Men denne lod hvert Aar en hel Hoben Troldmænd kaste paa Baalet, og derfor blev han Kgl. Majestæt endnu mere kær, og saa vidt jeg véd, led han ikke nogen Skade paa Grund af sin Handlemaade.

Da vi nu kom derhen med de 6 Krigsskibe: „Victor", „Jupiter", „Enhjørningen", „Malkepigen", „Lybske David" og „Leopardus",[1]) modtog han os godt. Dengang opholdt vi os der kun Natten over, og tog saa bort op til Rusland, til Kielden,[2]) som jeg lige har omtalt. Dér blev vi to Nætter og gik saa derfra nordvest for Rusland ind i det Hvide Hav, helt ind til de 7 Øer. Dér er Søen at se til ligesom Mælk, hvilket er meget forunderligt at skue i Begyndelsen, saa længe man ikke er vant dertil. Vi var næsten en halv Maaned borte fra Kielden for at opsøge disse Røvere, men fandt dem ikke. I Kielden opholdt vi os sex Dage. Den tredie Dag kom en Krigsbefalingsmand fra Malmis, som havde 300 Soldater under sig. Denne Mand var prægtigt klædt; yderst havde han en Silkekjortel, som gik ham lige ned til Fødderne, derunder en anden, som naaede ham midt paa Tyklæggen, den tredie gik ned til Knæet og var

[1]) Lind, Side 172 nævner ikke „Malkepigen", men derimod „Gabriel". I Følge dette Værk var følgende Skibe og Officerer med paa Togtet:

„Victor". Jørgen Daa. Holger Rosenkrantz, Flagkaptajn. Lauritz Brems, Lieutenant.

„Leoparden". Sigv. G. Akeleye. Mourits Vibrandtsen Prins, Lieutenant.

„Gabriel". Hans Könning. Henrik Vind, Lieutenant.

„Enhjørningen". Enevold Stygge. Johan Sem, Lieutenant.

„Lybske David". Frans Brokkenhuus, Eskadrens Viceadmiral. Jens Munk, Lieutenant.

„Jupiter". Peter Nielsen.

[2]) Kildin.

besat med Guldsnore. Strax, da han var kommen ombord, blev 3 Kanoner affyret, og efter at han havde udvexlet Hilsener, afførte han sig sin Overkjortel og gik saa ind i Kahytten med vore Befalingsmænd med stor Beskedenhed, Høflighed og Glæde. Saa længe den Herlighed varede, stod fire Trompetere agter ude og blæste paa deres Trompeter. Hans 12 Soldater, som var kommen med ham, blev tilbage i Baaden indtil Aften. Admiralen lod Kaptajnerne paa de andre Skibe hente. De var alle adelige, undtagen *Peder Nielsen.* Ialt var der 12 i hele Flaaden.[1]) Den russiske Officer var meget glad, venlig, gavmild og elskværdig mod alle, baade Over- og Underordnede. Han havde russisk Mønt med sig i sex smaa Poser i Lommen. Det var meget smaa Møntstykker, Denger[2]) af rent Sølv. Disse Penge uddelte han uden at tælle dem til os Bøsseskytter ved hvert Skud, vi affyrede af de tre Kanoner, og til de fire Trompetere, som blæste paa Basun, Krumhorn og Skalmeje og spillede paa Luth; disse fire Instrumenter var indøvede firstemmigt med mesterlig Kunst. Gildet varede langt ud paa Dagen; der blev drukket vor Konges Skaal og Storfyrsten af Moscoviens Skaal, der er Herre over hele Rusland og kaldes *Tsar Velikoknjes*, hvilket betyder Konge og Storfyrste. Endvidere blev der drukket en Skaal for hele det kongelige Hus og for Danmarks Riges Raad og for fornemme russiske Per-

[1]) Der menes Officerer i det hele taget.

[2]) Denger, russisk denga, en Skillemønt = $^1/_2$ Kopek, dengang 5 Øre i vore Penge.

soner. Da det led ud paa Aftenen, og Admiralen og hans Selskabsbrødre efter Evne havde trakteret ham, og han gjorde Mine til at gaa, gav han sine 12 Soldater Lov til at komme op paa Skibet, men ikke før, og de vilde ikke modtage nogen Mad eller Øl af os, før deres Herre havde givet dem Tilladelse dertil, men de havde selv rigelig Proviant og spiste to Gange den Dag, før de fik Lov til at komme ombord. Vore Befalingsmænd gik alle ud paa Dækket og satte sig paa Stole, *Admiralen* i Midten, Kaptajn *Holger* ved hans højre Side, men Lüthent[1]) *Laurits Brems* ved hans venstre Side, omkring dem stod Herremændene og uden om dem vore Folk med Musketter, men selve den russiske Befalingsmand gik indenfor Kredsen med sin Regimentsstav eller Stok. Derpaa kom de 12 Soldater op paa Skibet, alle med Sværd ved venstre Side. De stillede først deres Bøsser paa Rad ved Rælingen paa Styrbord og gik saa ind i den Kreds, som vi dannede, tre i hver Række, indtil de kom hen til vore Befalingsmænd. Hver af de tre i første Række frembar paa et malet Brædt en stor, flækket, fersk Lax, foldet sammen, som om den var levende og uopskaaren, og alle tre bøjede de sig saa for de tre Befalingsmænd, faldt paa Knæ og offererede dem Laxene med stor Reverens. Derefter rejste de sig høfligt og gik bort med Ærbødighed, idet de med stor Kunst affyrede deres Bøsser. Paa samme Maade bar de 9 andre sig ad i de 3 følgende

[1]) Lieutenant.

Rækker. Da dette var forbi, blev der givet dem Gaver, og Befalingsmændene viste dem deres Velvillie ved at drikke dem til i Vin. Derefter tog de Afsked, bukkede for enhver, saaledes som det sømmede sig, og gik ned i Baaden og præsenterede deres Bøsser, der alle var emaillerede og en Favn lange. Før den russiske Magnat tog bort, indbød han vor Admiral til at besøge sig sammen med 24 Mand, hvilket denne lovede, forsaavidt Vinden tillod det. Efter at han havde taget Afsked, og velsignet Skib og Mandskab, gik han fraborde med fornøjet Sind og glade Miner. Der blev affyret 3 Kanoner fra hvert Skib og 9 fra Admiralskibet. Tre Gange saa vi dem vifte til os og affyre deres Bøsser. To Dage derefter begav Admiralen og nogle af de andre Skibes Befalingsmænd sig afsted med vor Skibsbaad, men vi maatte vende tilbage paa Grund af heftig Modvind, og det var med Nød og næppe, at vi slap uskadte tilbage til vore Skibe.

Kort Beretning om Rusland til Belæring for dem, der intet vide derom:

Rusland kaldes ogsaa Moscovien; det er et Land af uhyre Omfang med store Skove, Sumpe, Ørkener, mange store Søer, fulde af Fisk, og skønne og store Floder. Det er 500 Mil i Længden og 350 Mil paa Bredden. Det er rigt paa Frugter, Rug, Hvede, Byg og kostbart Pelsværk. Mod Nord begrænses det af Nordhavet og Nova

Selma [ɔ: Novaja Semlja], mod Øst af det Kaspiske Hav og det store Tartari, mod Syd af Krim Podolien, mod Sydvest af Lithauen, mod Vest af Livland, og mod Nordvest af Sverrig og Kurland. Moscovien ligger i Europa, men i Asien har Russerne mange Lande, baade tartariske og andre, og der boer alle Slags vilde Folkeslag, 21 ialt, nordost for selve Rusland. Dér gør og lader enhver, som han vil. Over Gejstligheden staar en Patriark, som har nogle Ærkebiskopper, Præster og Munke under sig. Blandt Munkene er der mange, som ikke kan læse eller skrive. De hører til den græske Kirke, holder Messer, beder, læser og synger, alt paa deres eget Modersmaal, som kaldes det slavoniske Sprog. I Rusland er der mange store og smukke Byer, men Husene er som oftest opført af Træ og Tømmer. Moscov er en stor By og hele Rigets Hovedstad, men desuden er der 40 andre store Stæder, hvoraf jeg ingen nævner her. Under Rusland, ude i rum Sø, ligger der en Ø, som hedder Solowki, hvor der er et rigt Kloster. Fra disse Lande udføres Hør, Hamp, Vox, Talg, Elgsdyrhuder og andre Huder, Sobelskind, Maarskind, Fjeldfrasskind, Ræveskind, Ulveskind, Losskind, Bæverskind, Hermelin og andet Pelsværk; endvidere Rug, Laks, tørret og saltet Fisk, Tran og andre Varer. Den store Flod Volga udspringer i Midten af Rusland og spreder sig i mange Retninger, indtil den falder ud i det kaspiske Hav, ved hvilket Saltklipperne staar, og hvor der er en saadan Mængde Salt, at det vilde være tilstrække-

ligt til hele Kristenheden, hvis det kun laa lidt nærmere. Nu slutter jeg her foreløbig min Omtale af Rusland. Jeg har ikke megen Kundskab til deres Religion, men jeg har hørt sige, at de tilbeder den hellige Treenighed og ingen Helgen undtagen St. Nicolaus, som først siges at have forkyndt den kristelige Lære for dem. Man siger ogsaa, at alle Lig, baade af Unge og Gamle, bliver vejede paa Vægtskaale, naar de føres til Graven. Paa den ene Vægtskaal lægges Liget, paa den anden en Statue af Træ, lavet efter enhvers Alder. Hvis Træstatuen viser sig at være tungere end Liget, siger man, at de tror, at den Afdøde er frelst paa sin Sjæl, men hvis Liget er tungere, tror de, han er fordømt.

KAP. XIX

Da vi havde opholdt os 6 Dage i Kielden, fik fik vi Lyst til at tage bort derfra og begive os paa Hjemvejen. Tre Dage før købte Admiralen, Kaptajnen og Lieutnanten af de derværende 52 Fiskerbaade paa Slump alle de Fisk, som de maatte fange en enkelt Dag, hvorved de fik tredobbelt Gevinst. Min gode Kammerat *Jon Halldorsson* og jeg tog Indvoldene ud af al den Fisk, der tilkom Lieutenanten;[1]) som gav hver af os en Rigsdaler i Arbejdsløn og desuden en Flaske af den bedste Vin, medens Arbejdet stod paa.

Før de finske og russiske Søfolk, som driver

[1]) Den ovenfor omtalte Laurits Brems.

Fiskeri der paa Pladsen, rører ved deres Skibe eller Fangstredskaber om Morgenen, gaar de hen til det store Kors, der staar paa Tangen ved Havnen, ikke langt fra deres Hytter, falder paa Knæ og forretter deres Andagt. Disse Folk spiser haard Føde med Salt til. Brændevin drikker de som Vand, og de kan drikke to eller tre Halvpotter i en Drik. Men nok herom. Vi drog saa bort fra denne Havn og kom til Vardø Slot, hvor Kong *Hans*, som var Slotsherre, modtog os hjerteligt.

Under vort Ophold dér hændte det en Morgen, at vi gik i Land med vor Baad fuldt bemandet. Mandskabet skulde hente Vand, men sammen med dem var der to Bøsseskytter, en Kok, Kaptajnens Kældersvend og Admiralens Søstersøn *Jens Brandt;* vi vilde hente noget Tøj, som vi havde i Vadsk i Land. Nu traf det sig, at Baadsfolkene havde glemt at medtage Øsekar til Baaden, og at vi fik en Storm fra Sydost. Vejen fra Land ud til Skibene var godt og vel en halv Mil. De fleste af os var noget berusede, og da Stormen voxede, føg Søen ind over Baaden, men vi havde intet til at øse med. Baaden var svært belastet, da vi havde 52 Tønder ombord, og endelig blev den næsten fuld af Vand, men sank ikke helt. Fra Admiralskibet kom der ingen Hjælp. Der stod en lille Baad oppe paa Dækket, men man vovede ikke at gaa ud med den i saa svær Søgang, hvilket ikke var til at undre sig over, da Baaden var altfor lille, selv om Folkene havde haft Mod til det. Men paa de andre Skibe, som laa længere ude,

kunde man ikke se, hvad der foregik, da vort Skib betog Udsigten for dem, og først da der fra vort Skib blev givet dem Signaler med Viften og høje Raab, kunde de langt om længe komme os til Hjælp. Vi mistede ialt 5 Mand, vor Kok iberegnet, som døde tre Dage efter. *Jens Brandt* og jeg sad forrest i Baaden og blev først reddede. Vi laa syge en Dag, nogle slap helt fri, nogle laa i ugevis og andre i kortere Tid.

To Dage efter sejlede vi saa bort, forbi Finmarken og Helgeland. Paa flere Steder var Sneen ikke optøet, og dog var det ved St. Hansdagstid, vi var der. Finnerne kom en Søndag Morgen, før Gudstjenesten begyndte, ud til os paa deres Baade sammen med deres Kvinder og Børn, og opholdt sig hos os lige indtil Aften. Deres daglige Klæder er for det meste af kostelig tilberedte Elsdyrhuder med den laadne Side vendt udad, og deres Børn og Kvinder, som gaar i disse Skindklæder, er rødmossede og tækkelige. De solgte os Fisk for Klæde til deres Koner, og jeg og min Kammerat solgte dem 12 Alen Toldbodklæde, Halvdelen rødt og Halvdelen blaat. I Tiltale kalder de alle for Fætter. Deres Kvinder smykker sig med meget Guld og Sølv; de har Ørenringe, Pandebaande, Koralsmykker og Armbaand. De Fattige pynter sig med Messing, Kobber og smukt Tin. Disse Folk er for det meste fulde af Trolddomskunster, som jo er vidt bekendt og ikke behøves at anføres eller videre at omtales. Der er tre Slags Finner, Sø-Finner, Lap-Finner og Fjæld-Finner. De lader, som om de er

Kristne, nogle enkelte gaar til Sakramentet, og deres Børn bringer de til de norske Præster for at døbes, men ofte ikke førend de er et Aar gamle. De er udmærket kunstfærdige Smede i Træ og Jærn og laver selv Skuder, Færger og Baade, Husgeraad og andet, som de behøver. Oppe mellem Bjærgene i Norge og temmelig mange Steder ved Kysten bor der Finner, men de har ikke Lov til at bo længere end 10 Aar paa hvert Sted. Naar de faar Lov til at bosætte sig, vælger de sig i Reglen Plads i Skoven, hvor den er tykkest, dér rydder de saa Skoven og benytter Vedet til Smedearbejde, og bliver boende de nævnte 10 Aar, saa flytter de bort, og de Norske tager saa deres Bolig i Besiddelse. De holder meget af Tran, Smør og alle Slags Fedt af alle mulige Kreaturer, hvilket de drikker smeltet til Maden som Øl; denne Tran giver de ogsaa til deres svangre Kvinder, naar de skal føde.

KAP. XX

Derpaa sejlede vi til Nordkap, som er et Forbjærg nordvest for Finmarken og Helgeland. Da vi sejlede dér forbi, blev der en Morgen fra Mærskurven observeret fem Skibe, der sejlede mod Øst ad Rusland til imod os. Vi troede først, at det var fjendtlige Skibe, hvilket dog viste sig ikke at være Tilfældet. Alle Køjerne blev stuvede bort og med alle Køjeklæderne bragt ned i Skibet. Portene blev aabnede, og der blev gjort klart Skib.

Halvdelen af Folkene blev kommanderet til Sejlene og Halvdelen til at betjene de Bøsser, vi kalder Luntebøsser, skøndt mange var uskikket dertil og uvant dermed. Endvidere blev der taget Ankere op med Brændevin, som blev uddelt til Mandskabet, og der blev hejst Flag. Admiralen har sit Mærke eller Storflag paa Stortoppen, Viceadmiralen sit paa Fortoppen, men et Skonfarsejl[1]) paa sin Mesantop, de andre Skibe et paa Bovsprydets Blinderaa eller Gyckmærs. Ingen maa handle mod disse Regler, under Livsstraf.

Derpaa blev Skibet „Enhjørningen" sendt op mod Vinden for at naa forbi dem, da dette Skib var vor bedste Sejler, og saa sejlede det atter hen til os med Vinden. De fremmede Skibe sejlede da til os. Deres Admiral var paa det sidste Skib, hvor der var 4 Trompetere ombord, som blæste lysteligt. Vi talte med det første Skib, vi mødte, og spurgte, hvem de var og hvorfra? De sagde, at de var fra Hamborg og skulde til Rusland med Varer til et Sted, ved Navn Archangel. Admiralen bad dem da komme ombord og fremvise deres Søpas med Tilladelsen til at sejle i danske Farvande. Dette nægtede de trodsigt, inden deres Admiral kom. De vilde heller ikke hale deres Merssejl ind, men brasede op og fik bak Sejl.

Da deres Admiral kom, talte vor Admiral til ham og befalede ham strax at komme ombord til os og fremvise sit Pas, hvilket han nægtede højt og ly-

[1]) Et forældet Sømandsudtryk for et Slags store Sejl. (Molbechs og Videnskabernes Selskabs Ordbog.)

deligt og sagde, at vi kunde selv sætte en Baad ud, thi han var lige saa god som vi. Da vor Admiral, som stod ved Mesanmasten, hørte dette, tog han sin Hat af, kastede den for sine Fødder og sagde paa Tysk: „Wer bei sein!“ hvilket oversat betyder: „Hver til sit“. Og da de saa Folkene sprede sig hver til sit Arbejde og hørte, at der blev slaaet Allarm paa Trommen, løb deres Admiral agterud med en hvid Dug, som han holdt op, raabende med høj Røst: „Pax, Pax, Pax!“ hvilket oversat betyder: „Fred, Fred, Fred!“ De huggede derpaa deres Baade løse fra alle Skibene, og deres Befalingsmænd og deres Admiral kom ombord til os, hilste paa vor Admiral og bad om Fred. De gav til Forlig 12 Tønder godt Hamborger Øl, 1 Tønde Smør, 1 Tønde med Ost og 2 Tønder saltet Sild. Om Aftenen blev der holdt et stort Gilde til Ære for dem, og det Rensdyrkød, som vi havde medtaget fra Finmarken, blev givet dem, og vi skiltes med hjertelige Hilsener, Skud og Trompetklang.

Næste Dag blev der holdt Raad ombord paa Admiralskibet i et stort Møde af alle Flaadens Befalingsmænd, og der blev taget den Beslutning, at vi skulde sejle op til Island efter Kgl. Majestæts Mandat og Beskikkelse for at hjælpe Islænderne mod alle Fjender, der maatte øve Hærværk her oppe, især Spanierne, som man ventede vilde sejle herop for at hævne deres Landsmænd, der blev dræbte her 1615, hvilket Hævntog vor himmelske Herre og kærlige, almægtige Fader dog forhin-

drede, priset være hans herlige og elskelige Guddoms Navn for alle hans Velgærninger. Amen!

Derefter rejste vi fra Nordkap paa Vej hertil,[1]) fik god og let Bør og var tre Uger undervejs. Vi saa Land under Husavik, og man mente, at den Vej ikke var sejlet i tre Hundrede Aar. Øst for Husavik havde vi nær lidt Havari paa et Skær, som er langt fra Land, om Aftenen, medens der blev holdt Kor og Aftensang. Men det traf sig saa heldigt, at just paa den Tid, hvad der ellers var usædvanligt, spaserede vor Admiral oppe paa Dækket, og saa Skæret lige i sidste Øjeblik, da Rælingen skyggede paa det, medens Skibet styrede lige op paa det. Efter Sædvane sejlede vi foran de andre Skibe. Da Skibet bøjede lidt af, længere ud paa Havet, medens Rorgængeren vendte Timeglasset, kunde Admiralen se Braadsøerne fra Skæret næsten lige under Skibet, og han raabte derfor højt til den, som stod ved Roret, at han skulde styre mere ud fra Land. Ved Raabet sprang alle op. Skibet kom saa tæt op til Skæret paa Styrbord, at man fra Rælingen kunde kaste derned, hvad man vilde. Der blev i Hast signaliseret til de andre Skibe, som fulgte efter os. Dette er en af den almægtige Guds Undergærninger, og der blev holdt en almindelig Takkegudstjeneste paa Skibet.

Dernæst sejlede vi Øst om Landet, og paa Højden af Eyjafjallajøkelen fik vi en stærk Storm af Nordvest, der varede over fjorten Dage og stadig blev heftigere. Man troede, at det var Hexevejr,

[1]) Island.

da Folk i Land mente, at vore Skibe var fjendtlige Skibe, sendte til Hævn, som mange ventede og før er omtalt. Admiralen havde foresat sig at sejle med Flaaden til Havnefjord, hvis Lykken vilde tillade det, og derefter ride til Althinget, og *Jon Halldorsson* og jeg var udsete til at følge ham derhen. Halvdelen af Skibene skulde ligge i Havnefjord og vente paa ham, medens den anden Halvdel skulde krydse i rum Sø og holde Udkig med Spanierne, om de kom eller ikke. Denne Plan blev til intet paa Grund af Modvind, og vi blev derfor nødte til at sejle ned til Færøerne. Det var Aften, da vi sejlede bort fra Eyjafjallajøkelen, ved den Tid, Kreaturerne drives hjem for at malkes; og næste Aften var vi ved Færøerne, hvilket er godt og vel 70 Mil, og dog løb vort Skib alene for Storsejlet, thi vi kunde ikke bruge Fokken, da Vinden var lige i Ryggen. Men Søgangen var saa vældig, at man ikke kunde komme længere frem end midt paa Dækket, og Søen styrtede ofte ind over Forstavnen og Bovsprydet. To af vore Skibe naaede ikke til Færøerne, men vidste ikke selv, hvor de var, før de kom til Lindesnæs i Norge, 3 Dage efter, at de sejlede fra os. Vi mente begge hver for sig, at de andre var tabte.

Paa Færøerne opholdt vi os en halv Maaned. Vi laa indenfor Thorshavn, som er Købstaden, og Skibet ankrede paa en Fjord, som kaldes Kalbak.[1]) Ved Fjorden boede Laugmanden *Mikkel* i Lam-

[1]) Konjektur for Haandskrifternes „Calaman". Kalbaksfjorden ligger lidt nord for Thorshavn, men Omtalen af Lamhauge viser, at Skibene senere rimeligvis er sejlet til Østerø.

hauge,[1]) hvis Gæster jeg og nogle andre fra Admiralskibet, tilligemed selve Admiralen og Kaptajnerne paa de fire Skibe, var i fire Nætter. Vi fik dér et herligt Traktemente af alle Slags Retter og mangfoldige Slags Øl og Drikkevarer, nemlig 3 Slags Mjød, Throndhjems-Øl, Hamborger-Øl, lybsk Øl, Rostocker-Øl, 2 Sorter Kjøbenhavner-Øl og 3 Sorter engelsk Øl, nemlig Ale, Strong Beer og Skibs-Øl. Vi havde megen Morskab med alle Slags Musikinstrumenter, og Runddanse paa færøisk Vis med Sang og Viser. Vi var ogsaa til et Drikkegilde med Admiralen hos en Enke, som var Moder til Færingen *Jon Olafsson,* 14 Aar gammel, som vi førte med os til Danmark, hvor han kom i Herretjeneste og endte med at faa 5 Gaarde her i Alftafjord i Forlening.

Paa Skibet „Enhjørningen" hændte det, at Skibets Hovmester blev hængt paa Bovsprydet, ikke paa Grund af Tyveri, men paa Grund af et andet Skælmsstykke. Han havde nemlig af Dovenskab under den omtalte Storm paa Vejen fra Island (med Tugt at melde) forrettet sin Nødtørft i Brødforraadskamret.[2]) Han blev begravet af de færøiske Bønder med Admiralens Tilladelse, som dog vanskelig kunde opnaas. Dernæst blev en anden indsat i hans Bestilling med strænge Advarsler, og i den Forsamling, som i den Anledning blev sam-

---

[1]) Laugrettesmanden (ɔ: Medlem af Laugthinget) Mikkel Jonsson, Kongsbonde paa Lamhauge paa Østerø. (N. Andersen: Færøerne 1600—1709. Kbhvn. 1895. S. 192.)

[2]) Søkrigsartiklerne siger dog kun om dette Punkt, at den, som „ureniger" noget Skibs Redskab, Skyts eller andet, skal „straffes under Kølen" (kølhales).

menkaldt og afholdt ombord paa Admiralskibet, befalede Admiralen strængt og med høj Røst enhver at vogte sig for alle Laster og Udyder, baade i Ord og Gærning, og formanede alle og enhver at røgte sit Embede med Gudsfrygt og Agtpaagivenhed, for at ingen skulde drage Guds Vrede og tunge Straf over sig selv eller andre, hvilket alle lovede, at de med Guds Hjælp vilde adlyde saa godt de kunde.

Da vi kom til Færøerne, var der paa Admiralskibet 22 Mand syge af Skørbug; vore Kammerater fik Befaling til skiftevis at pleje dem i Land med fersk Føde, Vin og Mælk. Ingen af dem døde undtagen en Nordmand ved Navn *Thord.* De var alle i en Stue paa en Bondegaard, hos en Mand, som hed *Olaf.* Han var en ypperlig Smed til al Slags Jærnarbejde. Han var meget god mod mig. Han havde lært sit Haandværk i Throndhjem. Først da jeg kom der, havde han to engelske Øltønder fulde af Strong Beer, hvormed han trakterede mig. Jeg forærede ham en islandsk Bog og solgte ham en anden, begge trykte, det var „Ódaudleike sálarinnar" og „Enchiridion",[1]) som han kunde læse med Lethed, thi der er ikke stor Forskel paa vort Sprog og Færingernes Sprog, og saaledes forholdt det sig ogsaa med mange Skikke og Sædvaner, saasom med Tillavning af *Skyr, Flautir,*[2]) usaltet Føde, Kød der røgedes i Køkkenet, tørret og banket Fisk, saa og Kvindernes

[1]) To islandske Opbyggelsesskrifter, se Bibliotheca Danica. I. S. 412.

[2]) *Skyr* er en Slags oplagt Mælk, det franske fromage à la crême. *Flautir* er en islandsk Ret, Mælk pisket til Skum.

Klædning, deres Hovedbedækning og Maaden at bære Overklædningen paa, Skotøj, og andre Skikke. Men nu er alting dér paa dansk Vis, baade i Kirken og udenfor, ligesom ogsaa Sproget er i Færd med at blive dansk. Mændenes Dragt var før noget lignende som hertillands, med Undtagelse af, at mange Bønder og Karle gik i side Benklæder om Hverdagen og havde en Trøje af færøsk Vadmel yderst. Paa Fødderne havde de laadne Sko, som paa Overfladen og Siderne lignede finsk og kurlandsk Fodtøj.

Han fortalte mig, at der var 25 Sogne paa Færøerne, en Provst, men ingen Biskop. Af Øerne er 7 store, men 20 smaa; paa den Tid boede der paa alle Øerne 300 Bønder alt i alt. Admiralen sendte alle Bønderne en stræng Befaling om, at de skulde komme til ham, og enhver skulde medbringe et Faar til Proviant for Skibenes Mandskab, hvilket de ogsaa gladelig gjorde alle sammen, og medtog desuden fersk Mælk og Ost. Admiralen fordelte disse Bønder paa de 4 Skibe, hvorpaa der saa blev holdt et Gæstebud i 4 Dage efter Admiralens Befaling, for at der kunde vederfares Øernes Indbyggere Ære og Velgærninger fra hans Haand. Gæstebudet tog den første Dag sin Begyndelse ombord paa Admiralskibet „Victor“ i særdeles godt Vejr. Der blev opstillet Borde paa Dækket, og Sæder stillede omkring. Ved disse Borde sad Admiralen og alle Skibenes Befalingsmænd. Der blev tre Gange blæst tilbords, og efter læst Bordbøn begyndte Spisningen. Der blev

drukket Skaaler og 600 Kanonskud affyrede den Dag; mellem Skuddene blev der blæst paa Trompeter. Kreaturerne i Land blev bange og sky ved Lyden af Kanonskuddene. Da saa Bønderne blev oplivede af Vinen, begyndte de alslags Morskab paa deres Vis. Det samme skete paa de andre Skibe, og Admiralen og vore Befalingsmænd blev indbudt derhen. Den næste Dag holdtes der Gilde ombord paa „Jupiter“ paa samme Maade, hvorved 700 Kanonskud blev affyrede. Den samme Dag blev en Kone i Land meget forfærdet, thi det hændte sig, da hun om Aftenen var i Færd med at malke sin Ko, at en Kanonkugle borede sig ind i en Tue lige ved Koens Tøjrepæl; Koen blev forskrækket, sprang bort og væltede Mælkespanden, men Konen laa længe bevidstløs. Den tredie Dag holdtes der Gæstebud ombord paa „David“, og der affyredes 800 Skud. Den fjerde Dag holdtes Gildet paa „Enhjørningen“, og 900 Skud blev affyrede. Ved den Lejlighed blev en Mand saaret af en Kanon paa sin venstre Haand. Han hed *Leon Friis;* han mistede to Fingre, og Saaret var længe om at læges. Denne Aften var jeg i Land for at se til de Syge, og sammen med mig en brav Mand, som jeg paa en Maade var betroet til, da han skulde undervise mig i min Bestilling; han hed *Gottske,* og havde længe tjent hos fornemme Folk og var i mange Ting en herlig Mand, men duede ikke til Søen paa Grund af Søsyge, af hvilken Sygdom han ofte blev plaget meget heftigt, og jeg maatte da pleje ham, som om

han havde været min Fader; derfor var jeg ham saa kær som en Søn. Naar en yngre og uerfaren Mand beordres til at arbejde med en ældre og mere erfaren, og faar tildelt de Kanoner, som de under Livets Fortabelse skal passe saaledes, at der ikke løber Vand i dem, og at de altid kan være i bedste Orden, naar det behøves, saaledes at der ikke ved Forsømmelse eller Uopmærksomhed kan opstaa Hindringer eller foraarsages Ulykker, bliver en saadan yngre Mand kaldt den Ældres Haandlanger, og i dette Forhold stod jeg til denne Mand.[1])

Nu er der at fortælle, at den bemeldte Kvinde kom hen til os med megen Graad og Forskrækkelse; vi trøstede hende, saa godt vi kunde, og søgte at hjælpe hende med, hvad vi havde, saa at hun genvandt sin Fatning. Vi raadede hende til at grave Kanonkuglen op af Tuen, og næste Morgen skaffe sig Mand og Baad, og lade sig ro ud til Admiralskibet, naar vi var komne ombord; saa skulde hun forevise Kuglen, men vi skulde underrette Admiralen om, hvad der var forefaldet, saa vilde hun faa en Rigsdaler for Kuglen, og maaske endnu mere, hvis hun var heldig. Det skete ogsaa, og da Konen indfandt sig, berettede jeg for Admiralen, hvad der var sket. Kvinden blev kaldt op til Admiralen, hun havde Kuglen med sig og viste ham den; han gav hende strax en Rigsdaler og endvidere en gammel, men dog brugelig Skjorte,

[1]) Forf. har altsaa i dette sit første Tjenesteaar været hans Lærling og Haandlanger („Svend").

en hel Del Brød, og et stort Stykke Kød, og befalede, at alle ombord skulde være gode mod hende, saa at hun fik mer end $5^1/_2$ Rigsdaler med det, som Kaptajnen og Folkene paa „Enhjørningen“ forærede hende; thi fra det Skib var nemlig Kuglen bleven afskudt. Overalt, hvor hun siden saa mig i Land, nedbad hun Himlens Velsignelse over mig.

Efter fjorten Dages Forløb, sejlede vi hjem til Danmark, uden at der skete nogen Ulykke, men da vi kom til St. Annæ Bro, saa vi et af Kongens Orlogsskibe sejle efter os med nedstrøget Flag paa Stortoppen, hvorover vi blev meget forfærdede, da vi troede, vor Konge var enten syg eller død. Dette Skib var „Fides“, et af Kongens ypperste Krigsskibe, der havde Kantslerens Lig ombord, da han var afgaaet ved Døden i Oslo, som jeg før har fortalt.

KAP. XXI.

Da vi var kommen hjem, fik hver for sig en Modtagelse, som han havde Venner til. Vi havde da været borte i 22 Uger. Næste Vinter var jeg paa Vagt paa Kongens Tøjhus sammen med min kære Kammerat *Jon Halldorsson* og andre gode Folk, som blev vore Venner, og i den Tid gik alt sin rolige Gang for mig og for alle i Regimentet, Gud ske Tak og Lov!

Næste Foraar, 1617, sendte vor Konge 4 Skibe ud paa Orlogstog; vi blev ingen Røvere vaer. Da

vi kom hjem igen, prøvede Kongen sit nye Skib „Patientiam“, og vi sammen med ham. Det kom paa Grund og blæste omkuld i et heftigt Stormvejr. Det blev før kaldt Caritas, som tidligere anført.[1])

Næste Foraar, 1618, kom 24 Mand fra Buskavien, som ligger mellem Frankrig og Spanien til Kjøbenhavn, til vor Konge, *Christian IV,* efter hans venlige Indbydelse; de skulde bruges til Hvalfangst.[2]) Om Vinteren lod Kongen udruste to Skibe, nemlig „Enhjørningen“ og „Lamprenen,“ som skulde sejle gennem Veigat om Foraaret, medens vi skulde gaa med to Skibe til Grønland, som kaldes Spitzberg. Om Vinteren søgte vore Befalingsmænd ved Tøjhuset at bevæge os med smukke Løfter til at tage med til Veigat. Nogle blev lokkede dertil, andre ikke. Jeg blev engang kaldt ind i Skriverhuset, hvor alle Officererne sad. Junkeren tilbød mig, at hvis jeg vilde gaa ud paa denne Rejse, skulde jeg faa Maanedspenge og god Lønning. Paa den Tid stod jeg højt i *Adolph Grabows* Gunst. Jeg svarede med at anmode om Udsættelse til næste Morgen, hvormed de lod sig nøje. Næste Morgen, da Mønstringen var forbi, blev jeg atter kaldt ind paa Skrivestuen og paany adspurgt, hvad jeg syntes om denne Sag. Men da afslog jeg det bestemt, thi om Natten var denne

[1]) Se Side 45.

[2]) Baskerne, Indbyggerne langs Kysten af den biskayiske Havbugt, drev flittig Hvalfangst i de nordlige Have, og var bekendte som de dygtigste Harpunerere. Den berømte Jens Munk blev 1617 af Christian IV sendt til Biskaya, for at antage et Antal Fiskere til Hjælp ved Hvalfangsten. (Rothe. Brave danske Mænd. 1753 II. 543, Arkiv f. Søvæsen VIII. 445.)

Rejse bleven mig forbudt i Drømme. Derefter blev der i mit Sted antaget en Mand ved Navn *Rasmus Ruls* [Truelsen?], som blev Konstabelsmath, hvilken Bestilling ogsaa var bleven mig tilbudt, ifald jeg havde villet gaa ind paa at rejse. Selve Konstablen hed *Niels Skoster,* en herlig Mand. Kaptajnen hed *Jens Munk,* en Adelsmand, en Fætter til Kongens Gemalinde *Fru Christine.* Han var en meget vis Mand, især forstod han sig godt paa Stjernernes Gang og Styrmandskunst. Han var Øverstbefalende over begge Skibene, „Enhjørningen" og „Lamprenen", som begge blev bemandede med udsøgt Mandskab.[1])

Foraaret 1618[2]) drog disse Skibe samtidig med os fra Kjøbenhavn, og endvidere to Skibe tilhørende nogle af Stadens Borgere, saa at vi var i alt 6 Skibe; disse to Skibe skulde gaa paa Hvalfangst, samme Vej som vi. Paa hvert af vore 4 Hvalfangerskibe var der 11 Buscavier og 10 Hvalfangerbaade, som de kalder Zeeloper, det er Søløbere; disse Baade bestod af 4 Dele, som kunde skrues fra hinanden og sættes sammen igen; undervejs blev Stykkerne adskilte og opbevarede paa et afsides Sted paa Skibet. Gud gav os god Bør ud af Øresund. Vi sejlede saa i Følgeskab nordpaa, langs Norges Kyst op under Nordkap i Nordland,

[1]) Dette er Jens Munks bekendte Togt paa Nordvestpassagen 1619–20, som han selv har beskrevet i „Navigatio septentrionalis", udgivet af P. Lauridsen. Kbhvn. 1883. Som bekendt mistede han hele sit Mandskab paa to nær.

[2]) Skal være 1619. Der er altid stor Usikkerhed i Forfatterens Tidsangivelser. 7de Maj 1619 fik Henrik Vind Pas paa „Den svenske Hektor" og „Gabriel" til „Grindlands" Farvande (se Lind Side 209). Forfatteren nævner i det efterfølgende „Hektor" og „Jupiter" og som dette Skibs Chef Gabriel Kruse, hvilket maa være en Fejltagelse for Enevold Kruse, der var Chef paa „Gabriel".

nord for Norge, som før kaldtes Bjarmaland og Halogaland, og som ligger op til Finmarken. Der tog vi Afsked med *Jens Munk* og bad om Held og Velsignelse for hverandre. Jeg synes, at *Jens Munk* derpaa sejlede i Nord-Nord-Vest, men vi Nord-Nord-Øst.[1]) Vi fik udmærket Bør en fjorten Dages Tid, og da vi fik Grønland[2]) i Sigte, blev vi meget glade; det er et Land med uhyre høje Bjærge; vi kom til dets vest-syd-vestlige Del.

Her maa jeg bemærke, at dette Aar herskede der i hele Danmark en stor Pest, som jeg kortelig har omtalt før; denne Sygdom viste sig nu ombord paa vort Admiralskib „Hector". Vor Admiral hed *Henrik Vind,*[3]) en Broder til *Jørgen Vind,* som i sin Tid af Cancelliet blev sendt op til Island sammen med *Frederik Friis.*[4]) Hans Lieutenant var ogsaa en Herremand ved Navn *Mogens Krabbe.*[5]) Han blev syg af Pest og døde omtrent paa den Tid, da vi skulde til at sejle nord om Landet. Admiralen betalte da, efter gammel Sømands Skik og Brug, Mandskabet for at føre hans Lig i Land, hvilket var meget vanskeligt, thi strax derefter kom der en rasende Østenstorm, saa at

[1]) Jens Munk omtaler ikke dette Følgeskab med Henrik Vinds Eskadre. Han sejlede 9de Maj fra Kjøbenhavn, stod ud af Sundet 16de Maj og satte 30te Maj Kursen Vest-Nord-Vest. (Jens Munks Relation, S. 7 f.)

[2]) Spitsbergen, som dengang antoges at være en Fortsættelse af Grønland.

[3]) Henrik Vind til Grundet, Aggersvold og Klarupgaard, født 1594, deltog i Kalmarkrigen som Lærling under Gabriel Kruse. Kaptajn 1616. Admiral 1627. Død 1633.

[4]) Jørgen Vind og Frederik Friis blev 1618 sendt til Island for at undersøge Lensmanden Herluf Daas Forhold. Denne blev afsat og maatte betale en stor Bøde.

[5]) Mogens Krabbe blev Kaptajn 1619. Linds Angivelse (S. 215) af hans Forældres Navne, saavelsom at han levede 1622, er feil. Han var en Søn af Tyge Krabbe til Bustrup og Ingeborg Juel. (Meddelt af Arkivar Thiset.)

vi nær var forliste, og Stor-Mersstangen gik overbord. Denne vældige Storm drev os bort fra de andre Skibe, vi saa dem ikke i en hel Uge, og vi tabte Landet af Syne, indtil alle gjorde Løfter, og Gud var os naadig og lod os komme til Land igen paa det Sted, som paa Hollandsk kaldes *Thomas Smiths Bay,* 5 Mil Nord-Vest for det Sted, hvor vi agtede at lægge bi. I denne Thomas Smiths Havn, inde i en lang Fjord, laa tre store og mægtige engelske Skibe, som var kommen derop paa Hvalfangst, endvidere 4 hollandske Skibe og de 2 københavnske Skibe, som var sejlede derhen i Følge med os.[1]) Deres Befalingsmænd var *Bernt Berntz* og *Niels Honning.*[2]) Vi kom altsaa ind i Mundingen af bemeldte Fjord, hvor de 3 engelske Krigsskibe laa, næsten en Sømil inde i Fjorden; men vi vidste endnu ikke, hvad der var blevet af de 3 førnævnte Skibe, som var taget med os, om de var i god Behold eller forliste. Da de 3 engelske Skibe hørte vore Skud, blev der fra deres Admiralskib sendt en Baad, bemandet med udsøgt Mandskab under Kommando af Lieutenanten, for at erfare, hvad Slags Folk vi var; de fik en god

[1]) Kjøbenharns Borgere slog sig dengang ofte sammen i Kompagniskaber for at drive Hvalfangst eller i Handelsforetagender. (Se O. Nielsen: Kbhvns. Historie og Beskr. IV. S. 217 ff.) Men netop i det her omhandlede Aar, 1619, oprettede Kongen selv et „grønlandsk" Kompagni under den unge kjøbenhavnske Købmand Johan Braem, der havde hentet erfarne Folk i Nederlandene og Biscaya, og et Par andre Borgere. Endnu samme Aar udsendtes 2 Skibe paa Hvalfangst — rimeligvis de ovenfor nævnte. Kompagniet opløstes 1623. (Se Norman: Hval-, Hvalros- og Sælhundefangstens Historie i Tidsskrift for Søvæsen II, 1—2, der giver gode Oplysninger om dansk Hvalfangst.)

[2]) Bernt Berntz hørte vistnok til den udbredte Borgerfamilie Berens i Kjøbenhavn, der var stærkt interesseret i Hvalfangst og Handel i de nordlige Have. Niels Honning nævnes allerede 1613 som Koffardikaptajn og blev 1627 Kaptajn i den kongelige Flaade. Han deltog i Krigen og afgik 1629.

Modtagelse med Mad og Drikke, og vor Admiral fik deres Lieutenant til at beordre 4 af sine Folk til at grave en Grav næste Nat, saa at den kunde være færdig om Morgenen; han gav dem en Rosenobel for deres Arbejde.

Tidlig næste Morgen kom den samme engelske Baad og medtog vore Officerer og Liget, hvortil man havde lavet to Kister, den ene af Egetræ, den anden af Fyrretræ; bagefter skulde vi saa ro med vor Baad, som blev bemandet med udvalgte Folk fra Skibet og desuden Konstablen, *Niels Damsgaard,* en god gammel Mand, og 4 Bøsseskytter. Paa Vejen fandt vi en død Hvalros, hvis Tænder var deres Vægt i Sølv værd, og fra den engelske Baad blev en anden Hvalros dræbt, som blev skænket til vor Admiral. Da de nærmede sig med Liget, blev der affyret 3 Kanoner som Æressalut. Ombord paa vor Baad havde vi 3 smaa Kobberkanoner, som kaldes Falconer,[1]) og det var Meningen, at de skulde affyres, naar Ligprædikenen var forbi, og Liget sænket ned i Graven. Da dette skulde ske, gav Admiralen mig et Signal med sit Lommetørklæde. Men medens Prædikenen stod paa, betragtede jeg den Maade, hvorpaa Kanonerne var bleven anbragte i Baaden, og den Bøssebænk, som laa tværs over Baadens Forstavn. Jeg saa strax, at det hele var meget svagt, hvorfor jeg tog alle de løse Tofter i Baaden bort og lagde dem langs Rælingen, for at jeg i Nødstilfælde kunde kaste mig bag over, hvilket ogsaa

[1]) En Skibskanon af ringe Kaliber.

kom mig til Gode; thi da jeg affyrede det første Stykke, stod alt stille, men ved det andet Skud slyngedes Kanonerne bag ud i Baaden, saa at jeg nær var bleven dræbt, men da jeg kunde kaste mig ned i Baaden, og især ved Guds Naade, slap jeg for den Gang. Da jeg kom i Land, stod de andre samlede omkring Graven og sang Ligpsalmens sidste Vers. Da de atter havde bedækket deres Hoveder, spurgte Admiralen mig, hvorfor jeg ikke havde affyret det tredie Skud af Danmarks Løsen. Jeg undskyldte mig med det Uheld, der var hændt, men han lod sig ikke nøje med min Undskyldning, og med Hovmod og grusom Vrede trak han sit Sværd, som han bar ved Siden i et guldbaldyret Gehæng, og gjorde Mine til at hugge mig ned paa Stedet. Men jeg sprang bort saa hurtig, jeg kunde, saa at hans Hug ikke ramte mig. Men idet han sprang frem for at hugge mig ned, kom han til at træde i et snefyldt Hul (thi alt var bedækket af Sne og Is), saa at hans Hat fløj af, og han selv nær var falden omkuld. De engelske Kaptajner greb ham da og sagde, at saadant ofte kunde hændes. Han vilde ikke tro, at det var sket tilfældigt. Derefter blev der affyret 3 Kanoner fra hvert af de engelske Skibe. Min Konstabel, Arkelimester *Niels Damsgaard,* tog Del i min Sorg og gik ned til Stranden for at undersøge det skete og fandt, at det alt forholdt sig, som jeg havde fortalt. Derefter blev vor Admiral af den engelske Admiral indbudt til Gæstebud, som han lod sig nøde til at modtage, da han var

meget vred, ikke mere paa mig, men paa begge vore Tømmermænd, hvis Arbejde forekom ham upaalideligt udført og derfor havde medført Skam for os og let vilde have kunnet foraarsage en Ulykke. Englænderne trakterede ham og os paa det bedste, med Øl, Mad og Vin og forøgede Glæden højlig med Instrumenter og Trompetklang. Admiralen var saa vred, at han forbød os at gaa ombord paa det engelske Admiralskib, men vi blev alligevel trakterede godt af dem.

Da vi havde opholdt os ved Skibet i nogen Tid, kom *Gabriel Kruse,*[1]) Kaptajnen paa det ene af de to danske Krigsskibe, som af Stormen var blevet skilt fra os tillige med Borgernes to Skibe. Han fik en herlig Modtagelse og blev trakteret paa det bedste, saalænge som det lystede Admiralen at blive der ombord. Men paa Grund af sin svære Vrede vilde han ikke opholde sig der længe. Da vi tog bort, affyrede Engelskmændene 30 Stykker og blæste paa Trompeter, og Afskeden var meget hjærtelig. *Enevold Kruse* gik ned i vor Baad, og paa Vejen ud til Skibene, som laa i Fjordmundingen, faldt Talen paa den nævnte Sag, og hvorledes det hele var gaaet til. Enevold fandt, at man havde gjort for meget ud af Sagen og mente, at jeg havde gjort mig fortjent til en eller anden Naadesbevisning for det skete Ulykkestilfælde,

---

[1]) Skal være Enevold Kruse til Tulsted. Han blev Kaptajn 1610 og var Skibschef paa flere Togter. 1623 gik han over i Landhæren, blev Oberstlieutenant 1626 og faldt i Krigen samme Aar. Hvor Forfatteren i det efterfølgende har nævnt Gabriel Kruse, mener han Enevold Kruse, hvilket er rettet i Texten. (Lind, S. 175. Personalhist. Tidsskr. II, 5, S. 183.)

hvori jeg jo var fuldkommen uskyldig. Admiralen indvendte ikke meget herimod, men svor at straffe de arme Tømmermænd strængt, og da vi kom ud til Skibet, befalede han at sætte begge Tømmermændene ud paa Gallionen i Lænker, og at de skulde sidde til næste Morgen,[1]) hvor saa Sagen skulde forelægges et sammenkaldt Raad, og Tømmermændene faa den Straf, som man mente, de havde fortjent, enten kølhales 3 Gange eller 9 Gange dyppes i Havet fra Storraaen. Men om Morgenen kom *Enevold Kruse* tidlig ombord paa vort Skib for at bede om Naade for dem hos Admiralen, hvilket ogsaa lykkedes, saa at de blev løsladte, dog paa den Betingelse at de skulde møde for Retten ved næste Forsamling. Men den hele Sag gik saa i Glemmebogen, og der blev aldrig talt om den mere.

KAP. XXII

Vi sejlede saa bort derfra øst om Landet, indtil vi kom til den Havn, hvor et af de engelske Skibe laa, da vi ogsaa skulde benytte dette Sted til Havn for de to kongelige Skibe, saalænge vi opholdt os der ved Landet. Englænderne sendte strax deres Baad ud til Mundingen af Havnen for at møde os, og de modtog os venlig med Gevær-salver og Trompetklang. Oppe paa Kysten var der store Huse, som Englænderne havde ladet rejse for nogle Aar siden.

[1]) I Følge Skibsartiklerne blev hver Mandag holdt Ret, naar Skibet laa for Anker.

I et af disse Huse havde en Englænder opholdt sig i et helt Aar igennem paa Grund af en Ordstrid mellem ham og en anden, idet den ene paastod, at han med Guds Hjælp kunde vente dér, indtil Skibene kom igen; men den anden erklærede dette for umuligt. De væddede saa om 100 Daler, som skulde betales til Kaptajnen af deres Lønning. De lod alt nødvendigt tilbage hos ham, nemlig Mad, Øl, Brænde, 3 Bøsser, tilstrækkeligt Krudt, en Sabel, Vand, Salt, og hvad andet han havde Brug for, item Bibelen, en Bønnebog og en Salmebog. Han lod Lys brænde Nat og Dag og havde sin Seng ved Ildstedet, som stod midt paa Gulvet. Undertiden læste han, undertiden sang han, undertiden spillede han paa sin Violin, undertiden lavede han Hælestykker til sorte Træsko, og af dem fik han efterhaanden en hel Tønde fuld. Om Vinteren var Frosten saa stærk, at alting, selv det, der laa nær ved Ilden, frøs paa den Side, der vendte bort fra denne. Gud holdt sin Haand over ham paa en vidunderlig Maade, saa at der ikke vederfores ham noget Ondt, og han beholdt sit Helbred. Da der om Foraaret i Juli Maaned kom Skibe derhen fra England, og de gik i Land og op til det Hus, hvor han var, hørte de, at han inde i Huset sang et Digt, som han havde forfattet om Vinteren. Det var paa 100 Strofer til en smuk Melodi. Lige ved Huset fandt de 3 hvide Bjørne, som han havde skudt igennem Husets Vinduer, som var lukkede med Skodder indvendig. De troede, at han var død, og blev

først forskrækkede, da de hørte hans Stemme, men de blev meget glade ved at se ham, lige som han ved at se dem. Han fik da ogsaa alle de Penge, som der var væddet om ved dette Vovestykke. Da han kom hjem til England, fik han en Modtagelse som en Engel, om man saa maa sige, og modtog store Gaver af mange fornemme Folk. Dette var sket to Aar, før jeg kom derhen med mine Kammerater. Og hermed sluttes den Beretning.

Vi fik her Efterretning om, at Borgernes Skibe var komne til den Havn, hvor de skulde ligge, 4 Mil fra det Sted, hvor Englænderne og Hollænderne skulde have deres Skibsleje, Arbejde og Ophold, som før er omtalt. Admiralen lod opslaa Sejldugstelte paa Stranden for de Folk, som skulde besørge Transmeltningen, og de fik en Uges Kost med. Hver Gang vi kom i Land, modtog de os godt og trakterede os efter Evne med Mad og Øl, hvilket ogsaa Englænderne gjorde. Naar man kom i Land, var der ikke andet at træde paa end den blaa Is og de skarpe Stene; ikke et eneste Græsstraa var der at se; dog kan Rensdyr og Bjørne leve der. Vi fangede ialt 22 Rensdyr, og jeg blev ofte dygtig træt paa Jagterne med Admiralen; han lovede mig stor Belønning for min Møje, som jeg dog aldrig saa. Af disse Rensdyr gaar der 2—3 i en Tønde. De har for det meste et Fedtlag paa Lænderne paa knap en Tværhaands Tykkelse. Deres Horn ligner Hjortens, og de ligner den ogsaa i Hurtighed. De har Klove som

Oxer og lignende Hud, men er graa af Farve; deres Føde er Mos, hvoraf ogsaa Bjørnen lever, og dog er de særdeles fede og store. Af andre Dyr ses kun Ræve, de fleste hvide. En af disse Ræve vilde vi tage med os til Danmark, men det lykkedes ikke paa Grund af den utaalelige Rævestank i den Tønde, den blev sat i, og som saa blev smidt overbord med den. Af Fugle var der kun Edderfugle, Maager, Svartbager og Strømænder. Maagerne flyver en op i Hænderne, men da de er magre, og Fjerene lugter ilde, bryder ingen sig om dem. De ruger højt oppe i Klipperne, og Æggene er derfor ikke til at faa fat i. To Sømil borte laa et Edderfugleskær, hvor de ligger paa Æg; vi roede ud dertil i nordvestlig Retning fra Havnen og fik en Tønde fuld af Æg, men da vi vilde til at spise dem, var det hele forgæves, da Ungerne næsten var krøbne ud af Skallerne. Vi blev ingen Fisk vaer, undtagen Havulke. Landet er fuldt af høje Bjærge, hvoraf de fleste er helt bedækkede med Is lige fra Toppen og ned til Havet. Solen skinner baade Dag og Nat helt ind i August Maaned. Allerede fra omtrent Kl. 9 om Morgenen til over Kl. 2 om Eftermiddagen hører man hver Dag Buldren af drønende Fjeldskred, naar Ismasserne paa Bjærgene paa Grund af Solens Paavirkning løsnes og revner og falder ned i Havet, hvorved der ofte kommer saa meget forskelligt farvet Støv, at Solen en hel Time igennem ikke kan ses tydelig. Disse Ismasser dannes ved Frysning af det ferske Vand oppe i Bjærgene,

og dette er den Drivis, som kommer her op til Island. Noget Syd for os var der et stort Svælg ind i Gletscherne, som blev kaldt Helvede; det var frygteligt truende at se til. Hver Gang vi saa derhen, opdagede vi, at alt, hvad der flød forbi, blev ført derind. Aaret i Forvejen hændte det, at Englænderne havde fanget en Sletbag[1]) og slæbte den efter sig, roende med tre Baade. Strømmen førte dem imidlertid mere og mere ind mod Land, og de nærmede sig stadig dette Svælg; de kunde intet gøre for at forhindre det, da Vejen laa der forbi; saaledes gik det, indtil Baadene og Hvalen begge forsvandt med rivende Hast ind i Svælget, og man har ikke set dem senere. Englænderne raadede os til at tage os i Agt for dette Svælg og adskilligt andet.

Strax da vi var kommen i Land og havde opslaaet Telte, gik Buskavierne[2]) ud paa Hvalfangst med 3 Baade, 6 Mand i hver Baad, deraf 3 danske. De fik en Uges Proviant med og skulde sove i Telte i Land paa de Næs, som rager frem af Havet. Paa hver Baad er der fire, som ror, en staar ved Roret, og Harpunereren i Forstavnen er den sjette, han faar den højeste Lønning; de faar 100 Daler for hver Hval, de fanger. De fik 4 Hvaler til Kongens to Skibe, hvoraf der blev smeltet 80 Læster Tran, som Skibene delte ligelig imellem sig. En Mand, den ældste af Buskavierne, havde det Hværv at afspække Hvalen, hvilket han ikke gjorde ved Admiralskibet, men ved „Jupiter“,[3]) det

[1]) Sletbag eller Rethval, en Art af Bardehval. [2]) Biskayerne. [3]) „Gabriel“.

andet Skib. Dette Arbejde faldt ham let. Deres Tolk, *Jon,* engelsk paa mødrene Side, paastod, at han kunde 16 Sprog, en lille Smule Islandsk iberegnet. Han havde været oppe paa Island engang før som 14aarig Yngling sammen med de Folk, som kom op til Arnarfjord et Aar efter Pining.[1]) 4 af dem blev sendte til Sysselmanden *Ari Magnússon,*[2]) som da residerede i Øgur ved Isafjorden. Jeg var dengang 9 Aar gammel, da de en Søndag Morgen kom til Svarthamar ved Alftafjorden, hvor min Moder og min Broder *Halldor* boede. Deres Anfører hed *David.* Da han fortalte mig dette, erindrede jeg det tydelig, og jeg blev ham derfor kær, fremfor mine Kammerater, og vort Venskab holdt sig, til vi skiltes. Hans Kammerater efterlignede ham i dette og trakterede mig altid sammen med ham med Vin, Brød og Krydderi, hvoraf de havde rigeligt Forraad med sig.

Vort Venskab bestyrkedes ikke mindst ved noget, der hændte, da vi først saa Land. Det traf sig nemlig, at vi i en halv Maaned ikke havde kunnet tale med nogle af de andre Skibe, og derfor fik Admiralen Lyst til at træffe *Enevold Kruse,* Kaptajnen paa det andet Skib, da der en Dag var god Bør. Han lod da Tolken, den førnævnte *Jon,* kalde og spurgte ham, om han og hans Kammerater ikke havde Lyst til at træffe deres Landsmænd, hvilket de bejaede. 6 af dem gjorde sig strax rejseklare med deres Chalup for at ro Admiralen og hans

[1]) Pining kaldtes i Island den strænge Vinter 1601—2. Se Side 4.

[2]) Sysselmand i Bardastranda og Isafjord Sysler, død 1652, en af sin Tids mest bekendte Mænd paa Island.

Tjenere over til det andet Skib. Dér blev Admiralen og de andre paa det bedste modtaget og trakteret, og da de havde opholdt sig der en kort Tid og var bleven noget berusede, traf det sig, at de, som var paa Dækket, saa en stor Sildedriver, som de kalder Jættehval.[1]) Ligesom disse Hvalfangere hørte det, blev de som rasende af Jagtlyst og sprang ned i Baaden, hvor der laa et nyt, sammenrullet, 300 Favne langt Tov med Harpun til. De roede hurtig ud efter Hvalen og harpunerede den med det samme; men da de var den for nær, og paa Grund af deres Uforsigtighed, slog den til dem med Halen, da den fik Harpunsaaret. Den ramte Baaden paa Undersiden og slyngede den højt op i Luften, saa den knustes fuldstændig, men alle Mændene faldt ned i Søen. Da de imidlertid alle kunde svømme, mistede ingen Livet, men blev alle reddede af Besætningen paa det andet Skib, som hurtig gjorde deres Baad løs og førte dem over til vort Skib. De var meget bange for at se Admiralen igen, da de vidste, at de havde handlet mod Kongens Befaling og Artikler, og endvidere havde der i Baaden været en lang Kappe, tilhørende Admiralen, 32 Daler værd. Men til Lykke for dem gik der kun 5 Favne tabt af Tovrullen, thi den var bleven skaaren over af Jærnet, før mere kunde løbe ud. Tolken *Jon* lod mig kalde og sagde, at der var hændt ham en stor Ulykke, og bad mig hemmelig underrette ham om, hvad Admiralen sagde angaaende det forefaldne, og om

[1]) En Art af Finhvalerne.

jeg vilde lægge et godt Ord ind for ham og sige, at han var parat til at erstatte det tabte, hvilket jeg ogsaa gjorde, da Admiralen kom. Han var i Begyndelsen meget vred og sagde, at alt dette skulde for Retten. Jeg fortalte meget om, hvor bedrøvede de var over at have gjort sig tilskamme paa den Maade, og at de var dybt betagne af det. Noget efter befalede han at bringe dem noget varm Vin, og jeg fortalte *Jon* saa lemfældigt som muligt, hvad Admiralen havde sagt. Det fik den Ende, at det aldrig kom for Retten, og han forlangte aldrig nogen Erstatning af dem for det tabte.

KAP. XXIII

En Søndag blev Admiral *Henrik Wind* indbudt af Hollænderne, som laa i samme Havn som de to Borgerskibe og de tre engelske Skibe. Da Prædikenen var forbi, begyndte der et stort Gilde. Omtrent ved Totiden kom en stor Isbjørn løbende hen imod Boderne; den var meget grum at se til, og ingen af de Tilstedeværende mente at have set en saaden Bjørn før. Den var bleg af Farve med rødlige Kinder. Alle sprang op fra deres Pladser, bevæbnede med Bøsser og andre Vaaben for at forfølge Bjørnen, men den lod sig ikke fange og løb hurtig ned til Stranden og ud paa Søen efter at have bidt et Stykke af den Baad, fra hvilken den senere blev dræbt. Buscavierne fik fat i Baaden og styrtede saa ud efter den, har-

punerede den og dræbte den tilsidst. Pelsen blev skænket til vor Admiral. Om Aftenen tog vi derfra efter et herligt Traktement.

Først da vi kom derhen, var der opstaaet en stor Tvist mellem de engelske og hollandske Skibe om dette Grønland, hvilke Stridigheder vor Admiral bilagde med venskabelig Mæglen og erklærede, at Landet tilhørte Danmarks Krone, og alle blev saa forligte. Dette Land ligger herfra[1]) i nordøstlig Retning i en Afstand af halvandet Hundrede Mil og vender mod Nordøst der, hvor vi laa. Der findes en stor Mængde Drivtømmer, som vi benyttede til adskilligt, som vi trængte til. Landet kan ikke undersøges paa Grund af Gletscherne og den forskelligartede Is i Havet. Og hermed nok derom.

Derimod vil jeg med faa Ord omtale den Tvist, der opstod mellem vore Befalingsmænd, Admiral *Henrik Wind* og *Enevold Kruse,* Kaptajn paa det andet af Kongens Skibe. Anledningen var ikke stor. Det traf sig en Søndag, at *Enevold Kruse* gjorde et Gæstebud og agtede at indbyde Admiralen og den engelske Kaptajn paa det Skib, der laa i Havnen, samtidig med os. Han lod derfor Skibet pynte paa sædvanlig Vis og lod hejse sit Flag paa Stortoppen, hvilket kun en Admiral har Lov til, og i Kongens Artikler er dette forbudt under stor Straf.[2]) Admiralen blev derfor meget vred og modtog ikke Indbydelsen. Heraf opstod

[1]) Forfatteren mener fra Island.

[2]) I Følge Skibsartiklerne: Ingen skal føre Flag paa sin Stormast uden vor Admiral, og ingen paa Fokmasten uden Under-Admiral.

der en vældig Fornærmelse mellem de to, og det gik saa vidt, at hver Gang den ene kom i Land, gik den anden ombord. Engang hændte det, at Admiralen gik i Land. Jeg Uværdige var ogsaa i hans Følge tilligemed flere af mine Kammerater. Jeg dristede mig da til at omtale det skete for Admiralen, da han var kommen i Land, og sagde, at det saa ilde ud, om de uforligte begav sig paa Hjemrejsen, baade for vore og for fremmede Øjne, og især var det upassende, hvis de mødte saaledes frem for Kongen og gode Venner hjemme. Han blev meget bister og spurgte, om jeg formente mig i Stand til at forsvare Trods og Lovbrud og Overtrædelse af Kongens Mandat? Jeg sagde, at jeg havde talt i god Mening, da jeg hørte Engelskmændene daglig tale derom. Han blev da roligere og sagde, at hvis den engelske Kaptajn vilde yde sin Hjælp dertil, var han villig til Forlig. Jeg spurgte, om jeg maatte have Lov til at forhøre mig derom? Han gav mig Lov til det. Jeg gik saa til den engelske Kaptajn, som strax var parat og gik hen til Admiralen og lod sine Folk hente *Enevold Kruse*. Han fik dem saa forligte, og det hele kom i Orden. Jeg blev højlig agtet af dem alle tre paa Grund af dette.

Da vi havde ligget dér 11 Uger, vilde vi tage bort derfra i Guds Navn, baade paa Grund af Frost og Sne, thi vi blev undertiden tvungne til to Gange om Dagen at lette Anker og sejle frem og tilbage, eftersom Strøm og Drivis forholdt sig. Alle Skibenes Befalingsmænd vedtog saa skriftlig

en Overenskomst om, hvilken Dag i August Maaned de skulde sejle bort fra Havnen. Dengang var det allerede saa stærk Frost, at ved Totiden var Isen ved Skibets Side to Tommer tyk, selv i Solskin. Dengang, vi kom dertil i Juni og Juli, skinnede Solen baade Dag og Nat. Den sidste Nat, vi opholdt os dér, faldt der saa megen Sne, at Sneen paa Dækket paa min sidste Vagt naaede mig over Knæerne. Tidlig om Morgenen, da Admiralen var kommen i Klæderne, kunde han næppe øjne mig fra Kahytsdøren; han ynkedes da over mig og hentede en Flaske med rhinsk Brændevin og lod mig drikke saa meget, som jeg havde Lyst til.

Den samme Dag sejlede vi, 15 Skibe ialt, ud af Fjorden. Midt i Fjordmundingen var der en skjult Sandbanke, hvorpaa vort Skib stødte tre Gange, saa haardt, at de fleste, som stod paa Dækket, faldt omkuld, og alle ombord blev meget forskrækkede; men nogle af de fornuftigste gik ned med Lygter for at undersøge, om Skibet var blevet beskadiget, hvilket viste sig ikke at være Tilfældet, hvorved alle blev glade og priste Gud. Vi sejlede saa uden videre Forhindringer hjemad alle sammen, indtil vi kom til Norge. Vi havde da sejlet 150 Mil fra Nordost med Kurs Øst for Island. Men lige før vi kom ind til Norge, blev Skibene skilte fra hinanden af en heftig Storm, og Borgernes Skibe tog en anden Vej, idet de skulde til Holland med Tran af de 5 Hvaler, som de havde fanget.

KAP. XXIV

Da vort og det andet kongelige Skib kom paa Højden af Lindesnæs i Norge, og alle de andre Skibe var skilte fra os, var vi saa nær ved Land, at vi havde kunnet løbe i Havn, hvis vi havde havt Lyst dertil. Men en Tirsdag Morgen tidlig rejste der sig pludselig en overordentlig heftig Sydoststorm, saa at vort Skib næppe kunde holde den ud. I 10 Døgn rasede Stormen Dag og Nat, og hele den Tid drev vi i nordvestlig Retning og kunde næppe se ud over Skibets Ræling for de taarnhøje Bølger, som truede med at begrave os, hvilket er aldeles ubeskriveligt. Vi mistede vor Galeot, som var helt forgyldt med store Billeder. Engang kom vi forbi et hollandsk Skib, som havde mistet sin Stormast. Medens denne Fare stod paa sit højeste, traf det sig, at vor Pumpe blev forstoppet og intet Vand kunde trække op, indtil Vandet stod $3^1/_2$ Alen højt i Skibet. Vi prøvede paa at øse det op med Kar, hvilket dog viste sig ugørligt, da ingen kunde staa paa Benene eller være Herre over sine Bevægelser.

Admiralen gik da ned i Kahytsdøren, grædende som et Barn, og kaldte mig til sig. Han bad mig for Guds Skyld finde paa et Raad til at redde vort Liv. Jeg sagde, at jeg intet andet Raad vidste end at forsøge at trække Pumpen op, hvilket han mente var umuligt under dette Uvejr. Jeg gik dog efter at have indhentet hans Billigelse ned i Skibet til Tolken *Jon* og bad i Admiralens Navn ham og

hans Landsmænd om at hjælpe med Raad og Daad til at tage Pumpen op af Skibet og paa enhver Maade søge at redde vort Liv. Jeg føjede indstændige Bønner til og klappede ham med Haanden. Han gjorde sig saa rede til dette Arbejde sammen med sine Landsmænd. Pumpen blev saa trukken op af dem i Forening med Skibsfolkene og surret fast ved Hjælp af Krydstov. Da den kom op, var den fuld af smaa Sten. Der blev saa sat et Stykke gennemhullet Bly paa dens Underdel, og alt kom saa i Orden igen. Admiralen lovede mig et nyt Sæt Klæder som Belønning, hviket jeg dog aldrig fik, og jeg modtog ingen anden Belønning af ham med Undtagelse af venlig Tiltale, naar han saa mig eller traf mig. Søndag Morgen fik vi Shetland i Sigte og var da drevet 80 Sømil ud af vor Kurs. Vi vidste ikke noget om Folkene paa det andet Skib, om de var levende eller døde. Men de havde været i en saadan Fare, at de alle havde taget Afsked med denne Verden og befalet sig i Guds Varetægt, og de havde alle gjort store Løfter og ofret Penge i den Bøsse, hvor man plejede at lægge Penge til de Fattige. Det er en Sædvane ombord paa alle Kongens Skibe, at alle, som har Lyst dertil, giver hver Søndag. Det samme skete ombord hos os.

Om Søndagen vendte Vinden sig til Nordost, og vi fik strygende Medbør, men der var stor Fare ved at sejle lige ud i saa oprørt Sø, da Bølgegangen ikke havde lagt sig. Der gik 4 Dage, inden vi kom til Norge ved Flækkefjord, med

mere end Halvdelen af vore Folk syge af Skørbug og al Slags Sygdom. Af 16 Bøsseskytter var kun 4 oppe, nemlig Arkelimesteren *Niels Damsgaard, Johan Jærn, Jakob Nielsen* og jeg, og vi var dog alle meget elendige og kunde næppe røre os for Skørbug. De fleste af mine Tænder sad løse i Munden; jeg brugte, ligesom mange andre af os, Hvede og Tobaksaske og derefter mange andre Ting. Først gned jeg hele Tandkødet med Hvede og Salt, indtil det blødte stærkt, og derefter med Tobaksaske, hvad der er meget smertefuldt. I denne Havn laa vi fire eller fem Dage. Først da vi kom dér, aftalte Badskæreren og jeg med hinanden, at vi næste Dag skulde foretage en lang Fodtur op i Landet, indtil vi fandt menneskelige Boliger. Vor Mening var, at det kunde bedre vort Helbred, hvis det lykkedes os at komme til at svede ved den legemlige Anstrængelse. Dette gjorde vi ogsaa, og omtrent ved Middagstid kom vi gennem en Dal under et lavt Bjærg, helt bevoxet med frodigt Græs og Blomster, til en Bondegaard, hvor Ilden blussede i Køkkenet under Middagsmaden. En af Pigerne saa os og blev saa forskrækket, at hun snublede og faldt, da hun vilde løbe bort for at melde til Gaardmanden, hvad der var paafærde. Han gik da ud med et Spyd i Haanden, thi han vidste ikke, hvem vi var. Men da han fik det at vide, modtog han os paa det bedste med Øl og Mad, Mælk og fersk Fisk. Vi gav ham Brød og to Tørklæder. Han spurgte os og vi ham om mange Ting. Vor Samtale varede

til langt ud paa Aftenen; han fulgte os paa Vej, og vi skiltes som de bedste Venner. Vi gik saa hele Natten og kom tidlig næste Morgen til vort Skib, hvor man troede, at vi maatte være forulykkede. Fem Dage derefter sejlede vi hjem for strygende Bør. — En Dag, da vi sejlede for mild Kuling, traf det sig, at en af Buscavierne, som altid var drilsk og hoven overfor vore Folk (hvilket ikke mindst havde sin Grund i hans og de andre Papisters Had til os Lutheranere) spændte Ben for mig, saa at jeg faldt paa Dækket, lige saa lang jeg var, men da jeg igen kom paa Benene, var jeg vred og greb ham og dyppede ham ned i en stor Gryde, fyldt med Vand, og gav ham saa to Ørefigen i alles Paasyn og Nærværelse og lod ham saa løbe. Han rendte strax til Admiralen og beklagede sig over mig, og jeg blev kaldt derhen og strængt adspurgt om, hvad der var sandt. Jeg benægtede ikke, hvad jeg havde gjort. Admiralen sagde, at jeg maatte da vel kende den Artikel, at Ingen maatte berøre Folk uden Skyld i ond Hensigt,[1]) hvilket jeg heller ikke benægtede. Han blev da meget bister og befalede at arrestere mig. Men da fremstillede jeg Sagen i alles Paahør fra mit Standpunkt saaledes, som den var gaaet til, og alle bevidnede, at jeg talte sandt. Min Modparts Klagemaal blev ham derfor til Fald og Skændsel; dog blev han ikke straffet, men fik en skarp Irettesættelse, men jeg fik Tak og Agtelse for det

[1]) Skibsartiklernes P. 25 hedder: Hvilke som hinanden slaar Pust- eller Næve-Hug inden Skibsborde, da straffes han 3 Gange under Kølen.

skete. Vi blev senere Venner igen. Derefter ankom vi med Lykke og Velsignelse hjem til Kjøbenhavn; vi havde da været borte i 17 Uger og mistet 15 Mand ialt; det andet Skib var ankommet nogle Dage i Forvejen.

Næste Efteraar[1]) tog jeg saa til Kronborg for at tjene der, som allerede er omtalt.

KAP. XXV

Om Efteraaret, da jeg kom derfra, blev jeg for den følgende Vinter beordret paa Vagt ombord paa Kongens Orlogsflaade,[2]) hvor der hændte mig en Ulykke paa Grund af særlige Omstændigheder, hvilket skete paa følgende Maade.

Da de fire Dannemænd rejste fra Island til Danmark i Anledning af Taxten,[3]) nemlig de Herrer *Jon Magnusson, Henrik Gislason, Thorstein Mag-*

---

[1]) Forf. maa mene samme Efteraar 1619.

[2]) Om Vagten paa Bremerholm og Flaaden se Lind, S. 332. Paa Flaaden alene var der om Natten: 4 Skippere, 8 Højbaadsmænd, 30 Matroser og 4 Bøsseskytter under en Skibshøvedsmand. Det var som en af disse Bøsseskytter Forf. skulde gøre Vagt.

[3]) 16 Decbr. 1619 bestemte Kongen en vis Taxt for de Varer, som det islandske Kompagni maatte forhandle paa Island. (O. Nielsen, Kbhvns Hist. IV 213. Jón Jónsson: Den islandske Monopolhandel, Hist. Tidsskr. VI. 6, 538 ff.)

Se iøvrigt om denne Sendelse Espolin VI S. 8 ff. Kongen havde befalet, at fire ansete Mænd skulde rejse til Danmark for at tale Islændernes Sag for Rederne. Hertil blev udvalgt for Vestlandet Jon Magnusson, en paa den Tid meget bekendt Mand, Sysselmand til Reykhotar, død 1641, for Nordlandet Dadi Arnason (nedenfor urigtig Dadi Jonsson), død i Kjøbenhavn 1620 (?), for Østlandet Sysselmand og Klosterholder Thorsteinn Magnusson, „den lovkyndigste Mand i Landet“ (Espolin l. c.) død 1656, der omtales af Helvaderus som Øjenvidne til det store vulkanske Udbrud i Myrdalsjøklen 1625 (Stolpe Dagspressen I. 5. Espolin VI. 28 f.) og for Sydlandet Henrik Gislason, Sysselmand i Borgarfjord Syssel, død 1638. Sendelsen blev uden Resultat.

nusson og *Dadi Jonsson,* bad de mig venlig om at udvirke hos min Overordnede, *Adolph Frederik Grabow,* at han vilde underrette dem om, naar Kgl. Majestæt var at træffe alene paa Københavns Slot, for at de kunde tale rigtig godt i Enrum med Kongen om Islands Tarv, men dette skulde ske hemmeligt, saa at Rederne ikke fik noget at vide derom. Til Gengæld lovede de at betænke ham rigeligt. Han var først meget uvillig hertil, og sagde, at jeg vilde bringe ham i Ulykke, og at dette kunde koste ham Livet, hvis Rederne fik Nys herom, og at jeg maatte staa ham til Ansvar, hvis dette ikke gik godt.

Endelig lovede han dog at gøre det, selv om han vidste, at det ikke passede sig for ham at lægge Raad op imod sine egne Landsmænd sammen med Fremmede. Han afslog dog at have mere med det at gøre end netop det nævnte, og anmodede dem at være til Stede i deres Herberge, naar han sendte dem Bud.

Men da de havde vanskeligt ved at bo længe i deres første Logis, i den gamle Hovmestergaard ved Stranden [1]) paa Grund af Madens og Øllets Dyrhed, da hvert Maaltid kostede en halv Rigsdaler, saa de sig om efter et andet Logis, som det ogsaa lykkedes dem at finde. Og da der nu fra *Grabow* kom Bud til deres første Bolig, var de allerede taget bort derfra til deres ny Logis,

[1]) Rimeligvis den Gaard, som 1594 blev anvist den udvalgte Konges Hofmester Henrik Rammel til Bolig paa Amagertorv, nuværende No. 8. (Hist. Tidsskr. VI. I. 572. O. Nielsen, Kbhvns. Hist. IV. 424. H. Trier. Gaarden No. 8 Amagertorv. S. 3 ff.)

hvilket Junkerens Tjener ikke kendte. Han gik derfor med uforrettet Ærinde hjem til sin Herre, der blev ærgerlig herover og fik Had til mig, og foresatte sig at hævne sig paa mig, hvis jeg skulde forse mig i et eller andet, da han mente, at jeg havde narret ham.

Nu traf det sig en Søndag, at jeg fulgte en Brudgom til Kirke og fra den igen, og en kort Tid af Dagen sad sammen med andet godt Folk ved hans Bryllupsgilde, men da jeg om Aftenen, i en andens Forfald, skulde paa Vagt ombord paa Kongens Flaade, turde jeg ikke opholde mig der længe. Jeg gik derfor strax til mit Logis, som var hos en from Enke ved Navn *Birgitte,* og da der netop blæste en skarp Nord-Ost Vind, saa at man ikke kunde høre, naar Klokken slog, gik jeg lidt før det behøvedes, ud til Holmens Port,[1]) hvor Skibsvagten altid samledes. Naar Klokken slog 4 Slag, begyndte Vagtmesteren at gaa med Vagten gennem denne Port ud til Bremerholm og ud paa Isen, hvor han plejede at give dem Feltraab og forlade dem. Nu hændte det sig, at jeg traf de brave Mænd, før jeg gik til den Port, hvor Vagten skulde samles. De lovede at komme derhen, før Vagten trak op, da Admiralen paa Bremerholm havde givet dem Lov til at komme, og de lod en Dreng følge med mig, *Hakon Thorsteins-*

[1]) Her maa være Tale om den nye i 1618 fuldførte „Holmens Port" med Vagtstue ovenpaa, omtrent 100 Alen ud for den senere Ulkegade (nuværende Holmensgade). Det var en Voldport, hvorfra en Vindebro førte over Slotsgraven til Holmen. Da Volden senere forsvandt, blev dog Porten staaende paa denne Side Graven ind til Byen. Denne Indgang til „Holmen" bevaredes lige til 1860. (Lind, 332.)

son,[1]) som var sammen med sin Fader, *Thorsteinn Magnusson,* der paa den Tid havde Thykkvabæ Kloster i Forlening; han bad mig om at lade Drengen følge med mig og vente paa dem, hvilket ogsaa skete. Men ved et eller andet blev de forhindrede fra at møde i rette Tid. Da nu jeg og Drengen kom til den omtalte Port, var ingen af Vagten kommen; derfor sagde *Peter Rod,* som var Anfører for de tre, som stedse plejede at holde Vagt dér og som nøje skulde paase, at intet blev baaret bort paa en ulovlig Maade gennem Porten, at jeg kom for tidlig. Jeg sagde, at jeg heller ikke havde hørt Klokken slaa. Lidt efter kom to af Vagten, *Johan Jærn* og *Jakob Nykøbing,* og da det var en skarp og kold Blæst, fik de mig lokket med sig ind i en Skippers Hus, i Nærheden af Porten, omtrent et Pileskud borte. Vi vilde opholde os dér, for at skaane os for Blæsten, indtil Tiden var kommen. *Hakon* bad mig indstændig herom, og ikke mindst fordi Drengen ønskede det, lod jeg mig forlede hertil. De bad saa Skipperens Kone, om hun vilde lade varme en Pot Øl til os, for at vi kunde varme os dermed. Men medens dette stod paa, trak Vagten forbi, thi paa Grund af Stormen hørte vi ikke Klokken eller Trommen, hvilket jeg dog lod disse to Mænd skiftes til at passe paa. Jeg løb saa efter dem, men de kom en lille Smule hurtigere end jeg, hvilket Drengen var Skyld i, thi han vilde ikke

[1]) Hakon omtales af Espolin VII. S. 26 ved Aaret 1661 som sin Faders Efterfølger i Thykkvabæ Kloster sammen med sin Broder Magnus.

forlade mig, og holdt fast i mig, thi han var den Gang meget ung, og kendte ingen. Da vi kom til Porten stod vor Profos dér med vore Bøsser i Haanden; han rakte de to andre deres Bøsser uden Indvendinger, saa at de kunde løbe deres Vej uden videre Tøven, og de naaede ogsaa Vagten, før Vagtmesteren forlod den. Men jeg maatte trættes med Profossen, som uden Skaansel vilde drive mig op til Tøjhuset og kaste mig i Fængsel og Lænker, da han for kort Tid siden hemmelig havde faaet stræng Befaling af *Grabow,* at naar det skulde træffe sig, at jeg forsaa mig i smaat eller stort, saa skulde han arrestere mig og behandle mig paa den Maade. Og til dette Had kunde der ikke være anden Aarsag end den anførte. Nogle Dage i Forvejen havde jeg mødt *Grabow* paa Gaden, og han vilde da ikke besvare min Hilsen, hvilket aldrig før var hændt, og han sagde da, at han skulde give mig andet at bestille end at omgaas Islændere og gøre Nar ad ham sammen med dem. Hans Tjener, *Baltzer Lindbech,* som gik bag efter ham, bad mig da sagte om at vogte mig for Junkeren. Indtil da havde han aldrig sagt noget Ondt til mig, da han ikke ansaa mig for den ringeste blandt mine Medtjenere i Kongens Tjeneste, især blandt de yngre, og han havde ofte sendt mig i hemmelige Ærinder baade op paa Kjøbenhavns Slot til Slotsherren og hans Frue, og mange andre Steder.

Da nu Profossen paa ingen Maade vilde udlevere min Bøsse og ikke var til at bevæge dertil,

hverken ved mine ydmyge Ord eller ved Bestikkelser, sagde *Peter Rod* til Profossen: „Hvorfor behandler du denne Mand saa slet, og hvorfor vil du skinbarlig styrte ham i Ulykke og Død?“ Profossen blev vred over hans Ord og bød ham tie stille. Dernæst tog han min Bøsse og stødte mig den saa haardt for Brystet, at jeg faldt over mod Muren, og min Kind blev skrabet. Da jeg saa, at der kom Blod, blev jeg meget vred og greb til min Kaarde, men dog saa roligt, at jeg kun trak den en Haandsbred ud af Skeden. Han troede nu, at jeg havde trukket den imod ham, hvilket er en halsløs Gærning; thi den, der gør saadan noget, naar Profossen bærer Kongens Regiment ved sin Side,[1]) eller som mishandler ham, anses for at have forbrudt sig saa stærkt, som om det var selve Kongen, der var bleven fornærmet. Det var ikke min Hensigt at trække min Kaarde imod ham, men jeg sagde derimod, at hvis han ikke bar Kongens Regiment ved sin Side, og vi ikke stod paa den Plads, hvor vi stod, saa skulde han ikke have slaaet mig forgæves. Disse mine Udtalelser kom mig senere tilgode, da jeg stod for den strænge Tøjhusret og for den haarde Lov.

Da sagde *Søren Profos:* „Nu skal du følge med mig op paa Tøjhuset,“ og dermed overrakte

[1]) Det var Profossens Pligt at overholde Orden og Politi, at anholde og arrestere de Skyldige uden speciel Ordre og ex officio andrage Sagen som Anklager over for Krigsretten. Som Tegn paa sin Værdighed bar han en Stav paa ca. $1^1/_2$ Alens Længde, der kaldtes „Regiment“. Den var af malet Træ, prydet med et Vaabenskjold, eller af forgyldt Sølv, der, da den engang 1598 blev gjort om, vejede 75 Lod. (Se E. Madsen: Studier over Danmarks Hærvæsen. Side 734.) I en senere Tid sank Profossens Embede i Anseelse, og hans Pligter blev af en lavere Natur, han kaldtes da General-Gevaldiger.

han mig Kongens Regiment, (hvilket man plejede at gøre i saadanne Tilfælde), som ingen under Livsstraf maatte nægte at modtage, men jeg gjorde en Reverens derfor, hvilket ogsaa senere kom mig tilgode. *Hakon* blev revet bort fra mig, og jeg bad *Peter Rod* om at sørge for, at han kom hjem til sin Fader, hvilket han ogsaa dydeligen gjorde.

Jeg gik saa med Profossen op til Tøjhuset, hvor Vagten var samlet, og en af Tøjhusets Befalingsmænd ved Navn *Peter Falk,*[1]) en god Ven af mig, var ogsaa kommen. Da han og Vagtmandskabet saa mig, blev de højlig forbavsede og ynkedes hjærtelig over mig, da Profossen udbredte sig over mine Misgærninger. Han sagde, at jeg for det første var mødt beruset til Vagttjeneste, dernæst at jeg havde forsømt Vagten, og for det tredie, at jeg havde trukket min Kaarde imod ham.[2]) Jeg derimod hævdede, at hans Anklage var urigtig, hvad alle disse tre Punkter angik; hvad det første angik, at jeg var beruset, saa var det en ren og klar Usandhed; derimod anklagede jeg ham for Vold, idet han havde forhindret mig i at holde min Vagt, og jeg henviste min Sag til Admiralens Dom og til Holmens Lov og Ret; for det tredie viste jeg ham, at jeg bar mit Sværd ved min Side, og at jeg ikke havde trukket det imod ham. Derefter lagde han Haand paa mig i Tøjhus-

---

[1]) Peder Falk var Underarkelimester senest fra 1618 og nævnes 1645 som Tøjmester, men har vistnok kun fungeret som saadan og som Overarkelimester 1649, thi 1651 nævnes han atter som Underarkelimester. (Blom: Christian IV's Artilleri, S. 23. Kbhvns. Dipl. VI. 254.)

[2]) I Følge Krigsartiklerne medførte disse Forseelser hver for sig Livsstraf.

gaarden og befalede mig at følge med sig til Brockenhus,[1]) hvor alle Fanger blev først indsatte og lagte i Lænker.

Jeg rev mig løs og sagde, at jeg ikke vilde gaa derhen paa Grund af hans haarde Behandling, men kun af min egen fri Villie, hvis det behagede mig. Han befalede da Vagten at gribe mig, men jeg forbød alle og enhver at lægge Haand paa mig. *Peter Falk* gik da hen til mig, omfavnede mig venlig og bad mig for sin Skyld være rolig og lade mig arrestere, og lovede til Gengæld at hjælpe mig, hvilket han ogsaa trolig holdt. Jeg sad saa i Brockenhus fra Søndag Aften til Tirsdag, næsten til Middag, tvært imod Kgl. Majestæts Artikler, ifølge hvilke Profossen to Gange i Løbet af Døgnet skal se til hver Fange. Da han saa endelig kom, fulgtes han af min særdeles gode Ven *Thorlak Thorkelsson,*[2]) Søn af *Thorkell Gamlason,* Økonom for Holar Bispestol, og min Værtinde. De medbragte Vin og al Slags Mad, hvilket jeg dog kun havde ringe Lyst til. De græd begge saare over min Ulykke, men jeg bad dem høre op dermed, da jeg stolede paa Herrens Bistand og trøstede mig med, at mit Levned var uden svære Forseelser, og min Sag var god, hvilken Ende den saa end maatte faa. Jeg skældte Profossen Huden fuld, for at han havde forsømt sin

[1]) Udtrykket „Brockenhus Fængsel", som ogsaa forekommer senere, synes ikke at betegne et bestemt Fangerum, men i det hele taget en i høj Grad stræng Fængselbehandling, og at stamme fra den frygtelige Arrest, hvori Misdæderen Ejler Brockenhuus blev holdt i 25 Aar, senest paa Dragsholm til sin Død 1607. (Hist. Tidsskr. IV, 5, 149.)

[2]) Se Side 28.

Pligt og sit Embede, hvilket fremgik af, at han paa en saa hadefuld Maade forsømte mig, Kongens Fange, som han ovenikøbet havde fængslet med Urette. Han sagde, at han skulde blive mig drøj at brydes med, hvortil jeg svarede ham, at jeg overgav vor Sag i Guds Haand. Begge mine Besøgende gik grædende bort med Profossen.

Omtrent ved Firetiden blev jeg kaldt ind paa Skrivestuen, hvor alle Befalingsmændene var samlede, og hvor min Sag først skulde behandles. Da jeg blev kaldt ind, sad Tøjhusets 5 Befalingsmænd der, nemlig *Adolph Fredrik Grabow,* Tøjmesteren *Christopher Schwenke,*[1]) *Peter Falk, Henrik Butzmann* og *Hans Budtz,* og 12 Arkelimestre. Profossen og jeg blev staaende. *Grabow* adspurgte ham, om han fastholdt sin før omtalte Anklage imod mig? Han bekræftede dette. *Grabow* spurgte, om han havde sikre Vidner. Dertil sagde han ogsaa Ja. Jeg bad, om jeg maatte høre Klagepunkterne. Han opregnede dem hurtigt, og jeg nægtede mig skyldig, men *Grabow* tog sin Hat af og sagde, at han vilde ikke give den for mit Liv, hvis det viste sig at være sandt, hvad Profossen paastod. Jeg sagde, at mit Liv dog var meget mere værd. Kun disse to talte ondt til mig, men mangen Taare

[1]) Christopher Schwencke skal have været en Raadsherres Søn fra Frankfurt a. M. og begyndte som menig Bøsseskytte, var 1612 Fyrværker, da han blev Arkelimester paa det erobrede Elfsborg. 19. Januar 1618 blev han Arkelimester paa Kongens Tøjhus og fik 1626 Bestalling som Felttøjmester, i hvilken Stilling han blev haardt saaret ved Lutter am Barenberg. Død 21. Febr. 1653, 71 Aar gammel. (Resen: Inscrip. Hafn. Hist. Tidsskr. VII, 3, 339. Blom: Chr. IV's Art. 23 ff.) Sammesteds nævnes ogsaa Henrik Butzmann som Underarkelimester og en Hans Budtz, der 1596 blev Arkelimester paa Kronborg; han anføres imidlertid som falden i Kalmarkrigen.

randt for min Skyld. *Grabow* befalede Profossen at medtage nogle af Vagten og føre mig op paa Slottet og sætte mig i Fængsel der, hvor Kongens Livsfanger plejede at indsættes. Jeg sagde, at de kunde gøre saa meget, som det stod i deres Magt, men de kunde ikke komme længere, end Gud vilde tillade dem. Dernæst gik jeg grædende bort og op paa Kjøbenhavns Slot med Profossen og 4 af Vagten.

Taarnvogteren hed *Niels*, og jeg kendte ham særdeles godt. Meget nødtvungen og grædende lod han mig saa hejse ned i Blaataarn i et tyndt Reb. Dernede var et Fjælegulv ligesom en stor Forhøjning; men der omkring var en meget dyb Afløbsrende, som staar i Forbindelse med den vandfyldte Grav, der ligger omkring Slottet, og hvori alle Render, der udgaar fra Slottet, udmunder. Blaataarn er glat som et Æg indvendig, saa at det er en Umulighed for noget Menneske ved naturlige Kræfter at slippe ud derfra. Dog er det ved Helvedes Bistand lykkedes for tre.

Derinde sad jeg uden Jærn og Lænker en hel Maaned. Og endskønt Kongen to Gange i den Maaned, Marts, kom op paa Slottet, blev det skjult for ham, at jeg var sat i Blaataarn, alene for at jeg, Kongen uafvidende, skulde blive dømt fra Livet ved *Grabows* Had til mig. Men den første Nat, jeg var indespærret dér, drømte jeg som følger. Jeg syntes, *Adolph Fredrik Grabow* sad paa en Forhøjning med et draget Sværd for at halshugge mig, medens jeg stod nedenfor ham med blottet

Hoved og ydmygt Hjerte, men dog med god Samvittighed og Tillid til Guds Naade, Miskundhed og Mildhed med Hensyn til min Velfærd og Sjæls Frelse for Jesum Christum. Og da jeg troede, Hugget skulde falde, saa jeg en pur ung Præstemand, klædt i en sid Messehagel, skinnende hvid og ren; i sin højre Haand holdt han et skarpt, blinkende Sværd, som han hurtigt hævede til Hug mod hans Hoved, og med venstre Haand greb han fat i *Grabows* højre Arm, hvormed denne holdt paa Sværdet. Han forbød ham at hugge til mig, og hvis han ikke vilde lyde, skulde han faa hans skarpe Sværd at prøve. Det varede længe, før han syntes villig til at afstaa fra sit Forehavende, men omsider forekom det mig, at han stak sit Sværd i Skeden. Dernæst stod jeg glad op paa hans Befaling, og i min Glæde vaagnede jeg. Hele den Tid, jeg sad indespærret i Blaataarn, var jeg derfor ved godt Mod.

Hver Dag i denne Maaned kom de 3 fromme Hædersmænd: *Jon Magnusson, Henrik Gislason* og *Thorstein Magnusson* op til mig paa Slottet for at trøste mig og sammen med mig beklage min Skæbne. Men da de hver Gang fandt mig ved godt Mod, skønt noget ordknap, blev de højlig forundrede, og deres Sorg for min Skyld blev derved mindre. De hejsede daglig Penge ned til mig, som de puttede ind mellem Traadene i det Reb, hvortil det Kar var fæstet, der hver Dag blev hisset ned til mig med Kander og Tallerkener, som min Madmoder bragte mig, fyldte med

Mad og Øl og flere Gaver fra andre Folk i Byen, som ønskede mig alt godt; thi jeg var Gud ske Lov ganske godt lidt af mange gode Folk, baade indenbys og udenbys. Paa den Maade fik jeg Lys og andet, som jeg havde Brug for. Slotsherren *Kaj Rantzau* [1]) sendte mig ogsaa hver andet Døgn en Klipfisk, et Brød, en Kande Øl og et stort Lys, hvilket var hans Pligt at udlevere til Fangerne ifølge gammel Skik og Lov. Der var ikke mørkt hverken Dag eller Nat, thi hver Nat lod jeg altid brænde 5 Lys ad Gangen og 1 om Dagen. Kun én Nat var jeg uden Selskab. Mange blev indespærrede dér for ubetydelige Forseelser, baade Folk fra Sjælland og fra Jylland og Norge og andre mindre Nabolande og Egne. En Mand ved Navn *Jørgen* kom fra Jylland. Han havde længe tjent hos et Herskab, men var falden i Unaade hos sin Herre. Han sad i Blaataarn en Uges Tid og underholdt mig herligt med mange Fortællinger om adskilligt, som havde fundet Sted i Jylland, baade mellem adelige og uadelige Mænd og Kvinder. Han blev senere bragt til Bremerholm, til det store, menneskefyldte Fængsel, som før er omtalt, og for sin Forseelse blev han dømt til at sidde der i 3 Aar, hvis han ikke gjorde sin Sag værre ved nye Forbrydelser; thi da skulde hans Sag behandles paany, som og de andres, og afgøres efter Omstændighederne med en længere Fængselsstraf. Fangevog-

[1]) Cai Rantzau til Rantzausholm (1591—1633) havde Kjøbenhavns Len fra 1615 til 1620. (Biogr. Lex.)

teren var yderst elskværdig og tjenstvillig overfor mig og bad mig om at sende ham ethvert Sted hen, som jeg maatte behøve, og lovede, at alt, hvad jeg bad om, skulde blive udrettet.

KAP. XXVI

Nu maa jeg omtale, hvad de brave Mænd, de før omtalte Islændere, foretog sig, da de hørte, hvad det gjaldt om for mig. De gik en Dag til Borgmestrene og de ypperste Mænd i Byen, og fik dem til at gaa op paa Tøjhuset for at gaa i Forbøn for mig hos Tøjhusets Befalingsmænd, og hvis de ikke fik udvirket, at jeg blev frigivet, erklærede de, at de snart skulde skaffe mig Frihed og Løsgivelse ved kongelig Naade. Men da *Grabow* hørte dette og saa, at saa fornemme Folk tog sig af min Sag, lod han, som om han mente noget helt andet, og sagde, at jeg skulde ikke undgælde saa haardt, men at det, der var sket, kun var gjort andre til Advarsel og for at lægge Dæmper paa min dristige Optræden. Han bedrog dem saaledes med Talemaader og milde Ord, for at Sagen ikke skulde blive bragt for Kongen. Derefter gik de hjem, stolende paa hans venlige Ord.

Da en Maaned var gaaet, kom de tre Hædersmænd efter Sædvane en Aften op paa Slottet for at meddele mig, at de havde hørt, at der næste Morgen skulde holdes Ret paa Tøjhuset angaaende min Sag. De bad med Taarer Gud give mig Velsignelse og Sejr og lade min Sag gaa godt. De

sagde, at de, hvis Guds Naade tillod det, vilde se til mig næste Morgen, og forlod mig saa for den Gang. Nu traf det sig, at en Bonde fra den nærmeste Omegn, som laa under Slottet, ved Navn *Lars* blev indespærret paa Grund af den ringe Forseelse, at han om Tirsdagen var bleven beordret til at køre et Læs Brænde til Brug paa Slottet, men forsømte det, men næste Onsdag mødte han og blev da indespærret. Da denne Mand fortalte mig mange Drømme, som han havde drømt, spurgte jeg ham næste Morgen, hvad han mente om, hvordan det vilde gaa mig den Dag, og om han troede, jeg vilde blive dømt til at frigives eller til Døden, eller om jeg igen vilde blive sat i Blaataarn. Manden svarede mig og sagde, at jeg kom nok i Blaataarn igen, men jeg vilde ikke blive henrettet, da Gud vilde forunde mig et langt Liv. Han havde drømt om Natten, at han saa mig staa i en Husdør i Byen, og at jeg kaldte paa ham, da han gik forbi paa Gaden, og bød ham op til mig og trakterede ham, hvilket ogsaa senere skete.

Tidlig næste Morgen, Kl. 6 kom de tre fornævnte Dannemænd op til mig i Taarnet og sammen med dem fire Købmænd, nemlig *Hans Holst* og *Boye Lauritssen* [1]), som drev Handel paa Island, *Hans Thorkildsen* fra Akureyri og *Jost Losekyl* fra Hofsós, en gammel from og gudfrygtig Mand, tillige med min Madmoder *Birgitte Lauritsdatter,* som bragte mig rene Klæder og Mad og en Flaske Vin, som jeg

[1]) Af disse var især Hans Holst bekendt som en driftig Købmand, han var Byskriver 1588—90, og døde 1623, som en meget velhavende Mand. (Kbhvns. Dipl. Reg.)

dog næppe rørte. Disse fromme Mænd havde stor Medlidenhed med mig, men jeg bad dem om ikke at være bedrøvede, thi jeg stolede paa Gud, og at hvilken som helst Skæbne, han lod blive min, hvad enten Liv eller Død, vilde det ske til mit Bedste. Desuden vidste jeg, at min Sag ingenlunde stod daarligt i menneskelige Øjne, men derimod, at jeg var mange Gange skyldig for min Guds Aasyn, og at jeg dog fuldtrøstig stolede paa hans herlige Naade i min Jesu trofaste og livskraftige Frelsernavn, og at jeg derfor gik med frejdigt Mod ind under Guds Villie, hvad der saa end maatte ske. Dette bad jeg dem vidne for mine Nærmeste.

Lidt efter kom Profossen med 4 bevæbnede Mænd fra Tøjhusporten (der holdtes Vagt dér baade Dag og Nat), for at hente mig. De tre Dannemænd og de fire Købmand fulgtes med op paa Tøjhuset, thi de havde paa deres Anmodning faaet Lov til at gaa derhen, for at se og høre Rettergangen. Da vi kom til Porten, modtog mine Kammarater mig med Jubel, skøndt mange ynkedes og fældede Taarer, og førte mig ind i den Vagtstue, som stod ved Porten indvendig i Gaarden, hvor Vagten plejede at holde til. Derinde brændte en Kulild i en gammel, meget lav og bred Jærnpande, som var indrettet til det Brug, og jeg varmede mig dér ved Kulgløderne, indtil Profossen hentede mig og bragte mig ind for Retten.

Da jeg kom ind, sad indenfor Skranken de fem Befalingsmænd, som befalede over Kongens Tøjhus og over alle de Bøsseskytter, som tjente under

Kongelig Majestæts strænge Regimente, 400 Mand ialt, som før er omtalt. Af disse fem var *Grabow* den øverste, dernæst *Christopher Schwencke,* Tøjmesteren, dernæst de i Rangen noget lavere Officerer *Peter Falk*, *Henrik Hansen* og *Hans Budtz.* Den egentlige Tøjhusskriver hed *Gottfred,*[1]) en ung, god og prægtig Mand, der holdt meget af mig, og som derfor ikke vilde møde paa Tøjhuset den Dag, men foregav, at han var bleven syg om Natten. Dette forstod *Grabow* godt og sagde, at den Sygdom var opdigtet, samt lovede, at han skulde huske det. Derfor blev de aldrig gode Venner mere, indtil *Gottfred* tilsidst tog sin Afsked fra Tjenesten i al Venskabelighed. Nu traf det sig, at en af Bøsseskytterne ved Navn *Hans Mathisen Lund* blev i hans Sted taget til Skriver; han var min gode Ven, og i de to Aar, jeg var paa Kronborg, var han min Staldbroder; han havde før været Mønsterskriver og tjent hos Herskaber. Han fik nu af *Grabow* Befaling til at opskrive alt, hvad der var forefaldet mellem Profossen og mig, fra den ene Ende til den anden. De tre før nævnte Dannemænd fik anvist Plads sammen med de fire Købmænd udenfor Skranken, hvor Folk samledes.

Da jeg kom inden for Skranken, bad alle Tilstedeværende udenfor denne med høj Røst, at Gud vilde styrke mig og lade min Sag faa et lykkeligt Udfald. Derefter fik Skriveren Befaling

[1]) Gottfred Mikkelsen, Tøjhusskriver fra 1618 til c. 1626. Blev 1629 Skriver paa Bremerholm. Død 1644. (Lind, 349).

til at oplæse, hvad han, efter Profossens Diktat, havde nedskrevet. Da han læste det op, erklærede jeg, at det var usandt i mange Punkter, og forbød ham at skrive nogen Usandhed om mig. Han undskyldte sig, og bad mig forlade ham, at han var nødt til at skrive, saaledes som det blev ham dikteret. *Grabow* sagde, at jeg ikke skulde gøre mig Bekymringer, thi han vidste, at Profossen kun vilde fremkome med sande og sikre Beviser for sit Vidnesbyrd og sin Anklage imod mig, og befalede denne at føre sine Vidner frem og dermed bestyrke sit Udsagn. Dette skete ogsaa, og to Mænd af de fire, som daglig stod Vagt i Holmens Port, blev indkaldte, deres Formand var *Peter Rod,* en brav Mand, og en anden, *Christopher Skrædder;* disse havde været tilstede ved mit Mellemværende med Profossen. Det blev nu disse to paalagt at aflægge Ed for Retten, paa at de vilde afgive en saa sandfærdig Vidneforklaring, som de formaaede, om det, der var foregaaet mellem mig og Profossen, saaledes som de skyldte Gud og Mennesker. De aflagte Ed herpaa paa Bibelen. Dernæst fortalte *Peter Rod* og den anden fuldstændig rigtig, hvad der var forefaldet mellem mig og Profossen ved Porten, og dette deres Vidnesbyrd gik i høj Grad imod Profossens Udsagn.

Der blev nu stor Larm i Tøjhuset, thi alle begyndte at prise Gud, for at jeg havde en god Sag at forsvare imod Profossens mærkelige Anklage og hadefulde Beskyldninger. Mine tre brave

Landsmænd og de fire Købmænd blev hjærtelig glade. *Grabow* paabød Tavshed, men det varede længe, inden alt blev stille igen. Han var bleven meget overrasket, ved at Profossens Udsagn blev draget i Tvivl og viste sig at være uden Værd. Da dette nu imidlertid var sket, udtænkte han strax et Raad for at styrte mig, og da der var indtraadt Stilhed, forlangte han 12 Mands Dom, af 6 Arkelimestere, som kaldes Constabler, og 6 Aarsknægte eller Landsknægte. Disse 6 Mand tjente paa Kjøbenhavns Slot og gjorde Vagttjeneste Dag og Nat, baade ved Slotsporten og paa Slotspladsen. De 12 Mand var lige fra først af udtagne til at undersøge denne Sag og sad i Dommersædet, for at afgive en fuldgyldig Dom efter Artiklernes Indhold, hvorledes saa end Sagen gik.[1])

Junker *Grabow* stod da op fra sit Sæde og sagde, at han forlangte Dom over Folk, som mødte berusede paa deres Vagt og derved forsømte den. Da sagde jeg, at dette var ikke blevet bevist om mig med sandt Vidnesbyrd, men at jeg erklærede og tog alle Tilstedeværende til Vidne paa, at jeg den Gang med Vold var bleven forhindret i at møde paa Vagten paa Grund af Profossens særlige Hadefuldhed og andres, som havde støttet ham og hjulpet ham, hvilke Gud bedst kendte. *Grabow* blev vred over mine Undskyldninger, og bød mig holde Mund. Tøjmesteren *Christopher Schwencke* talte ikke et Ord,

[1]) Meningen maa være, at den almindelige Krigsret blev sat.

men holdt Haanden under Kinden og trak Vejret tungt.

Derefter gik de nævnte 12 Mænd udenfor det afgrænsede Rum, for at forhandle om Dommen over den Forseelse, som *Grabow* nu havde forlangt Erklæring om. Da de havde endt deres Overvejelser i Overensstemmelse med Artiklerne, gik de igen ind i det afgrænsede Rum. Deres Formand hed *Andreas Holst,* en gammel Mand, der var den 13de foruden de 12 Dommere. De fremkom nu med det, de var bleven enige om efter Artiklernes Paabud og Junker *Grabows* Fremstilling, en Domafsigelse, hvorefter *Grabow* længtes saare meget, og som bestod af disse Ord: *at de havde dømt Hoved fra Hals.*

Alle raabte op, at dette var en stræng Dom; *Grabow* lod, som om han blev meget betænkelig derved, men mere af Falskhed end af fromt Sind. Nu opstod der stor Larm paa Tøjhuset. En af mine bedste Venner, ved Navn *Johan Christiansen,* føjede et Ord ind i Samtalen, da *Grabow* ved Forstillelse lod, som han ikke vidste, hvorfor jeg blev anklaget, og spurgte, hvad Anklagen gik ud paa; og da der saa blev svaret, at jeg var mødt beruset paa Vagten, og havde forsømt den, føjede *Johan* til: „Og han naaede ikke at følge Trommen gennem Porten.“ Jeg saa da paa ham og sagde: „Nu manglede kun dette.“ Han gik strax bort, og ønskede, at han aldrig havde talt, og ofte senere talte han angrende herom og sagde, at Ordene var faldne af Tankeløshed. Da der igen blev Stil-

hed, svarede jeg Dommerne, at de maatte staa Gud til Ansvar for deres Dom, og at han vilde holde Regnskab med dem derfor. *Grabow* raabte, at det vedkom ikke mig. Da svarede den gode Hædersmand, *Jon Magnusson* (salig Ihukommelse!), at det forekom ham, at denne Dom var saare streng, da min Skyld slet ikke var bevist, og at han havde læst Gaards-Retten og den kejserlige Ret og desuden dansk og islandsk Ret, men han vidste ikke bedre, end at jeg havde fuldkommen Ret overfor dem, som faskelig havde anklaget mig, og nu ved edsvorne Vidners Udsagn var fuldstændig afsløredе for at have aflagt falsk Vidnesbyrd. *Grabow* rejste sig da meget vred paa *Jon Magnusson* og sagde, at han kun havde tilladt ham og hans Ledsagere at være tilstede ved Tøjhusretten for at styrke Loven og overveje de kgl. Mandater, Artikler og Bud, men ikke for at gøre Indsigelser eller trodse dem. Herved blev *Jon* og hans Ledsagere mere sagtmodige, som det var at vente under saa højtidelige Omstændigheder og blandt Fremmede, og sagde, at de ikke vilde sige andet, end hvad der var tilbørligt, retfærdigt og sømmeligt. *Grabow* befalede Profossen at tage fire væbnede Mænd af Vagten, for igen at føre mig op paa Slottet og indsætte mig i Blaataarn, da min Sag skulde afgives til Kongens Naade eller Unaade. De mente ikke afgjort at kunne dømme mig til Døden, og ikke at kunne samtykke i den Dom, som *Andreas* i Dommernes og alle andres Nærværelse inden- og udenfor Skranken havde af-

sagt og afgivet. Da græd mange i Tøjhuset, og ogsaa mine fromme og elskelige Landsmænd og deres Ledsagere. Tøjmesteren, *Christopher Schwencke,* sagde ikke et Ord, men græd, da jeg blev ført bort fra Tøjhuset.

Jeg gik bort derfra med god Samvittighed og tog grædende Afsked med dem alle under et. Men da jeg kom op paa Slottet, græd Taarnvogteren *Niels* over min Skæbne og bad mig ikke vredes paa ham, fordi han indsatte mig i Taarnet igen. Jeg bad ham ikke skænke den Sag en Tanke og takkede ham for hans kristelige, broderlige og kærlige Væsen imod mig. Jeg traf igen i Taarnet den før omtalte Bonde, *Lars,* som ikke endnu var kommen ud; han sagde, at nu var hans Drøm for en Del gaaet i Opfyldelse, hvilket jeg indrømmede, og mente, at større Farer truede mig endnu. Han var af modsat Mening og sagde, at det vilde uden al Tvivl gaa saaledes, at jeg blev løsladt og beholdt Livet, at jeg endnu vilde opleve mangt og meget, og at Gud havde tiltænkt og beskikket mig et længere Liv.

KAP. XXVII

Nu begav det sig 3 Dage, efter at dette var sket, at Junker *Grabow* lod alle sine 12 Dommere sammenkalde for at underskrive Dommen og sætte deres Segl under den, idet han haabede, at Dødsdommen vilde blive underskreven og endelig afsagt. Men de 6 Aarsknægte, som tjente paa

Slottet, gjorde kraftig Indsigelse herimod og benægtede, at de havde dømt mig til Døden. Heraf opstod der Vrede og Uenighed imellem dem, thi de afslog nu fuldstændig at dømme, samtykke i eller underskrive den Dom, at jeg havde forbrudt Livet, og dette fastholdt de. *Grabow* sagde da for at trodse dem, at han vilde tilsige andre 6 Dommere fra Tøjhuset i deres Sted, som saa skulde dømme mig til Døden, siden de ikke vilde. De sagde, at det vedkom ikke dem, om han gjorde det, og gik vrede ud af Skrivestuen.

Da *Adolph* [Grabow] nu saa, at de var standhaftige og ikke til at bevæge, sendte han dog atter Bud efter dem, og da de var komne, blev de endelig enige om, at hele Sagen skulde forelægges Kongen, og hvad denne besluttede skulde gælde. Paa denne Maade maatte ogsaa hele Profossens hadefulde Angreb og Fremfærd fremstilles for Kongen, selv om *Grabow* længe satte sig derimod. Paa disse Vilkaar blev der nu afsagt en Dom, som blev underskrevet og sendt til Kongen paa Frederiksborg, thi Slottets Aarsknægte, først og fremmest, lod sig ikke nøje med andet, end at Sagen og Profossens falske Anklage for Retten kom skriftlig frem for Kongen.[1])

En af Aarsknægtene, der hed *Mikkel*, (han boede i Vingaardsstræde, og var Skrædder af

[1]) I Følge Christian IVs Krigsartikler for Bøsseskytter i Kbhvn. af $^{25}/_{2}$ 1600 var Straffemyndigheden i mindre vigtige Tilfælde tillagt Over-Arkelimesteren („unsere zeug- und artolareimeister"), men grovere Forbrydelser („Hals und Hand betreffen") skulde forebringes Kongen og Rigshofmesteren. (E. Madsen, Artilleriet i d. d. Hære. Hist. Tidsskr. VII 2. S. 133. V. A. Secher, Corpus constitutionum Daniæ. III 91.)

Profession, en gammel og god Kammerat af mig, hvem jeg allerede har omtalt ved Biskoppen af Bremens Indtog), besøgte mig paa Slottet sent om Aftenen den Dag, Striden havde staaet mellem *Grabow* og hans Meddommere, og medbragte en Flaske rhinsk Brændevin til mig, og fortalte mig hele Historien. Han var meget forbitret over *Grabows* Strænghed, og alle de ypperste i Byen og mine Staldbrødre i Tjenesten tillige med selve Tøjhusets Officerer var højlig forbavsede over hans Stivnakkethed, Strænghed og Had til mig. Derefter gik *Mikkel* bort til sit Hjem med Bøn og Velsignelse over mig. Tre Dage senere, tidlig om Morgenen, kom en brav Mand til mig, min særdeles gode Ven, ved Navn *Morten Holst*[1]), der ofte var imod mig som en Moder mod sit Barn, op til mig i Taarnet fra Tøjhuset. Han havde engang været Efterligger i 3 Uger paa Eyrarbakki i det sydlige Island. Han sagde, at han var sendt fra Tøjhuset med Dommen til Kongen paa Frederiksborg Slot, og at jeg nu skulde bede til Gud, om at hans Rejse maatte faa et lykkeligt Udfald, hvilket jeg af hele mit Hjerte ønskede maatte ske. Derefter tog han Afsked med mig og rejste saa til Frederiksborg.

Kongen modtog Dommen og gennemlæste den, og da han havde overvejet alt, spurgte han, hvilken *Jon* det var, om det var den ældre eller den yngre. *Morten* sagde, at det var den yngre. Kon-

[1]) Morten Holst omtales i Kbhvn. Dipl. 1620 som Øltapper, Bøsseskytte og Profos og fritaget for Borgervagt (se nedenfor S. 217).

gen sagde, at det forekom ham, at Profossen var mere skyldig, og at *Jon* skulde gives fri, „thi Hoveder voxer ikke paa Kaalstilke hos os", sagde han. Kongen tilføjede, at han kendte mig godt, og at jeg havde to Gange været paa samme Skib som han selv; der var desuden ingen Islænder i Tjenesten med Undtagelse af mig. Jeg skulde dog bære et Jærn, indtil han kom selv, men Profossen skulde afsættes.

Morten tog nu ærbødig Afsked med Kongen, og rejste til Kjøbenhavn det hurtigste han kunde. Tidlig næste Morgen kom han op til mig i Taarnet og spurgte, om jeg sov eller var vaagen. Jeg sagde, at jeg var vaagen. Han hilste mig venlig og sagde, at han havde faaet ringe eller ingen Søvn den Nat. Jeg spurgte, om der var noget Nyt. Han svarede, at han kun havde faa Nyheder at melde, men at vi snart skulde skilles, thi Kongen havde sagt, at jeg skulde sige Verden God Nat. Jeg blev nu bedrøvet, men da han hørte dette, forandrede han sin Tale, og sagde, at han havde talt i Spøg for at se, hvorledes jeg tog det, og bad mig undskylde, at han i sin Enfoldighed havde handlet saaledes, thi han glædede sig uudsigelig meget over min Frigivelse, og priste Gud for, at det var faldet i hans Lod at bringe mig denne glædelige Efterretning.

Kort efter kom Profossen med sine 4 bevæbnede Soldater for at hente mig. Da jeg kom op paa Tøjhuset, blev mine Kammerater meget glade over min Ankomst. Jeg blev kaldt ind paa Skri-

vestuen, hvor alle Tøjhusets Officerer og 12 Arkelimestre sad; de bød mig alle velkommen med Undtagelse af *Adolph Grabow,* som begyndte sin Tale paa følgende Maade:

„Nu er du, *Jon Olafsson,* igen kommen levende hertil, hvad jeg mindst af alt havde troet."

Jeg svarede: „Gud er mægtigere end Mennesker."

Han fortsatte: „Kongen har dog bemyndiget mig til at lade dig bære et Jærn, indtil han kommer; men hvis jeg selv havde faaet Lov til at raade, skulde du være bleven indsat i det store Fængsel paa Bremerholm, siden du fik Lov til at beholde Livet."

Jeg svarede: „Hvorved har jeg forbrudt mig mod Eder, at jeg møder saadan en Vrede og Had? Og dog er ofte det gamle Ord blevet sandt, at den, som graver en anden en Grav, uden stor Skyld, falder selv deri af Vanvare." Han spurgte mig, om jeg ønskede ham Ulykker? Jeg sagde, at dette ikke var Tilfældet, men at jeg kun anførte et gammelt Ordsprog; dog én Ting stod mig klar i hele denne Sag, og jeg troede ikke, han vilde vredes, om jeg sagde det, nemlig: at jeg havde Guds og Kongens Naade at takke for mit Liv mere end hans gode Hensigt og Bestræbelser. Da smilede Tøjmester *Christopher Schwencke. Grabow* sagde, at endnu var min Trods ikke bøjet meget. Tøjmesteren sagde, at det skete nu var tilstækkeligt, stod hastig op og gik ud.

Derefter befalede *Grabow* Profossen at følge

mig op paa Holmen til *Mester Anders,* som var Kongens Forsmed,[1]) og befale ham at fæste en Jærnring om min Hals udenpaa Klæderne, hvilket blev gjort ved mange Fanger. Op fra den Ring gik ved Nakken en tung Jærnbøjle, og i den hang en Jærnklokke, saa stor at en Mand med store Hænder kunde gribe om den med Haanden.[2]) Da Mester *Anders* fik dette Budskab, blev han meget ærgerlig over *Grabows* haarde Bud, og sagde, at denne maatte skaffe sig en anden Bøddel eller mere passende Tjener end ham, thi han vilde ikke gøre *Grabow* den Tjeneste at gøre sig Uvenner med nogen Mand, naar det ikke behøvedes. Men da jeg frygtede *Grabow* og hans hadefulde Efterstræbelser meget, og jeg ikke vidste, hvad han kunde finde paa, bad jeg Mester *Anders* indstændig om at gøre, hvad *Grabow* havde befalet, og sagde at jeg ikke skulde tænke ondt om ham af den Grund, men snarere det modsatte. Han lod sig da bevæge dertil ved min Bøn, og gav mig en god Drik Vin af sit Krus, før jeg gik bort. Han bebrejdede ogsaa Profossen hans Fremgangsmaade

---

[1]) Anders Bentsvinger blev 1591 Mestersmed i den store Smedie paa Holmen. Han døde 18 Oktbr. 1625. (Lind. 359.)

[2]) De Fanger, som blev „slaaet i Bremerholms Jærn" blev paa forskellig Maade belagt med Lænker om Hals, Liv og Ben. Der nævnes Haandbøjler og Fodbøjler, Ben- og Haandskiller, Halsjærn, Laarskinner og Bolte med Laase, saa vel som Jærn-Livbaandet. (Stuckenberg, Fængselsvæsenet i Danmark S. 37 ff.) Derimod findes den omtalte Bøjle med en vedhængende Klokke lidet omtalt. En fransk Rejsende der saa sent som i Aaret 1702 ser denne mærkelige Indretning anbragt paa nogle Desertører i Tønningen, beskriver den saaledes: „Det er dem umulig at flygte, da de har et Halsjærn forsynet med 2 Stykker Jærn eller halve Tøndebaand, som gaa sammen oppe over deres Hoved og her er forsynet med en Klokke. De har desuden Haandjærn, Jærnbøjler om Benene og er lænkede om Natten." ([Vrigny] Relation d'un voyage fait en Danemarc. Rotterdam 1706. S. 408)

i vort Mellemværende, og i mange Ting viste han sit venlige Sindelag mod mig. Derpaa gik vi derfra, og paa Vejen hen til Porten mødte vi Admiralen over Bremerholm, *Steen Villumsen.*[1]) Da han saa, med hvad Slags Pynt jeg var smykket, smilte han, — ikke ad min Vanære, men ad *Grabows* Had imod mig — og sagde, at han mærkede nok, at *Adolph* ikke havde stor Kærlighed til mig, og at han skulde faa Skam, da han greb over paa hans Embedsraade, idet han havde paadømt Sager ved Tøjhuset, som hørte til paa Bremerholm, baade hvad Klage og Frikendelse angik. Hvis jeg i Tide havde sendt Bud til ham, skulde han strax have faaet mig løsladt; og han lovede endvidere, at *Grabow* skulde staa ham til Ansvar herfor paa lovlig Maade, før lang Tid var gaaet; han tilføjede at *Grabow* ikke havde noget at sige over dem, som holdt Vagt ombord paa Kongens Skibe, og eftersom *Grabow* uden kongelig Befaling havde ladet lægge dette Jærn paa mig, skulde han strax lade det borttage. Derpaa skiltes vi, han gik op paa Holmen, men vi op paa Tøjhuset.

Grabow var nu meget glad ved at have faaet Magt til at handle saaledes mod mig, og forbød mig at gaa ud af Tøjhusets Port, før Kongen kom. Han gav mig Befaling til at sove alene i en Hvælving i en høj, muret Sal, og mine Sengklæder blev flyttede derhen. *Grabow* befalede mig jævnlig at ringe med Klokken, og i modsat Fald truede han

[1]) Steen Villumsen Rosenvinge til Tose blev 1610 Skibskaptajn og var 1613—30 Holmens Chef, og fik derefter Overtilsynet med de norske Jærnværker. Død 1647. (Biogr. Lex.)

mig med, at der skulde vederfares mig mere ondt. Men Tøjmesteren og de andre, som altid undte mig alt godt, sagde mig hemmelig, at jeg skulde ikke gøre det, men for at trodse og ærgre ham tilstoppe Klokken med Hamp, hvilket ogsaa skete, hvorfor han ofte blev heftig vred paa mig. Men da alle holdt med mig, brød jeg mig kun lidt om ham, og efterhaanden blev jeg dristigere og dristigere imod ham, baade i Ord og Gerning, saa at han tilsidst blev træt af at irettesætte mig. Jeg blev sat i Arbejde hos den Jernsmed, som tjente paa Tøjhuset, for at forfærdige, hvad der behøvedes, og han fandt Behag i mig, og blev min gode Ven. Jeg var næsten en hel Maaned paa Tøjhuset, og saa vidt jeg erindrer, varede denne min Prøvelses- og Fængselstid, som jeg maatte udstaa paa tre Steder, alt i alt 9 eller 10 Ugers Tid. Det skete ofte i den Maaned, jeg var indespærret paa Tøjhuset, at fromme Folk blandt mine Bekendte to eller tre Gange om Ugen sendte mig vellavet varm Mad og dertil Vin og Øl ved deres Tjenere eller Tjenestepiger. I at udvise saadanne Kærlighedsgærninger og kristelig Næstekærlighed mod mig var især den fromme Mand, Skrædder *Søren Willadsen,* ivrig baade i Raad og Daad den Gang og andre Gange. Man kan med rette sige, at han var som en Fader for alle Islændere, som den Gang opholdt sig inden Kjøbenhavns Porte og søgte til ham. Hans Navn og Minde burde ikke glemmes af mig, saalænge jeg ved Guds Naade lever i Verden.

KAP. XXVIII

Da jeg havde været 3 Nætter af min Fængselstid paa Tøjhuset, kom en Taarnbygmesters Svend ved Navn *Zacharias* dertil, der var en Smule brøstfældig paa Forstanden, og som Tøjhusvagten fik Befaling til at vogte godt. Denne Mand var i høj Grad begavet med aandelig og verdslig Visdom og Skarpsindighed. Hans Mester boede i Helsingør. Det havde tildraget sig nogen Tid i Forvejen, at Kongen havde sendt Bud til Taarnbygmesteren og havde paa et Blad afridset en Tegning til en højst ejendommelig Taarnbygning, paa den Maade, at naar 1000 Mand gik ind i Taarnet, skulde man dog kun se en ad Gangen gaa op. Kongen havde ogsaa fastsat et Tidspunkt, naar dette Arbejde skulde være færdigt. Dette Kongens Paafund og planlagte Arbejde forekom Taarnbygmesteren meget vanskeligt at løse, og han blev saa tungsindig og tavs, at man lagde Mærke dertil. En Dag tog han sin Svend *Zacharias* hemmelig til Side og bad ham om Hjælp og gode Raad, men ogsaa om at holde Sagen hemmelig, og lovede ham, naar Arbejdet blev færdigt, en god Belønning, foruden hans daglige Løn. *Zacharias* begyndte nu at spekulere over dette Arbejde og fik det tilsidst bragt til en heldig Afslutning, saa at Kongen blev godt fornøjet, hvilket Mesteren alt tilskrev sig selv og sine egne Kundskaber. Men nogen Tid efter opstod det Rygte i Byen, at hans Svend, *Zacharias,* havde udvist større Kløgt i dette Arbejde end selve

Mesteren. Derfor fik han Had til Svenden og mente, at denne var Ophavsmand til dette Rygte, hvilket dog viste sig ikke at være Tilfældet. Men kort Tid efter syntes *Zacharias* selv, at der var noget i Vejen med hans Forstand, og troede først, at Mesteren havde ladet det bringe over ham ved Trolddomskunster, men da man syntes, at hans Tale tydede paa Sindsforvirring, og der intet blev meldt for Øvrigheden, blev der ikke fra hans Side talt mere herom. I et halvt Aar maatte han drages med denne Sygdom, men blev siden fuldstændig helbredet. Han var efter mit Skøn en brav og gudfrygtig Mand, hvilket man kunde mærke i Tiden mellem hans Anfald og svære Hjemsøgelser. Denne Mand blev nu beordret til at sove i den samme murede Stenhvælving, hvor jeg sov. Den laa ud mod Havnens første Indløb[1]), i hvilket der laa 11 af Kongens mindste Krigsskibe, og naar de ved Vintertid laa derinde, blev der Nat og Dag holdt Vagt ombord paa dem. *Zacharias* havde Bøger hos sig, i hvilke han hver Dag læste, naar han ikke fik Anfald, men under Anfaldene kastede han dem bort; og det hændte nogle Gange, at han i den Tilstand bespottede Gud, hvilket han senere dybt angrede. Under hans store Anfald maatte ingen røre ham uden jeg alene, og jeg tog ham da ofte med stor Haardhed og Dristighed i mine Arme, bar ham hen til Sengen og kastede ham ned dér og mig selv oven paa ham, med gode Ord og kraftige Tag. Undertiden slog han mig og spyttede mig i An-

[1]) Christian IVs berømte lille Tøjhushavn.

sigtet, hvilket jeg taalmodig taalte med Undtagelse af, at jeg med Irettesættelser og strænge Bebrejdelser ved guddommelig Oplysnings Naade foreholdt Djævelen i ham hans aandelige Skam og evige Skændsel og den overvættes Grusomhed, som han udviste mod Guds Børn, naar Gud tillod det. Ofte takkede *Zacharias* Gud og mig grædende og bad mig ydmygt om Forladelse. Kansleren og Slotsherren havde han udskældt med haarde Ord, før han kom herhen. Men Gud kom ham til Hjælp med sin Naade, saa at han fik det Embede, som hans Mester lidt senere døde bort fra, og blev hans Enkes Husbond. Saaledes endte hele denne Historie.

Nu er der at fortælle, at i April Maaned, efter Paaske, kom *Kong Christian* med et prægtigt Følge op paa Kjøbenhavns Slot, og strax den samme Dag indfandt han sig paa Tøjhuset, hvorhen hans Ankomst var bleven meldt i Forvejen. Tøjmesteren kom hen til mig og fortalte mig dette af Godhed, og sagde, at jeg i Dag skulde lade min Klokke lyde i Kongens Nærværelse og raadede mig til at vise mig ydmyg, men dog tale dristigt og meget ærbødigt til Kongen. Han lovede at lægge et godt Ord ind for mig, hvis han stod i Nærheden. Kongens Hund løb som sædvanlig foran sin Herre; det plejede den at gøre, hvor som helst Kongen gik, hvilket ofte var en behagelig Advarsel for mange, saa at Kongen sjælden kom uventet.

Inden for Muren ved Smedien stod et Hus, det saakaldte Værksted, hvor Kongens saakaldte

Fyrværpere[1]), unge Folk af Bøsseskytterne, arbejdede ved Fyrværket, som jeg før har omtalt. Kongen plejede altid at gaa derhen, naar han kom til Tøjhuset, hvilket ogsaa skete denne Gang. Sammen med ham gik salig *Prindsen*[2]) og hans to andre Sønner Hertug *Frederik* og Hertug *Ulrik* og desuden Kansleren *Jacob Ulfeldt*[3]) og Slotsherren *Caj Rantzau* med flere Tjenere og Hofjunkere i Følge. Da Kongen traadte ind ad Døren, stod jeg ved Bælgen og blæste, men holdt op, da han kom nærmere.

Da sagde Kongen: „Hvem har pyntet dig saaledes, *Jon,* og sat dig her?"

Jeg faldt da ned paa mit ene Knæ og bad Kongen vise mig Naade, arm og fremmed som jeg var.

Kongen gik videre hen til Smeden og saa paa hans Arbejde, og de andre, som stod omkring ham, gjorde det samme. Og da Kongen tav, tav ogsaa hele hans Følge. *Grabow* stod bag ved Kongen og tænkte, at han skulde holde sig i hans Nærhed for at svare, hvis det behøvedes. Kongen saa da hen paa *Grabow* og sagde:

„Er det *Jon,* som har forsømt Vagten?"

Grabow svarede strax Ja.

Jeg svarede: „Naadige Herre, jeg beder Eders kongelige Majestæt naadigen værdiges at høre et Ord".

---

[1]) Fyrværper eller Fyrværker var en noget højere Stilling end Bøsseskytte. Prøven, som den, der eftertragtede at blive Fyrværper, aflagde — ofte for Kongen selv —, bestod i Laboratoriearbejder, Morterbetjening, m. m. (Blom, Chr. IV's Art.)

[2]) Prins Christian, den „udvalgte" Prins, døde 1647. (Biogr. Lex.)

[3]) Jacob Ulfeldt (1567—1630) blev Rigskansler 1609. (Biog. Lex).

„Saa tal, hvad du kan tale med Ære," sagde Kongen.

Nu forklarede jeg, at Profossen havde den Gang udvist Had og anvendt Vold mod mig, hvorved han havde forhindret mig i at holde min Vagt. *Grabow* raabte nu: „Hold Mund!" Kongen tav en Tid og alle de andre. Derpaa saa Kongen meget vredt paa *Grabow* og sagde:

„Lad ham strax blive befriet for sit Jærn og frigivet af Fængslet!"

Derpaa sagde han til mig: „Se Dig godt om for Eftertiden, kære *Jon!*"

Jeg bad grædende Gud lønne ham hans Naade med timelig og evindelig Velsignelse.

Kongen sagde saa til *Jacob Ulfeldt* og de andre, som stod der omkring: „Dette er en Islænder, en smuk ung Mand, som paa to Rejser har været paa Skib sammen med Os, og Vi syntes godt om hans Færd; nu er der her under Regimentet ikke flere end ham [af hans Landsmænd]. Men den Profos skal afsættes og have Skam til Tak!"

Han forbød Profossen at bære sin Stav for Fremtiden. *Grabow* vovede ikke at sige et Ord. Kongen befalede Smeden, som hed *Hans Westphaler,* at tage Jærnet af min Hals. Han havde store Vanskeligheder med at fjærne det med en Fil; thi ved Halsbaandets Sammenføjning var der nemlig fasthamret et Søm. Kongen gik ind paa Værkstedet, hvor man arbejdede paa Fyrværket, og da Kongen igen gik ud og forbi mig, spurgte han, om Smeden ikke var færdig, men denne svarede, at han

var godt paa Vej dermed. Kongen befalede ham at skynde sig og ikke holde op, før han blev færdig. Kongen gik saa ud i Tøjhusets Forgaard for at betragte en Bom, to eller tre Favne i Omkres, som han havde ladet lave til en Havnebom dér ved Tøjhuset. Den var saa stor og svær, at 100 Mand kun med Vanskelighed kunde røre den af Stedet, men den var indrettet saaledes, at én Mand med Lethed kunde tumle den, naar den skulde skydes fra Land tværs ud over Havnen, hvilket blev gjort hver Aften ved Hjælp af et Spil, ligesom ogsaa Fløjdøren ved Havnen blev lukket hver Aften.

Medens Kongen stod og betragtede denne Bom, kom Tøjmesteren [1]) hurtig og meget vred gaaende ind i Værkstedet, trak sit Sværd fra Siden og truede med at kløve Smedens Hoved, hvis han ikke lige med det samme befriede mig for Jærnet. Han forbandede Junker *Grabow* for hans vedvarende Had og ondskabsfulde Angreb paa mig, hvilket han nu var i Færd med at vise der udenfor, hvor han stod og anklagede mig for Kongelig Majestæt, fordi jeg var ham for hoven, og bad Kongen om Tilladelse til at holde mig i Tvangsarbejde paa Tøjhuset et halvt Aar; men han sagde, at Kongen ikke havde ændset ham et Ord.

Derefter blev jeg løsladt af Fængslet. Tøjmesteren befalede mig strax at gaa bort fra Tøjhuset og hjem til mit Logement, som var paa Østergade, og ikke komme dér i fulde 6 Uger; det skulde han

[1]) Christopher Schwencke.

paatage sig Ansvaret for. Jeg takkede ham hjærtelig for hans kristelige Medlidenhed og venlige Ord. Derpaa tog jeg Afsked med Smeden og takkede ham for alle hans Velgærninger, men han græd som et Barn og sagde, at han aldrig vilde faa min Lige blandt de Bøsseskytter, som blev skikkede til at tjene hos ham.

Jeg gik saa hen til Porten og vilde gaa ud. Sandt er det, at Vagten og alle Folkene blev glade over min Frigivelse, men dog hændte det, at da jeg vilde gaa ud, blev dette mig nægtet, da de sagde, at *Grabow* havde forbudt dem at lade mig slippe ud, og de bad mig tilgive dem. Jeg satte mig paa Vagtbænken og græd bitterlig og tænkte paa David og Saul. I dette Øjeblik kom Tøjmesteren atter hurtig gaaende derhen, hvor jeg sad, og spurgte, hvad der var Aarsagen til, at jeg sad dér og græd. Jeg fortalte ham det. Han greb da rask i mig og befalede mig at gaa ud og sagde, at hvis nogen var saa dristig at ville forbyde mig det, skulde han paa Stedet hugge ham ned med sit Sværd, som han drog. Derpaa gik jeg bort uhindret af alle. Men da jeg var borte, blev der saa stor Uenighed herover mellem *Tøjmesteren* og *Grabow,* at Tøjmesteren udfordrede ham til Tvekamp, men *Grabow* vovede ikke at modtage Udfordringen, da Tøjmesteren var en meget forfaren Duellant og ypperlig i al Slags Kunster og Idrætter. Da jeg kom til Byen, blev jeg modtaget med Jubel af alle mine Bekendte og Landsmænd.

KAP. XXIX

Her fortælles kortelig, hvorledes Lykken vendte sig for *Grabow*, hvilket ofte sker for dem, som graver en Grav for andre.

En af vore Folk og Medtjenere paa Tøjhuset ved Navn *Søren Andersen*, som var temmelig tilaars, en brav og rolig Mand, der i mange Henseender ved sine Aandsevner overgik os andre, havde en smuk midaldrende Hustru ved Navn *Mette*. Med hende fik han to Sønner, *Rasmus* og *Anders*, smukke unge Mennesker, som havde sejlet paa Spanien. Denne *Mette*, som var godt lidt baade af Adelsfolk, Borgere og Bønder, udgav sig for at kunne udøve Lægekunst, og hun maalte Folk, der led af Modsot, med Baand, med Signen og Fagter, saa at de blev raske. Hun sagde, at hun vidste Raad for Maveonde og Koldfeber og modtog Penge derfor af Bønderne. Ligeledes paastod hun at vide Raad for regnfuldt Vejr og fik ogsaa Penge derfor. Endelig blev hun nu anklaget af Bønderne for, at hun med den Slags Gøglen og med fagre Ord havde fralokket dem mange Penge. Dette rygtedes til Slottet, og Slotsherrens Frue sendte Bud efter hende i Følge Aftale med Slotsherren. Hun fortalte hende da i Enrum, at hun havde mistet en Sølvkande og bad hende om at skaffe sig at vide, hvem der havde taget den. Fruen trakterede hende med Vin og lovede at belønne hende, hvis det lykkedes for hende. Hun var meget vanskelig at overtale dertil, men for Venskabs og for Sagens Skyld lovede hun dog at

komme igen næste Morgen og opfylde hendes Ønske. Næste Morgen, da hun kom, fortalte hun Fruen, at hun kunde søge Kanden hos en af Tjenestepigerne, som hun angav ved Navn. Men Slotsherren stod udenfor Døren til det Værelse, hvor de befandt sig. Hun blev saa greben og sat i Fængsel hos Slutteren, det vil sige den, som indespærrer og lukker for enhver Fange, baade dem, der sidder i Raadhuskælderen og hjemme hos ham selv for at straffes paa Liv og Lemmer.[1]) Hun blev tidt lagt paa Pinebænken oppe paa Raadhuset, men vilde aldrig bekende andet end det allerede nævnte, og sagde, at det sømmede sig bedre for dem at pine og martre *saadanne Kvinder, der forgav deres Mænd.* Da udspurgte de hende ivrigt, og hun fortalte følgende:

En Kvinde i Store Færgestræde, *Anna, Peter Holsts* Hustru, havde venskabelig anmodet hende om at købe Gift til hende, saa meget, som der behøvedes til at slaa et Menneske ihjel, efter som *Grabow,* før han rejste hjemme fra, indstændig havde bedt hende om at dræbe sin Mand, som var meget tilaars og hed *Peter Holst.*[2]) Han havde været Kaptajn under Kong Frederik og

[1]) Alle disse Begivenheder vedrørende Jon Olafssons Genvordigheder med A. F. Grabow samt den ovenfor omtalte mystiske Giftmords-Historie maa være foregaaet i Aarene 1620—21. *Cai Rantzau* til Rantzausholm, der var gift med den berygtede *Anne Lykke,* var Slotsherre fra 1615—20, og Kansleren *Christen Friis* fra 6. Juni 1620—24. Han var gift med *Barbara Wittrup.*

[2]) Det maa upaatvivlelig være Peter Asmussen Vejle eller Holst. Han var blevet meget anvendt paa mange Togter fra c. 1570, som selvstændig Skibschef fra 1590. 1602 blev han optaget i Danske Kompagni. Han døde 15. November 1620. Se iøvrigt hans Levned hos Lind, Side 138 f., der ikke omtaler hans Mord, men bl. a. anfører, at han havde to Børn, det sidste døbt samme Aar han døde.

Kong Christian, var en brav og dygtig Mand, statelig af Udseende, og som, naar han gik ud af Huset for at spasere til gode Venner eller ned til Stranden for at forlyste sig, lod sig ledsage af en Kærtesvend,[1]) ligesom Borgmestre og andre Embedsmænd plejede at gøre. Kong *Frederik* havde tildelt ham 100 Daler om Aaret paa Livstid, der blev betalt ham i Stude, Faar og Svin og den Slags, som hvert Efteraar blev ført til hans Dør. Til denne sin brave Mand havde hun i mange Aar redt et Leje oppe paa Loftet i hans Hus. I det samme Hus havde *Grabow* havt Logis i 10 Aar, før dette skete.

Men for at vende tilbage: den førnævnte *Mette* afgav nu den Forklaring for Borgmesteren og Stadens Raadsherrer, at *Anna* havde tryglet hende og lovet hende stor Belønning, hvis hun vilde brygge tilstrækkelig megen Gift til hende og sagt, at hun turde ikke andet, da *Grabow* havde nægtet hende sin Elskov, Yndest og Kærlighed, med mindre hendes Mand var ryddet af Vejen, naar han kom tilbage; han var nemlig bortrejst til det Land Holsten til sine Forældre og havde med Villie indrettet det saaledes, at han ikke skulde være hjemme, naar dette skete. *Mette* sagde, at hun havde afslaaet at brygge en saadan Drik, men bevæget af hendes vedholdende Bønner havde

---

[1]) Originalen har her Ordet *tapar*. Rimeligvis er dette det engelske Ord *taper*, Kærte, og der menes vel da en finere Slags Fakkel (Voxfakkel?) eller Lygte. (Meddelt af Professor Bjørn M. Olsen i Reykjavik.) Se ogsaa „Tabersvend" i Kalkars Ordbog til det ældre danske Sprog, der forklarer dette Ord som Vaabensvend og Fakkeldrager.

hun dog ladet sig forlokke til at købe en Gift, som havde forvoldt vedkommende Mands Død, men hun havde hverken brygget den selv eller baaret den til ham.

Dette blev optegnet, men ikke offentliggjort, før *Grabow* vendte hjem. Men denne *Mette* blev henrettet paa det saakaldte Gammel Torv, øst for Raadhuset, paa den sædvanlige Retterplads.

Nu er der at fortælle, at samme Aften, *Grabow* kom hjem, blev Vagtmesteren *Søren Tran* med hele Skarvagten, 32 Mand, sendt derhen, da alle var gaaet i Seng.[1]) De bankede paa Døren. *Grabow* havde mange Venner, og da han kom hjem, havde de fortalt ham, hvilke Rygter der gik mellem Folk i Byen, skøndt endnu ganske tyst, og at han skulde vogte sig. *Grabow* klædte sig paa i en Hast, gik hen til Døren og spurgte, hvem der bankede. Vagten svarede, at det var gode Venner. *Grabow* bad dem gaa hjem i Nat, men komme igen, hvis de vilde, naar det blev Dag. Men Vagten truede med at bryde Døren op, hvis han ikke aabnede. *Grabow* bad dem vente, medens han tændte Lys. Han gik saa ind i Stuen, tænder Lys og putter i al Hast *Anna* ned i en stor Kiste, lukker den, og lægger en Pakke Klæder ovenpaa for at skjule hende. Han gik saa hen til Døren og spurgte, hvem de vilde træffe.

---

[1]) Byens Politi-Tilsyn udgjordes af 12—14 Personer, den saakaldte Skarvagt, der hver Nat patrouillerede i Gaderne, ført af Vagtmesteren og en af Stadens Tjenere. Da Byens velstaaende Borgere helst vilde være fri for denne Vagttjeneste, som de efter Tur skulde udføre, lejede de andre, mindre bemidlede Borgere for sig. (O. Nielsen: Kbhvns. Hist. III. 278.)

Vagtmesteren sagde, at de vilde træffe Konen i Huset. *Grabow* siger, at hun var om Aftenen gaaet ud i Selskab, hvorhen vidste han ikke. Vagtmesteren bad ham alligevel lukke op, hvilket han ogsaa gjorde. Da de var kommen ind, gennemsøgte de Stuerne og Loftet, men uden Resultat. De truede med at bryde alting op, Kister, Skrin og Skabe og hvad andet, de maatte støde paa, hvor de kunde tænke sig, at hun var skjult. Men med gode Ord hindrede *Grabow* dem i at gøre det, gav dem nogle Penge og maatte give dem sin Haand paa, at han skulde indestaa for Konen til næste Morgen. Derpaa gik de igen, men næste Morgen fik *Grabow* Bud fra Borgmesteren om uden Tøven at komme op paa Raadhuset, og da han var kommen, raadede de ham til at tilbagekalde sin Borgen for hans Værtinde *Anna,* der med Gift havde dræbt sin Mand, og de sagde, at de havde en Fornemmelse af, at han vilde have nok med at varetage sine egne Sager, før hele denne Affære var sluttet. Han blev meget ilde berørt ved dette. Men medens denne Samtale stod paa, blev 2 fromme og ærlige Mænd sendte med Fod- og Haandjærn for at lænke *Anna* og sætte hende i Fængsel. Da de kom til hendes Hus, laa hun fuldt paaklædt i sin Seng. Da hun saa Jærnene, blev hun noget forbavset og spurgte, hvad de skulde betyde. De fortalte hende, hvorledes Sagerne stod. Hun sagde, at saadanne Foranstaltninger var overflødige, da *Grabow* var hendes Borgen. Men de fortalte hende, at hans Borgen

var tilbagekaldt. Da hun hørte dette, greb hun i sin Lomme og tog to sølvbeslaaede Knive, som tilhørte *Grabow*, og stak den ene af dem i sit Bryst i Nærheden af Hjærtet og slyngede den saa mod Døren med Ønsket om, at den sad i hans Hjærte. Hun bad dem saa om at tilkalde en Præst. Og da Mester *Nicolaus*, som var Sogneherre til St. Nicolai Kirke,[1]) kom til hende, tilstod hun for ham sin svære Misgærning, at hun i 9 Aar havde besudlet sit Ægteskab med ugudeligt Samlevned med *Grabow* og faaet 2 Børn med ham og forsmaaet lovligt Samliv med sin Ægtefælle. Til denne Misgærning erklærede hun, at *Grabow* var Ophav og Aarsag, og aflagde Bekendelse om hans ugudelige Forlokkelse til, at hun skulde forgive sin Mand og rydde ham af Vejen. I dette Mord erklærede hun sig nu skyldig; hun havde givet Drikken til sin Barnepige og ladet hende bringe den op til ham i hans sædvanlige Kande, hvori hans Aftendrik hver Aften plejede at blive baaret op til ham, for at han kunde slukke sin Tørst om Natten. Da hun nu græd og udviste stor Anger over sine Misgærninger og begærede Trøst af Guds Ord, viste Præsten hende i hendes Dødspine den Naade at give hende den hellige Absolution. Hun annammede saa Sacramentet og døde.

Men Barnepigen blev sat i Fængsel og maatte miste Livet, uagtet hun tilbød at aflægge Ed paa,

[1]) Der findes i Følge Wibergs Præstehistorie ingen Præst ved Nikolaj Kirke af dette Navn paa den Tid. Det har vel ogsaa snarere været Sognepræsten ved Holmens Kirke, M. Niels Mikkelsen Aalborg (1562—1645), der var Præst her fra 1617 til 1639, som berettede Kaptajnens Hustru.

at hun ikke havde vidst, at hun havde baaret Gift i den Drik op til ham. *Anna Peter Holst's* Lig stod ubegravet over Jorden i 13 Uger, ude paa Ny Kirkegaard udenfor Stadens Nørreport;[1]) omsluttet af to Kister stod det paa Ligbaaren inde i et Skur. Mangen en støttede Armene paa den Kiste, blandt andre jeg, og vi drak dér mangen Pot Øl om Søndagen, naar vi spaserede derhen. Men Aarsagen til, at hendes Lig stod saa længe ubegravet, var følgende.

KAP. XXX

Da den forfærdelige Gærning var sket, og da den førnævnte *Anna* havde taget sig selv af Dage, og før sin Død erklæret *Grabow* for sin Medskyldige i den omtalte Forbrydelse, kom Rygtet derom ogsaa til *Kongen,* hvorfor *Grabow* blev stævnet til at møde for ham og skulde strax indsættes i Blaataarn. Men ved den Tid var mange adelige Personer nylig ankommen til Kjøbenhavn, til hvilke *Grabow* hurtig sendte Bud, og anmodede dem om Hjælp, og paa deres Forbøn fik han den Naade, at 12 Mænd, 6 af adelig Stand og 6 af Borgerstand skulde gaa i Borgen for, at han ikke undløb, indtil der blev holdt Herredag paa Kjøbenhavns Slot, henved Midsommertid. Kongen vilde strax lade ham rette, og sagde, at selv om

[1]) Den nye Kirkegaard udenfor Nørreport var bleven anlagt i Pestens Tid 1546 imellem Graven og Sortedams Sø; den laa hen i mange Aar, indtil den blev indhegnet og forsynet med et Kapel, der dog under Kjøbenhavns Belejring gik tilgrunde tillige med Kirkegaarden. (O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie. III. Reg.)

han havde 100 Liv, saa havde han dog forbrudt dem alle sammen, og derfor skulde hendes Lig ikke begraves, før hans Lig kom med ned i den samme Grav, og alle mente, at andet kunde der heller ikke ske. Men da saa Herredagen blev holdt, bad hele den danske Adel om Barabas's eller *Grabows* Frigivelse. De lagde saa stort Pres paa Kongen, at han meget imod sin Villie maatte give efter for dem, da de alle sammen med deres Hustruer og Døtre gik i Forbøn for ham. Ved Hjælp af disse Bønner reddede *Grabow* Livet og blev fri, men Kongen sagde, at han maatte bære Ansvaret for denne Sag overfor Gud.

Før *Annas* Lig blev begravet, kom hendes Broder, som hed *Morten,* fra det Land Holsten. Han gav tre Hundrede Daler, for at hendes Lig skulde blive begravet i viet Jord, hvilket dog kun blev tilladt for Ligets ene Halvdels Vedkommende.[1]) Fem Mennesker ialt mistede Livet ved denne Forbrydelse: Først en from Vævers Hustru, som hed *Elisabeth,* og boede i samme Gade; hun var den første, der offentlig omtalte deres syndige Levned, og sagde, at hun anede, at de alle vilde blive hjemsøgte med svær Straf, fordi de to Personer, *Grabow* og *Anna,* med saa stor Letsindighed levede i dette skændige Forhold og handlede saa skændigt mod den fromme Olding *Peter Holst,* der maatte leve af, hvad de levnede ham. Hendes lastende Ord og skarpe Dadel blev meldt

[1]) Altsaa blev Liget rimeligvis begravet under Kirkegaardsmuren, halvt inden- og halvt udenfor.

til *Grabows* Hus, og han og *Anna* fik da to unge Fyre til for Penge at gøre hende forskrækket. De stillede sig en Aften op udenfor hendes Vindu og udstødte gruelige og frygtelige Lyde, som om det havde været Trolde eller overnaturlige Uhyrer; men hun, som ventede sin Nedkomst, faldt om paa Stedet og var død, men Drengene flygtede. Den anden, som mistede Livet, var den brave Mand *Peter Holst.* Den tredie var hans Hustru *Anna,* som tog sig selv af Dage. Den fjerde var *Mette,* som blev halshugget, fordi hun havde købt Giften i Kramboden. Den femte var den enfoldige og fromme Barnepige, som bar Drikken op til sin Herres Seng, hun hed ogsaa *Anna,* et dejligt Menneske, som hele Byen højligt beklagede; hun blev fire Gange kaldt for Retten, og det trak ud et halvt Aars Tid, før hun blev rettet; thi lige til Døden bevidnede hun overfor Gud sin Uskyldighed. Dermed ender jeg Omtalen af denne Sag.

Grabow beholdt Livet og blev sat til Befalingsmand over Bøsseskytterne, som langtfra var fornøjede herover, men kun paa den Betingelse, at han handlede fredsommeligt mod hver enkelt, men hvis han ikke gjorde det, skulde han faa en daarligere Stilling.[1])

[1]) Der kan ikke gives yderligere Oplysninger om det her saa vidtløftigt fortalte Giftmord eller om Grabows angivne Deltagelse deri. Denne var allerede blevet Øverste-Arkelimester før 1618 og lader til at have været vel anset, da han i Maj 1619 blev Vicepræsident i det ostindiske Kompagni, og i Marts 1623 havde han endog det Hædershverv at være attacheret Fyrst Christian den Yngre af Anhalt under dennes Ophold i Kbhvn., og i Foraaret 1624 blev han Berghauptmand i Norge. Her blev han dog anklaget 2 Aar efter for Misligheder ved sin Embedsførelse, men hans Skæbne efter 1628, da Beslaglæggelsen af hans Gods i Norge hæves, kendes mærkelig nok ikke.

Nogen Tid herefter lod Kongen os tilsige en Søndag ved Profossen *Morten Holst,* som nylig var kommen i den andens Plads, at alle Bøsseskytter skulde næste Morgen møde paa et Slot ude paa Landet, to Mil fra Kjøbenhavn, som kaldes Ibstrup.[1]) Vi skulde møde Klokken 6, hvilket hos os kaldes for Midmorgen. De fleste af os blev derfor nødte til at rejse om Natten.

Jeg var om Natten i Følge med en Mand ved Navn *Henrik,* og vi kom ind paa den Vej, som fører til Frederiksborg. Denne Vej, som kaldes Kongevejen, er saaledes beskaffen, at den er opbygget som et Fortov, og paa de fleste Steder saa høj som en velvoxen Mand og nogle Steder endnu højere, og der er flere Steder Porte paa den. Det var Nat og tildels Maaneskin, hvad der hjalp os meget. Paa denne Vej fandt vi et Øg tilhørende nogle Bønder; vi dristede os til at tage det, lægge Tømme paa det, bestige det, og benytte det det meste af Vejen. Vi turde ikke ride paa den almindelige Vej, men fandt paa det Raad at hale Øget op paa Kongevejen, hvilket ogsaa efter store Anstrængelser lykkedes godt. Da vi var kommen saa langt, som vi turde, hejsede vi Hesten uskadt ned igen fra Kongevejen paa Marken.[2])

---

[1]) Det nuværende Jægersborg. Ibstrups Hovedbygning stod paa den nuværende Ridebane, og var paa alle Sider omgivet af Grave og Søer. Dets Bygning paabegyndtes 1609 og varede en halv Snes Aar. Slottet blev nedbrudt 1761. (Se Arkiv og Museum I. 329.)

[2]) Kongevejenes Anlæg og deres Afspærring fra almindelig Færdsel ligger langt tilbage i Tiden, og ligesom sine Forgængere forbeholdt Christian IV sig særlige Veje, der skulde vedligeholdes af Bønderne, og som kun maatte befærdes af ham selv eller paa hans Befaling. Overtrædelser heraf straffedes med

Næste Morgen, da Kongen selv mønstrede os, var vi alle kommen med Undtagelse af en eneste Mand, ved Navn *Malchus*, Bartskær af Bestilling. Der var ogsaa under Regimentet en anden Bartskær ved Navn *Peter*. Denne *Malchus* kom lidt efter at Folkenes Navne var oplæste; Kongen sagde ikke noget hertil. Men strax da *Malchus* kom, befalede *Grabow* at sætte ham i Fængsel. Ved Middagstid gik vi alle til Kongen og bad om, at *Malchus* maatte blive frigivet, hvilket strax blev tilstaaet, og det kom for Dagen, at Kongen ikke vidste, at han var bleven fængslet, men sagde, at det maatte være blevet gjort paa *Grabows* Foranstaltning.

Det Arbejde, som vi skulde udføre for Kongen, og som han lovede os Løn for, bestod i følgende: Sønden for Ibstrup Slot laa der en rund Sø, hvor der før havde voxet Skov, men Kongen havde ladet denne Skov ophugge, og denne Sommer havde han ladet alle Rødderne save over lige nede ved Søens Bund, hvilket nylig var blevet udført af 7 højtyske Mænd, som kendte den Slags Arbejder. Disse løse Trærødder var det nu vort Hverv at trække i Land og stable paa ét Sted. Kongen hjalp personlig til med Arbejdet, naar Træstumperne kom i Land. I de tre Dage, vi var paa Ibstrup, hændte det en Gang, at Kongen kastede den ene Trærod efter den anden op paa Stabelen, medens *Grabow* stod bag ved ham med

---

de haardeste Straffe. Disse Kongeveje, der hyppigt gik parallelt med de offentlige, næsten ufarbare, Veje, maatte ofte føres over Moser og Moradser ved Opfyldninger og Dæmninger og var mange Steder afspærrede ved aflaasede Bomme og Porte.

sit Sværd ved Side, hvis Greb og Hjalte var forgyldte, og med guldbaldyrede Handsker paa Hænderne. Da Kongen saa sig om, fik han Øje paa *Grabow*, der stoltelig stod bag ved ham. Kongen foer op med en saadan Heftighed, at vi mente, at hvis han ikke i Forvejen havde lagt sit Sværd bort, eller hvis han havde haft sin Kommandostok i Haanden, saa vilde *Grabow* have faaet at vide, hvad det kostede at staa dér saa hovmodig bag ved Kongen, og med et Hjærte, saa blottet for Ydmyghed, se Kongelig Majestæt selv vise sig saa nedladende at udøve legemligt Arbejde. Men ved de Ord, som Kongen talte til ham i Vrede, blev *Grabow* dog saa forskrækket, at han i største Hast aftog sit Sværd og gav sig i Lag med Arbejdet og blev ved, saalænge Kongen personlig var tilstede. Vi blev ikke lidt glade, da vi hørte Kongen tiltale ham saaledes og spørge ham, om han ikke var vel uforskammet, naar han saa alle i fuldt Arbejde og ham selv med, og dog vovede at staa der ørkesløs og hoven som en Hund?

Engang, da Kongen var fraværende, sagde *Grabow* til mig, at han kunde ønske, at jeg og hundrede af mine Landsmænd var ham undergivne ved saadant Arbejde, og at han da egenraadig og uhindret kunde regere og herske over os. Jeg svarede smilende: „Piben har stadig den samme Lyd“, men at jeg dog ikke ansaa hans Ønske for slemt, hvis jeg maatte føje til, at alle de 100, som han ønskede, var saadanne Folk som *Grettir den*

Stærke[1]) og *Orm Storolfsson*[2]) eller andre af den Slags. Da smilede hele Kompagniet, men han sukkede og gik bort.

Den tredie og sidste Aften, vi var der, vilde *Grabow,* at vi skulde fortsætte Arbejdet længere, end det var gammel Sædvane og vi plejede paa Tøjhuset (nemlig til Kl. 4). Men vi brød os ikke om, hvad han sagde, tog andre Klæder paa, gik frem for Kongen og fortalte ham det. *Grabow* blev strax kaldt op til Kongen og maatte da endnu engang høre Kongen tale bistert og truende til sig. Kongen takkede os for vort Arbejde og vor Lydighed og gav os 12 Tønder Øl af det Øl, som kaldes Konge-Øl. Derpaa rejste vi hjem igen om Aftenen, men kun de færreste af os mødte paa Tøjhuset næste Morgen.

En Vinterdag hændte det, at jeg og 6 af mine bedste Kammerater blev enige om at forsømme vort Arbejde og mødte ikke ved Tøjhusets Mønstring, men skillingede sammen til et Gilde. Vi holdt Gildet oppe i Byens Østkant i et kosteligt Hus,[3]) og mente, at vi dér kunde skjule os og svire uforstyrret. Men lidt efter Middag saa nogle af os, som vendte Ansigtet ud til Gaden, gennem Husets Glasvinduer, at Profossen kom gaaende op til Gaarden. De fleste skammede sig.

[1]) Hovedpersonen i Grettis Saga, der levede omtr. 996—1031 e. Kr.

[2]) Islænder, bekendt for sin Styrke. Hans mest bekendte Kraftprøve var alene at bære Stormasten paa Kong Olaf Tryggvasons Skib, Ormen den lange, paa Skuldrene. Se iøvrigt Fornmanna Sögur III S. 204—228 (Kbhvn., 1827).

[3]) Rimeligvis det Herberge, som Raadmand Iver Poulsen 1614 fik Bevilling til at holde udenfor Østerport, der dengang laa ved Enden af Østergade, og „hvor der maatte sælges, skænkes og tappes Vin, Tydskøl og andre Drikke". (Kbhvn.s Dipl. II 595.)

Jeg sad for Bordenden og skulde være Selskabets Øverste. Jeg sagde, at de skulde ingen Undseelse vise, og da Profossen kom ind, bød jeg ham velkommen. Han besvarede min Hilsen venlig og lod sig ikke mærke med noget, men talte spøgefuldt til mig, som han plejede. Vore Musikanter spillede videre paa deres Instrumenter. Derpaa sagde *Morten Profos,* at hverken vi eller han turde blive der længer, men at vi maatte følge med ham til Tøjhuset. Vi lovede at gøre det og bad ham om at lægge et godt Ord ind for os.

Da vi kom til Tøjhuset, blev vi alle satte ud paa Isen, hver i sin Jærnbolt[1]), og 12 Læderspande fulde af Vand blev hældt over hver enkelt af os af Underprofossen, *Stengaard.* Vi udstod denne Straf uden for Vandporten i den Havn, som ligger mellem Tøjhuset og Provianthuset. *Morten* vilde selv ikke straffe os eller sige noget om, hvad vi havde haft for, men sagde, at han havde truffet os alle, hver i sit Hjem og ved fuldt nødvendigt Arbejde. Men Underprofossen, *Laurids,* var flink til den Slags Straffe. Han blev kaldt „Lammesteg", thi mellem os og ham var der kun ringe Venskab, da vi spillede ham utallige Puds. Da han havde straffet os alle paa denne Maade, sagde han, at han forbød alle af vort Kompagni at skaane os eller yde os nogen Hjælp, enten ved at give os tørre Klæder eller paa anden Maade og tilføjede, at det skete paa *Grabows* Befaling. Jeg og flere

---

[1]) „En Jærnstang med Lænke, hvori Fanger og Slaver sluttes med Benene". (Molbech. Ordb.)

andre bemærkede, at han bragte os altid gode Nyheder, og han fik mange herlige Spottegloser at høre ved den Lejlighed, som ofte ellers, thi vi var Uvenner med ham i ikke ringe Grad, eftersom han var meget ildesindet mod os og ofte sladrede og fremstillede vore Forseelser som større, end de i Virkeligheden var. Dette kunde han godt have ladet ugjort; thi der er meget, der staar i Mellemmandens Magt, og hvis han vil gøre godt, kan han bøde meget paa Sagen og paa den anden Side ofte fordærve den og anrette meget Ondt, hvilket daglige Exempler udviser.

Nu var det Skik, som jeg før har omtalt, at Skipperne holdt Vagt skiftevis baade Dag og Nat paa de Skibe, der laa i Havnen paa den anden Side af Provianthuset. Fra et af disse Skibe kom nu en Skipper gaaende, som hed *Peder,* og med hvem jeg havde sejlet til Kjøbenhavn fra England. Han gik derhen, hvor jeg sad med Jærnbolten om den ene Fod, helt bedækket af Is og drivvaad under Islaget. Han hilste paa os og sagde, at det forekom ham, som han kendte mig. Han tog sin Pelsværkshue og min Hat af, satte Huen paa mit Hoved og sagde, at jeg maatte beholde den, til jeg kunde bringe ham den igen. Jeg sagde, at det var dristigt af ham at handle mod Profossens Forbud. Han svarede, at det agtede han kun ringe, da Profossen ikke havde noget at sige over ham. Da han var gaaet, kom *Laurids* meget vred og spurgte, hvem der havde været saa dristig at gøre det imod Øvrighedens Befaling? Jeg be-

gyndte at drille ham og bad ham være mig naadig, og mine Kammerater raabte til ham, at han var bleven højlig forhaanet, hvorpaa han gik bort. Lidt efter gav han os fri efter højere Ordre.

Denne Vinter holdt jeg Vagt ved Tøjhuset. Jeg havde i den Tid Bolig hos en adelig Jomfrue, som aldrig havde været gift. Hun var from og gudfrygtig og holdt Hus for sig selv i Vognmandsstræde [1]). Hun havde aldrig før lejet Værelse ud til andre. Hun var elskværdig og høvisk og ceremoniel i sin Optræden, saaledes som adelige er opdragne til. Hun hed *Christine Svale* [2]). To Gange var hun bleven forgjort, og begge Gange havde hun lidt Benbrud paa samme Fod. En af hendes Søstre boede i Byen, hun hed *Ermegaard* og var gift med en af Kongens Kaptajner ved Navn *Stephanus*. Han var en velhavende Mand og boede i et stort Hus, hvorunder han havde en Vin- og Ølkælder, hvor jeg havde frit Sæde og frit Øl hver Søndag. Hun fortalte mig blandt meget andet, at hende iberegnet havde der ialt været 18 Søskende, og derfor havde hver enkelt kun faaet en lille Arvelod. Den sørgelige Grund til, at hun to Gange havde brækket Benet, fortalte hun mig ogsaa; det var sket ved, at en anden Jomfru havde misundt hende en Herremand, som hun var trolovet med, og det to Gange paa samme Maade. Jeg maatte ikke føre nogen ind i Huset uden hen-

[1]) Nuværende Vognmagergade.

[2]) Christine Svale var Datter af Landsdommer i Fyen Verner Bertelsen Svale til Bisbo og Kirsten Drager. Søsteren Ermegaard var gift med Kaptajn Steffen Sørensen. (Medd. af Arkivar Thiset.)

des Tilladelse. Aldrig talte hun et uvenligt Ord til mig i det halvandet Aar, jeg boede der, undtagen én Gang, da det traf sig, at hun havde glemt at lukke en Bog ind i Skabet, som hun og hendes Søster ejede og var dem tilfalden ved Arv. Den hed *Henrik Smeds Bog*[1]), og i den var optegnet alle Sygdommes Væsen, alle Fejl og Ulykkestilfælde, som kan ramme Mennesket her i Verden, og Lægedom for hver enkelt Tilfælde. Hun tillod ingen at se denne Bog, men jeg forbrød mig, thi da hun kom ind i Stuen, sad jeg og læste i den. Hun lod mig strax mærke, at hun var kommen og sagde, at derinde sømmede det sig ikke for en hovmodig Skalk at læse, og dertil føjede hun mangt og meget om Mænds og især Kvinders Natur og Maade at være paa. Og da hun havde holdt en lang Oration herom, vendte hun Bladet og sagde, at hun mente ikke, at jeg var en Skalk, efter hvad hun kunde mærke, og at jeg aldrig havde forarget hende ved min Levemaade i den Tid, jeg havde boet i hendes Hus. Derpaa bad hun mig om Forladelse og tillod mig at læse i Bogen, naar hendes Søstre ikke fik det at vide. Ud af den Bog skrev jeg 5 eller 6 Ark, som blev bragt ind i Kahytten, da jeg senere fik den Skade, som jeg bærer til min Død.

Nu forlader jeg min Fortælling om *Christine Svale*. Om Foraaret lod Kongen 6 af de allerstørste Skibe udruste til et Togt, hvormed han selv fulgte

---

[1]) En af den berømte Humanist Henrik Smiths Læge- og Apothekerbøger, som han udgav i Tidsrummet 1546—57. Han døde 1563. (Biogr. Lexikon).

tilligemed de tre unge Herrer og Kansleren, Statholderen og hele Danmarks Riges Raad til Bergen i Norge, hvor der skulde holdes Herredag Aar 1621 [1]). Da vi kom op under Norge, mødte vi et Skib, som havde eskorteret det Skib, som kaldtes „St. Lars", men med et andet Navn „Vaterhunden". Dette Skib var blevet sendt til Ostindien[2]) til den Fæstning, de Danske havde ladet opføre dér og som hedder Dansborg, og som jeg senere skal omtale, hvis Gud giver mig Liv og Kræfter. Herefter sejlede vi i en Flaade paa 7 Skibe og fik god Bør, indtil vi kom til det Sund, som strækker sig op i Landet til Bergens By og er 12 Sømil langt. De fleste Skibe sejler dog ikke gennem dette Sund, da der let indtræffer Vindstille, men foretrækker Vejen uden om i rum Sø, selv om den er længere. Men Kongen besluttede at opsejle Sundet, hvad der forekom Skipperne alt for dristigt, baade paa Grund af mulig Vindstille og paa Grund af den altfor store Dybde, saa at Skibene ikke kan ankre.

Kongens Livskib hed dengang „Patientia", en uhyre stor og prægtig Orlogsmand med 72 Kanoner[3]) ombord, alle af Kobber. Forstavnen og Agter-

---

[1]) Skal være 1622. I Følge Christian IV's Kalenderoptegnelser: „18. Juli. Sejlede H. M. med Prinsen fra Kronborg til Bergen i Norge. Flaaden bestod af „Patientia", „St. Anna". „Ridderen" (ɔ: „den sorte Rytter"), „Justitia", „Raphael". Ankom 24. Juli til Bergenshus". — Som det ses, svarer Kongens Liste ikke til Jon Olafssons. I Rigsraaden Eske Brocks Dagbøger (Brasch, Vemmetofte I 129) nævnes desuden endnu „Nældebladet", men hverken Kongen eller Rigsraaden omtaler „Fides" eller „Lybske David". (D. Saml. II 3, 371).

[2]) „Vaterhunden" (Vandhunden) afgik fra Kjøbenhavn til Ostindien 21. April 1622. (D. Saml. std.)

[3]) Skibenes Armering er gennemgaaende opgivet altfor stor.

spejlet var stærkt forgyldt, og det havde dobbelt Galleri og forgyldte Smaasøjler paa Udenbords-Opgangen fra Kahytten, hvor Officererne plejer at staa og drikke hverandre til, naar Skibene sejler Side om Side. En anden Orlogsmand, næst efter denne i Rang, hed „St. Anna", et stort Skib paa 56 Kanoner, forgyldt for og agter, og med udhuggede Billeder malede i allehaande Farver til begge Sider, ligesom „Patientia" og de andre Krigsskibe. Den tredie Orlogsmand „Justitia" paa 50 Kanoner var smykket paa samme Maade som de andre. Paa dette Skib tjente jeg som Bøsseskytte. Min Kaptajn hed *Christopher Boye*[1]), hans Fader var af engelsk, hans Moder af norsk Herkomst. Han havde for kort Tid siden gjort en Rejse til Ostindien og var netop dette Foraar vendt tilbage. Skipperen hed *Peder Hansen*[2]). Min Arkelimester eller Konstabel hed *Niels Dreyer,* en meget stolt Mand, men god imod mig; ham iberegnet var vi ialt 25 Bøsseskytter. Det 4de Skib hed „Fides", en udmærket Orlogsmand med vel 40 Kanoner og ypperlig udrustet i enhver Henseende[3]). Den 5te Orlogsmand hed ogsaa „Fides", en udmærket Sejler og prægtig at skue. Den 6te Orlogsmand var „Den sorte Rytter", et stort og stærkt bygget Skib med ensartede Kanoner, alle af Kob-

---

[1]) Christopher Boye (Bøje). De Kaptajner, der førte Skibe paa Ostindien, havde i Regien ikke kongelig Udnævnelse, og det er derfor vanskeligt at finde Oplysninger om dem.

[2]) Muligvis den Peter Hansen, som fik Lieutenants Bestilling 1640, deltog i Krigen og døde 29. Oktbr. 1644. (Lind 195.)

[3]) Det 4de og 5te Skib skal være den „Den sorte Rytter" og „Raphael", det 6te „Nældebladet", flere var der næppe. (Se dog Lind, S. 8.)

ber. Det 7de Skib, som stødte til os undervejs, var „Den lybske David“ [1]) med mange Kanoner, en udmærket Sejler; dets Kaptajn var den velbekendte *Jens Munk,* som for to Aar siden var vendt tilbage fra Veigat. Alle disse 7 Skibe var prægtigt udrustede, mønstrede og udsmykkede, og alle havde de deres store Flag, Bolsaner [2]) og pragtfulde Tæpper hængende udenbords paa begge Sider omkring det hele. Paa selve Kongeskibet var der tolv Trompetere og fire paa hvert af de to største, men tre paa hvert af de andre. Med Kongen fulgte paa hans Skib de tre unge Herrer, Kansleren, Statholderen og Danmarks Raad, med Undtagelse af den gamle og gode Mand *Gabriel Kruse*, som var paa „St. Anna“. Men paa vort Skib var Kongens 28 Drabanter og hans 12 Instrumentister og Musikanter; disse to Korps havde hver for sig en stor Kahyt ombord. Jeg kan ikke huske Mandskabets Antal. Efter kristelig Skik og Brug blev der hver Morgen og Aften holdt Bøn, og hver Onsdag var der Prædiken. Naar der skulde spises til Middag eller Aften blev der slaaet paa Kedeltrommerne og blæst paa Trompet af fire Mænd. Dette maa være nok herom.

---

[1]) Det var ikke dette Skib, men „Nældebladet“, som under Jens Munks Kommando konvojerede det ostindiske Kompagniskib „Vaterhunden“ forbi de kanariske Øer, og som nu paa Hjemvejen mødte Kongen og fik Ordre til at følge med til Bergen. (Lind, 195.)

[2]) Bolsaner, Flag, Vimpler.

KAP. XXXI

Den første Aften, da vi kom ind i dette Sund og saa Gaardene oppe paa Stranden paa begge Sider, kastede vi Anker. Kongeskibet laa forrest i Flaaden og derefter de andre Skibe i den fastsatte Orden. Det hændte, at vor Kaptajn med den lille Baad, der følger med hvert Skib, tog ud til Skibet „St. Anna", hvor en af Raadet, *Gabriel Kruse,* var ombord. Men da han vendte tilbage, blev der stort Opløb paa vort Skib mellem vor Kaptajn og Kongens Drabanter, der endte med, at han udfordrede dem alle til Tvekamp i Land, enhver af dem, som turde. Men de var til Gengæld saa heftige og balstyrige, at det saa ud til, at mange Manddrab vilde forefalde, hvis ikke *Gabriel Kruse* var kommen til og havde forsonet dem. Han fik Kongens Drabanter beroligede og maatte love dem en halv Læst Rostocker-Øl.

Vi var tre Dage i dette Sund, før vi naaede ind til Bergen. Stor Fornøjelse havde vi af Bygdens Folk, som paa begge Sider af Fjorden arbejdede paa deres Agre og ved andet forefaldende Arbejde. Vi kom saa paa Højden af et Sømærke, der kaldes Buk van Raa[1]). Her uden for var det gammel Sømands Skik og Brug, at enhver, som for første Gang sejlede dér forbi, skulde hejses ned i Søen fra Storsejlsraaen, med mindre han

[1]) Hermed menes den lille Ø Bokn Nord for Fanefjorden, der i gamle Dage af nordtyske og hollandske Sømænd kaldtes Buk van Raa i Modsætning til Buk van See (Bokn ved Stavanger). (Yngvar Nielsen: Reisehaandbog over Norge, 9. Udg., Christiania 1899, S. 206.)

købte sig fri ved Drikkepenge. Da vor Konge fik dette at vide, formildede han dette Bud paa den Maade, at han gav et Vinstob, der rummede 6 Potter til hver 4 Mand i Fællesskab, idet han sagde, at han kendte nok sine Folk, og vidste, at de holdt mere af at blive vaade indvendig end udvendig. Denne Sømandsstraf fandt altsaa ikke Sted den Gang paa Grund af Kongens Mildhed.

En Torsdag i August Maaned, Klokken omtrent halvto om Eftermiddagen, kom vi saa op til Bergens By.[1]) Paa Kongeskibet blev der affyret 9 Kanoner, paa „St. Anna" 6 Kanoner, og 1 paa hvert af de andre Skibe. Fra Slottet blev der igen saluteret med mange Kanonskud, og paa alle Skibene blev der blæst i Trompeter.

Da Kongen tog i Land, blev der igen affyret lige saa mange Skud, og Kedeltrommerne blev rørte. Da han gik ind paa Slottet, stod alle Byens Herrer, Købmænd og Husfædre ude paa Garpebryggen[2]) med deres Vaaben og i Rustning, og da blev der for tredie Gang saluteret og blæst paa Trompeter baade fra Skibene og fra Fæstningen. Alle norske Herremænd var mødt, baade Kansleren, som var *Jens Bjelke,* og den norske Statholder[3]) og andre adelige Personer. Næste Dag[4]) begyndte Herredagen, som vedvarede til næste

---

1) Angivelserne af den Dag, Ankomsten fandt Sted, varierer i alle Kilder, hvortil Grunden vel er, at Skibene ikke ankom samtidigt. Kongeskibet kom til Bergen 25. Juli. (Norske Saml., I, 64 f.)

2) „Garper" var den tidligere Benævnelse paa de tyske Købmænd i Bergen.

3) Statholder i Norge var fra 1618 Jens Juel til Kjeldsgaard, (1580—1634). (Biogr. Lex.)

4) Herredagen begyndte 26. Juli. (D. Saml. II. 3. 371.)

Tirsdag. Hvilke Sager der fremkom kan jeg ikke huske, med Undtagelse af to. Den ene var *Mester Anders* Sag. Han var for to Aar siden bleven Biskop i Trondhjem og havde før været Sognepræst ved St. Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, hvor jeg for første Gang modtog Absolution og Sakramentet. Det var en smudsig Sag angaaende Samleje med Kvinder, og den var meget indviklet, men han blev denne Gang afsat fra sin Bispeværdighed, og vilde maaske være ifalden strængere Straf, hvis ikke Adelen var gaaet i Forbøn for ham, lige som den i Kjøbenhavn stadig havde støttet ham under hans Virksomhed dér. Han fik saa senere igen et gejstligt Embede og et Kald i Norge.[1]) Den anden Sag, som blev forebragt dér, var at *Henning Henningsen* klagede over sin uskyldige Faders Henrettelse; han fik 1200 Daler.

Det var paabudt, at vi skulde trakteres og vises Ære i hvert Hus, hvor vi gik ind, hvilket ogsaa skete. Bergens Gader er brolagte med store Sten fra Bjærget, og de skraaner alle ned mod Søen, saa at hverken Vand eller Snavs kan samle sig, men i vaadt Vejr er det meget vanskeligt at faa Fodfæste. Den Gang var der fire eller fem Kirker, Domkirken iberegnet. Den Søndag, vi var der, gik det meget festligt til med Orgelspil og andet, som tjente til Hæder og Ære. Garperne

[1]) Det er den berømte Sag mod Digteren Anders Arreboe, der blev afsat fra sit biskoppelige Embede i Trondhjem for ved Deltagelse i Dans og kaad Spøg at have krænket sin Stands Værdighed. Dommen faldt den 31. Juli, uden at Kongen var tilstede i Raadet. Arreboe blev 1626 Præst i Vordingborg. (Se H. F. Rørdam: Mester Anders Christen Arreboes Levnet og Skrifter, I—II, Kbhvn. 1857.)

havde forberedt en 3 Dages Fest for Kongen, men da det var Regn hver Dag i hele den Uge, vi var der, modtog Kongen ikke deres Indbydelse; men i Stedet derfor skænkede de Kongen et herligt Kredenskar, fyldt med Rosenobler.

Den anden Torsdag, efter at vi var komne, drog Kongen ud til sit Skib paa den Tid, Folkene paa alle Skibene sad ved deres Maaltid; strax blev Kedeltrommerne rørt, og der blev blæst paa Lurer og Trompeter. Med en Baad blev der sendt Bud rundt til alle Skibene, at ingen, hvor højt stillet han end maatte være, maatte fordriste sig til at gaa i Land eller udrette noget Ærinde dér, og strax derpaa blev der hejst Sejl og lettet Anker.[1]) 18 Baade fra Garpe-Bryggen roede Kongeskibet ud af Havnen, 12 Baade trak „St. Anna", og 9 Baade hvert af de andre Skibe. Da smilte Kongen og sagde, at Bergens løsagtige Fruentimmer egenlig burde være ham taknemmelige for den store Hjærtesorg, de havde faaet i Dag til Minde om, at han engang havde været der. Mange Kostbarheder kunde man se og købe hos Garperne, deres Baade og deres Svende var prægtigt udrustede, de fulgte os omtrent en Sømil ud af Havnen og trakterede os paa det bedste, og dermed skiltes vi ad.

Vi fik svær Søgang, indtil vi kom ind under Varberg Slot i Halland, hvor vi fik lidt Modvind fra Sydost. Vinden vendte sig derpaa til Vest, som er Sidevind, naar man sejler ind i Sundet,

[1]) Kongen gik tilsejls fra Bergen den 2. August. (D. Saml. anf. St.)

thi den blæste fra Skagen, Læssø og Anholt. Kongen sejlede forrest, de andre Skibe bagefter, og vort Skib sidst af alle, næst efter „St. Anna", thi disse Skibe var begge meget svære og store og uskikkede til hurtig Sejlads. Lidt før Aften, da det begyndte at mørknes, saa vi et Bjærg stige frem oppe i Skaane; det hedder Bordon [?] [1]), og fra dette Bjærg eller Aas er der 4 Sømil til Kronborg. Ned fra dette Bjærg styrtede Kong *Harald Heming Aslaksson* i gamle Dage.[2])

Nu blev Vejret meget heftigt, og Bølgerne højere. Kaptajnen, *Christopher Boye,* vilde derfor lade Mærssejlene tage ned før Natten og lade Storsejlet staa, men Skipperen, *Peder,* vilde det ikke, hvorfor der opstod Strid mellem dem. Men da Skipperen havde større Ansvar for Skibets Sejlads og Sejlføring end Kaptajnen, maatte det ske, som han ønskede, saa at Storsejlet skulde stryges og Mærssejlene staa.[3]) 22 Mand var kommen op for at tage Sejlet ind, og jeg stod tæt ved Stormasten, da en stor Bølge styrtede ind over Skibet fra Vest, og Stormasten bragede vældigt. En Mand ved Navn *Peder Nielsen,* der havde været Kongens Soldat i 19 Aar og nylig var bleven Bøsseskytte, greb kraftigt fat i mig og bad mig i Guds Navn at redde mig, thi han troede, at Masten

---

[1]) Af det følgende fremgaar med Sikkerhed, at der her maa menes Kullen.

[2]) Forfatteren blander her det bekendte Sagn om Palnatokes Skiløb ned ad Kullen (se Saxo v. Grundtvig, 4. Udg. Kbhvn. 1886. S. 428,) med et lignende norsk Sagn om Hemming Aslakssøn og Harald Haarderaade.

[3]) Da Officererne i Reglen ikke havde speciel maritim Uddannelse, var der ombord paa en Orlogsmand altid en uddannet Sømand — Skipperen — som skulde forestaa Navigeringen og have Ansvaret for denne.

havde givet sig ved Slaget og var knækket. Jeg mente, at det umuligt kunde være Tilfældet, men i samme Øjeblik kom atter en stor Bølge, og Masten knækkede over og faldt netop paa det Sted, hvor jeg lige havde staaet, og gik overbord med alle de Folk, som laa oppe paa Raaen for at bjærge Sejlet. Et nyt Sejl, Storstangen, Bramstangen med to nye Sejl, Ræer og Takkelage, samt Flagstangen oppe paa Stortoppen med Flaget og den forgyldte Knap — alt dette maatte kappes med skarpe Øxer, for at Skibets Side ikke skulde knuses. Af disse 22 Mand druknede syv, 5 af dem havde nylig holdt Bryllup, men man kunde ikke paa nogen Maade hjælpe dem, uagtet nogle indstændig bad om Lov til at gøre Forsøg derpaa. Den nævnte Mand, *Peder Nielsen,* og jeg forsøgte med stor Fare for vort Liv at redde en Mand ved Navn *Mikkel,* der stod under Masten, da den knækkede; men da vi havde forsøgt det yderste for at redde ham, maatte vi igen give Slip paa ham, da Bølgerne skyllede over, og Masten næsten slog ham ihjel. Hvis *Peder* ikke havde kaldt paa mig og opfordret mig saa kraftigt, var ogsaa jeg blevet ihjelslaaet af Masten, saa at det, at jeg slap, er en af den levende Guds vidunderlige Gærninger, som han har udvist mod mig af sin faderlige Hjærtens Kærlighed og Naade; hans Navn være priset og velsignet i Evighed!

Der var megen Larm og Graad ombord. Derpaa blev to af de største Ankere kastede overbord, og 300 Favne givne ud til hvert Anker. Vi

var da kommen ud for det farligste Sted ved Halland. Kaptajnen kom ned til os og befalede os alle at gaa tilkøjs og bede og anraabe Herren. Han befalede 3 Mand at holde Vagt, men dog kun én ad Gangen. Vi troede alle, at vor Undergang var sikker, og mangen en gik grædende til Hvile. Jeg sov udmærket hele den Nat og vaagnede ved, at der blev blæst til Morgensang, og man takkede Gud for, at det nu var smukt Vejr igen. Da Morgenandagten var forbi, blev der uddelt Brændevin til alle, og vi fik Løfte om 6 Tønder af det bedste Øl, hvis vi kunde faa Ankrene op i en Fart, og, naar vi kom hjem, ikke omtalte Skipperens Uforudseenhed og det, at Kaptajnen ikke fik Lov til at raade.

Alle de andre Skibe kom uskadte hjem til Øresund om Aftenen, medens Stadens[1]) Vagtringning lød. Kongen gik strax i Land og overnattede paa Kronborg Slot. Ved Middagstid Dagen efter kom vi ind i Øresund, men Kongen var da rejst bort og paa Vejen til Frederiksborg. Da vi kom til Kjøbenhavn, blev der affyret 3 Kanoner paa hvert Skib. Dagen efter tog Kaptajnen til Frederiksborg for at træffe Kongen og underrette ham om den forefaldne Ulykke. Kongen spurgte meget om Grunden til det skete, men erklærede tilsidst, at der ikke skulde foretages noget videre i Sagen, som derefter døde hen af sig selv.

[1]) Helsingør.

KAP. XXXII

Der skete intet særligt dette Efteraar, med Undtagelse af Udrustningen af det andet Skib, som skulde sejle til Indien og blev kaldt „Christianshavn“, og det, som næste Aar skulde sendes derhen, som hed „Perlen“, der var bygget i Holland af lutter Fyr, og var paa 700 Læster, men „Christianshavn“ var paa 180 Læster. Roret paa „Perlen“, nyhugget og uden Jærnbeslag, kunde 60 Mand næppe bære.[1])

Nu maa jeg først omtale, at da *Grabow* fremturede med sin gamle Strænghed, blev vi kede af at staa under hans Kommando. Der var en Del Folk i Tjenesten, som opfordrede mig til sammen med dem at rømme til Sverrig til den svenske *Kong Gustavs* Tjeneste, men jeg bad Gud bevare mig fra en saadan Forbrydelse, saa jeg hverken kom til at bryde min Ed, skille mig ved min Ære og gode Rygte eller gøre mine Frænder og gode Venner Skam og mine Fjender Glæde. Jeg foretrak at lide med de andre, hvad der saa maatte komme. Og da nu denne Rejse til Indien stod for Døren, og vi skulde endnu tjene i 5 Aar, før vi kunde faa Orlov, faldt det mig og mange af mine Kammerater atter ind at begive os paa den Rejse i Tillid til Guds Naade, da det ikke lykkedes mig at komme med første Gang, da de 5 Skibe blev sendt til Ost-Indien.[2])

[1]) Skibet „Christianshavn“ nævnes ikke i Garde: Den danske Sømagts Historie, men blev senere en bekendt Ostindiefarer. „Perlen“ afsejlede 1623 under Kommando af Kaptajn Henrik Hess.

[2]) Jon Olafsson hentyder til Ove Gjeddes bekendte Togt til Ostindien 1618—22.

Jeg lod mig derfor i Guds Navn indskrive til denne Rejse af Kongens Admiral paa Bremerholm, *Steen Villumsen.* Da jeg kom ind til ham, spurgte han mig som de andre, om jeg kendte Kompasset, og hvor længe jeg havde tjent Kgl. Majestæt. Jeg svarede: „I knap 7 Aar". Saa spurgte han om mine Sørejser. Jeg gav ham tilstrækkelige Beviser for mit Kendskab til Kompasset og andet, som han spurgte mig om. Derefter begyndte vi at akkordere om min Maanedsløn, som vi længe ikke kunde blive enige om, men tilsidst kom vi dog overens. Jeg skulde have 12 Gylden om Maaneden, og han lovede, at denne Gage skulde blive forhøjet paa Rejsen, hvilket dog ikke skete, før jeg kom til Indien, og da blev den kun forhøjet med én Gylden, saa at jeg derefter havde 13 Gylden om Maaneden. Han sagde, at min lange Tjenestetid kom mig her tilgode, idet andre ikke fik mere end 9 eller 10 Daler hver. Men enhver Bøsseskytte, som rejser til Indien, maa være forberedt paa to Slags Arbejde, baade som Bøsseskytte, og som Baadsmand, baade i høj og lav Bestilling ved Navigeringen. Da han havde nedskrevet mit Navn, gav han mig en Rigsdaler paa Haanden, efter Skik og Brug, og bad mig holde mit Ord med Ære. Før jeg gik bort, drak han mig til af sit Krus, og ønskede mig Lykke og god Rejse. Derpaa gik de andre ind til ham, en ad Gangen. Mine Venner gjorde mig meget svære Bebrejdelser paa Grund af min Beslutning, men jeg lod, som om jeg ikke hørte dem.

En Dag, da jeg stod i Døren til min Bolig, gik en smuk ung Mand forbi paa Gaden; han hilste mig venligt og bad mig om Tilladelse til at komme indenfor, medens han drak en Kande Øl, hvilket jeg ogsaa udvirkede for ham hos min Værtinde, *Christine Svale.* Da han var kommen ind og havde taget Plads, kom det for Dagen, at han var en saare vis Mand, begavet med Spaadomsevne. Han fortalte os mange Ting om vor Fortid og Fremtid, baade hvad angik min Værtinde og en ung Pige, der boede der, og som havde faaet et Barn med en Mand, som hun var forlovet med, men som forlod hende hemmelig ved Nattetide. Jeg fik ogsaa Lyst til at prøve hans Klogskab, og han sagde da, at jeg paa denne Rejse vilde komme i stor Fare, men at Gud vilde redde mig, saa at jeg beholdt Livet, men at jeg dog vilde bevare en Mindelse derom, saalænge jeg levede. Han spaaede mig endvidere at jeg vilde blive to Gange gift i mit eget Fædreland, og ingen Børn faa med min første Kone, men 2 eller 3 Børn med den anden. Han sagde mange gode Ting om mig, men fremdrog ogsaa mine Fejl paa forskellige Omraader, og sagde, at Gud holdt mig fast ved Haanden, hvilket jeg ogsaa stadig har erfaret. Han angav, at han hed *Frederik,* hvilket jeg dog mente ikke var Tilfældet. Han ønskede os alt godt, især mig, men sagde, at han var bedrøvet over den Ulykke, der dog maatte ramme mig. Derefter tog han Afsked, og gik meget høvisk bort. En saadan Mand har jeg aldrig set, hverken

før eller senere. Dette skete to Dage, før vi rejste til Indien fra Kjøbenhavn.

Nu har jeg i denne første Del af min lille Bog kortelig fortalt, hvad der er hændt mig indtil dette Tidspunkt af mit Liv. I den anden Del vil jeg kortfattet fortælle om min Rejse til Indien og det vigtigste, som skete dér, indtil jeg igen ved Guds Naade kom tilbage til Danmark.

PERSON-REGISTER

Aagesen Niels, Købmand, 56.
Aalborg Niels Mikkelsen, Præst, 213.
Akeleye Sigv. G., Kaptajn i Flaaden, 132.
Ambrosius, 125.
Andersen Mette, Spaakone, 208 fff. 216. — Søren, Bøsseskytte, 208.
Andreas, Væver, 73.
Anna Jacobs, 72. — Skrædders, 43.
Antonius, Kaptajn, 92.
Arason Magnus, 56.
Arnason Dadi, 173.
Arreboe Anders Christensen, Præst, Digter, 31. 230.
Bendtsen Berndt, Bøsseskytte, 66.
Bentsvinger, Anders, Mestersmed, 198 f.
Berens Bernt, Skipper, 154.
Betsabe Knivsmeds, 44.
Bjelke Jens, Kansler i Norge, 48. 229.
Birgitte Lauritsdatter, 175. 180. 183. 186.
Blasius, Bartskær, 102.
Bodil, 65.
Boye Christopher, Kaptajn i Flaaden, 226. 232 ff.
Braa, Sørøver, 124 f.
Brandt Henning Jørgensen, 130. — Jens, Adelburs, 130. 138 f.
Brems Laurits, Lieutenant, 129. 132. 134. 157.
Briet Thordardatter, 3.
Brokkenhuus, Frans, Viceadmiral, 132.
Brommet Isaac, Skibskaptajn, 8 ff.
Budtz Hans, Arkelimester, 181. 188.
Butzmann Henrik, Arkelimester, 181.
Bülow Adam, Staldmester, 22 f.
Bødvarsson Finn, Student, 28. 71 ff.
Caspar, Vagtmester, 102. 107 ff.
Christian IV, Konge i Danmark, 3. 17. 22. 24. 31. 43 ff. 48 ff. 52 ff. 63 f. 83. 90 f.

115 ff. 126. 130. 150. 174. 195 f. 203 ff. 214. 217 ff. 224 f. 227 ff. 234.
Christian, den udvalgte Prins, 89. 91. 204. — Slagter, 42. — kgl. Kok, 52.
Christiansen Johan, Bøsseskytte, 68. 191.
Christine Doctor, Ølkone, 61. — Sørensdatter, 75.
Christopher Skrædder, Bøsseskytte, 189.
Cock Simon, 12.
Cunningham John, Lensmand, 130 ff. 138.
Daa Herluf, Admiral 50. 153. — Jørgen, Admiral, 44. 121—147. — Magdalene Baden, 44.
Damsgaard Niels, Konstabel, 135 f. 171.
Daniel, Hollænder, 18 f.
David, Hofpræst, 55.
Davidsen Christian, Tolder, 112. 118. — Mathæus, 79.
Dragør Peter, Bøssesk., 61. 65.
Dreyer Niels, Arkelimester, 226.
Egilsson Sigmund, Præst, 4.
Einar, Islænder, 70 f.
Elisabeth Vævers, 215.
Falk Peter, Underarkelimester, 179 ff. 188.
Frederik II, Konge i Danmark, 3. 209 f. — Hertug (Fr. III), 89 ff. 95 ff. 204. — Spaamand, 237.
Friis Christian, Kansler, 209. — Christian, Kansler 44 f. 127. — Frederik, Adelsm., 153. — Leon, Bøsseskytte, 148. — Mette Hardenberg, 45. 55. — Barbara Wittrup. 209.
Gamlason Thorkell, Økonom, 180.
Gislason Henrik, Sysselmand, 173. 183 ff.
Gissursson Jon, Student, 28.
Gotschalck, Bøsseskytte, 123.
Gottske, Bøsseskytte, 148.
Grabow Adolph Frederik, Øverste-Arkelimester, 26. 79. 81 f. 116. 151. 174. 177. 181—235.
Gray, Thomas, Skibskaptajn, 15. — William, Skibskaptajn, 18.
Gudrun Gudmundsdatter, 4.
Gunlaugsson Skeggi, islandsk Bonde, 6.
Gustaf Adolph, Konge i Sverrig, 115. 235.
Gyldenløve Christian Ulrik, 93. — Hans Ulrik, 93.
Gylling Søren, Fanebærer, 91.
Halldorsson Jon, Bøsseskytte, 26. 48 f. 53. 59. 62. 65. 75. 127. 137. 144. 150.
Hans Skriver, Bøsseskytte, 115. — Skrædder, 43.
Hansen Henrik, Arkelimester, 188. — Jørgen, Mønsterskri-

ver, 63. — Peder, Skipper paa Flaaden, 226. 232 ff. — Rasmus, Bøsseskytte, 59.
Hasebard Christine, 80 ff. — Jacob, Livlæge, 80. — Niels, Vinhandler, 80 f.
Helvad Niels, Kalendariograf, 95.
Henningsen Henning, 230.
Henrik, Bøsseskytte, 217. — Læge, 86.
Herman, Stegevender, 98 f.
Hildur Helgesdatter, 3.
Holst Anna, 209—216. — Andreas, Arkelimester, 191 f. — Hans, Købmand, 186. — Morten, Bøsseskytte, Profos, 195 f. 217. 220 f. — Peter Asmussen Vejle, Kaptajn i Flaaden, 209—216.
Honning Niels, Kaptajn i Flaaden, 154.
Hundten William, Styrmand, 8—14.
Jacob II, Konge i England, 17. 20 f. — Bartskær, 68 f. — Skomager, 41. — Styrmand, 124 f. — Tømmermand, Gæstgiver, 72, 75 f.
Jacobsen Hans, Kældermester, 25.
Jens, Borger, 34 f. — Bøsseskytte, 91. — Færgemand, 42. — Skoflikker, 39.
Jesper, Bodsvend, 56.
Jon, Kokkesvend, 52. — Købmand, 65 f. — Læge, 86 f. — Tolk, 163 ff. 169.
Jonsson Bødvar, Præst, 28. — Eyvind, isl. Bonde, 4. — Gudmund, Student, 35. — Helgi, Præst, 3. — Mikkel, Kongsbonde, 144 f. — Olaf, isl. Bonde, IV. 4.
Juel Jens, Statholder i Norge, 229.
Jærn Johan, Bøsseskytte, 171. 176.
Katrine Lolliks, 113 f.
Kjempe Jørgen, Profos, 62 f.
Knud, Skibspræst, 129.
Kock Olaf Jensen, Præst, 31.
Konrad, isl. Købmand, 7.
Kost Hans, Arkelimester, 26 f.
Krabbe Mogens, Lieutn., 153 f.
Kringsteds Maren, Hex, 34.
Kruse Enevold, Statholder i Norge, 48. — Enevold, Kapt. i Flaaden, 152. 157 f. 163. 166. — Gabriel, Admiral, 152. 157. 227 f. — Hans, Præst, 118.
Køning Hans, se: John Cunningham.
Lauritssen Boye, Købmand, 186. — Jens, Styrmand, 129.
Lindbech Baltzer, Bøsseskytte. 110. 177.
Losekyl Jost, Købmand, 186.
Lund Hans Mathisen, Bøsseskytte, 188.
Malchus Bøsseskytte, Bartskær, 218.

Magnus, Staldknægt, 22 ff.
Magnusson Ari, Sysselmand, 163. — Jon, Sysselmand, 173. 183 ff. 192. — Laurits, Købmand, 128 f. — Thorsteinn, Sysselmand, 173. 176. 183. 185.
Markvardsen, Knud, Borgmester, 57.
Martinus, Maler, 71.
Mendoza Juan, Sørøver, 20 f. 44. 120—126.
v. Mertfelt Gert, Klokkestøber, 119.
Michelborg Claus, Proviantmester, 79.
Mikkel, Aarsknægt, 92. 194. — Bøsseskytte, 53. — Norbagge, Student, 75 f.
Mikkelsen Gottfred, Tøjhusskriver, 188. — Hans, Vagtmester, 59.
Mogensen, Laurits, 41.
Morten, Bøsseskytte, 65 ff. — Trommeslager, 62.
Mortensen Johan, Købmand, 19.
Muler (Møller) Andreas, Rodemester, 102.
Munk Christine, Kongens Ægtefælle, 116 f. 152. — Jens, Admiral, 132. 151 ff. 227.
Niels, Kældersvend, 61 f. — Taarnvogter, 182 ff. 193.
Nielsen Jakob, Bøsseskytte, 171. — Peder, Skibsfører, 129. 132 f. — Peder, Bøsseskytte, 232 f.
Nold Cecilie, 112. — Margrethe Giedde, 112. — Thomas, Høvidsmand, 112 f. 116.
Nykøbing Jakob, Bøsseskytte, 176.
Næstved Menelaus Poulsen, Præst, 30.
Olaf, Bonde, 146 f.
Olafsson Halldor, isl. Bonde, 3 ff. 25. 163.
Olöf Thorsteinsdatter, 3 f. 8.
Paaske Niels, Slotsskriver, 80.
Parsberg Anna Brahe, 98 ff. — Manderup, 98 ff.
Peder, Skipper paa Flaaden, 232. — Student, 33 f.
Pedersen Søren, Præst, 37 ff.
Petersen Jacob, Possementmager, 22.
Philip Sigismund, Biskop af Verden, 89—95.
Poulsen Iver, Borgmester, 56 f.
Prins Mourits Vibrandtsen, Lieutn., 132.
Qvelkmeyer (Qvillichmeyer) Hans, Støkkestøber, 63.
Rammel Henrik, Hofmester, 174.
Randers Thomas, Bøsseskytte, 107.
Randid Olafsdatter, 4.
Randulf Peter Andersen, Borgmester, 57 f.
Rantzau Cai, Lensmand, 184.

204. 209. — Anne Lykke, 209.
Rasmus, Baadsmand, 52. — Kandestøber, 25.
Resen Hans Poulsen, Biskop, 31.
Rod Peter, Vagtmester, 176 ff. 189.
Rosenkrantz Holger, Kapt. i Flaaden. 129. 132. 134.
Rosenvinge, se Villumsen.
Ross Christian, Skibskapt., 21.
Ruben, Ankersmed, 21. — Sømand, 10.
Rubenzius, Sørøver, 125.
Ruls Rasmus, Konstabelsmath, 152.
Samuel, Billedhugger, 82 ff.
Sand Augustinus, Præst, 118.
Sandvik Anders, Bøssesk. 66.
Sem Johan, Lieutn., 132.
Schwencke Christopher, Tøjmester, 181. 188. 190. 193. 197. 200. 203. 206 f.
Skammelsen Christian, kgl. Vinskænk, 51.
Skeel Albert, Admiral, 48 f.
Skoster Niels, Konstabel, 152.
Skulason Gudmund, Præst, 9.
Snur Peter, Bøssesk., 79. 81.
Sophie, Dronning i Danm., 33.
Stengaard Laurids, Underprofos, 221 f.
Steenwinkel Hans, Billedhugger, 84.
Stygge Enevold, Kapt. i Flaaden, 123. 132.
Svale Christine, 222 f. 237. — Ermegaard, 223.
Sveinsson Páll, Bartskær, 28. — Thorstein, isl. Bonde, 3.
Svend Skaaning, Soldat, 112 f.
Sæmundsson Magnus, Sysselmand, 56.
Søren, Profos, 177—182. 187——197. 205.
Sørensen Steffen, Kapt., 223.
Thora Jonsdatter, 3 f. 6.
Thorgrimsson Jon, isl. Bonde, 3.
Thorkatla Pálsdatter, 4.
Thorkelsson Thorlak, Student, 27. 50. 62. 180.
Thorkild, Aarsknægt, 92.
Thorkildson Hans, Købmand, 186.
Thorsteinsson Hakon, 175 f. 179.
Tobrich Hans, Rodemester, 102. 109—113.
Tran Søren, Vagtmester, 33. 73 fff. 211.
Troels, Købmand, 7.
Twidd Betsabe, 13. 17. — Michael, Admiral. 17. — Temperance, 13. 16. — Thomas, Gæstgiver. 13 f. 16 ff.
Ulfeldt Jacob, Rigskansler, 204 f.
Ulrik, Hertug, 89 f. 204. — Hertug, Biskop, 90 f.
Valkendorf Christopher, Rigshofmester, 72.
Westphaler Hans, Smed, 205 f.

Vibe Mikkel, Borgmester, 57.
Wiblitz Marcus, Forvalter p. Rosenborg, 55.
Villadsen Søren, Skrædder, 200.
Villumsen Steen, Admiral, 199. 233.
Vincent, Styrmand, 11.
Vind Henrik, Admiral, 132. 152 f. 156. 160—173. — Jørgen, Adelsmand, 153.
Vinter Rasmus, Arkelimester, 129.
Zacharias, Bygmester, 201 f.

1500
50 vols

DL
103
.5
M5
bd.1

Memoirer og breve

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY